

Univerzita Palackého
v Olomouci

Právnická
fakulta

SBORNÍK

VII. ROČNÍKU VĚDECKÉ KONFERENCE

OLOMOUCKÉ DNY SOUKROMÉHO PRÁVA

AKTUÁLNÍ OTÁZKY SOUKROMÉHO PRÁVA VE SVĚTLE JUDIKATURY
VÝKLAD PROCESNÍCH NOREM V JUDIKATUŘE SOUDŮ
VLIV JUDIKATURY NA RODINNÉ PRÁVO
JUDIKATURA SOUDŮ JAKO FENOMÉN DNEŠNÍHO SVĚTA

ONDŘEJ ŠMÍD • RADKA DEMJANOVÁ
(eds.)

IURIDICUM OLOMOUCENSE O.P.S.
2017

Tato e-kniha/e-book je sborníkem příspěvků z vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva (VII/2017), kterou pořádala Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci v únoru 2017. Obsahuje recenzované příspěvky účastníků konference.

Tato e-kniha/e-book je všeobecně výsledkem výzkumu, který je realizován na Univerzitě Palackého v Olomouci, Právnické fakultě.

*Publikace je šířena pod licencí **Creative Commons 4.0, Attribution-NonCommercial-NoDerivatives.***

Dílo je možné opakovaně používat za předpokladu uvedení jmen autorů a jen na nekomerční účely, přičemž není možné z díla ani z jeho jednotlivých částí vyhotovit odvozené dílo formou zpracování nebo jiných změn.

Editori: Ondřej Šmíd, Radka Vacová roz. Demjanová.

Recenze: Ondřej Šmíd, Martin Kornel, Róbert Dobrovodský, Petr Sedlák, Radka Vacová roz. Demjanová.

Design a sazba - redaktor: Michal Černý.

Autoři kapitol jsou uvedeni v záhlaví jednotlivých příspěvků.

© 2017 Autoři příspěvků - Lukáš Aldorf, Sabina Čamdžicová, Karolína Kutnarová, Tereza Mimrová, Lucie Kachramanová, Robert Šimek, Iveta Talandová, Adam Talanda, Jan Dohnal, Zdeňka Kajliková, Martina Kopcová, Miroslav Galvas, Renáta Havelková, Barbora Hudková, Marek Ivančo, Petra Juřátková, Martina Küchlerová, Drahomíra Němcová, Viliam Poništ, Marek Zeman, Róbert Dobrovodský, David Mařádek.

Grafický podklad titulní stránky: © 2017 Marek Šmíd

Publikace neprošla jazykovou úpravou.

V roce 2017 vydalo: Iuridicum Olomoucense o.p.s.

ISBN: 978-80-87382-93-6 (PDF)

Univerzita Palackého
v Olomouci

Právnická
fakulta

SBORNÍK

VII. ROČNÍKU VĚDECKÉ KONFERENCE

OLOMOUCKÉ DNY SOUKROMÉHO PRÁVA

AKTUÁLNÍ OTÁZKY SOUKROMÉHO PRÁVA VE SVĚTLE JUDIKATURY
VÝKLAD PROCESNÍCH NOREM V JUDIKATUŘE SOUDŮ
VLIV JUDIKATURY NA RODINNÉ PRÁVO
JUDIKATURA SOUDŮ JAKO FENOMÉN DNEŠNÍHO SVĚTA

ONDŘEJ ŠMÍD • RADKA DEMJANOVÁ
(eds.)

IURIDICUM OLOMOUCENSE O.P.S.
2017

PŘEDMLUVA REDAKTORA

V únoru 2017 se konal již 7.ročník česko-slovenské vědecké konference Olomoucké dny soukromého práva. V tomto ročníku byla vyhlášena témata: 1) Aktuální otázky soukromého práva ve světle judikatury, 2) Výklad procesních norem v judikatuře soudů, 3) Vliv judikatury na rodinné práva a 4) Judikatura soudů jako fenomén dnešního světa.

Jsme rádi, že v rámci konference Olomoucké dny soukromého práva dostávají prostor mladí adepti a adeptky právní vědy. Jsme také rádi, že se odevzdáním svých příspěvků podrobili recenznímu řízení. Veškeré příspěvky, které jsou v tomto sborníku obsaženy, byly v recenzním řízení doporučeny.

Výstupem z této konference je proto recenzovaný sborník příspěvků, který právě čtete. Sborník je vydán pouze jako e-kniha/e-book, v univerzálním formátu PDF (portable document format) a je optimalizován pro čtení na tabletech o velikosti displeje 7,9". Čten však může být na jakémkoliv zařízení, které je vybaveno příslušným softwarem.

Zvažte, zda-li jej musíte tisknout. Pokud se rozhodnete jej tisknout, je možné zvolit nejen formát A4, ale také odpovídající zmenšené tiskové formáty (dle voleb příslušné tiskárny).

Tento sborník je veřejně zpřístupněn pomocí veřejných depozitářů či repozitářů elektronických knih, zejména pak [depozitáře vydavatele](#). Ke vstupu do depozitáře můžete použít také QR kód níže na této stránce.

Olomouc, říjen 2017
Michal Černý

OBSAH

<u>Předmluva redaktora</u>	<u>4</u>
<u>Obsah</u>	<u>5</u>
<u>Význam judikatury a její neexistence. Příklad diskriminace v oblasti zaměstnání a její možná řešení</u>	<u>15</u>
1. Úvod	17
2. Judikatura a její obecná závaznost - shrnutí	17
3. Absence judikatury a co s tím – diskriminace v oblasti zaměstnání	19
3.1. Diskriminace je skutečná a značná	20
3.2. Nízký počet žalob a jeho důvody	21
3.3. Co s tím – zjednodušení přístupu k soudům	23
3.4. Systémová opatření – vzdělání a osvěta	24
3.5. Systémová opatření – rovné rodičovství	25
3.6. Systémová opatření – přiměřená adaptace	26
3.7. Systémová opatření – lehké kvóty	27
4. Závěr	30
5. Seznam použité literatury a dalších zdrojů	31
<u>Právo dítěte být slyšeno v civilním soudním řízení v kontextu vybrané judikatury Ústavního soudu</u>	<u>34</u>
1. Úvod	36
2. K právnímu rámci práva dítěte být slyšeno	36
3. K vybrané judikatuře ÚS	39
4. Závěr	44
5. Literatura	45
<u>Střídavá péče ve světle judikatury</u>	<u>47</u>
1. Úvod	48

2. Dominantní postavení střídavé péče?	48
3. Závěr	54
4. Literatura	55

Vybrané otázky ochrany věřitelů v souvislosti se svěřenským fondem **56**

1. Úvod	58
2. Ochrana věřitelů v souvislosti se svěřenským fondem	59
2.1. Obecně k podstatě svěřenského fondu	59
2.2. Nástroje k ochraně věřitelů v souvislosti se svěřenským fondem	60
3. Neplatnost svěřenského fondu nebo jednotlivých právních jednání	62
3.1. Zakladatel v pozici beneficianta	63
3.2. Úmyslné poškozování věřitelů	64
3.3. Kontrola nad svěřenským fondem	65
4. Relativní neúčinnost právních jednání souvisejících se svěřenským fondem	66
4.1. Relativní neúčinnost právních jednání zakladatele	67
4.2. Relativní neúčinnost právních jednání obmyšleného	69
4.3. Relativní neúčinnost mezi osobami zúčastněnými na svěřenském fondu	69
5. Závěr	70
6. Literatura	71
Judikatura	73

Zrušení / zánik soudcovského zástavního práva z podnětu oprávněného **75**

1. Charakteristika soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech	77
2. Právní rámec	78

3. Zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva soudem na návrh oprávněného („formální“ přístup)	80
4. Vzdání se soudcovského zástavního práva oprávněným vůči („materiální“ přístup - podstata)	83
5. Závěr	85
6. Literatura	89

Některé právní aspekty přímého nároku v pojištění odpovědnosti v judikatuře soudů

91

1. Úvod	93
2. Právní povaha přímého nároku	95
2.1. Geneze přímého nároku a metody jeho regulace	95
2.2. Smlouva ve prospěch třetí osoby a pojištění ve prospěch třetího	99
3. Vztah mezi pojištěním odpovědnosti a odpovědností za škodu	101
3.1. Materiální princip separace nároků	101
3.2. Rozlišení mezi nároky pojištěného a přímým nárokem poškozeného	106
3.3. Procesní princip separace nároků	108
4. Závěr	110
5. Literatura	116
Judikatura	120

Postavení tzv. spolužijící osoby v dědickém právu

122

1. Úvod	124
2. Spolužijící osoba v dědickém právu	125
2.1. Právní úprava	125
2.2. Osoba spolužijící	125
3. Znaky spolužijící osoby	126
3.1. Společná domácnost	127
3.2. Společná úhrada nákladů	130
3.3. Odkázání výživou na zůstavitele	131

3.4. Doba spolužití v délce jednoho roku před smrtí zůstavitele	132
4. Závěr	133
5. Literatura	134
<u>Zájem obchodní korporace v judikatuře USA</u>	136
1. Úvod	138
2. Zájem obchodní korporace	138
2.1. Dodge v. Ford Motors	140
2.2. AP Smith Manufacturing Co. v. Barlow	143
2.3. Shlensky v. Wrigley	144
3. Analýza	145
4. Závěr	147
5. Seznam použitých zdrojů	147
Literatura	147
Soudní rozhodnutí	148
Ostatní zdroje	148
<u>Exekuce podílu v obchodních společnostech a družstvech</u>	149
1. Úvod	151
2. Obchodní podíl	151
2.1. Obchodní podíl dle občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a č. 89/2012 Sb.	151
2.2. Obchodní podíl dle obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. a zákona č. 90/2012 Sb.	152
3. Exekuce postižením obchodního podílu dle obč. soud. řádu	152
3.1. Exekuce postižením obchodního podílu dle obč. soud. řádu do 31. 12. 2000	152
3.2. Exekuce postižením obchodního podílu dle obč. soud. řádu od 1. 1. 2001	155
3.3. Exekuce postižením obchodního podílu dle obč. soud. řádu od 1. 1. 2013	155
4. Závěr	158

5. Použité zdroje	159
-------------------	-----

Právo původce podnikového vynálezu na přiměřenou odměnu 161

1. Úvod	163
2. Teoretická východiska	163
3. Problematické aspekty právní úpravy	164
3.1. Okamžik vzniku práva na přiměřenou odměnu	165
3.2. Určení výše přiměřené odměny	166
4. Závěr	168
5. Literatura	169

Možnosti judikatury při právním vymezení umělé inteligence 171

1. Úvod	173
2. Teoretické vymezení umělé inteligence	173
2.1. Smart technika	173
2.2. Připodobnění člověku	176
2.3. Nehmotná povaha	177
2.4. Samostatnost	178
2.5. Cílenost	181
2.6. Schopnost učit se, jednat a rozhodovat	183
3. Právní důsledky existence umělé inteligence	183
3.1. Morální otázky	183
3.2. Aktuální témata umělé inteligence	185
4. Závěr	186
5. Seznam zdrojů	188

Rozložení důkazního břemene v otázce prokazování pravosti podpisu na směnke ve světle judikatury 191

1. Úvod	193
---------	-----

2. Obecně o důkazním břemenu a prokazování pravosti podpisu znaleckým posudkem	194
3. Rozhodovací činnost nižších soudů	196
4. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3478/2007	199
5. Ustanovení § 565 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník	201
6. Závěr	203
7. Literatura	205

Kvalifikovaná výzva podle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ v judikatuře **207**

1. Úvod	209
2. K výkladu pojmu „povaha věci a okolnosti případu“	209
2.1. K povaze věci	209
2.2. K okolnostem případu	212
3. Účel právní úpravy ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ	213
4. Kvalita žaloby jako podmínka postupu dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ	214
5. K podmínkám vydání kvalifikované výzvy u platebního rozkazu	217
6. Závěr	224
7. Literatura	225
Monografie a odborné články	225
Judikatura	225
Další zdroje	226

K niekoľkým otázkam procesnej (ne)prípustnosti nezákonného dôkazu vo svetle civilného sporového poriadku **227**

1. Úvod	229
2. Kontúry problematiky nezákonného dôkazu v civilnom procese	230

2.1. Účinky diferenciácie nezákonne získaného a nezákonne vykonaného dôkazu	232
3. Východiská právnej úpravy	235
3.1. Európsky právny rámec	235
3.2. Vnútroštátna právna úprava	236
3.3. Judikatúra národných súdov a jej vývoj	237
4. Kritéria posudzovania procesnej prípustnosti nezákonného dôkazu	239
4.1. Štruktúra testu proporcionality a podmienka dôkaznej núdze	240
4.2. Vzťah procesnoprávnej a hmotnoprávnej roviny veci	243
5. Záver	244
6. Literatúra	246
Monografie	246
On-line zdroje	247
Rozhodnutia súdov	247
Právne predpisy	248

Okamžik vzniku nákladů exekuce **249**

1. Úvod	251
2. Obecně k nákladům exekuce	251
2.1. Příkaz k úhradě nákladů exekuce	252
2.2. Okamžik vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce	253
3. Minimální (paušální) náklady exekuce z pohledu judikatury	258
3.1. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14	262
3.2. Paušální náklady exekuce při střetu insolvence s exekucí	263
3.3. Rozhodování o paušálních nákladech exekuce při střetu insolvence s exekucí	265
4. Závěr	267
5. Literatura	268

Překážka rei iudicatae a její aplikace u rozhodnutí procesní povahy 270

1. Úvod	272
2. Jak to všechno vůbec začalo...	272
3. Překážka rei iudicatae i u rozhodnutí procesní povahy?	274
4. Výkladem jakých procesních ustanovení o. s. ř. byla dovozena překážka rei iudicatae i u rozhodnutí procesní povahy?	276
5. Závěr	277
6. Literatura	278
Rozhodnutí Ústavního soudu	278
Rozhodnutí Nejvyššího soudu	278
Rozhodnutí vrchních soudů	278
Použité právní předpisy	279

Výklad ustanovení § 142a OSŘ v judikatuře soudů 280

1. Úvod	282
2. Předžalobní výzva	282
3. Vybrané aspekty § 142a OSŘ v judikatuře soudů	283
3.1. Pojem „úspěch ve věci“ a „zaslal na adresu“	283
3.2. Účel	285
3.3. Charakter výzvy	286
4. Právní zásady použité při výkladu § 142a OSŘ	288
4.1. Rovnost a nestrannost	288
4.2. Spravedlnost	288
4.3. Individualizace případu	290
5. Vztah § 142a odst. 2 OSŘ a § 150 OSŘ	290
5.1. Důvody hodné zvláštního zřetele	290
5.2. Moderační právo dle § 150 OSŘ	291
5.3. Moderační právo v § 142a OSŘ	292
5.4. § 142a OSŘ odst. 2 jako výjimka z pravidla?	294

6. Závěr	296
7. Literatura	297
Soudní rozhodnutí	298

Výklad vybraných procesních noriem v komparácii starej a novej právnej úpravy v Slovenskej republike **300**

1. Úvod	302
2. Vzájomná žaloba	305
3. Pristúpenie	312
4. Zmena žaloby	314
5. Oznámenie o verejnom vyhlásení rozsudku	315
6. Záver	318
7. Literatúra	319
Knižné publikácie	319
Časopisecká literatúra	320
Dokumenty	320
Zákony	320
Rozhodnutia súdov	320

Rychlost řízení a průtahy v něm v judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu ČR **323**

1. Úvodem	325
2. Právní úprava a zásada rychlosti řízení	326
3. Důvody průtahů	328
4. Procesní možnosti účastníků k odstranění průtahů	329
5. Průtahy a celková délka řízení	330
6. Příklady ze soudní praxe	332
7. Závěrem	333
8. Literatura	335

Aktuálne otázky výkladu a aplikácie procesnej normy Vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 207/2016 Z. z ., ktorou sa ustanovujú podrobnosti výkonu rozhodnutia vo veciach maloletých vo svetle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. **337**

1. Úvod 338
2. Platná právna úprava výkonu rozhodnutia o výchove maloletých detí 339
3. Výpočet titulov výkonu rozhodnutia (exekučný titul). Aktuálne štatistiky. 340
4. Aktuálne štatistiky. 341
5. Ciele a motívy prijatia vyhlášky. 343
6. Princíp spravodlivosti vykonávacieho konania a judikatúra ESLP. 344
7. Procesný postup súdu po prijatí vyhlášky 347
8. Iné zmeny po prijatí vyhlášky 348

Nové skutočnosti a dôkazy v režimu neúplné apelace **351**

1. Úvod 352
2. Judikatura a literatúra 352
3. Nové skutočnosti a dôkazy 356
4. Závěr 358

VÝZNAM JUDIKATURY A JEJÍ NEEXISTENCE. PŘÍKLAD DISKRIMINACE V OBLASTI ZAMĚSTNÁNÍ A JEJÍ MOŽNÁ ŘEŠENÍ

LUKÁŠ ALDORF

Univerzita Karlova
Právnická fakulta

Abstrakt: Ve svém příspěvku autor nejprve pojednává o významu judikatury v současné době v českém právu, přičemž se zaměřuje především na její obecnou závaznost. Existence judikatury též pomáhá při výkladu práva a činí tak právo předvídatelnějším. Na druhou stranu neexistence judikatury může mít často opačný účinek. Tak je tomu například v oblasti diskriminace. Oběti diskriminace si často právě z důvodu neexistence judikatury nemohou být jisty výsledkem případného soudního sporu, vč. výše finančního zadostiučinění. A právě tomuto problému je věnována druhá část příspěvku. Jsou zde představena možná opatření, která lze za účelem zlepšení postavení obětí diskriminace, resp. zvýšení vymahatelnosti jejich práv, přijmout.

Klíčová slova: Judikatura; závaznost judikatury; diskriminace v zaměstnání; důkazní břemeno; kvóty

The Role of Case Law and its Absence. Example of discrimination in employment and possible solutions.

Abstract: In the first part, this paper deals with the current role of case-law in Czech law. The main focus lies on the binding effects of judicial decisions. The existence of case law is also a helpful tool when interpreting law, thus making law more predictable. On the other hand, the absence of case law can often have an opposite effect. This is the case in discrimination law. The absence of case law makes victims of discrimination uncertain about the result of a potential court proceeding, incl. financial satisfaction. This problem is dealt with in the second part of this paper. Possible measures to improve the position of victims of discrimination are introduced and discussed here.

Key words: Case law; binding effects; discrimination in employment; burden of proof; quota

1. ÚVOD

V důsledku technického pokroku (vč. digitalizace) se svět stále rychleji mění a stává se komplikovanějším. V posledních desetiletích je působení tohoto trendu ještě umocněno globalizací. A těmto změnám se musí přizpůsobovat i platné právo.

Bez ohledu na to, co lze ještě nazvat nezbytným přizpůsobováním se měnící a komplikovanější společnosti a co již ne, skutečnost je taková, že vzniká veliké množství nových právních předpisů či novel předpisů již platných. Tento trend je zjevný jak na poli práva unijního, tak v právu českém.

Tento vývoj činí právo méně přehledné. Nevyzná se v něm právní laik, ale stále hůře se v něm orientuje i právník. Tato skutečnost oslabuje argumentaci principem *neznalost práva neomlouvá*. Ve stejném duchu činí méně legitimními i sankční vztahy. Čím je složitější poznat své povinnosti a porozumět jim, tím méně legitimní jsou sankce za jejich porušení.

Krom toho nelze říci, že by vyšší počet právních předpisů, potažmo právních norem, vždy (či alespoň většinou) znamenal, že by tyto právní předpisy byly o to jasnější, bez výkladových pochybností. Proto je i v těchto případech zapotřebí judikatury, která označí jednu výkladovou variantu autoritativně za správnou.

2. JUDIKATURA A JEJÍ OBECNÁ ZÁVAZNOST - SHRNUTÍ

V poslední větě úvodní části byl záměrně použit výraz „autoritativně“. *Judikatura označí jednu výkladovou variantu autoritativně za správnou*. Lze však tuto judikaturu či dokonce pouze jedno osamělé soudní rozhodnutí považovat za závazné ve smyslu obecné precedenční závaznosti angloamerického typu?

Přestože jsme právním systémem kontinentálního typu, soudce už dávno není pouhými *ústy zákona*. Dnes jsme již přijali skutečnost, že zákon nedává odpověď na všechno a ani dávat nemůže. I pokud jednoznačnou odpověď sám nedává, poskytuje alespoň často určitá

vodítka, která nám pomohou správnou odpověď nalézt. S těmito vodítky lze pak pracovat v rámci různých metod a zásad interpretace práce.

Soudce by však neměl rozhodovat pouze na základě právních předpisů (jakkoli lze uzavřít, že právě dotčené právní předpisy jsou primárním pramenem, který soudce použít musí), ale použít by měl mimo i jiné prameny, vč. judikatury.

Důvodem je především veřejné subjektivní (základní) právo každého člověka na rovné zacházení, vč. rovnosti před zákonem. Pokud soud již případ, který je v podstatných znacích obdobný, nějak rozhodl, měl by i současně posuzovaný případ rozhodnout (přiměřeně) stejně. Ledaže by převážily nové argumenty. Tomu odpovídá i znění § 13 občanského zákoníku, který potvrzuje právo na legitimní očekávání rovného rozhodování.

K právě uvedenému se nabízí dvě otázky. Je toto legitimní očekávání dáno již tehdy, pokud byl takto rozhodnut jen jeden případ? Je toto legitimní očekávání dáno již tehdy, pokud takto rozhodl pouze okresní soud?

Například Petr Lavický v komentáři k tomuto ustanovení uvádí, že legitimní očekávání zakládá pouze ustálená judikatura.¹ Dle mého názoru se nemusí jednat o tzv. ustálenou judikaturu nejvyšších soudů, aby zakládala legitimní očekávání, že soud rozhodne obdobně. Důvodem je, jak již bylo uvedeno výše, že tohoto očekávání je založeno na základním veřejném subjektivním právu, které takto podmíněno není. To znamená, že soudy by měly v zásadě rozhodovat rovně a zároveň by se měly vypořádat se všemi soudními rozhodnutími, na která poukázali účastníci řízení, jakož i s další dotčenou publikovanou judikaturou. Toto vypořádání zahrnuje zdůvodnění, proč bylo v tomto případě postupováno odlišně. Pokud dříve podobnou věc rozhodl vyšší soud a tento soud nenalezl žádné nové argumenty, měl by tento soud rozhodnout stejně. Pokud dříve

---

¹ LAVICKÝ, Petr. § 13. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I: Obecná část (§ 1-654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 116 a 118.

podobnou věc rozhodoval nižší soud, vyšší soud samozřejmě může vyhodnotit provedené právní úvahy jinak a v odůvodnění uvést, že jako vyšší soud dospěl k jiným závěrům. Pokud bychom to shrnuli, tak platí, že toto legitimní očekávání může nabývat různé intenzity právě podle toho, jaké soudy a jak ustáleně o tom takto rozhodovaly. Pokud bychom měli shrnout výše uvedené, lze souhlasit s Michalem Bobkem a Zdeňkem Kühnem, že soud by měl judikaturu používat, ale že nepoužití judikatury nemusí bez dalšího způsobit nezákonnost rozhodnutí.²

3. ABSENCE JUDIKATURY A CO S TÍM – DISKRIMINACE V OBLASTI ZAMĚSTNÁNÍ³

Výše bylo uvedeno, že jedna z úloh judikatury, ta podstatná v obecném měřítku, je vyjasňování právních předpisů. Někdy dokonce jde judikatura i mimo rámec právního předpisu. V takovém případě mluvíme o *dotváření práva*.⁴ Tato vlastnost (či role) judikatury tedy zvyšuje předvídatelnost práva. V důsledku toho je osoba, na jejíž straně je (zákon a) judikatura, v případě absence dobrovolného plnění více nakloněna zahájení soudního sporu.

Pokud však judikatura neexistuje, může vzniknout opačný problém. Neexistence judikatury způsobuje nejistotu ohledně výsledku soudního sporu (vč. možnosti přiznání finančního zadostiučinění).

---

² BOBEK, M. a Z. KÜHN. Význam judikatury v kontinentálním právu. In BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, s. 36-39.

³ Tato část je do značné míry převzata z mé diplomové práce. Viz ALDORF, Lukáš. *Rovné zacházení a diskriminace v pracovněprávních vztazích*. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení. Praha, 2015. Dostupné na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/158102/23554510/?q=%7B%22_searchform_search%22%3A%22rovn%5Cu00e9+zach%5Cu00e1zen%5Cu00ed+a+diskriminace%22%2C%22_searchform_butsearch%22%3A%22Vyhledat%22%2C%22P_NzzpSearchListbasic%22%3A1%7D&lang=cs>. Tato diplomová práce je dostupná pouze v repozitáři Univerzity Karlovy, tato práce nebyla nikde publikována.

⁴ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 211-254.

To pak snižuje ochotu obětí diskriminace se domáhat svých práv u soudu.

3.1. Diskriminace je skutečná a značná

Skutečný rozsah diskriminačního jednání je (nejen v oblasti zaměstnání) nemožné zjistit. Je tedy nutné ho přibližně odhadnout na základě určitých údajů. Relevantní údaje pocházejí ze statistických analýz, situačního testování, laboratorních experimentů, výzkumu jednání zaměstnavatelů, výzkumu postojů a zkušeností společnosti (jak většiny, tak menšin) a nakonec z formálních žalob, stížností či podnětů adresovaných orgánům veřejné moci.⁵ Každá z těchto metod má své výhody i nedostatky, takže pro co možná nejpřesnější zjištění rozsahu diskriminace je vhodné tyto metody zkombinovat. Z provedených průzkumů⁶ však jasně vyplývá, že rozsah diskriminace zaměstnanců či uchazečů o zaměstnání je značný. Nejčastějšími diskriminačními důvody v oblasti zaměstnání je pohlaví, etnický původ a (vysoký) věk, a to i proto, že jsou často na první pohled viditelné (či zjistitelné z životopisu).⁷

---

⁵ CRAIG, Ronald. *Systemic Discrimination in Employment and the Promotion of Ethnic Equality*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2007, s. 17-21.

⁶ Viz např. PORADNA PRO OBČANSTVÍ/OBČANSKÁ A LIDSKÁ PRÁVA. *Situační testing (aneb zpráva z průzkumu)*. 2006, 22 s. Dostupné na <http://www.poradna-prava.cz/folder05/situacni_testing_vysledky.pdf>; BARTOŠ, Vojtěch. *(Ne)diskriminace žen při žádosti o zaměstnání v důsledku mateřství: Experiment. Studie 1/2015*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015, s. 4-7. Dostupné na <http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_01_2015.pdf>; BARTOŠ, Vojtěch a kol. *Attention Discrimination: Theory and Field Experiments*. Praha: CERGE-EI, 2013, s. 23. Dostupné na <<https://www.cerge-ei.cz/pdf/wp/Wp499.pdf>>; VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Výzkum veřejného ochránce práv – projevy diskriminace v pracovní inzerci*. Ze dne 15. června 2011, sp. zn. 110/2010/DIS/MČ. Dostupné na <http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-Inzerce.pdf>; STEM. *Tisková informace z výzkumu STEM trendy 10/2014* [online]. Stem.cz [Cit. 25. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.stem.cz/clanek/3002>>; STEM. *Informace z průzkumu STEM trendy 5/2014* [online]. Stem.cz [Cit. 25. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.stem.cz/clanek/2964>>; PECHOVÁ, Olga. *Diskriminace na základě sexuální orientace* [online]. E-psychologie 2009, roč. 3, č. 3, s. 9-12 [cit. 25. 2. 2017]. Dostupné na <<http://e-psychologie.eu/pdf/pechova.pdf>>; VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Diskriminace v ČR: obět' diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2015, 142 s. Dostupné na <http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/diskriminace_CZ_fin.pdf>.

⁷ VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV, *Diskriminace v ČR: obět' diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti*, cit. výše v pozn. č. 6, s. 7, 17. Viz též další výzkumy uvedené v předchozí pozn. pod čarou.

Lidé diskriminují v zásadě z 6 typů důvodů a často více těchto důvodů působí zároveň. Těmito důvody jsou předsudky, konformita, poslušnost, snaha vyhýbat se problémům, strach z neznámého a zájem na zisku. Již pojmenování těchto důvodů je více než výmluvné, a tak se zastavíme jen u posledně jmenovaného důvodu, konkrétně u tzv. racionální diskriminace. Zaměstnavatel například nemusí chtít zaměstnat určitou osobu (např. romského původu), protože její na první pohled viditelná příslušnost k určité skupině osob definované diskriminačním znakem pravděpodobně způsobí tomuto zaměstnavateli ztrátu zisku (např. odrazení potenciálních zákazníků). Obdobně racionální může být neochota zaměstnavatelů zaměstnat lidi nad 55 let, a to z důvodu jejich očekávaného brzkého odchodu do důchodu a následné nutnosti celý přijímací proces (vč. následného zaučování) opakovat. Podobné platí ve vztahu k zaměstnání mladých žen, kde je očekáváno brzké čerpání mateřské a rodičovské dovolené. I racionální diskriminace je však nepřijatelným (byť racionálně pochopitelným) a nezákonným jednáním vážně zasahujícím do práva na rovné zacházení a lidskou důstojnost.

3.2. Nízký počet žalob a jeho důvody

Na druhou stranu počet žalob značnému rozsahu diskriminace neodpovídá a je nepřiměřeně nízký (řádově několik málo desítek od září 2009, kdy antidiskriminační zákon nabyl účinnosti).⁸ Neochota obětí diskriminace se soudit je pravděpodobně dána těmito faktory: obava ze ztráty zaměstnání či z jiných (třeba i neformálních) postihů, finanční nákladnost řízení, délka řízení, nejistý výsledek, nedostatek důkazů a nedostatečná kompenzace jako výsledek řízení⁹. Tyto faktory pak často působí společně.

Co se týče obavy z následných postihů ze strany zaměstnavatele či jiných zaměstnanců, tak právo takové jednání trestá jako

---

⁸ Tamtéž, s. 87-97.

⁹ K obdobným závěrům došel i Veřejný ochránce práv – viz tamtéž, s. 43-59 či 81-83.

diskriminační.¹⁰ Přesto tyto obavy diskriminované osoby od podání žaloby silně odrazují, protože zaměstnání je často jediným zdrojem příjmu dané osoby, na kterém mohou být navíc závislé i další osoby (např. nezaopatřené děti). Stejně tak může být pro diskriminovanou osobu z psychologického hlediska přijatelnější zaměstnání opustit a snažit se na věc co nejrychleji zapomenout.

Pokud jde o finanční nákladnost soudního řízení pro oběti diskriminace, tak největší položku tvoří náklady na právní zastoupení (vč. případné povinnosti k náhradě nákladů druhé strany v případě prohry soudního sporu). Výše tato částky je často předem nepředvídatelná a může dosáhnout vysoké sumy.

Jak už bylo uvedeno výše, nejistý výsledek je způsoben převážně absencí judikatury v této oblasti. Problém může nastat např. v rozdílném přístupu soudů k interpretaci znevýhodňujícího zacházení, které musí oběť prokázat, aby došlo k přesunutí důkazního břemene. Dále může být problémem rozdílná soudní akceptace jednotlivých důvodů, pro které zaměstnavatel zacházel s danou osobou znevýhodňujícím způsobem.

Nedostatek důkazů může být další velmi častou záležitostí. U přímé diskriminace se dnes už moc nestává, že by personalista řekl, že určitou osobu nepřijal, protože je Rom. Stejně tak uchazeč o zaměstnání neví, jakou kvalifikaci mají jiní uchazeči, a tudíž není schopen srovnání. V tomto případě se může vhodnou metodou jevit situační testování. Pokud jde o nepřímou diskriminaci, zde mohou jako vhodný důkazní prostředek sloužit statistické údaje. Zaměstnanec je však opět často nemá k dispozici a může být obtížné či nemožné je získat.

Pokud jde o to, co může oběť diskriminace v soudním řízení požadovat, tak jako problematickou vidím zejména formulaci § 10 odst. 2 antidiskriminačního zákona (ve spojení s odst. 1). Dle tohoto ustanovení se totiž přiznání kompenzace nemajetkové újmy v

---

¹⁰ České právo takové jednání nazývá pronásledováním a považuje ho za diskriminační. Viz § 2 odst. 2 ADZ ve spojení s § 4 odst. 3 ADZ.

peněžích má užít pouze subsidiárně, a to tehdy, pokud se nejeví jako dostatečným upuštěním od diskriminace, odstranění jejích následků či přiměřené zadostiučinění (omluva).

3.3. Co s tím – zjednodušení přístupu k soudům

Pokud jde o zjednodušení soudního vymáhání práv obětí diskriminace, přichází v úvahu především tato 2 opatření – zastropování výše soudního poplatku při požadování peněžité náhrady nemajetkové újmy a rozšíření možnosti využít právní pomoc odborové organizace, neziskové organizace, pro bono právní pomoci či například i studentů právnických fakult v rámci tzv. právních klinik (to vše samozřejmě zdarma).

Dále je třeba zjednodušit důkazní situaci obětí diskriminace. Zde lze například doporučit zkusit si pořídit zvukový záznam, pokud důvodně očekávám, že k diskriminaci dojde. Dále by bylo žádoucí, aby judikatura jasně a srozumitelně vytyčila podmínky pro obrácení důkazního břemene v případě tvrzené diskriminační výpovědi pro nadbytečnost dle § 52 písm. c) zákoníku práce. Zde je třeba jasně říci, že i taková výpověď může být diskriminační a tudíž neplatná a zaměstnavatel si nesmí při výběru nadbytečného zaměstnance počínat (přínejmenším úmyslně) diskriminačně.

Nakonec by se měla judikatura soudu v případě diskriminačních sporů více přiklonit k udělování finanční satisfakce nemajetkové újmy. Pokud jde o to, co může oběť diskriminace v soudním řízení požadovat, tak jsem uvedl již výše, že jako problematickou vidím zejména formulaci § 10 odst. 2 antidiskriminačního zákona (ve spojení s odst. 1). Dle tohoto ustanovení se finanční satisfakce nemajetkové újmy má přiznat pouze subsidiárně, a to tehdy, pokud se nejeví dostatečným upuštěním od diskriminace, odstranění jejích následků či přiměřené zadostiučinění (omluva). Podle mého názoru by naopak měla být peněžní náhrada nemajetkové újmy téměř automatická a dle okolností by se měla lišit pouze její výše. Každé diskriminační jednání totiž vážně zasahuje do důstojnosti jednotlivce

a omluva se mi nejeví z pohledu oběti jako dostatečná. Nevidím důvod, proč umožnit peněžní satisfakci až v případě značného snížení důstojnosti, resp. nedokážu si představit snížení důstojnosti tak zanedbatelné, aby nepřekročilo práh, nad kterým by se taková náhrada přiznávat měla. Dále se domnívám, že omezení finanční satisfakce pouze na případy přesahující určitou úroveň snížení důstojnosti oběti je v rozporu s evropskými směrnici. Již v případě *Von Colson* Evropský soudní dvůr výslovně řekl, že sankce postihující diskriminační jednání musí být efektivní a že musí mít skutečný odstrašující účinek vůči zaměstnavateli.¹¹ Je tedy nutné nepřímo aplikovat evropské právo a dotčená ustanovení ADZ interpretovat tak, aby s ním byla v souladu.

3.4. Systémová opatření – vzdělání a osvěta

Přestože byla v předchozí podkapitole navržena některá opatření ke zlepšení přístupu k soudům, tak se jedná o zlepšení pouze částečná a i ve svém souhrnu stále nedostatečná. Je tomu tak především proto, že některé příčiny neochoty diskriminovaných osob se soudit jsou právem velmi obtížně překonatelné (např. obava z postihů ze strany zaměstnavatele).¹² Proto je tedy nutné přijmout i systémová opatření.

Prvním a snad i nejvýznamnějším systémovým opatřením je vzdělávání a osvěta, a to konkrétně k účtě k rovným lidským právům všech lidí a k jejich autonomii¹³. Vzdělávání by samozřejmě mělo na všech úrovních být rovné pro všechny bez ohledu na diskriminační důvody. V této oblasti je problémem ČR zejména vzdělání Romů.¹⁴ Pokud se na to bude klást ve výuce dostatečný důraz, pak věřím

---

¹¹ Viz např. odpověď SDEU na předběžnou otázku č. 5 v rozsudku ze dne 10. 4. 1984, *Von Colson a Kamann*, C-14/83.

¹² CRAIG, Ronald, cit. dílo v pozn. č. 5, s. 310.

¹³ Viz závěrečné stanovisko Výboru pro lidská práva ohledně ČR z roku 2013, např. bod 8.

¹⁴ Viz rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 11. 2007, ve věci *D. H. a další proti České republice*, stížnost č. 57325/00 či ÚŘAD VLÁDY. *Strategie romské integrace do roku 2020*. Praha: Úřad vlády, 2015, 108 s. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-strategii-romske-integrace-do-roku-2020-126945/>>.

tomu, že předsudky u mladé generace poklesnou. Stejně tak je jedním z cílů vzdělávání vychovat sebevědomé jedince. To by mělo omezit konformitu a poslušnost jako příčiny diskriminace.

S tím souvisí i problém stereotypizace a objektifikace žen v reklamách, videích, filmech či knihách. Jako jednu z forem bych přivítal lidské příběhy, které se ukázaly být efektivní v podobných kauzách.

3.5. Systémová opatření – rovné rodičovství

Dále by měl stát podporovat rovné příležitosti nejen ve vztahu k zaměstnání, ale i ve vztahu k (osobní) péči o rodinu. Stát by měl zajistit dostatečný počet míst v předškolních zařízeních tak, aby se rodiče mohli, pokud chtějí, vrátit co nejdříve do práce.

Samozřejmostí by měl být pružnější přístup zaměstnavatelů k pracovní době rodičů (povolení kratší pracovní doby, pružné pracovní doby, odchylného rozvržení pracovní doby, práce z domova apod.).

Zákoník práce by se měl změnit tak, aby mohl zaměstnavatel zaměstnanci na rodičovské dovolené (na jeho žádost) umožnit v určitém rozsahu účast na školeních a jiných formách prohlubování vzdělání. S tím je spojené i proplácení cestovních náhrad apod.

V souvislosti s rovným postavením obou rodičů by byla vhodná efektivní osvětová kampaň zaměřená na to, že přinejmenším „není nic divného na tom, pokud je na rodičovské dovolené otec, kterého to navíc může i bavit“.¹⁵

Na druhou stranu, jak jsem již uvedl jinde¹⁶, nepovažuji za dobré tzv. otcovské kvóty na rodičovskou dovolenou (tj. část rodičovské dovolené, kterou smí čerpat pouze rodič, který nečerpá většinu rodičovské dovolené). Zde pouze zopakuji závěr, ke kterému jsem

---

¹⁵ Tato snaha se projevila např. v projektech „Tátové vítání“ (www.tatovevitani.cz) a „Táta na plný úvazek“ (<http://www.tatanaplnyuvazek.cz/>).

¹⁶ ALDORF, Lukáš. Otcovské kvóty, aneb proč se (ne)inspirovat na severu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, vol 11, no. 3, s. 211-217.

došel, a to, že v nejlepším zájmu dítěte je být v osobní péči rodiče, který k tomu má nejlepší předpoklady (vč. preferencí). Tyto předpoklady nejlépe znají sami rodiče, kteří tak jsou v nejlepším postavení k tomu, aby určili, kdo bude rodičovskou dovolenou čerpat.¹⁷ Rovněž by stát neměl přijímat opatření ve prospěch osoby (zde ženy na rodičovské dovolené), která takové opatření nechce. Řečeno jinak, nelze argumentovat zájmem na jedné koncepci rovného zacházení (která je v rozporu s jinými), pokud o takové rovné zacházení nemají zúčastněné osoby zájem.¹⁸ Takové opatření by pak postrádalo legitimitu a bylo by tudíž v demokratickém právním státě nežádoucí.

3.6. Systémová opatření – přiměřená adaptace

Efektivní vzdělávání k úctě k lidským právům vyžaduje čas a ani pak nebude mít dokonalé výsledky. To samé bohužel zatím platí i pro další mnou dosud navržená opatření. Proto navrhuji jako další z opatření proti diskriminaci zaměstnanců kanadský systém přiměřených adaptací (*reasonable accommodation*).¹⁹

Každý zaměstnanec může svého zaměstnavatele požádat o tzv. přiměřenou adaptaci a zaměstnavatel mu má povinnost vyhovět, ledaže by mu tím vznikly nadměrné náklady (*undue hardship*).

V případě (byť jen částečného) nevyhovění žádosti by měl zaměstnavatel povinnost své rozhodnutí písemně odůvodnit a toto zdůvodnění předat danému zaměstnanci. V případě, že bez nutnosti vynaložení nadměrných nákladů (či bez jejich zdůvodnění)

---

¹⁷ Tamtéž, s. 213-214.

¹⁸ Argumentaci bránící užití konceptu rovnosti pro „dobro“ osob, které o takové „dobro“ nemají zájem, použil ESLP ve velice kontroverzním (a podle mě nesprávně rozhodnutém a nedostatečně odůvodněném) rozsudku Velkého senátu ze dne 1. 7. 2014, ve věci *S. A. S. proti Francii*, stížnost č. 43835/11, bod 119 (zákaz nošení šátků zakrývajících obličeje na veřejnosti je v souladu s EÚLP).

¹⁹ Konkrétně se jedná o právní úpravu provincie Ontario, viz např. Ontario Human Rights Code, R.S.O. 1990, CHAPTER H. 19, as amended, s. 11 (2), 17 (2) nebo 24 (2).

zaměstnavatel odmítne zaměstnanci vyhovět, pak jedná diskriminačně.²⁰

O přiměřenou adaptaci může zaměstnanec žádat z důvodu účinků určité politiky či opatření zaměstnavatele, které jsou pro daného zaměstnance znevýhodňující kvůli jeho příslušnosti ke skupině definované diskriminačním důvodem. Příkladem může být např. zdravotní postižení²¹, náboženství²² či rodičovství²³. Přiměřená adaptace přijatá zaměstnavatelem může nabýt např. podoby konzultace problému se zaměstnancem, může ústít v úpravu pracovní doby, ve změnu úvazku, v zajištění bezbariérového přístupu či umožnění práce z domova.

3.7. Systémová opatření – lehké kvóty

Systém přiměřených adaptací však neřeší proces přijímání nových zaměstnanců do zaměstnání. A právě v této fázi by měly pomoci tzv. lehké kvóty. Toto opatření je efektivní, legitimní a v souladu s judikaturou Soudního dvora EU.

Dle systému lehkých kvót by při přijímání nových zaměstnanců stále byla na prvním místě kvalifikace uchazeče a až v případě rovnosti kvalifikace dvou či více uchazečů by byl upřednostněn uchazeč z „podreprezentované“ skupiny. Podreprezentovanou skupinou mám na mysli skupinu osob definovanou diskriminačním znakem (např.

---

²⁰ To samozřejmě platí pouze v případě, kdy se daná politika zaměstnavatele, kvůli které zaměstnanec o přiměřenou adaptaci žádá, prokáže mít znevýhodňující účinek na zaměstnance. Tato podmínka není šířeji rozebírána, protože bez takového znevýhodňujícího účinku nemá zaměstnanec legitimní důvod o přiměřenou adaptaci žádat. Zaměstnavatel pak v případě nevyhovění zaměstnanci (bez nutnosti vynaložit nadměrné náklady) poruší třetí krok testu z případu *Meiorin*, dle kterého zaměstnavatel obhájí své prima facie diskriminační jednání pouze tehdy, pokud prokáže, že taková politika byla nezbytná pro dosažení legitimního, s prací souvisejícího cíle. Viz bod 54 případu *Meiorin - British Columbia (Public Service Employee Relations Commission) v. British Columbia Government Service Employees' Union*, [1999] 3 S. C. R. 3.

²¹ *Shuswap Lake General Hospital v. British Columbia Nurses' Union (Lockie Grievance)*, [2002] B.C.C.A.A.A. No. 21 (J. M. Gordon).

²² *O'Malley v Simpsons-Sears*, [1985] 2 SCR 536.

²³ *Johnstone v. Canada Border Services Agency*, 2014 FCA 110. Srov. s *Seeley v. Canadian Railway Company*, 2014 FCA 111. Oba případy byly rozhodnuty ve stejný den, stejným soudem, ale s rozdílným výsledkem.

ženy, Romové), jejíž podíl je u daného zaměstnavatele nižší než jejich podíl ve společnosti, který splňuje kvalifikační požadavky na danou pozici. Tyto kvalifikační požadavky samozřejmě musí být nezbytné k výkonu dané práce. Pokud nelze z dostupných údajů zjistit podíl určitých skupin lidí splňujících určité kvalifikační požadavky, pak je nutné přistoupit k určení výše „kvóty“ na základě celkového podílu dané skupiny ve společnosti, tj. bez ohledu na jejich kvalifikaci.

Tento mechanismus by byl zaměstnavatelem prováděn ve 3 krocích – identifikování žádoucího podílu zaměstnanců z dané skupiny, jejich preference při výběru nových zaměstnanců v případě rovnosti kvalifikace a informování veřejných orgánů (např. Úřadu práce) o dosaženém podílu a příp. důvodech pro jeho nedosažení. Tento mechanismus by byl v souladu s právem EU a je do značné míry inspirován navrhovanou směrnicí o ženských kvótách v dozorčích radách.²⁴

Pokud jde o podíl osob s danou kvalifikací ve společnosti, pak by se mělo jednat pouze o podíl osob mezi lidmi, kteří splňují stanovená kvalifikační kritéria (zejména vzdělání). Tento podíl by mohl stanovit a pravidelně aktualizovat např. Český statistický úřad. Samozřejmě jsem si vědom toho, že účinky tohoto mechanismu se projeví až v delším časovém horizontu. To platí zejména pro zaměstnavatele, kteří nebudou v nejbližší době potřebovat větší množství nových zaměstnanců.

Zaměstnavateli, který nesplní daný podíl, by stačilo prokázat, že vždy přijal osobu s nejvyšší kvalifikací (vč. např. délky praxe, zkušeností, znalosti cizích jazyků apod.) nebo že se osoby z požadované skupiny osob nezúčastnily daného „výběrového řízení“. Zde je nutné uvést, že zaměstnavatel musí zvolit takovou formu výběrového řízení, aby bylo fakticky přístupné všem. Krom toho by měl zaměstnavatel pro usnadnění své pozice při zdůvodňování nesplnění „kvóty“ stanovit

---

²⁴ Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady / nevykonávanými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních, ze dne 14. 11. 2012. COM/2012/ 614 - 2012/0299 (COD). Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1428576331979&uri=CELEX:52012PC0614>>.

před výběrovým řízením jasná kritéria výběru a jimi se pak řídit. Krom toho v úvahu přichází i zavedení práva neúspěšného uchazeče na zdůvodnění svého neúspěchu.

Tento mechanismus by nebyl aplikován na všechny diskriminační důvody. Krom toho, že by to přineslo značné praktické nesnáze, by to bylo zbytečné. Cílem tohoto mechanismu je boj se systémovou diskriminací, která se v ČR projevuje (téměř) pouze diskriminací na základě na první pohled viditelných znaků, jakými jsou pohlaví, etnický původ či věk. Proto bych zvolil aplikaci tohoto mechanismu na tyto tři důvody. U etnických skupin bych pak aplikaci omezil pouze na menšiny, které mají dostatečné zastoupení v naší společnosti, aby měla aplikace tohoto mechanismu vůbec smysl.

Pokud jde o sankce za nezdůvodněné neplnění povinného podílu, pak se mi jako vhodná jeví finanční pokuta (s ohledem na majetek či obrat daného zaměstnavatele) a odmítnutí smluvní spolupráce s tímto zaměstnavatelem ze strany státu. Příjmy z této finanční pokuty by pak měly být (alespoň částečně) užity ve prospěch dané skupiny osob.

V případě, že mechanismus „lehkých kvót“ nepřinese výsledky, je třeba zpětně analyzovat, proč se tomu tak stalo, a na základě toho příp. zvolit jiné řešení.

Krom toho si samozřejmě jsem vědom odporu většiny českého obyvatelstva k jakékoli antidiskriminační politice, tím spíše ke kvótám. Zde by bylo vhodné ukázat lidem, že takovéto opatření má za cíl dosažení materiální rovnosti lidí a na prvním místě při rozhodování o přijetí zůstává nadále kvalifikace uchazeče. Krom toho je z důvodu legitimacy významný zejména názor dané upřednostňované skupiny. Pokud by toto opatření nebylo úspěšné, tak přichází v úvahu lehčí opatření. Naopak bych odmítl finanční podporu zaměstnavatelům, kteří nediskriminují, protože odměňovat zaměstnavatele za dodržování práva považuji za rozporné s principy právního státu. Spíše je třeba trestat zaměstnavatele, kteří

diskriminují dostatečnými sankcemi ze strany Inspekce práce či soudů.

4. ZÁVĚR

V tomto příspěvku byly uvedeny hlavní problémy, se kterými se potýkají diskriminované osoby při uvažování o tom, zda se obrátit na soud. Jedním z nejvýznamnějších z těchto problémů je i absence judikatury a jí způsobená nejistota ohledně výsledku soudního sporu. Následně byla představena některá opatření k vylepšení práva domoci se spravedlnosti před soudem (zastropování soudního poplatku při žalobě na finanční náhradu nemajetkové újmy a rozšíření poskytování bezplatné právní pomoci). Ani přijetí těchto opatření by však pravděpodobně nepřineslo dostatečné zlepšení. Proto byla představena systémová řešení v podobě přiměřených adaptací a lehkých kvót.

Na závěr považuji za potřebné si uvědomit, že podobně jako v jiných oblastech života, i zde by bylo vhodnější odstraňovat příčiny nežádoucího stavu, nikoli „hasit“ důsledky. Proto je kladen důraz na vzdělání k rovným lidským právům a lidské důstojnosti a osvětu v této oblasti. Ve skutečnosti jsou však tato slova mnohem prostší. Skrývá se za nimi pouze schopnost empatie s ostatními, včetně těch, ke kterým z nějakého důvodu od prvního momentu pocítujeme strach či odpor. Schopnost představit si, že jsme na jejich místě mohli stát my. A možná v podobném postavení jednou skutečně také budeme.

Kontakt:

JUDr. Lukáš Aldorf

Univerzita Karlova, Právnická fakulta

Nám. Curieových 901/7, 116 40, Praha 1

lukas.aldorf@gmail.com

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

- ALDORF, Lukáš. Otcovské kvóty, aneb proč se (ne)inspirovat na severu. *Acta Iuridica Olomucensia*, 2016, vol 11, no. 3, s. 211-217.
- ALDORF, Lukáš. *Rovné zacházení a diskriminace v pracovněprávních vztazích*. Diplomová práce. Právnická fakulta Univerzity Karlovy, katedra pracovního práva a práva sociálního zabezpečení. Praha, 2015. Dostupné na <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/158102/23554510/?q=%7B%22_____searchform___search%22%3A%22rovn%5Cu00e9+zach%5Cu00e1zen%5Cu00ed+a+diskriminace%22%2C%22_____searchform___butsearch%22%3A%22Vyhledat%22%2C%22PNzzpSearchListbasic%22%3A1%7D&lang=cs>.
- BARTOŠ, Vojtěch. *(Ne)diskriminace žen při žádosti o zaměstnání v důsledku mateřství: Experiment*. Studie 1/2015. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2015, s. 4-7. Dostupné na <http://idea.cerge-ei.cz/files/IDEA_Studie_01_2015.pdf>.
- BARTOŠ, Vojtěch a kol. *Attention Discrimination: Theory and Field Experiments*. Praha: CERGE-EI, 2013, s. 23. Dostupné na <<https://www.cerge-ei.cz/pdf/wp/Wp499.pdf>>.
- BOBEK, M. a Z. KÜHN. Význam judikatury v kontinentálním právu. In BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, 496 s.
- CRAIG, Ronald. *Systemic Discrimination in Employment and the Promotion of Ethnic Equality*. Leiden: Koninklijke Brill NV, 2007, 327 s.
- Kanadské soudní spory: *Meiorin - British Columbia (Public Service Employee Relations Commission) v. British Columbia Government Service Employees' Union*, [1999] 3 S. C. R. 3; *Shuswap Lake General Hospital v. British Columbia Nurses' Union (Lockie Grievance)*, [2002] B.C.C.A.A.A. No. 21 (J. M. Gordon); *O'Malley v Simpsons-Sears*, [1985] 2 SCR 536; *Johnstone v. Canada Border Services Agency*, 2014 FCA 110; *Seeley v. Canadian Railway Company*, 2014 FCA 111.

- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I: Obecná část (§ 1-654)*. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011, 296 s.
- Návrh Směrnice Evropského parlamentu a Rady o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy dozorčí rady / nevýkonnými členy správní rady společností kotovaných na burzách a o souvisejících opatřeních, ze dne 14. 11. 2012. COM/2012/ 614 - 2012/0299 (COD). Dostupné na <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1428576331979&uri=CELEX:52012PC0614>>.
- PECHOVÁ, Olga. *Diskriminace na základě sexuální orientace* [online]. E-psychologie 2009, roč. 3, č. 3, s. 9-12 [cit. 25. 2. 2017]. Dostupné na <<http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>>
- PORADNA PRO OBČANSTVÍ/OBČANSKÁ A LIDSKÁ PRÁVA. *Situační testing (aneb zpráva z průzkumu)*. 2006, 22 s. Dostupné na <http://www.poradna-prava.cz/folder05/situacni_testing_vysledky.pdf>.
- Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. 11. 2007, ve věci *D. H. a další proti České republice*, stížnost č. 57325/00.
- Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 1. 7. 2014, ve věci *S. A. S. proti Francii*, stížnost č. 43835/11.
- Rozsudek SD EU ze dne 10. 4. 1984, *Von Colson a Kamann*, C-14/83.
- STEM. *Informace z průzkumu STEM trendy 5/2014* [online]. Stem.cz [Cit. 25. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.stem.cz/clanek/2964>>
- STEM. *Tisková informace z výzkumu STEM trendy 10/2014* [online]. Stem.cz [Cit. 25. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.stem.cz/clanek/3002>>
- ÚŘAD VLÁDY. *Strategie romské integrace do roku 2020*. Praha: Úřad vlády, 2015, 108 s. Dostupné na <<http://www.vlada.cz/cz/>>

clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/aktualne/vlada-schvalila-strategii-romske-integrace-do-roku-2020-126945/>.

- VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Diskriminace v ČR: oběť diskriminace a její překážky v přístupu ke spravedlnosti*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2015, 142 s. Dostupné na <http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Vyzkum/diskriminace_CZ_fin.pdf>.
- VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV. *Výzkum veřejného ochránce práv – projevy diskriminace v pracovní inzerce*. Ze dne 15. června 2011, sp. zn. 110/2010/DIS/MČ. Dostupné na
- <http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/DISKRIMINACE/Doporuceni/Doporuceni-Inzerce.pdf>.
- Závěrečné stanovisko Výboru pro lidská práva ohledně ČR z roku 2013.

PRÁVO DÍTĚTE BÝT SLYŠENO V CIVILNÍM SOUDNÍM ŘÍZENÍ V KONTEXTU VYBRANÉ JUDIKATURY ÚSTAVNÍHO SOUDU²⁵

SABINA ČAMDŽIČOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Příspěvek se zabývá právem dítěte být slyšeno v řízení před soudem, jakožto jednoho z participačních práv dítěte. V první části se zaměřuji na otázku, zda byly do české legislativy v plném rozsahu provedeny principy zakotvené v mezinárodních smlouvách, kterými je Česká republika vázána. Druhá část příspěvku se věnuje vybraným rozhodnutím Ústavního soudu, ve kterých byla dále rozvedena pravidla pro zapojení nezletilých do řízení tak, aby bylo na děti skutečně nablíženo jako na subjekty práv, nikoli jako na objekt probíhajícího řízení. Příspěvek se zaměřuje zejména na otázky spojené s přímým slyšením dítěte, čili nikoli prostřednictvím třetích osob.

---

²⁵ Tento příspěvek vznikl za podpory prostředků poskytnutých studentskou grantovou soutěží Univerzity Palackého v Olomouci IGA Právnická fakulta 2017 „Ochrana dítěte v civilním řízení“ č. projektu IGA_PF_2017_022

Klíčová slova: Právo dítěte být slyšeno; participační práva dítěte; účast nezletilého na řízení; Úmluva o právech dítěte; výslech nezletilého dítěte; ochrana práv dítěte

Abstract: The paper deals with the child's right to be heard in court proceedings, as one of the child's participation rights. The first part focuses on the question whether the Czech legislation fully implemented the principles stipulated in international treaties, by which the Czech Republic is bound. The second part of the paper deals with selected decisions of the Czech Constitutional Court, in which they were further elaborated rules for the participation of minors into proceedings, so that children are seen as subject of rights in these proceedings, not as its object. The paper focuses mainly on issues related to direct hearing of a child, and so not through third parties.

Key words: The child's right to be heard; Child's participation rights; Participation of the minor in the proceedings; Convention On the rights of the child; Interrogation of a minors ; Protection of the rights of the child

1. ÚVOD

Právo dítěte být slyšeno patří k základním právům dítěte, v soudním řízení k základním participačním právům dítěte. Při periodickém hodnocení České republiky v roce 2011 kritizoval Výbor pro práva dítěte Českou republiku²⁶, že zde i nadále přetrvává pojetí dítěte spíše jako objektů daných řízení a nikoli jako subjektů práv, když navíc ne všechna soudní řízení umožňovala přímé zjištění názoru dítěte, nezávisle na jeho právním zástupci či opatrovníku. Konkrétně vyslovil Výbor znepokojení, že nedochází k výslechu dítěte v řízeních, ve kterých se rozhoduje o jejich svěřeni do péče či o odebrání dítěte z jeho rodinného prostředí. Tyto závěry motivovaly autorku příspěvku k aktuálnímu zhodnocení situace, pokud jde o pojetí dítěte v řízeních před civilními soudy České republiky prostřednictvím zkoumáním aktuální právní úpravy a zejména vybrané judikatury Ústavního soudu České republiky (dále jen „ÚS“), který svou judikaturní činností sjednocuje rozhodovací praxi a procesní postupy obecných soudů.

2. K PRÁVNÍMU RÁMCI PRÁVA DÍTĚTE BÝT SLYŠENO

Podle čl. 12 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte²⁷ (dále jen jako „Úmluva“) musí stát zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat své vlastní názory, právo tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a vyspělosti. Toto právo má být realizováno zejména poskytnutím možnosti být slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buď přímým slyšením dítěte anebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, vše v souladu s vnitrostátními procesními předpisy (čl. 12 odst. 2 Úmluvy).

---

²⁶ viz. ZÁVĚREČNÁ DOPORUČENÍ VÝBORU OSN PRO PRÁVA DÍTĚTE přijata po projednání Třetí a čtvrté periodické zprávy České republiky o plnění závazků vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte v Ženevě dne 31. 5. 2011.

²⁷ Sdělení o sjednání Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb.

Právo dítěte být slyšeno zakotvují také další mezinárodní smlouvy, neopomenutelnou je Evropská úmluva o výkonu práv dětí²⁸, která má podporovat práva dětí v jejich nejlepším zájmu, za tímto účelem jim poskytnout procesní práva a usnadnit jejich výkon tím, že bude zabezpečeno, aby děti, přímo nebo prostřednictvím jiných osob nebo orgánů, získaly příslušné informace o soudních řízeních, která se jich týkají, a mohly se jich účastnit²⁹.

Právo dítěte být slyšeno rovněž představuje jeden z principů, na kterých má stát řízení týkající se dítěte podle Pokynů Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem³⁰. Tento praktický nástroj mimo jiné stanoví, že vyjádření stanoviska je právem dítěte, nikoli jeho povinností³¹. Dítě by mělo mít možnost tohoto práva využít, kdykoli projeví vůli být slyšeno a na jeho stanovisko by pak měl být brán patřičný zřetel odpovídající jeho věku a úrovni. Dítěti má být vysvětleno, jakou váhu jeho stanovisko má a také to, že mu nakonec nemusí být vyhověno a následně zejména v těchto případech (kdy přání dítěte soud nevyhoví) by mu mělo být dostatečně srozumitelně vysvětleno i konečné rozhodnutí, vč. odůvodnění³².

Zákonný rámec práva dítěte být slyšeno v českém civilním soudním řízení představují

ust. § 100 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“), ust. § 20 odst. 4 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZŘS“) a ust. § 867 zákona č.

---

²⁸ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 54/2001 Sb. m. s.

²⁹ KOVÁČOVÁ, Anna. SPÁČIL, Ondřej. Slyšení dítěte v rámci rodinné mediace. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 21, č. 10, s. 353 – 358.

³⁰ Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem (Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice), přijaté Výborem ministrů Rady Evropy dne 17. 11. 2010, a důvodová zpráva, dostupné na: <https://rm.coe.int/16804ba0fb> (cit. 10.3.2017).

³¹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. MOLKOVÁ FOUKALOVÁ, Kristýna. Právo dítěte účastnit se soudního řízení jako jedno z participačních práv dětí pohledem judikatury Ústavního soudu. In CIRBUSOVÁ, Martina. KAPITÁN, Zdeněk (ed.). *Tradiční jevy a nové tendence v oblasti ochrany práv dětí praxe participačních práv a kyberšikana*. cit. sub 17. Brno: Tribun EU, 2015, s. 78 a 80.

³² Tamtéž, str. 80.

89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OZ“).

Podle § 100 odst. 3 OSŘ platí, že „*V řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho názor ve věci. Názor nezletilého dítěte soud zjistí výslechem dítěte. Názor dítěte může soud ve výjimečných případech zjistit též prostřednictvím jeho zástupce, znaleckého posudku nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech dítěte může soud provést i bez přítomnosti dalších osob, lze-li očekávat, že by jejich přítomnost mohla ovlivnit dítě tak, že by nevyjádřilo svůj skutečný názor; přítomnost důvěrníka dítěte, který není jeho zákonným zástupcem a o jehož účast u výslechu dítě požádá, může soud vyloučit jen tehdy, je-li jeho přítomností mařen účel výslechu. K názoru dítěte soud přiblíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti.*“ ZŘS dále doplňuje, že „*v řízení, jehož účastníkem je nezletilý, který je schopen pochopit situaci, soud postupuje tak, aby nezletilý dostal potřebné informace o soudním řízení a byl informován možných důsledcích vyhovění svému názoru i důsledcích soudního rozhodnutí*“. ZŘS tak jako lex specialis k OSŘ výslovně stanovuje povinnost soudu poskytnout dítěti potřebné informace o daném řízení a důsledcích jednání nezletilého dítěte v průběhu tohoto řízení. V řízeních vedených dle ZŘS tak zákonodárce zvýšil ochranu participačních práv dítěte, výslovným zakotvením podrobnější poučovací povinnosti soudu. Není však pochyb o tom, že i v řízeních, na které se ZŘS nevztahuje, čili primárně v tzv. sporných řízeních, má soud vůči nezletilému dítěti určité pozitivní povinnosti. Autoři komentáře³³ k tomu dále uvádějí, že nezletilý nepochybně požívá zvýšené míry procesní ochrany i ve sporných řízeních, když ust. § 100 odst. 3 OSŘ zůstalo zachováno i poté, co řízení ve věcech péče soudu o nezletilé byla přenesena do ZŘS. Výslovně to stanoví také § 867 OZ, který ve svém prvním odstavci stanoví, že „*před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit*“. Druhý odstavec tohoto ustanovení dále upravuje situace, kdy se dítě není schopno na

³³ SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr. LEVÝ, Jiří. ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 343.

řízení samo přímo podílet a také stanovuje právní domněnku, že dítě starší 12 let je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.

Česká právní úprava tak obsahuje komplexní, byť dle názoru autorky zbytečně roztržštěnou³⁴, právní úpravu zajišťující úplné provedení čl. 12 Úmluvy v civilním soudním řízení, kdy nyní všechna řízení umožňují výslech dítěte. Lze uzavřít, že do dovršení dvanáctého roku dítěte má soud individuálně posoudit u každého dítěte, zda je schopno formulovat své názory, přičemž jejich obsah nebo hodnota by však patrně neměly být rozhodující pro uplatnění práva být slyšeno jako takového. Je-li dítě schopno svůj názor formulovat, má dále právo, aby mu soud poskytl veškeré relevantní informace, dítě má také právo se dotázat na případné nejasnosti, právo svůj názor vyjádřit a současně být poučeno o všech důsledcích spojených s vyjádřeným názorem či rozhodnutím. Soud je povinen aktivně jednat tak, aby dítě mohlo být přiměřeně svému věku a rozumové úrovni v největší možné míře zapojeno do řízení. Přímý výslech dítěte může být v případech, kdy dítě není schopno svůj názor formulovat, nahrazen výslechem třetí osoby, která je schopna hájit zájmy dítěte a její vlastní zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte (viz. § 867 odst. 2 OZ a § 100 odst. 1 OSŘ). Upustit od zjišťování názoru dítěte soud může jen zcela výjimečně, pokud by to bylo v rozporu s jeho zájmem.

3. K VYBRANÉ JUDIKATUŘE ÚS

ÚS při své judikatorní činnosti formuloval princip přihlížení k názoru nezletilého dítěte s ohledem na jeho věk, rozumovou a citovou vyspělost³⁵ s tím, že s přibývajícím věkem a rozumovou a citovou vyspělostí se musí zvyšovat i míra zapojení

---

³⁴ Autorka má za to, že by bylo vhodnější, aby byla právní úprava koncentrována do jediného obecně platného předpisu, tak aby byla použitelná ve stejném rozsahu na všechna řízení dotýkající se nezletilého dítěte.

³⁵ např. Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09

dítěte do řízení³⁶. Otázkou slyšení dítěte se ÚS zabýval opakovaně, v minulosti zejména v souvislosti s řízeními péče soudu o nezletilé. V novějších rozhodnutích však dovedl, že je tyto principy třeba aplikovat

na všechna řízení, které se dotýkají práv dítěte, a to včetně civilních sporů. ÚS také uzavřel,

že ke zjišťování názoru dítěte by pak měly soudy postupovat velmi pečlivě zejména v řízeních, která se dotýkají osobnostních práv dítěte a ve kterých názor dítěte hraje významnou roli (např. řízení o změně příjmení)³⁷.

V mnohých řízeních před obecnými soudy shledal ÚS soud pochybení na straně soudu spočívající v nedostatečném zjištění názoru dítěte, případně v úplné absenci jeho zjišťování. V této souvislosti se zabýval také otázkou závaznosti názoru projeveného názoru dítěte

pro rozhodnutí soudu. ÚS již ve svém nálezu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1818/07 uzavřel, že z čl. 12 Úmluvy nelze dovést, že by názor dítěte, o kterém je v soudním řízení rozhodováno, byl pro soud zavazující a že by tudíž nemohl rozhodnout odlišně od tohoto názoru. V daném případě obecné soudy rozhodly o tom, že prarodiče mají právo se s nezletilými dětmi stýkat v určeném časovém intervalu, a to společně s otcem dětí. Matka nezletilých v takovém rozhodnutí spatřovala zásah do svého výchovného působení na děti ve prospěch prarodičů. Nezletilé děti ve věku 10 a 12 let, kterých se rozhodnutí týkalo, byly v průběhu řízení před obecnými soudy řádně vyslechnuty, přičemž projevíly ke styku s prarodiči odmítavý postoj. ÚS však dospěl stejně jako obecné soudy k závěru, že ve věci nejsou dány objektivní věcné důvody, pro které by měl být pro děti styk jejich s prarodiči zakázán. Z tohoto důvodu není v nejlepším zájmu dětí jejich izolace od prarodičů, a že tedy je naopak v jejich zájmu, aby se s prarodiči vídaly a tito mohli

---

³⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014. sp. zn. I. ÚS 3304/13, Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13

³⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 11. 2015. sp. zn. IV. ÚS 3900/14

působit na jejich citový, rozumový a mravní vývoj. ÚS uvedl, že v konečném důsledku je to vždy soud, kdo musí vyhodnotit názor dítěte, dát jej do souvislosti s dalšími okolnostmi, a na základě toho rozhodnout. Názor dítěte totiž může být mnohdy ovlivněn vlivem rodiče, u kterého žije, resp. rodiče, který má rozhodující vliv na výchovu dítěte. Zájem dítěte tudíž nelze vykládat jako akceptaci jejich stanoviska³⁸. Úkolem soudu (a také rodičů a sociálních pracovníků) je proto mimo jiné dítěti vysvětlit právní stav a následky možného rozhodnutí i z dlouhodobého hlediska³⁹.

K podobnému závěru dospěl ÚS také v Nález ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. IV. ÚS 288/04, kdy bylo předmětem řízení před obecnými soudy právo otce na styk s dítětem. Matka nezletilého namítala, že obecné soudy upřednostnily práva otce před objektivními zájmy nezletilého, který styk a budování vztahu s otcem odmítá. Obecné soudy tak dle názoru matky nerespektovaly názor dítěte ve smyslu čl. 12 Úmluvy a čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv svobod. ÚS k tvrzením matky nezletilého uvedl, že právo nezletilého svobodně vyjádřit svůj názor ve všech věcech, které se ho týkají, je jeho nepopíratelným právem umožňujícím, byť jen do určité míry, vyrovnat své nerovné postavení např. ve vztahu ke svým rodičům. Názorům nezletilého jsou tak obecné soudy povinny věnovat patřičnou pozornost, což však neznamena, že musí rozhodnout v souladu s jeho stanoviskem, které nemusí být jednoznačně v jeho zájmu. Obecné soudy jsou tak povinny v souladu s procesními normami nezletilého vyslechnout, ale k názoru nezletilého přihlíží s ohledem na jeho věk, rozumovou a mravní vyspělost.

ÚS se samozřejmě zabýval také případy, kdy k výslechu nezletilého před obecnými soudy vůbec nedošlo. Ve věci skončené nálezem sp.

---

³⁸ K této otázce se také vyjadřoval veřejný ochránce práv, který mimo jiné uvádí, že *citová povahová nevyrovnanost v době dospívání může být faktorem, který činí hodnotu jejich výpovědí zcela nevěrohodnou. Je vždy potřeba mít na paměti, že dítě je korumpovatelné (během výchovného procesu si dítě musí osvojit řadu návyků, řadu povinností, musí vyspívat morálně, respektovat hranice, pravidla, normy, druhé osoby apod.) a vydíratelné (během procesu svého citového vyspívání a zrání je dítě zvýšeně důvěřivé, sugestibilní, zapálené pro spravedlnost, zranitelné a i bezbranné vůči citovému vydírání, které samozřejmě ani neprohlédne)*. Viz. MOTEJL. Otakar a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007, s. 63.

³⁹ HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2005. Praha: Linde, 2005, str. 61.

zn. II. ÚS 1945/08 ze dne 2. 4. 2009 posuzoval případ, kdy obecný soud vůbec nevyslechl dítě při rozhodování o jeho ústavní výchově, přičemž dítěti bylo v době rozhodování již 16 let. Podle ÚS tím došlo k porušení práva dítěte na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s čl. 12 odst. 2 Úmluvy o právech dítěte a čl. 3 písm. b) Evropské úmluvy o výkonu práv dětí. ÚS vycházel mimo jiné z toho, že právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor zajišťuje, aby bylo dítě skutečně účastníkem řízení, které se týká jeho práv a subjektem práv s tím spojených, nikoli pouze objektem toho řízení a pasivním pozorovatelem událostí. ÚS zdůraznil, že vytržení dítěte z jeho rodinného prostředí představuje také zásah do osobní svobody dítěte, přičemž existuje obecné základní právo být slyšen před soudy, který o omezení osobní svobody rozhoduje. ÚS v tomto rozhodnutí také konstatoval, že člověk dospívá mezi jedenáctým a dvanáctým rokem života, a v šestnácti letech je v tomto ohledu již na vrcholu.⁴⁰

V nálezu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13, pak ÚS zdůraznil, že projevené přání dítěte by mělo být zásadním vodítkem při hledání nejlepšího zájmu tohoto dítěte

(za předpokladu dostatečné emoční vyspělosti dítěte). ÚS se také věnoval otázce samotného zjišťování názoru dítěte a konstatoval, že je potřeba tak učinit komplexně, zejména prostřednictvím nepřímých otázek, a to nejlépe v neformálním prostředí (např. v kanceláři soudce namísto v soudní síni). ÚS připomněl, že je nutné vyvarovat se zavádějících otázek typu „U koho bys chtěl/a bydlet?“.

V témže rozhodnutí ÚS dovedl, že většina dětí je schopna již v deseti letech prezentovat bez větší újmy svůj názor přímo před soudem a vyjádřit se ke svému budoucímu výchovnému uspořádání. Hranice dvanácti let stanovená § 862 odst. 2 OZ tak má být tou nejzazší věkovou hranicí, kdy je dítě schopno samo před soudem vyjádřit svůj názor. Hranice deseti let by tak měla být obecnou hranicí, kdy má být přání dítěte zjištěno přímo soudem

---

⁴⁰ Tyto závěry pak ÚS potvrdil v dalších rozhodnutích, např.: Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09 ze dne 26. 8. 2010 nebo Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2010, sp. zn. I. ÚS 2661/10

a nikoli prostřednictvím jiných osob, orgánu sociálně právní ochrany dětí, znaleckého posudky či opatrovníka.

V nálezu ze dne 4. 11. 2015, sp. zn. 3900/14 konstatoval ÚS, že bylo porušeno právo dítěte dle čl. 12 Úmluvy, když nebyl nezletilý slyšen před odvolacím soudem. Předmětem řízení byla ryze osobní otázka změny příjmení nezletilého, kdy nezletilý starší 12 let sám projevil iniciativu ke změně příjmení (jeho matka se znovu vdala, a tak měl příjmení odlišné od zbytku rodiny). Krajský soud při rozhodování o odvolání proti rozhodnutí okresního soudu, který návrh na změnu příjmení zamítnul, nezletilého přímo nevyslechnul a spokojil se pouze s obsahem spisu k řízení vedeném před okresním soudem. ÚS konstatoval, že nezletilý však měl být slyšen přímo před odvolacím soudem, neboť ve svém věku byl již zjevně schopen formulovat své názory. ÚS dále dodává, že *„soudce rozhodující této na výsost osobní věci by měl mít osobní zkušenost s nezletilým, měl by mít možnost sledovat jeho psychosociální reakce na položené dotazy a víceméně „vycítit“ opravdovost jeho zájmu o požadovanou změnu. Měl by umět rozlišit, zda jeho návrh na změnu příjmení vychází z dětského rozmaru či niterné touhy po začlenění se do nové rodiny“*.

Ve svých novějších rozhodnutích pak ÚS pojímá problematiku práva dítěte na slyšení před soudem v širších souvislostech, kdy dovodil, že výše uvedené principy je třeba aplikovat na všechna řízení týkající se mladistvých, čili také na všechna sporná řízení, která mohou ovlivnit práva dítěte.

V rozhodnutí ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13 se ÚS zabýval případem,

kdy se v řízení před obecnými soudy jednalo o řízení o neúčinnost darovací smlouvy, kterou rodiče převedli do vlastnictví svých nezletilých dětí ve věku 9 a 16 let nemovitosti. Nezletilí byli v řízení zastoupeni kolizním opatrovníkem orgánem sociálně právní ochrany dětí, přičemž obecné soudy přímo s nezletilými vůbec nejednaly. Podle ÚS však i v řízení, kde se nejedná o osobní záležitosti dítěte, platí právo dítěte na slyšení dle čl. 12 Úmluvy, které musí být navíc

chápano ve spojení s čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, tudíž s právem být přítomen při projednávání své věci.

Autorka považuje na tomto místě za nutné konstatovat, že ÚS ve své judikatuře

na mnoha místech reflektuje příslušná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva a v nich obsažené principy přejímá do odůvodnění svých rozhodnutí⁴¹, což samozřejmě přispívá ke zvyšování standartu ochrany práv nezletilých a plnění závazků České republiky, které jí v tomto směru vyplývají z Úmluvy a dalších mezinárodních nástrojů na poli ochrany nezletilých, nicméně v tomto příspěvku není prostor pro jejich bližší rozbor.

4. ZÁVĚR

Právo dítěte být slyšeno a právo, aby bylo k jeho názoru přihlíženo, je jedno z velmi důležitých práv, které výrazně posiluje právní postavení dítěte⁴², neboť dítěti umožňuje v míře odpovídající jeho vyspělosti podílet se na rozhodování o záležitostech, které se ho týkají. V judikatuře ÚS lze sledovat nepochybnou snahu naplňovat principy nejlepšího zájmu dítěte,

a to mimo jiné prostřednictvím širokého práva být slyšeno vztahujícího se opravdu na všechna řízení, která mohou ovlivnit právní poměry dítěte. Dle názoru autorky tak dochází v tomto směru ke zlepšení české justice, když jsou tak odstraňovány nedostatky vytýkané České republice Výborem pro práva dítěte. Je však mít stále na paměti, že je nezletilým i přes širokou míru účasti na řízení, třeba poskytovat účinnou ochranu jejich nejlepšího zájmu, i prostřednictvím skutečnosti, že soudy při svém rozhodnutí jejich přání nevyhoví, bude-li to z dlouhodobého hlediska žádoucí pro zdravý vývoj dítěte.

---

⁴¹ Např. rozhodnutí ve věci Havelka a ost. v. Česká republika (č. 23499/06), rozhodnutí ve věci C v. Finsko (č. 18249/02)

⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 852.

Kontakt:

Mgr. Sabina Čamdžicová

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

sabina.camdzic@email.cz

5. LITERATURA

- SVOBODA, Karel. TLÁŠKOVÁ, Šárka. VLÁČIL, David. LEVÝ, Jiří. HROMADA, Miroslav a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s.
- SVOBODA, Karel. SMOLÍK, Petr. LEVÝ, Jiří. ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1422 s.
- HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy souvisící*. 7. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2005. Praha: Linde, 2005. 748 s.
- ZÁVĚREČNÁ DOPORUČENÍ VÝBORU OSN PRO PRÁVA DÍTĚTE přijata po projednání Třetí a čtvrté periodické zprávy České republiky o plnění závazků vyplývajících z Úmluvy o právech dítěte v Ženevě dne 31. 5. 2011.
- KOVÁČOVÁ, Anna. SPÁČIL, Ondřej. *Slyšení dítěte v rámci rodinné mediaci. Právní rozhledy*. 2014, roč. 21, č. 10, s. 353 – 358.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVA, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 1349 s.
- ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina. MOLKOVÁ FOUKALOVÁ, Kristýna. *Právo dítěte účastnit se soudního řízení jako jedno z participačních práv dětí pohledem judikatury Ústavního soudu*. In CIRBUSOVÁ, Martina.

KAPITÁN, Zdeněk (ed.). Tradiční jevy a nové tendence v oblasti ochrany práv dětí praxe participačních práv a kybersíkana. cit. sub 17. Brno: Tribun EU, 2015. 137 s.

- MOTEJL. Otakar a kol. *Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. Rodina a dítě.* Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, 2007. 215 s.
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 3007/09
- Nález Ústavního soudu ze dne 19. 2. 2014, sp. zn. I. ÚS 3304/13
- Nález Ústavního soudu ze dne. 4. 11. 2015, sp. zn. IV. ÚS 3900/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 1818/07
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 5. 2014, sp. zn. I. ÚS 2482/13
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. IV. ÚS 288/04
- Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2009, sp. zn. II. ÚS 1945/08

STRÍDAVÁ PÉČE VE SVĚTLE JUDIKATURY

KAROLÍNA KUTNAROVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Příspěvek upozorňuje na judikaturu Ústavního soudu vztahující se k problematice střídavé péče. Právě totiž judikatura Ústavního soudu, zejména pak v roce 2014, vytvořila privilegované postavení střídavé péče před ostatními formami péče. Tomuto ovšem neodpovídá zákonná právní úprava.

Klíčová slova: Střídavá péče; dítě; rodič, Ústavní soud.

Abstract: The article reminds the case law of the Constitutional Court relating to the issue of alternate care. Because the case law of the Constitutional Court, especially in 2014, created a privileged alternate care before other forms of care. This does not correspond with the legislation.

Key words: Alternate care; child; parent; Constitutional Court.

1. ÚVOD

Střídavá péče představuje jednoznačně stále nejvíce diskutovanou formu péče o dítě. Ihned od svého zakotvení v roce 1998, čelila kritice mnohých odborníků, zejména pak psychologů.⁴³ Také soudy byly zpočátku při stanovování střídavé péče zdrženlivější. Rok 2014 však díky nálezům Ústavního soudu přinesl velké změny.

2. DOMINANTNÍ POSTAVENÍ STRÍDAVÉ PÉČE?

Ústavní soud vymezil nejen kritéria, kterými se musejí obecné soudy v řízení o úpravě výchovných poměrů zabývat, pokud mají rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte, ale hlavně konstatoval, že svěřením dítěte do střídavé péče má být pravidlem, zatímco jiné řešení je výjimkou, která vyžaduje prokázání, proč je v zájmu dítěte jiné řešení. Pokud jsou tak oba rodiče způsobilí dítě vychovávat, pokud oba mají o jeho výchovu zájem a pokud oba dbali kromě řádné péče i o jeho výchovu po stránce citové, rozumové a mravní, svěřením dítěte do střídavé péče by mělo být pravidlem, neboť je v zájmu dítěte, aby bylo především v péči obou rodičů. Obecné soudy nemohou střídavou péčí vyloučit z důvodu, že s tímto způsobem výchovy jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči.⁴⁴

Za pouhé čtyři dny přináší Ústavní soud další nález vztahující se ke střídavé péči, v němž mimo jiné uvedl, že velká vzdálenost mezi bydlišti obou rodičů, není sama o sobě důvodem, který by vylučoval vhodnost střídavé péče nezletilého dítěte. Problematickým nebyl ani nástup nezletilého dítěte do školního zařízení, neboť příslušné právní předpisy umožňují studium na více školách.⁴⁵ Odlišné

---

⁴³ viz například HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK Tomáš. *Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově*. Bulletin advokacie, 1999, číslo 3, s. 30-34.

⁴⁴ Nález ústavního soudu ze dne 26.5.2014, sp.zn. I. ÚS 2482/13.

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2014, sp. zn. I ÚS 1506/13.

stanovisko k tomuto nálezu přiléhavě upozorňuje na náročnost takovéto situace, a to zejména pro nezletilé dítě, pro které musí být velmi obtížné si za takových poměrů nejen vytvářet kolektiv, ale i zvládat odlišné nároky školního prostředí, a to nemluvě o mimoškolních aktivitách, když bude muset přejíždět z místa na místo.⁴⁶

Na konci roku 2014 setrvává Ústavní soud s jasnou preferencí střídavé péče před ostatními formami péče. Pokud totiž oba rodiče projevují o svěřeni dítěte do péče upřímný a skutečný zájem a chtějí jej mít v péči a zároveň oba naplňují relevantní objektivní kritéria⁴⁷ ve zhruba stejné míře, čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Evropské úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, dle interpretace Ústavního soudu vytváří presumpci ve prospěch střídavé péče. Tuto presumpci lze sice vyvrátit, nicméně jsou k tomu zapotřebí pádné důvody, mající oporu v ochraně nejlepšího zájmu dítěte. Mezi tyto důvody patří například specifický zdravotní či psychický stav dítěte, v jehož důsledku by střídavá péče představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž, či velmi velká vzdálenost bydlíšť rodičů, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobit narušit školní docházku dítěte. Ve výjimečných případech může být důvodem k vyloučení střídavé péče i nevhodná či vůbec neprobíhající komunikace mezi rodiči, avšak nemůže se tak stát, aniž by se soudy pokusily zjistit příčinu stávajícího stavu komunikace a tento stav za pomoci vhodných opatření napravit a zlepšit. Dítě by pak mělo být svěřeno zásadně do péče toho z rodičů, který je více nakloněn ke komunikaci s druhým rodičem a který nebude bránit jeho styku s druhým rodičem.⁴⁸

---

⁴⁶ Odlišné stanovisko soudce Ludvika Davida k nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2014, sp. zn. I ÚS 1506/13.

⁴⁷ Obecné soudy musí u každého z rodičů posoudit čtyři objektivní kritéria: 1. existenci pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěřeni usilující osobou, 2. míru zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče daného rodiče, 3. schopnost daného rodiče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby 4. přání dítěte.

⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I ÚS 1554/14.

Na nálezy Ústavního soudu reagoval Výbor pro práva dítěte, který na svém zasedání přijal stanovisko k otázce střídavé péče o děti. Výbor vyjádřil přesvědčení, že prvotním a základním hlediskem v těchto případech má být nejlepší zájem dítěte tak, jak stanoví článek 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, dle kterého musí být zájem dítěte předním hlediskem před veřejnými či soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnyými orgány. Tento zájem spočívá v co možná trvalém naplňování životně důležitých potřeb dítěte také v psychologické a sociální oblasti. Nejlepší zájem dítěte je tak třeba hledat v každém jednotlivém případě zvlášť, nikoli podle jakéhokoli předem daného schématu, se snahou o minimalizaci negativních důsledků pro dítě. Výbor nepopírá, že u některého dítěte se nejvhodnějším řešením může ukázat péče střídavá, v jiných případech však to může být svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů a dohoda či rozhodnutí o optimální a zároveň reálné formě a rozsahu styků druhého z rodičů s dítětem. Výbor nepovažuje paušální rozhodování preferující jedno z řešení za výraz respektu k jedinečnosti dítěte a jeho potřebám.⁴⁹

Pokud má střídavá péče naplňovat potřeby dítěte, pak musí být naplněny dle stanoviska Výboru minimálně následující podmínky. Na straně rodičů to musí být citová a emocionální zralost rodiče, schopnost odhlédnout od neshod a konfliktů ve prospěch dítěte, schopnost vzájemné komunikace o základních věcech týkajících se dítěte, kooperace na výchově, shoda v základních rysech výchovných stylů. Dalšími nezbytnými podmínkami jsou zachování základních parametrů prostředí, ve kterém dítě v rámci střídavé péče žije, tedy mateřské školky, základní školy, kontinuita zájmových aktivit dítěte, vrstevnických vztahů atd. U dítěte je poté nutná vybavenost

---

⁴⁹Stanovisko Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva k otázce střídavé péče o děti [online]. Vláda České republiky. 14.10.2014 [cit. dne 27.2.2017]. Dostupné na < <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/tiskove-informace/stanovisko-vyboru-pro-prava-ditete-rady-vlady-pro-lidska-prava-k--otazce-stridave-pece-o-deti-123456>>.

přiměřenými adaptačními schopnostmi, na něž střídavá péče klade zvýšené nároky.⁵⁰

Podíváme – li se na zákonnou právní úpravu § 907 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, tak soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do péče společné. Určená forma péče musí být v zájmu dítěte. I když má soud povinnost při rozhodování dbát na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, zákonná právní úprava nestanovuje přednostní postavení žádné z forem péče. Podle zákonné právní úpravy je tak patrné, že konkrétní forma péče by měla být dána na základě individuálního posouzení každého případu, neboť žádný z druhů péče nemá před ostatními přednost. Ústavní soud ve svých nálezech ovšem zcela jednoznačně upřednostnil střídavou péči před ostatními formami péče, když stanovil, že střídavá péče má být pravidlem a při splnění subjektivních a objektivních kritérií vytvořil presumpci ve prospěch střídavé péče. Střídavou péči Ústavní soud chápe jako snahu o co nejúplnější naplnění práva dítěte na oba rodiče, pokud spolu nežijí, neboť má zato, že tato forma výchovy umožňuje dítěti nejen zachování fungujících vztahů s oběma rodiči, ale rovněž mu umožňuje zůstat součástí jejich běžného každodenního života.⁵¹ Nálezy Ústavního soudu do popředí staví rodiče, jejich skutečný a upřímný zájem o dítě a jejich kvality. Osobnost dítěte a hlavně pak náročnost na něj kladenou při střídavé péči opomíjí. Přitom klíčovým ukazatelem pro rozhodování ve věcech péče soudu o nezletilé je zájem dítěte. Dítě má právo na péči obou rodičů, ale bezesporu je v jeho zájmu zejména zajištění stabilního výchovného prostředí, ve kterém se dítě bude cítit bezpečně, bude se moci realizovat nejen ve školních, ale i mimoškolních aktivitách a vytvářet kolektiv přátel. Obecné soudy by tak měly vycházet z individuálních okolností každého případu.

---

⁵⁰ *Stanovisko Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva k otázce střídavé péče o děti* [online]. Vláda České republiky. 14.10.2014 [cit. dne 27.2.2017]. Dostupné na < <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/tiskove-informace/stanovisko-vyboru-pro-prava-ditete-rady-vlady-pro-lidska-prava-k--otazce-stridave-pece-o-deti-123456>>.

⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 18.3.2014, sp. zn. II. ÚS 437/14.

Vodítkem při zjištění nejlepšího zájmu dítěte by mělo být i jeho přání. K přání dítěte musí soudy přihlížet za předpokladu, že je dítě dostatečně rozumové a emocionálně vyspělé. Názoru dítěte má soud věnovat patřičnou pozornost. Současně však není možné, aby soudy postoj dítěte bez dalšího převzaly a aby své rozhodnutí založily jen na jeho přání a nikoliv na pečlivém a komplexním posouzení jeho zájmu.⁵² Zájem dítěte musí být vždy upřednostněn před zájmy rodičů, a to i přesto, že rodiče dosahují při rozhodnutích týkajících se dítěte vzájemné shody. I když se tedy rodiče na úpravě poměrů k dítěti dohodnou, ale tato dohoda nebude v zájmu dítěte, soud takovou dohodu schválit nemůže. Ústavní soud kritéria, kterými by se obecné soudy měly zabývat a zjišťovat je, pokud mají rozhodovat v nejlepším zájmu dítěte, vymezil následovně:

1. existence pokrevního pouta mezi dítětem a o jeho svěření do péče usilující osobou;
2. míra zachování identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěření do péče té které osoby;
3. schopnost osoby usilující o svěření dítěte do péče zajistit jeho vývoj a fyzické, vzdělávací, emocionální, materiální a jiné potřeby;
4. přání dítěte.⁵³

V letech 2015 a 2016 Ústavní soud opouští dříve zastávaný názor, že střídavá péče by měla být pravidlem a stanovuje další kritéria, která musí obecné soudy zohlednit při svém rozhodování. Odhlíží od zájmu a kvalit rodičů ve prospěch osobnosti dítěte. I když jsou tedy oba rodiče obecně stejně způsobilí o své děti řádně pečovat, je třeba zejména zohlednit osobnost dítěte a jeho schopnost se vypořádat s enormní zátěží, kterou rozpad rodiny a eventuální nastolení střídavé péče, jež přináší i ztrátu dosavadního zázemí a bezpečí domova, bezesporu představuje. Ohled je třeba brát na citovou orientaci dítěte i hodnotu danou stálostí výchovného prostředí a na možnost zachování a rozvíjení jeho citových vazeb k blízkým

---

⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 18.12.2014, sp. zn. I ÚS 1708/14.

⁵³ Nález Ústavního soudu ze dne 26.5.2014 sp. zn. I. ÚS 2482/13.

osobám i v širším okolí, k jeho přátelům a zájmům. V neposlední řadě obecné soudy musí vzít v úvahu, a to zejména u malých dětí, který z rodičů o dítě dosud osobně pečoval, dbal o jeho citovou a rozumovou výchovu a v podstatě představoval pro dítě ústřední osobu, k níž je citově připoutáno a jejíž dlouhodobá nepřítomnost je pro něj frustrující. U starších dětí, které jsou již schopny formulovat svá přání a představy o dalším soužití s rodiči, je třeba přihlídnout především k jejich přáním, zvláště pokud korespondují se závěry zjištěnými dokazováním a podloženými stanovisky opatrovníka.⁵⁴

Svěření dítěte do střídavé péče tak nemá být automatickým řešením. Ústavní požadavek na takovéto řešení, dovozený z čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy ve spojení s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, se má uplatnit pouze za předpokladu, je – li dán o střídavou péči skutečný a upřímný zájem ze strany obou rodičů (subjektivní kritérium) a je – li takovéto svěření v nejlepším zájmu dítěte (objektivní kritérium), což vyžaduje posouzení již výše zmíněných čtyř kritérií, jakož i případných kritérií dalších, jež mohou vyplynout ze specifických okolností konkrétního případu. Jak už bylo uvedeno výše, tak střídavá péče by například nebyla v zájmu dítěte, jestliže by pro něj vzhledem k jeho specifickému a či psychickému stavu představovala nepřiměřenou zátěž, nebo když rodiče žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku. Ve výjimečných případech poté může být důvodem bránícím svěření do střídavé péče i nevhodná komunikace rodičů, kterou je však potřeba odlišit od nesouhlasu jednoho z rodičů se střídavou péčí, jenž naopak přípustným důvodem není.⁵⁵

---

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne, 17.3.2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15.

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7.2016, sp. zn. III. ÚS 791/16.

3. ZÁVĚR

I přesto, že právní předpisy jako např. školský zákon, společně s jinými vymoženostmi moderní společnosti dnes již poměrně snadno umožňují překonat mnohé nástrahy, se kterými se rodiče musejí potýkat při realizaci střídavé výchovy, zůstává nadále klíčovou otázkou, zda je střídavá péče v zájmu dítěte. Dítě je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezczitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, a tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího.⁵⁶ Střídavá péče přitom bezpochyby klade vysoké nároky nejen na rodiče, ale zejména na dítě, které tím ztrácí jedno stálé výchovné prostředí. Ze zákona přitom nevyplývá, v jakých časových intervalech by se měla střídavá výchova realizovat. Intervaly nemusí být stejné. Při stanovení intervalů by naopak měla být zohledněna zejména individuální potřeba dítěte. Dítěti by tak měl zůstat zachován okruh jeho kamarádů a možnost pravidelně realizovat mimoškolní aktivity. Doba, po kterou bude dítě svěřeno do péče jednoho nebo druhého rodiče, by měla být dána zejména s přihlédnutím k věku dítěte, jeho osobnosti, vztahem ke každému z rodičů atd. Střídavá péče se tak může svým rozsahem fakticky blížit velmi rozsáhlému styku s nepečujícím rodičem.⁵⁷

I když nedávná judikatura Ústavního soudu, vytvářela preferenci střídavé péče, dnes už k takovým závěrům dojdeme stěží. Ústavní soud ve svých nálezech v roce 2015 a 2016 opakovaně konstatoval, že je nutné posuzovat každý případ individuálně s přihlédnutím ke konkrétním potřebám a zájmům dítěte. Takovýto posun lze jednoznačně vítat, neboť současná judikatura Ústavního soudu je v souladu nejen s úpravou vnitrostátní, ale i úpravou mezinárodní. Nebylo by totiž správné upřednostňovat jakoukoliv z forem péče

---

⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 20.1.2005, sp. zn. II. ÚS 363/2003.

⁵⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, WESTPHALOVÁ, Lenka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1021.

před ostatními, neboť zákonná právní úprava nestanovuje přednostní postavení žádné z forem péče.

Kontakt:

Mgr. Karolína Kutnarová

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

kahara@seznam.cz

4. LITERATURA

- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1349 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. *Reálně o společné či střídavé porořvodové výchově*. Bulletin advokacie, 1999, číslo 3, s. 30-34.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18.3.2014, sp. zn. II. ÚS 437/14.
- Nález ústavního soudu ze dne 26.5.2014, sp.zn. I. ÚS 2482/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30.5.2014, sp. zn. I ÚS 1506/13.
- Nález Ústavního soudu ze dne 18.12.2014, sp. zn. I ÚS 1708/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30.12.2014, sp. zn. I ÚS 1554/14.
- Nález Ústavního soudu ze dne, 17.3.2015, sp. zn. IV. ÚS 106/15.
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. 7.2016, sp. zn. III. ÚS 791/16.
- *Stanovisko Výboru pro práva dítěte Rady vlády pro lidská práva k otázce střídavé péče o děti* [online]. Vláda České republiky. 14.10.2014 [cit. dne 27.2.2017]. Dostupné na < <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jiri-dienstbier/tiskove-informace/stanovisko-vyboru-pro-prava-ditete-rady-vlady-pro-lidska-prava-k--otazce-stridave-pece-o-deti-123456>>.

VYBRANÉ OTÁZKY OCHRANY VĚŘITELŮ V SOUVISLOSTI SE SVĚŘENSKÝM FONDEM

TEREZA MIMROVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Institut svěřenského fondu byl do českého právního řádu zaveden teprve před krátkou dobu a neustále vyvolává celou řadu otázek. Jednou z těch nejdiskutovanějších je problematika ochrany věřitelů svěřenského fondu, tj. jaké právní nástroje lze k ochraně práv věřitelů využít, vůči komu lze tyto právní nástroje uplatnit a v jakých případech by měli být věřitelé chráněni. Tento příspěvek se zaměřuje specificky na otázky neplatnosti a relativní neúčinnosti právních jednání v rámci svěřenského fondu. Vzhledem k tomu, že u nás doposud neexistuje žádná relevantní judikatura k této problematice, je třeba odpovědi hledat v zahraničních právních rádech a jejich rozhodovací praxi. Závěry vyplývající ze zahraniční judikatury mohou být použitelné i v případě českého svěřenského fondu.

Klíčová slova: Svěřenský fond; ochrana věřitelů; neplatnost svěřenského fondu; relativní neúčinnost právních jednání

Abstract: The Czech trust fund has been implemented into the Czech legal system recently therefore there still raises a number of questions regarding this new legal instrument. One of the most discussed of them is a problematic of protection of a creditors of the Czech trust fund, i. e. which legal instruments may be used for a protection of rights of the creditors, against whom may be these instruments applied and in which cases should be the creditors protected. This paper deals with some specific questions relating to invalidity and relative ineffectiveness of legal action in connection to the Czech trust fund. Because there have been no relevant judgements in the Czech Republic, it is necessary to try to find answers in foreign legal system and their case law. Conclusions arising out of the foreign judgements may be applicable also to the Czech trust fund.

Key words: Czech trust fund; protection of creditors; invalidity of legal actions; relative ineffectiveness of legal actions

1. ÚVOD

Svěřenský fond představuje zvláštní druh správy cizího majetku, který vychází z anglo-americké právní kultury a do českého právního řádu byl zaveden až v důsledku rekodifikace soukromého práva, která byla završena přijetím zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „**OZ**“). Svěřenský fond je tzv. *trust-like institut*, tedy určitá alternativa kontinentálního práva vycházející z pojetí trustů, jakožto velmi flexibilního a v zahraničí hojně využívaného nástroje majetkového plánování.

Implementace každého zahraničního právního instrumentu bývá problematická, obzvláště pokud v daném právním prostředí chybí zásadní tradice či předchozí zkušenosti s jeho užíváním. Ne jinak tomu je i v případě zavedení svěřenského fondu do českého právního řádu. I proto kolem svěřenského fondu vyvstává celá řada otázek, které je třeba řešit.

Jednou z otázek, která vzbudila diskuzi se týkala například právní povahy svěřenského fondu, tedy toho, zda jde o věc, právní entitu či pouhé označení struktury práv k vyčleněnému majetku a práv týkajících se jeho správy. Podle většinového názoru svěřenský fond není právní entitou⁵⁸, což má ostatně i vliv na možnou ochranu věřitelů. Další diskutabilní a doposud nepřiliš řešená problematika se týká možnost a limitace využití svěřenského fondu, otázek vlastnictví majetku ve fondu a zejména otázek týkajících se transparentnosti svěřenského fondu a zajištění dostatečné ochrany věřitelů osob zúčastněných na svěřenském fondu.⁵⁹

⁵⁸ Srov. např. PIHERA, Vlastimil. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1192 (§ 1448). KOCÍ, Miloš. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek III, (§ 976 až 1474)*. Praha : Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 1193, 1197 -1198 (§ 1448). HAVEL, Bohumil. Právní osobnost (právní subjektivita) svěřenského fondu ve světle českého občanského zákoníku. In TICHÝ, Luboš, RONOVSÁ, Kateřina, KOCÍ, Miloš (eds). *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 203–206.

⁵⁹ Srov. např. KLANG, Mikuláš. *Svěřenské fondy se neosvědčily, novela je plánuje zrušit* [online]. Aktuálně.cz, 11. května 2014, [cit. 21. 2. 2017]. Dostupné na <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sverenske-fondy-se-neosvedcily-novela-je-planuje-zrusit/r~6ca55ebed5f211e3a09e0025900fea04/?redirected=1488067459>. VÁLOVÁ, Irena. *Boj o svěřenské fondy v NOZ se mění v boj o charakter státu* [online]. Česká justice.cz, 16. ledna 2015, [cit. 21. 2. 2017]. Dostupné na <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/bojo-sverenske-fondy-v-noz-se-meni-v-boj-o-charakter-statu/>. BÁLEK, Jiří. *Rozhovor: Lenka Bradáčová - Chceme-li rychlejší trestní řízení, musíme udělat i nepopulární změny* [online]. Právní prostor.cz, 11. července 2014, [cit. 21. 2. 2017]. Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-lenka-bradacova-2014>.

Na výše uvedené otázky se snaží reagovat i nedávná novela OZ přijatá v podobě zákona č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony (dále jen „**Novela OZ**“).⁶⁰ Novela OZ mění způsob vzniku a zániku svěrenských fondů, a to zavedením konstitutivního zápisu fondů evidence svěrenských fondů. Tento krok má vést ke zvýšení transparentnosti, limitovat anonymitu osob zúčastněných na fondu, a tudíž i ke zvýšení ochrany práv věřitelů.

2. OCHRANA VĚŘITELŮ V SOUVISLOSTI SE SVĚRENSKÝM FONDĚM

Ačkoli to na první pohled nemusí být patrné, česká právní úprava obsahuje řadu právních nástrojů, které mají vést k zabránění zneužívání svěrenských fondů a poškozování věřitelů. Dříve než se budeme věnovat vlastnímu tématu, je však nezbytné připomenout základní podstatu svěrenského fondu.

2.1. Obecně k podstatě svěrenského fondu

Právní úprava svěrenského fondu je obsažena § 1448 až § 1474 OZ, s tím, že určité otázky týkající se zejména pravomocí svěrenského správce a jeho odpovědnosti jsou řešeny i v rámci všeobecných ustanovení o správě cizího majetku (§ 1400 až § 1447 OZ). Inspiračním zdrojem právní úpravy svěrenských fondů se stala právní úprava trustu dle quebeckého občanského zákoníku (dále jen „**CCQ**“)⁶¹, která je do značné míry specifická.⁶²

---

⁶⁰ Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.

⁶¹ Srov. čl. 1260 až 1298 Civil Code of Quebec.

⁶² Zákonodárce volbu quebecké právní úpravy odůvodnil tím, že právo Québecu si zachovalo svůj výrazný charakter kontinentálního práva a pojetí trustu mu funkčně přizpůsobilo. Viz důvodová zpráva k OZ konsolidovaná verze (k § 1448 až § 1452 OZ) dostupná na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

Podstata svěřenského fondu spočívá v tom, že zakladatel vyčlení ze svého vlastnictví určitý majetek a svěří jej svěřenskému správci k určitému účelu, a to buď smlouvou nebo pořízením pro případ smrti. Účel fondu může být veřejně prospěšný nebo soukromý. Svěřenský správce se zároveň zaváže vyčleněný majetek držet a spravovat dle podmínek stanovených ve statutu svěřenského fondu. Vedle zakladatele a správce je dalším subjektem participujícím na svěřenském fondu obmyšlený, jemuž náleží právo na plnění ze svěřenského fondu.

Svěřenský fond vytváří tzv. autonomní vlastnictví, tj. oddělené a nezávislé vlastnictví svěřeného majetku, k němuž vykonává vlastnická práva správce svěřenského fondu, nicméně ani svěřenský správce, ani zakladatel, a dokonce ani obmyšlený nemají k majetku tvořícím svěřenský fond vlastnické právo.⁶³ Ačkoli svěřenský fond nemá vlastníka, nachází se v postavení jakéhosi „kvazi-vlastníka“ svěřenský správce, který vykonává veškerá práva s fondem spojená, vůči třetím osobám tedy vystupuje jako vlastník, zastupuje fond při všech hmotněprávních i procesněprávních jednáních.

Právě institut autonomního vlastnictví je specifikem quebecké právní úpravy. Poměrně těžko uchopitelné pojetí vlastnického práva k majetku je jedním z důvodů, proč mohou ohledně uplatnitelnosti některých nástrojů právní ochrany věřitelů vznikat pochybnosti a otázky.

2.2. Nástroje k ochraně věřitelů v souvislosti se svěřenským fondem

K ochraně práv věřitelů svěřenského fondu či osob na něm zúčastněných slouží řada institutů zakotvených v OZ i mimo něj. Níže uvádíme jejich stručný výčet s tím, že bližší pozornost bude dále věnována pouze některým z nich.

---

⁶³ Srov. § 1448 odst. 2 a 3 OZ.

V první řadě jde o dohled nad správou svěřenského fondu zakotvený v § 1463 an. OZ. Dohled může vykonávat primárně zakladatel, obmyšlený, popř. jiné osoby určené statutem. Vedle těchto osob může zákon právo dohledu nad fondem přiznat i jiné osobě nebo orgánu veřejné moci. Osoba, jenž vykonává dohled nad správou svěřenského fondu, má právo kontrolovat doklady týkající se fondu, může nahlížet do vyúčtování, zpráv nebo požadovat jiné informace týkající se fondu. Přestože zatím zákon opravňující k výkonu dohledu orgány veřejné moci nebo jiné osoby doposud absentuje, existuje prostor pro efektivní kontrolu správy cizího majetku a následný postih majetku ze strany věřitelů.

Vedle dohledu nad správou fondu přiznává zákon zakladateli, obmyšlenému nebo jiné osobě, která na tom má právní zájem (tedy zřejmě i věřitelům) právo domáhat se, aby soud svěřenskému správci určité právní jednání uložil nebo naopak zakázal, popř. aby správce odvolal a jmenoval nového správce.⁶⁴ Rovněž toto oprávnění umožňuje věřitelům participovat na svěřenském fondu za účelem zabránění poškozování jejich práv (například vyváděním majetku z fondu či jiným nestandardním nakládáním se svěřenským fondem). Toto oprávnění má své využití zejména v případě, kdy správce poškozuje věřitele a nakládáním s majetkem zkracuje jejich práva. V takovém případě by mohl soud na návrh věřitele správci zakázat nakládat s majetkem tvořícím svěřenský fond a případně umožnit věřitelům uspokojit jejich pohledávky z fondu.⁶⁵

Ke zvýšení ochrany práv věřitelů OZ zavádí rovněž solidární odpovědnost zakladatele, správce či obmyšleného, a to v případě, že se účastnili jednání sledujících úmyslné poškození práv zakladatelova věřitele nebo poškození svěřenského fondu.⁶⁶ Pokud tedy v souvislosti s poškozováním věřitelů zakladatele vznikne újma, budou k její náhradě osoby participující na svěřenském fondu

---

⁶⁴ Srov. § 1466 odst. 2 OZ.

⁶⁵ Obdobně postupují i zahraniční soudy v případě podvodných právních jednání zakladatelů či beneficentů fondu. Viz *Empire, compagnie d'assurancevie c. Thibault*, Superior Court of Quebec, 2011 QCCS 3556.

⁶⁶ Srov. § 1467 OZ.

zavázání společně a nerozdílně.⁶⁷ Ačkoli dané ustanovení výslovně hovoří jen o solidární odpovědnosti v případě poškození věřitelů zakladatele, lze mít, a to i s ohledem na možný rozsah relativní neúčinnosti či neplatnosti právních jednání, za to, že poškození mohou být i věřitelé obmyšleného či svěřenského fondu, a proto by se měla solidární odpovědnost analogicky aplikovat v případě poškozování práv věřitelů obmyšleného či věřitelů svěřenského fondu.

Zřejmě nejvýznamnějšími nástroji k ochraně práv věřitelů jsou možnost dovolat se neplatnosti svěřenského fondu nebo jednotlivých právních jednání s ním souvisejících a možnost dovolat se relativní neúčinnosti právních jednání v souvislosti se svěřenským fondem. Právě těmto dvěma institutům bude dále věnována bližší pozornost.

Pro úplnost je třeba dodat, že vedle OZ lze nástroje k ochraně práv věřitelů nalézt i v rámci insolvenčního práva, a to ve formě odpůrcí žaloby a neúčinnosti úmyslně zkracujících právních úkonů.⁶⁸

3. NEPLATNOST SVĚŘENSKÉHO FONDU NEBO JEDNOTLIVÝCH PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

Neplatnost svěřenského fondu nebo jednotlivých právních jednání s ním spojených upravuje OZ výslovně v § 1466 odst. 2, podle něhož se lze dovolat neplatnosti právních jednání, kterými svěřenský správce poškozuje svěřenský fond nebo právo obmyšleného. Neplatnosti se může dovolat zakladatel, beneficiant či jiná osoba, která na tom má právní zájem. Touto „jinou osobou“ může být zřejmě i věřitel fondu nebo osob na něm zúčastněných.

Výše citované ustanovení se zdánlivě týká pouze dvou specifických případů, a to poškozování fondu a obmyšleného. Spektrum situací,

---

⁶⁷ PIHERA, Vlastimil. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1219 (§ 1467).

⁶⁸ Srov. § 235 a § 242 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

kteřé mohou vyvolat neplatnost právních jednání v souvislosti se svěřenským fondem je mnohem více a netýkají se jen obmyšleného a fondu, ale i věřitelů osob zúčastněných na fondu. Jejich bližší vymezení však bude záviset až na judikatuře, která u nás doposud chybí. Toto vymezení má bezesporu zásadní význam, neboť určuje limity užívání svěřenských fondů.

Přestože u nás řešení otázek týkajících se neplatnosti svěřenského fondu či jednotlivých právních jednání s ním spojených absentuje, v zahraničí je jí věnována značná pozornost, a může tak být inspiračním zdrojem i pro českou právní úpravu. Níže uvádíme hlavní důvody neplatnosti právních jednání souvisejících se svěřenskými fondy, jež se týkají ochrany věřitelů, které byly vymezeny zahraniční judikaturou.

3.1. Zakladatel v pozici beneficianta

Jedním z hlavních témat, která se v zahraničí v souvislosti s neplatností trustů řeší jsou trusty zřícené za účelem ochrany majetku před věřiteli (tzv. asset protection trusts). Jednou z možných forem těchto trustů jsou i tzv. self-settled trusts a spendthrift trusts. Jedná se o zvláštní druh trustů, v němž je zakladatel zároveň obmyšleným a požívá výhody trustu, aniž by bylo jeho věřitelům umožněno uspokojit se z majetku tvořícím trust. Spendthrift trusts zároveň zpravidla zabraňují obmyšlenému neuváženě nakládat s majetkem.⁶⁹ Tyto trusty jsou poměrně kontroverzní a v některých státech jsou považovány bez dalšího za neplatné.⁷⁰ Pokud jde o přípustnost self-settled trustů v České republice, lze mít za to, že OZ jejich zakládání nebrání, nicméně jejich využití bude mít zcela jistě, stejně jako v zahraničí, své limity.

Ze zahraniční judikatury vyplývá, že se bez dalšího nelze dovodit neplatnost trustu jen proto, že v roli zakladatele, správce či

---

⁶⁹ BROWN, Gordon W. *Administration of Wills, Trusts, and Estates*. 3. vydání, Cengage Learning, 2003, s. 228.

⁷⁰ NICHOLS, Bryan. I See the Sword of Damocles Is Hanging Above Your Head! Domestic Venue Asset Protection Trusts, Credit Due Judgments, and Conflict of Law Disputes. *Review of Litigation*, 2003, roč. 22, č. 2, s. 478–479.

obmyšleného vystupuje stejná osoba, ale je vždy třeba zkoumat účel a úmysl sledující založení fondu, popř. další převody a právní jednání v rámci trustu, využití trustu a časový kontext, v němž byl trust založen nebo bylo učiněno jiné právní jednání. Časové období bývá obdobně jako v případě relativní neúčinnosti zkoumán zpětně zpravidla 2 až 5 let před založením trustu nebo jiným právním jednáním.⁷¹

Z judikatury rovněž vyplývá, že neplatnost se nemusí týkat hned celého trustu, ale i jen jednotlivých právních jednání, naplňují-li předpoklady neplatnosti.⁷²

3.2. Úmyslné poškozování věřitelů

Self-settled trusty bývají často používány jako nástroje k poškozování práv věřitelů. V takových případech je třeba trusty, popř. jednotlivé majetkové převody považovat za neplatné.

Za neplatné jsou dle zahraniční judikatury považováno založení trustu krátce před tím, než bylo v soudním sporu mezi dlužníkem a věřitelem vydáno rozhodnutí. Soudy dovodily, že v takovém případě se dlužník nemůže bránit námitkou, že majetek tvořící trust není součástí majetkové podstaty dlužníka, z níž se mohou věřitelé v rámci insolvenčního řízení uspokojit, s poukazem na to, že v době úpadku již tento majetek nebyl ve vlastnictví dlužníka. Přestože v době úpadku již nebyl dlužník vlastníkem majetku, nicméně jako obmyšlený z něj profitoval a fakticky s majetkem nakládal.⁷³

Obdobně soudy dovodily, že neplatný je trust, který je součástí jednání dlužníka, jež má vést k poškození věřitelů a vyhnutí se placení dluhů. Tyto trusty jsou zakládány dlužníky zpravidla bez jakékoli relevantní protiplnění s tím, že dlužník plody a užitky z

---

⁷¹ Např. OSHINS, Steven J. *The Domestic Asset Protection Trust Ranking the Jurisdictions* [online]. In: *Probate & Property*. 2012, roč. 26, č. 6. [cit. 27. 2. 2017].

⁷² *Morrison v. Doyle*, Supreme Court of Minnesota, 582 N.W.2d 237 (Minn. 1998).

⁷³ *In Re Bryan*, United States Bankruptcy Court, D. Colorado, 415 B.R. 454 (Bankr.D. Colo. 2009).

trustu následně nabude, a to buď přímo jako beneficiant nebo prostřednictvím jiné osoby.⁷⁴

Zda právní jednání týkající se trustu sleduje úmyslné poškozování věřitelů, je třeba hodnotit s ohledem na celkový kontext, zejména s přihlédnutím k časové kontinuitě, probíhajícím nebo souvisejícím soudním řízením, naplnění předpokladů pro prohlášení úpadku apod.

3.3. Kontrola nad svěrenským fondem

Dalším indikátorem neplatnosti trustu neb právních jednání s ním souvisejících je rovněž rozsah kontroly, kterou zakladatel nebo obmyšlený nad trustem vykonávají. Soudy dovedly neplatnost trustu v případě, kdy byl zakladatel zároveň obmyšleným, který užívá a požívá majetek tvořící trust bez omezení a má nad trustem fakticky neomezenou kontrolu. Takové trusty jakož i jakákoli právní jednání učiněn v souvislosti s takovým trustem představují dle soudů rozpor s veřejným pořádkem, a jsou tudíž absolutně neplatné.⁷⁵

Pro závěry o neplatnosti trustu je třeba vždy zkoumat propojenost jednotlivých osob zúčastněných na trustu, účel trustu, rozsah pravomocí jednotlivých osob v rámci trustu, stejně jako možnost provádění změn trustů, udělování pokynů správci či určování plnění z trustu přímo zakladatelem nebo obmyšleným.

Lze shrnout, že trusty, v nichž vystupuje jedna a tatáž osoba na více pozicích, indikují vyšší míru kontroly nad trustem. Pro závěry o neplatnosti trustu nepostačí jakákoli míra kontroly, ale musí jít o kontrolu podstatnou. Vždy je tak třeba zkoumat případ od případu. Obecně však platí, že čím vyšší míra kontroly trustu a oprávnění disponovat s trustem je u zakladatele či beneficianta zachována, tím nižší míra ochrany před nároky věřitelů jim bude poskytnuta.

---

⁷⁴ *In Re Bridge*, United States Bankruptcy Court, E.D. Michigan, 90 B.R. 839 (Bankr. E.D. Mich. 1988).

⁷⁵ *In re Lewiston*, United States Bankruptcy Court, E.D. Michigan, Southern Division, 532 B.R. 36 (Bankr. E.D. Mich. 2015).

Výše uvedené závěry je třeba aplikovat i v případě neplatnosti dle § 1466 OZ, který rovněž neumožňuje dovolání se neplatnosti v případě jakéhokoli poškození obmyšleného, fondu či věřitele, ale vyžaduje se určitá materialita takového jednání spočívající v úmyslném jednání dlužníka či jiné osoby.⁷⁶

4. RELATIVNÍ NEÚČINNOST PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ SOUISEJÍCÍCH SE SVĚŘENSKÝM FONDEM

Na úvod je třeba říci, že zahraniční právní řády upravující trustové struktury ve většině případů nečiní zásadní rozdíl mezi relativní neúčinností a neplatností právních jednání souvisejících s trusty.⁷⁷ Zřejmě i proto jsou oba tyto instituty, resp. jejich využitelnost k ochraně práv věřitelů, postaveny na velmi shodných principech.

Možnost využití relativní neúčinnosti v případě právních jednání souvisejících se svěřenským fondem nebyla zpočátku přijímána jednotně⁷⁸, nicméně nakonec převážil názor, že relativní neúčinnosti se věřitelé mohou dovolávat i v případě svěřenského fondu. Tento závěr ostatně koresponduje i se závěry zahraniční literatury a judikatury.

Relativní neúčinnost je upravena v § 589 až § 599 OZ, přičemž její podstata spočívá v možnosti aktivně legitimovaného věřitele domáhat se u soudu prostřednictvím odpůrcí žaloby prohlášení neúčinnosti zkracujících právních jednání učiněných dlužníkem v určité zákonem stanovené době.

Aktivně legitimovaným věřitelem je věřitel, jehož právo na uspokojení vykonatelné pohledávky bylo zkráceno právním jednáním

---

⁷⁶ Shodně PIHERA, Vlastimil. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976 – 1474). Komentář*. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1218 (§ 1466) či SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 495 (§ 1466).

⁷⁷ Jendou ze zemí, která rozlišuje mezi neplatností a relativní neúčinností právních jednání je Québec. Quebecký občanský zákoník zakotvuje v čl. 1631 až 1636 tzv. Paulánskou žalobu jakožto období relativní neúčinnosti. Přestože nejde o zcela shodnou právní úpravu, závěry vyplývající z rozhodovací praxe jsou použitelné i v případě svěřenských fondů.

⁷⁸ Častým argumentem byla absence pasivně legitimovaného subjektu.

dlužníka, zároveň byla naplněna některá ze skutkových podstat uvedených v § 590 až § 592 OZ, tj. šlo o úmyslné zkrácení, o kterém měla druhá strana vědomost, šlo o mrhání majetkem, bezúplatné jednání nebo opomenutí, a ke zkracujícímu právnímu jednání došlo v určité době.

Co se týče svěřenského fondu je skupina aktivně legitimovaných věřitelů mnohem širší, než by se na první pohled mohlo zdát. Nejde totiž jen o věřitele zakladatele, ale i věřitele obmyšleného nebo svěřenského fondu, za něž jedná správce.

Co se týče pasivní legitimace, ta je upravena v § 594 OZ. Pasivně legitimovanou osobou, tj. osobou, vůči níž může věřitel právní jednání odporovat je ten, kdo s dlužníkem právně jednal, nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch. Odporovat lze rovněž vůči jejich dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce. V souvislosti se svěřenským fondem vzniká otázka, kdo je pasivně legitimovaným subjektem, neboť postavení jednotlivých osob není zcela jednoznačné.

Pro účely dalšího výkladu jsme rozdělili zkracující právní jednání související se svěřenským fondem, jakož i aktivně a pasivně legitimované osoby, do tří skupin, a to na zkracující právní jednání zakladatele, zkracující právní jednání obmyšleného a zpracující právní jednání mezi osobami zúčastněnými na fondu.⁷⁹

4.1. Relativní neúčinnost právních jednání zakladatele

Takovým zkracujícím jednáním může být právní jednání zakladatele svěřenského fondu ve vztahu k jeho věřitelům spočívající ve vyčlenění majetku k vytvoření svěřenského fondu (§ 1448 odst. 1 OZ)⁸⁰ a právní jednání zakladatele nebo i dalších dlužníků spočívající

⁷⁹ Pro úplnost je třeba dodat, že osobní věřitele správce svěřenského fondu se relativní neúčinnosti v souvislosti s fondem nemohou dovolávat, neboť správci k majetku tvořícím fond nenáleží vlastnické právo, a tudíž nemůže být v tomto smyslu ani předmětem uspokojení věřitelů správce. Majetek správce a svěřenský fond jsou od sebe odděleny. Srov. BATIFFOL, H. The Trust Problem as Seen by a French Lawyer. *Journal of Comparative Legislation and International Law*, 1951, roč. 33, č. ¾, s. 21.

⁸⁰ Shodně SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 400 (§ 1448).

v následných převodech majetku do svěřenského fondu (§ 1468 OZ)⁸¹. Vyčlenění majetku i následné zvýšení může mít jak charakter bezúplatného právního jednání (§ 591 OZ) tak i jednání úplatného (založení fondu nebo zvýšení majetku může představovat určitou formu protiplnění). Podle toho bude tedy třeba zkoumat, zda jsou u věřitelů naplněny i zákonem stanovené podmínky (§ 590 - § 592 OZ).

Pasivně legitimovaným subjektem může být v daném případě jak svěřenský správce jakožto subjektu, se kterým zakladatel právně jednal, tak i obmyšlený jakožto subjektu, který z právního jednání nabyl prospěch. Je-li pasivně legitimováno více osob, vzniká mezi nimi opět solidarita a věřitelé tak mohou uplatnit nároky vůči oběma subjektům i vůči kterémukoli z nich.⁸²

Quebecké soudy dovodily, že vůči věřitelům jsou neúčinné převody majetku do trustu učiněné v době, kdy proti dlužníkovi již byla vedena soudní řízení, popř. hrozilo, že taková řízení proti němu budou zahájena. Takové jednání má charakter podvodných převodů sledujících jako hlavní cíl vyhnout se splácení dluhů. Z judikatury rovněž vyplývá, že v takovém případě může soud kromě toho, že vysloví neúčinnost majetkových převodů vůči věřiteli, rovněž zakázat správci s určitým majetkem v trustu nakládat a umožnit věřitelům uspokojit své pohledávky přímo z majetku, který tvoří trust.⁸³

Ze zahraniční judikatury rovněž vyplývá, že za neúčinné nelze prohlásit založení trustu v případě, že bylo učiněno v době, kdy byl dlužník solventní a zároveň dané právní jednání nevedlo k jeho úpadku. Nicméně za neúčinná vůči věřitelům prohlásil soud následné převody mezi trustem a dlužníkem jakožto obmyšleným učiněná v době, kdy již probíhalo soudní řízení mezi věřitelem a dlužníkem. Navíc soud uložit správci povinnost informovat věřitele o platbách a

---

⁸¹ Srov. HRON, Kryštof. Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 1, s. 12.

⁸² Srov. PULKRÁBEK, Zdeněk. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – § 654*. Praha : Leges, 2014, s. 848 (§ 594).

⁸³ *Empire, compagnie d'assurancevie c. Thibault*, Superior Court of Quebec, 2011 QCCS 3556.

jiných plněních ve prospěch dlužníka a umožnil tak věřitelům, aby uspokojili své pohledávky právě z těchto plnění.⁸⁴

4.2. Relativní neúčinnost právních jednání obmyšleného

Zkracujícím právním jednáním může být rovněž vzdání se práva obmyšleného na plnění ze svěřenského fondu (§ 1461 odst. 2 OZ).⁸⁵ Plnění, které obmyšlený ze svěřenského fondu obdrží, se stává jeho majetkem, který může být předmětem exekuce. Proto lze odmítnutí plnění posoudit jako krácení věřitele ve smyslu § 592 OZ.

Zákon výslovně neupravuje, vůči komu je možné odporovat v případě jednostranného právního jednání, jíž je právě vzdání se práva na plnění. Lze však vyjít z § 12 odpůrčího řádu z roku 1931, který byl rovněž jedním z inspiračních zdrojů pro úpravu relativní neúčinnosti v OZ⁸⁶. Podle daného ustanovení lze právní jednání odporovat vůči osobě, vůči níž dlužník jednostranně právně jednal. V daném případě je takovou osobou svěřenský správce, neboť právě on poskytuje obmyšlenému plnění z fondu. Vzdání se práva na plnění proto musí být adresováno správci.

4.3. Relativní neúčinnost mezi osobami zúčastněnými na svěřenském fondu

Relativní neúčinnost mezi osobami zúčastněnými na svěřenském fondu se může týkat zkracujících právních jednání správce svěřenského, která mohou spočívat v převodech majetku tvořícího svěřenský fond v rozporu se statutem a zájmy obmyšleného.

Na rozdíl od výše uvedených příkladů zde může být problematická otázka aktivní legitimace. Při řešení této otázky lze vyjít z toho, že

---

⁸⁴ *Levasseur c. 9095-9206 Québec inc.*, Court of Appeal of Quebec, 2012 QCCA 45.

⁸⁵ Shodně SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 477 (§ 1461).

⁸⁶ PULKRÁBEK, Zdeněk. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – § 654*. Praha: Leges, 2014, s. 792 (§ 589).

svěřenský správce a obmyšlený jsou v postavení dlužníka a věřitele⁸⁷, a tudíž je aktivně legitimovaným subjektem primárně obmyšlený. Máme za to, že by se však měl analogicky aplikovat i § 1466 odst. 1 OZ, a tudíž by měla být aktivní legitimace rozšířena i na zakladatele, popř. jinou osobu, která na tom má právní zájem.

Zkracujícím právním jednáním může být rovněž jednání zakladatele nebo osoby, která se zavázala zvýšit majetek tvořící fond. Krácení věřitele pak může spočívat v nepřevedení majetku do svěřenského fondu majetek.⁸⁸ Totéž platí i v případě dalších dlužníků svěřenského fondu. Máme za to, že ohledně pasivní legitimace by se i v tomto případě měl analogicky aplikovat § 1466 odst. 1 OZ, a tudíž by měl být aktivně legitimovanou osobou jak obmyšlený, tak i zakladatel, popř. jiná osoba, která na tom má právní zájem.

5. ZÁVĚR

Ačkoli problematika ochrany práv věřitelů v souvislosti se svěřenským fondem u nás není doposud nijak zpracována, poskytuje česká právní úprava věřitelům řadu nástrojů k ochraně jejich práv. Některé právní nástroje poskytují ochranu pouze nepřímo, a to prostřednictvím kontroly nad fondem a jednáním správce (dohled na fondem, soudní ochrana proti jednáním správce) či formou zesílení postavení věřitelů v případě poškozujících jednání osob zúčastněných na svěřenském fondu (solidární odpovědnost). Za hlavní nástroje ochrany práv věřitelů lze považovat možnost dovolání se neplatnost a relativní neúčinnost právních jednání souvisejících se svěřenským fondem.

Vymezení neplatnost a relativní neúčinnosti fondů má zcela zásadní význam, neboť vytváří základní limity fungování a využitelnosti

---

⁸⁷ Srov. např. BUCKLAND, William Warwick, MCNAIR, Arnold Duncan, LAWSON, Frederick Henry. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. CUP Archive, 1965, s. 177–178. BATIFFOL, H. The Trust Problem as Seen by a French Lawyer. *Journal of Comparative Legislation and International Law*, 1951, roč. 33, č. 3-4, s. 9, 21.

⁸⁸ Shodně PIHERA, Vlastimil. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. 1. vydání, Praha : C. H. Beck, 2013, s. 1191 (§ 1448).

svěřenských fondů. Určení těchto limitů je věcí judikatury, ta u nás doposud absentuje, a proto je třeba vycházet ze zahraničních zdrojů.

Obecně lze shrnout, že neplatnost trustů se bude v zásadě týkat trustů založených za účelem ochrany majetku, které (i) byly založeny s úmyslem poškodit věřitele, znemožnit jim uspokojení jejich pohledávek, vyhnout se splacení dluhů, (ii) byly založeny v určitém časovém období před úpadkem dlužníka či před zahájením soudního řízení proti dlužníkovi, (iii) osoby zúčastněné na trustu vystupují na více pozicích zároveň nebo si zachovávají podstatnou míru kontroly nad trustem.

Zásadní význam pro ochranu práv věřitelů má relativní neúčinnosti právních jednání, která se týkají svěřenského fondu. Relativní neúčinnost se může týkat širokého spektra právních jednání. Odporovat právním jednáním mohou nejen věřitelé zakladatele, ale i věřitelé obmyšleného, a dokonce i osoby zúčastněné na fondu. Pasivní legitimace je zde přitom rovněž poměrně široká, neboť pasivně legitimovanými subjekty v rámci fondu budou jak správce fondu, tak i obmyšlený, přičemž věřitel si může vybrat, vůči komu bude odporovat.

Kontakt:

Mgr. Tereza Mimrová

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

tereza.mimrova@seznam.cz

6. LITERATURA

- BÁLEK, Jiří. *Rozhovor: Lenka Bradáčová – Chceme-li rychlejší trestní řízení, musíme udělat i nepopulární změny* [online]. Právní prostor.cz, 11. července 2014. Dostupné na <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-lenka-bradacova-2014>.

- BATIFFOL, H. The Trust Problem as Seen by a French Lawyer. *Journal of Comparative Legislation and International Law*, 1951, roč. 33, č. 3/4, s. 18–25.
- BROWN, Gordon W. *Administration of Wills, Trusts, and Estates*. 3. vydání, Cengage Learning, 2003, s. 575.
- BUCKLAND, William Warwick, MCNAIR, Arnold Duncan, LAWSON, Frederick Henry. *Roman Law and Common Law: A Comparison in Outline*. CUP Archive, 1965, s. 439.
- HAVEL, Bohumil. Právní osobnost (právní subjektivita) svěřenského fondu ve světle českého občanského zákoníku. In TICHÝ, Luboš, RONOVSÁ, Kateřina, KOCÍ, Miloš (eds). *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 203–206.
- HRON, Kryštof. Praktické aspekty svěřenského fondu ve světle návrhu urgentní novely občanského zákoníku. *Ad Notam*, 2015, roč. 21, č. 1, s. 9–14.
- KLANG, Mikuláš. *Svěřenské fondy se neosvědčily, novela je plánuje zrušit* [online]. Aktuálně.cz, 11. května 2014. Dostupné na <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/sverenske-fondy-se-neosvedcily-novela-je-planuje-zrusit/r~6ca55ebed5f211e3a09e0025900fea04/?redirected=1488067459>.
- NICHOLS, Bryan. I See the Sword of Damocles Is Hanging Above Your Head! Domestic Venue Asset Protection Trusts, Credit Due Judgments, and Conflict of Law Disputes. *Review of Litigation*, 2003, roč. 22, č. 2, s. 473–493.
- OSHINS, Steven J. *The Domestic Asset Protection Trust Ranking the Jurisdictions* [online]. In: Probate & Property. 2012, roč. 26, č. 6.
- PIHERA, Vlastimil. In SPÁČIL, Jiří a kol. *Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1186–1227 (§ 1448 - § 1474).

- PULKRÁBEK, Zdeněk. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419 – § 654.* Praha : Leges, 2014, s. 786 - 865 (§ 589 – 599).
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, MAREK, Radan a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 544 s.
- ŠVESTKA, Jiří, FIALA, Petr, DVOŘÁK, Jan (ed). *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III (§ 976 až § 1474).* 1. vydání, Praha : Wolters Kluwer, 2014, s. 1190 – 1271 (§ 1448 - § 1474).
- VÁLOVÁ, Irena. *Boj o svěřenské fondy v NOZ se mění v boj o charakter státu* [online]. Česká justice.cz, 16. ledna 2015. Dostupné na <http://www.ceska-justice.cz/2015/01/bojo-sverenske-fondy-v-noz-se-meni-v-boj-o-charakter-statu/>.
- Zákony a důvodové zprávy:
- Civil Code of Quebec.
- Důvodová zpráva k OZ konsolidovaná verze (k § 1448 až § 1452 OZ) dostupná na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Judikatura

- Empire, compagnie d'assurancevie c. Thibault, Superior Court of Quebec, 2011 QCCS 3556.
- Levasseur c. 9095-9206 Québec inc., Court of Appeal of Quebec, 2012 QCCA 45.
- Morrison v. Doyle, Supreme Court of Minnesota, 582 N.W.2d 237 (Minn. 1998).

- In Re Bryan, United States Bankruptcy Court, D. Colorado, 415 B.R. 454 (Bankr.D. Colo. 2009).
- In Re Bridge, United States Bankruptcy Court, E.D. Michigan, 90 B.R. 839 (Bankr. E.D. Mich. 1988).
- In re Lewiston, United States Bankruptcy Court, E.D. Michigan, Southern Division, 532 B.R. 36 (Bankr. E.D. Mich. 2015).

ZRUŠENÍ / ZÁNÍK SOUDCOVSKÉHO ZÁSTAVNÍHO PRÁVA Z PODNĚTU OPRÁVNĚNÉHO

LUCIE KACHRAMANOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Předmětem předkládaného příspěvku je nastínění přístupů k problematice režimu výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského práva na nemovitých věcech ve fázi po jeho nařízení, přičemž příspěvek se soustředí na posouzení otázky zrušení, resp. zániku výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva z podnětu právního jednání oprávněného se zaměřením na právní následky předložených přístupů.

Klíčová slova: Výkon rozhodnutí; soudcovské zástavní právo na nemovitých věcech; katastr nemovitostí; oprávněný; povinný; návrh na zastavení výkonu rozhodnutí; zánik soudcovského zástavního práva; zajištění pohledávky.

Abstract: The subject of this paper is to outline the approaches of the regime of a setting up of a judicial lien on immovable assets in the phase after its ordering, while the paper focuses on the assessment of the cancellation or termination of enforcement of a decision setting up of a

judicial lien on the initiative of the empowered person focusing on the legal consequences presented approaches.

Key words: Enforcement; Judicial lien on immovable assets, Land register, Empowered person, Obligated person, Application for stopping the enforcement, Termination of enforcement of a decision setting up of a judicial lien, Secure the obligation.

1. CHARAKTERISTIKA SOUDCOVSKÉHO ZÁSTAVNÍHO PRÁVA NA NEMOVITÝCH VĚCECH

Soudcovské zástavní právo na nemovitých věcech je zařazeno v hlavě šesté zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v rámci právní úpravy výkonu rozhodnutí. Spolu se srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, správou nemovité věci, prodejem movitých a nemovitých věcí a postižením závodu je v § 258 odst. 1 o.s.ř. zařazen mezi způsoby, jimiž lze provést výkon rozhodnutí ukládající zaplacení peněžité částky.

Výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech je specifický svou povahou, která jej odlišuje od všech jiných způsobů výkonu rozhodnutí. Nařízením soudcovského zástavního práva totiž nedochází k přímému uspokojení pohledávky oprávněného, ale pouze k jejímu zajištění. Zřízení soudcovského zástavního práva tedy v podstatě není provedením, nýbrž pouze nařízením výkonu rozhodnutí, fáze provedení zde nenastává.⁸⁹ Účelem je tak zřízení zvláštního druhu zástavního práva ve prospěch oprávněného, čímž tento získává přednostní postavení ve vztahu k ostatním věřitelům. Jinak řečeno, cílem není nucená realizace plnění, ale posílení postavení oprávněného.⁹⁰

Soud rozhoduje na základě návrhu oprávněného splňujícího veškeré požadavky stanovené zejména v § 338b odst. 1 o.s.ř., tedy přesné označení nemovité věci, k níž se má soudcovské zástavní právo vztahovat a doložení vlastnického práva povinného k této věci. O podaném návrhu pak vyrozumí soud příslušný katastrální úřad, který o tom k dotčené nemovité věci zapíše poznámku.⁹¹ V případě, že

---

⁸⁹ K provedení výkonu rozhodnutí, jímž by se oprávněný uspokojoval, by došlo až v rámci prodeje zastavené nemovité věci. Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2014, sp. zn. 30 Cdo 2724/2013.

⁹⁰ Specifická povaha tohoto způsobu výkonu rozhodnutí má svůj odraz mimo jiné v rámci stanovení odměny advokáta, kdy se vychází z § 9 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, podle něž nelze-li hodnotu věci nebo práva vyjádřit v penězích nebo lze-li ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi a není-li dále stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu částka 10 000 Kč. Důvodem je právě onen pouze zajišťovací účel. Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.6.2014, sp. zn. 30 Cdo 4428/2013.

⁹¹ Dle § 23 odst. 1 písm. a) zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí.

soud návrhu vyhoví, vydá konstitutivní rozhodnutí, jímž nařídí výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva. Právní mocí tohoto usnesení je soudcovské zástavní právo zřízeno. Jeho věcněprávní charakter je pak dán tím, že pro pohledávku, pro níž bylo soudcovské zástavní právo zřízeno, lze podle § 338d odst. 2 o.s.ř. vést výkon rozhodnutí prodejem nemovité věci přímo i proti každému pozdějšímu vlastníku.⁹²

Předkládaný příspěvek se zaměřuje až na fázi následující po jeho nařízení, konkrétně na otázku zrušení, resp. zánik výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva z podnětu právního jednání oprávněného.⁹³

2. PRÁVNÍ RÁMEC

Jako tzv. nucené zřízení zástavního práva znal tento institut již exekuční řád z roku 1896. Do občanského soudního řádu pak bylo soudcovské zástavní právo na nemovitých věcech jako jeden ze způsobů výkonu rozhodnutí zavedeno až zákonem č. 519/1991 Sb., účinným ode dne 1.1.1992.

Speciální ustanovení § 338e o.s.ř. obsahující úpravu zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva však bylo doplněno až následně novelou občanského soudního řádu provedenou zákonem č. 30/2000 Sb., s účinností ode dne 1.1.2001.

---

⁹² Přestože zákon výslovně uvádí nabytí smluvní, judikatura v tomto směru za smluvní nabytí považuje také např. nabytí nemovité věci rozhodnutím soudu o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví s odůvodněním, že zástavní právo působí skutečně vůči „každému“ pozdějšímu vlastníku zastavené nemovité věci s tím, že tato okolnost má pouze vliv na to, zda oprávněný může vést výkon rozhodnutí prodejem nemovité věci přímo podle vykonatelného titulu, který má proti původnímu vlastníku či zda se může oprávněný domáhat uspokojení cestou podání návrhu na nařízení prodeje zástavy (proti pozdějšímu vlastníku). Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.8.2010, sp. zn. 20 Cdo 3602/2008.

⁹³ Ať již je jeho motivace, proč chce docílit zrušení, zastavení či zániku soudcovského zástavního práva jakákoli. Zpravidla jí bude zaplacení pohledávky v celém rozsahu, tj. uspokojení oprávněného, může jí být ale i dohoda mezi oprávněným a povinným uzavřená až po pravomocném nařízení soudcovského zástavního práva, a to bez ohledu na to, zda je již také zapsáno v příslušném katastru nemovitostí či nikoli, vzhledem k deklaratorní povaze zápisu, přičemž předmětem této dohody může být ujednání o tom, že soudcovské zástavní právo má být sice zrušeno, pohledávka, která jím byla v rámci výkonu rozhodnutí zajištěná, ale nezaniká a nadále trvá.

Podle důvodové zprávy bylo k zařazení přistoupeno vzhledem k dosavadní kusé úpravě, která způsobovala četné výkladové potíže.⁹⁴

Zastavení tohoto způsobu výkonu rozhodnutí se tak věnuje pouze toto jedno ustanovení § 338e o.s.ř., kde se uvádí toliko to, že při tomto výkonu rozhodnutí se z obecně aplikovatelných ustanovení nepoužije mimo jiné § 268 odst. 1 písm. e) o.s.ř. o tom, že *výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže průběh výkonu rozhodnutí ukazuje, že výtěžek, kterého jím bude dosaženo, nepostačí ani ke krytí jeho nákladů.* Ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) o.s.ř. o tom, že *výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané, ledaže byl tento výkon rozhodnutí již proveden; bylo-li právo přiznáno rozsudkem pro zmeškání, bude výkon rozhodnutí zastaven i tehdy, jestliže právo zaniklo před vydáním tohoto rozsudku,* pak lze použít jen tehdy, zaniklo-li právo rozhodnutím přiznané před podáním návrhu na nařízení tohoto výkonu rozhodnutí.

V dalších odstavcích jsou dále zakotvena speciální pravidla navazující na zastavení tohoto výkonu rozhodnutí, podle nichž platí, že byl-li výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva pravomocně zastaven, zástavní právo tím zaniká ex tunc, a dále stejně jako u podání návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí, že katastrální úřad se vyrozumívá také o jeho zastavení.⁹⁵ Na základě pravomocného usnesení je pak informace o soudcovském zástavním

---

⁹⁴ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁹⁵ Dle § 338e odst. 2: *Byl-li výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva pravomocně zastaven, zástavní právo tím od počátku zaniká. V případě, že byl pravomocně zastaven jen částečně, platí, že byl od počátku nařízen pro pohledávku jen v takové výši, kolik činí po zastavení výkonu rozhodnutí.* Odst. 3: *Usnesení o zastavení nebo o částečném zastavení výkonu rozhodnutí soud zašle po právní moci příslušnému katastrálnímu úřadu.*

právu z katastru nemovitostí vymazána, přičemž i tento zápis je zápisem pouze deklaratorní povahy.⁹⁶

3. ZASTAVENÍ VÝKONU ROZHODNUTÍ ZŘÍZENÍM SOUDCOVSKÉHO ZÁSTAVNÍHO PRÁVA SOUDEM NA NÁVRH OPRÁVNĚNÉHO („FORMÁLNÍ“ PŘÍSTUP)

Na problematiku zrušení, zániku či zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech lze nahlížet v podstatě ze dvou perspektiv.

První předkládaný přístup lze zjednodušeně označit jako přístup „formální“, kde je kladen důraz na procesněprávní povahu tohoto institutu. Stěžejní argumenty tak vychází především ze znění zákona, konkrétně tedy zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Jestliže se tedy v § 338e o.s.ř. explicitně uvádí, která konkrétní ustanovení týkající se zastavení výkonu rozhodnutí (aplikovatelná obecně u všech způsobů) se u soudcovského zástavního práva nepoužijí, příp. se použijí modifikovaná, pak lze a contrario dovést, že ostatními způsoby, jejichž výčet je v § 268 odst. 1 o.s.ř. uveden, je zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva k nemovité věci možné, resp. je lze použít.

Dále jestliže v těchto výjimkách není uvedeno, že se nepoužije § 268 odst. 1 písm. c) o.s.ř. o tom, že výkon rozhodnutí bude zastaven, jestliže zastavení výkonu rozhodnutí navrhl ten, kdo navrhl jeho

---

⁹⁶ V praxi je však možné setkat se i s takovým přístupem katastrálních úřadů, kdy návrh na zápis soudcovského zástavního práva k nemovitým věcem zapsaným v katastru nemovitostí vedeným tímto katastrálním úřadem, dle pravomocného usnesení soudu o jeho zřízení, je zamítnut s odůvodněním, že návrh na povolení vkladu tohoto práva byl v rámci zkoumání této vkladové listiny podle § 17 odst. 4 zákona č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí, posouzen jako nezpůsobilá vkladová listina, resp. jako listina nezpůsobilá k povolení vkladu práva do katastru nemovitostí. Tak tomu může být v případě, kdy k okamžiku, kdy je o povolení vkladu rozhodováno, je v katastru nemovitostí jako vlastník nemovitých věcí, k nimž bylo usnesením soudu soudcovského právo zřízeno (nikoli tedy „má být zřizováno“) uvedená osoba odlišná od povinného uvedeného v usnesení soudu, a tedy usnesení soudu není podle stanoviska katastrálního úřadu závazné pro (nynějšího) vlastníka zatěžovaných nemovitých věcí. A to navzdory právní úpravě zakotvené v § 338d odst. 2 o.s.ř., a rovněž navzdory závěrům judikatury o tom, že změny ve vlastnictví dotčené nemovité věci, které nastanou po zahájení řízení (pozn. o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva), nejsou pro rozhodnutí o návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech významné. Ze strany katastrálního úřadu se navíc jedná o onen pouze deklaratorní zápis. Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2010, sp. zn. 30 Cdo 1562/2009.

nařízení, nýbrž jsou zde uvedena jen shora specifikovaná ustanovení, pak je možné dovodit, že výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva k nemovité věci bude zastaven, jestliže zastavení výkonu rozhodnutí navrhl ten, kdo navrhl jeho nařízení.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že mimo výjimky dané v § 338e odst. 1 o.s.ř. lze obecná ustanovení o zastavení výkonu rozhodnutí, především dle § 268 o.s.ř., aplikovat v neomezeném rozsahu. Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým bylo předmětné ustanovení do občanského soudního řádu včleněno, v této souvislosti odkazuje na specifikum institutu soudcovského zástavního práva, které spočívá toliko v zajištění pohledávky oprávněného, kdy právě z tohoto důvodu je namísto modifikovat „některá“ obecná ustanovení o výkonu rozhodnutí, která z jeho povahy použít nelze.⁹⁷

V případě podnětu ze strany oprávněného, zde v podobě návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech, by o zastavení výkonu rozhodnutí rozhodoval soud (přičemž by zároveň rozhodl o náhradě nákladů s ohledem na důvod, z jakého k zastavení došlo, jak mu to ukládá § 271 o.s.ř.⁹⁸).

Tento přístup zaujal také Ústav práva a právní vědy ve svém stanovisku k otázce právní povahy a zrušení soudcovského zástavního práva ze dne 15.6.2007 č.j. JŠ/upav/2007/08, kde bylo předmětem právě posouzení toho, jaká právní skutečnost způsobuje zánik soudcovského zástavního práva, a to zejména ve vztahu k právnímu jednání oprávněného, kterým se ve formě notářského

---

⁹⁷ Viz důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

⁹⁸ „Prováděním“ výkonu rozhodnutí dle tohoto ustanovení se ve vztahu k soudcovskému zástavnímu právu rozumí zejména úkony, které směřují k jeho nařízení nebo zastavení. Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2014, sp. zn. 21 Cdo 3409/2013.

zápisu zástavního práva vzdal. V tomto právním nálezu Ústav práva a právní vědy konstatoval následující závěry:⁹⁹

- I. *„Je nesporné, že pokud bylo soudcovské zástavní právo pochybením na straně katastru nemovitostí vymazáno z evidence, není v evidenci katastru nemovitostí zapsáno, avšak stále trvá v podobě pravomocného a vykonatelného usnesení o zřízení soudcovského zástavního práva.*
- II. *Soudcovské zástavní právo totiž de lege lata zaniká jen tehdy, byl-li výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva pravomocně zastaven (§ 338e odst. 2 o.s.ř.).*
- III. *Soudcovské zástavního právo není druhem zástavního práva. Soudcovské zástavního právo je totiž výkonem rozhodnutí a institutem ryze civilního práva, zatímco zástavní právo je smlouvou a institutem ryze práva hmotného.“*

Soudcovské zástavní právo na nemovitých věcech, jak vyplývá také ze samotného názvu, je zástavním právem zřizovaným rozhodnutím soudu. Také s ohledem na výše uvedené nelze odhlížet od procesněprávní povahy tohoto institutu, jehož právní úprava je primárně (speciálně) zakotvena v občanském soudním řádu.

Při akceptaci tohoto přístupu tedy v případě, že by soud návrhu oprávněného na zastavení výkonu rozhodnutí vyhověl, zaslal by toto usnesení o zastavení (či částečném zastavení) dle § 338 odst. 3 o.s.ř. po nabytí právní moci příslušnému katastrálnímu úřadu, na základě čehož by byla informace o soudcovském zástavním právu z katastru nemovitostí vymazána (opět s deklaratorními účinky výmazu).

---

⁹⁹ K argumentaci Ústavu práva a právní vědy viz úplné znění stanoviska. Stanovisko Ústavu práva a právní vědy k otázce právní povahy a zrušení soudcovského zástavního práva ze dne 15.6.2007 č.j. JŠ/upav/2007/08. (pozn. jedná o ovšem o stanovisko poněkud staršího data.)

4. VZDÁNÍ SE SOUDCOVSKÉHO ZÁSTAVNÍHO PRÁVA OPRÁVNĚNÝM VŮČI („MATERIÁLNÍ“ PŘÍSTUP - PODSTATA)

V posledních letech zaujímá judikatura poněkud odlišný přístup, který by bylo možné označit zjednodušeně jako „materiální“, kde vystupuje do popředí povaha soudcovského zástavního práva nikoli jako zvláštního způsobu výkonu rozhodnutí, ale jako zvláštního zástavního práva, které je v obecné rovině upraveno v § 1309 a násl. o.z. (v kontextu tohoto textu zástavního práva zřízeného zástavní smlouvou ve smyslu § 1312 o.z.).

V této souvislosti bývá často citováno usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2009, sp. zn. 20 Cdo 3062/2007, v němž se tento soud ztotožnil s názorem soudu nižšího stupně, podle nějž dnem právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva vykonávací řízení skončilo, z čehož návazně plyne, že vzhledem ke zvláštní, pouze zajišťovací povaze soudcovského zástavního práva další provádění výkonu rozhodnutí již nepřichází v úvahu.

V případě podání návrhu na zastavení výkonu rozhodnutí ze strany oprávněného podle § 268 odst. 1 písm. c) o.s.ř. je pak dovozováno, že pokud výkon rozhodnutí zanikl, nejsou k řízení o tomto návrhu na jeho zastavení splněny podmínky, a je proto na místě předmětné

řízení o zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva v souladu s § 103 a § 104 o.s.ř. zastavit.¹⁰⁰

Jestliže ovšem soud řízení o návrhu oprávněného na zastavení výkonu rozhodnutí zastaví (pro nedostatek podmínek řízení), vyvstává otázka, jakým způsobem má oprávněný docílit toho, aby soudcovské zástavní právo, které bylo zřízeno soudem a následně zapsáno katastrálním úřadem do příslušného katastru nemovitostí k jeho návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí, bylo zrušeno, zastaveno či jiným způsobem zaniklo. Pokud má soud za to, že nelze návrhu oprávněného na zastavení výkonu rozhodnutí vyhovět, je možné domáhat se jeho zrušení cestou řízení přímo u katastrálního úřadu?

Je zřejmé, že tento přístup reflektuje právní úpravu soudcovského zástavního práva v tom smyslu, že sice jde o specifický způsob výkonu rozhodnutí, jeho smysl a účel je však stejný jako u zástavního práva podle občanského zákoníku, tj. pouze a jenom v zajištění pohledávky oprávněného, a že tedy v tom tkví funkce obou „druhů“ zástavních práv.

Pozornost je zde soustředěna na podstatu soudcovského zástavního práva, která vylučuje, aby o nařízeném výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva, kdy tímto je toto řízení skončeno, bylo následně rozhodováno tak, že výkon rozhodnutí se zastavuje k návrhu oprávněného a naopak v podstatě připouští možnost postupu oprávněného podle pravidel daných občanským zákoníkem.

---

¹⁰⁰ V podrobnostech viz odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2009, sp. zn. 20 Cdo 3062/2007. Že existence nařízeného a trvajícího výkonu rozhodnutí je zvláštní podmínkou řízení o návrhu na jeho zastavení, a tedy jestliže výkon rozhodnutí zanikl například tím, že byl proveden, musí být toto řízení o návrhu na zastavení pro nedostatek podmínek řízení zastaveno, se uvádí také např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.4.2007, sp. zn. 20 Cdo 3516/2006 nebo v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2014, sp. zn. 21 Cdo 3409/2013. Ve vztahu k promlčení vymáhané (zajišťované) pohledávky se povahou institutu soudcovského zástavního práva zabýval Nejvyšší soud rovněž v usnesení ze dne 27.5.2010, sp. zn. 20 Cdo 2270/2008, a to konkrétně v souvislosti s otázkou promlčení pohledávky, k níž bylo soudcovské zástavní právo nařízeno. Předmětem bylo posouzení toho, zda podání návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva má za následek stavení běhu promlčecí doby podle § 112 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, přesto, že tento způsob výkonu rozhodnutí má funkci pouze zajišťovací, a zda tedy podání návrhu na nařízení tohoto způsobu výkonu rozhodnutí je řádným pokračováním v řízení ve smyslu citovaného ustanovení či nikoliv. Nejvyšší soud zde mimo jiné uvedl: „*Nařízení výkonu rozhodnutí je tedy jedním ze zákonných způsobů výkonu a skutečnost, že tento způsob výkonu nemá funkci uhrazovací, ale pouze zajišťovací, nemění podle krajského soudu nic na závěru, že oprávněný před uplynutím promlčecí doby uplatnil právo u soudu, a že v řízení řádně pokračuje, jelikož až do současnosti tento výkon nebyl zastaven.*“ ..... „*Krajský soud nesprávně považuje za relevantní skutečnost, že výkon rozhodnutí zřízením soudcovského práva nebyl zastaven, jelikož právní mocí usnesení o nařízení výkonu zřízením soudcovského práva je řízení o výkon rozhodnutí skončeno a není jej tudíž namístě zastavovat.*“

5. ZÁVĚR

Že otázka posouzení možnosti zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech je do jisté míry problematická připouští také judikatura.¹⁰¹ Nesporná je povaha soudcovského zástavního práva jako zvláštního způsobu výkonu rozhodnutí, jímž nedochází k přímému uspokojení oprávněného, ale pouze ke zlepšení jeho postavení zajištěním pohledávky, pro niž byl výkon rozhodnutí nařízen. Dále se však názory liší.

Přístup zdůrazňující povahu soudcovského zástavního práva jako jednoho ze způsobů výkonu rozhodnutí upřednostňuje jeho procesněprávní charakter, kdy je třeba dodržovat (respektovat) formální postup týkající se celého vykonávacího řízení obdobně jako u jiných způsobů výkonu rozhodnutí daný občanským soudním řádem. Tento systematický výklad se pak nutně odráží také v tom, že v souladu s tím, že zřízení soudcovského zástavního práva je možné pouze a jenom na základě usnesení soudu, lze stejně i jeho zrušení realizovat jen rozhodnutím soudu, které může být vydáno k návrhu oprávněného.

Po právní moci takového usnesení by jej následně soud zaslal příslušnému katastrálnímu úřadu, který by z katastru nemovitostí, v němž je zatížená nemovitá věc evidována, poznámku o soudcovském zástavním právu vymazal. Zbývá dodat, že právním předpisem, podle něhož by se postupovalo, by byl občanský soudní řád, především pak § 338e a 268 odst. 1 písm. c) o.s.ř.

Naopak názor o tom, že nařízením soudcovského zástavního práva je vykonávací řízení skončeno, akcentuje účel, který tento institut plní, tj. zajistit vymáhanou pohledávku (nikoli ji fakticky vymoci ve smyslu uspokojení oprávněného). Na soudcovské zástavní právo se v tomto smyslu nahlíží spíše jako na jakýsi podtyp zástavního práva zakotveného v občanském zákoníku.

---

¹⁰¹ Např. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29.11.2011, sp. zn. 25 Co 264/2011.

Rovněž komentářová literatura výslovně uvádí, že jde o zvláštní druh zástavního práva dle § 1309 a násl. o.z.¹⁰² Závěr, že zástavní právo vzniklé rozhodnutím soudu má stejné hmotněprávní účinky jako zástavní právo vzniklé podle občanského zákoníku (v té době zákona č. 40/1964 Sb.) dovodila také judikatura, viz dále. Zde tedy vystupuje do popředí jeho hmotněprávní charakter, z něhož vychází podstata toho, proč je soudcovské zástavní právo, byť v rámci řízení o výkonu rozhodnutí, zřizováno (nařizováno).

V tomto smyslu lze tedy přisvědčit názorům, podle nichž soudcovské zástavní právo je „soudcovským“ z hlediska vzniku a pokud jde o další otázky jeho existence, je možný jeho zánik jakýmkoliv způsobem předvídaným občanským zákoníkem, tedy i dvoustrannou dohodou mezi oprávněným a povinným či jednostranným vzdáním se soudcovského zástavního práva ze strany oprávněného.¹⁰³ V souladu s tím by pak k zániku soudcovského zástavního práva, jehož by chtěl oprávněný docílit, nebyla vyžadována aktivita ze strany soudu, resp. ze strany oprávněného by nebylo nutné podávat návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, nýbrž by bylo možné obrátit se přímo na příslušný katastrální úřad.

Jestliže by byl přijat tento v pořadí druhý nastínění přístup, pak by patrně nic nebránilo tomu, aby mohlo také soudcovské zástavní právo zaniknout způsobem zakotveným v § 1377 odst. 1 písm. b) o.z., tj. vzdáním se soudcovského zástavního práva oprávněným, přičemž pohledávka, pro niž byl výkon rozhodnutí nařízen, by trvala dál. Zároveň by to znamenalo, že rozhodnutí soudu, tj. usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva je vyžadováno pouze k jeho nařízení, zrušení, resp. zánik je pak možné realizovat již bez ingerence soudu.

---

¹⁰² JIRSA, Jaromír, BERAN, Vladimír, DOLEŽAL Marek, et al. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 609 s.

¹⁰³ Prezentované stanovisko zastává např. Mgr. Lenka Vrzalová, vedoucí oddělení legislativy Českého úřadu zeměměřičského a katastrálního a spoluautorka komentáře k občanskému zákoníku III. Věcná práva (§ 976-1475), J. Spáčil a kol., Praha: C.H. Beck, 2013 nebo prof. Josef Fiala, který uvádí, že použité adjektivum „soudcovské“ jen dokládá, že k jeho vzniku vedlo rozhodnutí soudu, viz FIALA, Josef. *Hmotněprávní a procesněprávní aspekty soudcovského zástavního práva a exekutorského zástavního práva v českém a slovenském právním řádu*. Komorní listy, 2/2011. Praha: Exekutorská komora ČR, 2011. s. 8-13.

Je třeba rozlišovat mezi trváním výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva („formální“ hledisko) a trváním soudcovského zástavního práva jako takového („materiální“ hledisko). I když totiž výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva jeho nařízením končí (a soud má za to, že návrhu za zastavení podanému oprávněným z tohoto důvodu nemůže vyhovět), na dotčené nemovité věci soudcovské zástavní práva nadále vázne.

Jak již bylo uvedeno výše, není zřejmě důvodu bránit oprávněnému, aby v případě, kdy nadále netrvá na tom, aby byla jeho vykonatelná pohledávka zajištěná (ať už z jakéhokoliv důvodu, viz poznámka pod čarou č. 5), byl z jeho podnětu výkon rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva zastaven, resp. soudcovské zástavní právo zrušeno. Vždyť on vykonávací řízení inicioval, on by měl mít možnost jej také ukončit.¹⁰⁴ V návaznosti na uvedené je tedy třeba zabývat tím, jakými prostředky se tohoto může oprávněný domáhat.

Judikatura i právní teorie se zřejmě shodla na tom, že nařízením soudcovského zástavního práva na nemovitých věcech, resp. právní mocí tohoto usnesení, je vykonávací řízení skončeno. Tento závěr pak nutně vede k tomu, že v případě, kdy je ze strany oprávněného následně podán návrh na zastavení výkonu rozhodnutí, je soudem řízení o takovém návrhu pro nedostatek podmínek řízení zastaveno, čímž je však oprávněnému odňata možnost disponovat s řízením, které zahájil, resp. se soudcovským zástavním právem, které bylo nařízeno k jeho návrhu.

Zároveň bylo výše uvedeno, že zástavní právo vzniklé rozhodnutím soudu má stejné hmotněprávní účinky jako zástavní právo podle občanského zákoníku. Jestliže podle obecné úpravy zakotvené v § 1377 odst. 1 písm. b) o.z. zákon umožňuje, aby se věřitel vzdal

---

¹⁰⁴ Je vhodné poznamenat, že v případě, kdy by oprávněný realizoval toto své dispoziční právo mimo vykonávací řízení, znamenalo by to zároveň, že by se neuplatnila pravidla daná § 271 o.s.ř. pro rozhodování o náhradě nákladů, které účastníkům prováděním výkonu rozhodnutí vznikly, kdy v případě zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí je rozhodující, z jakého důvodu k zastavení došlo. Pokud by totiž o zastavení výkonu rozhodnutí zřízením soudcovského zástavního práva rozhodoval soud, bylo by jeho povinností do zastavovacího usnesení uvést i výrok o nákladech, který u způsobů zániku zástavního práva podle občanského práva samozřejmě absentuje.

zajištění zástavním právem, které bylo zřízeno v jeho prospěch, mělo by být oprávněnému, tj. věřiteli v podobném postavení, který má rovněž zajištěnou pohledávku, také umožněno disponovat s oprávněním v podobě soudcovského zástavního práva, které bylo v jeho prospěch nařízeno, a to právě tím způsobem, že se jej vzdá.

Lze tedy shrnout, že postavení věřitele v rámci zástavního práva dle občanského zákoníku¹⁰⁵ je postavené na roveň (odpovídá) postavení oprávněného v rámci soudcovského zástavního práva dle občanského soudního řádu. Jsou to vždy osoby s pohledávkou, je zajištěná.

Navzdory odlišnostem mezi oběma, zejména co do otázky jeho zřízení, kdy zástavní právo dle občanského zákoníku se zřizuje smlouvou (§ 1312 o.z.) a soudcovské zástavní právo dle občanského soudního řádu vzniká rozhodnutím soudu (§ 338b o.s.ř.), a dále co do otázky povahy zápisu těchto práv do katastru nemovitostí, kdy věcněprávní účinky spojené se zápisem do katastru nemovitostí jsou u zástavního práva dle občanského zákoníku konstitutivní, u soudcovského zástavního práva dle občanského soudního řádu jsou pouze deklaratorní, je třeba v každém případě, zde vzhledem k vykonávacímu řízení, trvat na tom, aby oprávněnému nebylo upřeno právo disponovat se soudcovským zástavním právem, které bylo nařízeno na základě jím podaného návrhu a k zajištění právě jeho pohledávky.

Že tedy by měl být upřednostněn smysl a účel soudcovského zástavního práva jako institutu sloužícího (stejně jako hmotněprávní zástavní právo) k zajištění pohledávky před jeho systematickým zařazením jako jednoho ze způsobů výkonu rozhodnutí.

Kontakt:

Mgr. Lucie Kachramanová

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

---

¹⁰⁵ Jak již bylo uvedeno, zde ve smyslu zástavního práva zřízeného zástavní smlouvou.

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

lucie.kachramanova@seznam.cz

6. LITERATURA

- FIALA, Josef. *Hmotněprávní a procesněprávní aspekty soudcovského zástavního práva a exekutorského zástavního práva v českém a slovenském právním řádu*. Komorní listy, 2/2011. Praha: Exekutorská komora ČR, 2011. s. 8-13.
- JIRSA, Jaromír, BERAN, Vladimír, DOLEŽAL Marek, et al. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1. 2. 2016*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 609s.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- Stanovisko Ústavu práva a právní vědy k otázce právní povahy a zrušení soudcovského zástavního práva ze dne 15.6.2007 č.j. JŠ/upav/2007/08.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.4.2007, sp. zn. 20 Cdo 3516/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.11.2009, sp. zn. 20 Cdo 3062/2007.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.5.2010, sp. zn. 20 Cdo 2270/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.8.2010, sp. zn. 20 Cdo 3602/2008.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2010, sp. zn. 30 Cdo 1562/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2010, sp. zn. 30 Cdo 4554/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.1.2013, sp. zn. 20 Cdo 3747/2011.

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.1.2014, sp. zn. 30 Cdo 2724/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.6.2014, sp. zn. 30 Cdo 4428/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2014, sp. zn. 21 Cdo 3409/2013.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 29.11.2011, sp. zn. 25 Co 264/2011.

NĚKTERÉ PRÁVNÍ ASPEKTY PŘÍMÉHO NÁROKU V POJIŠTĚNÍ ODPOVĚDNOSTI V JUDIKATUŘE SOUDŮ

ROBERT ŠIMEK

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Příspěvek se věnuje dílčím soukromoprávním otázkám tzv. přímého nároku poškozeného v pojištění odpovědnosti (zejména z provozu vozidla) v rozhodovací praxi soudů. Mimo rozlišení nároku poškozeného z deliktního závazku a přímého nároku na pojistné plnění je nastíněn historický vývoj přímého nároku, jeho zakotvení v jiných jurisdikcích a příslušné mezinárodní či evropské úpravě, a jiné hmotně-právní či procesní souvislosti.

Klíčová slova: Pojištění; Pojistná smlouva; Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla; Přímý nárok; Judikatura; Triangulární vztahy; Poškozený.

Abstract: This research paper addresses the private law issues of the injured party direct action (particularly in motor third-party liability insurance) in the court decision-making. Besides distinguishing the

injured party tort claim and the insurance benefit direct action, it is outlined the historical development of the direct action, its enactment in other jurisdictions and the relevant international or European regulation, and other substantive or procedural context of law.

Key words: Insurance; Insurance Contract; Motor Third-party Liability Insurance; Direct action; Case Law; Triangular Relationships; Injured Party.

1. ÚVOD

Přímý nárok poškozeného v pojištění odpovědnosti představuje velmi účinný právní nástroj, který má posilovat právní postavení poškozeného. V novodobé tuzemské literatuře není právní povaze přímého nároku věnována větší pozornost, ačkoli je přímý nárok poškozeného v pojištění odpovědnosti pravidelným předmětem rozhodnutí vyšších soudů.¹⁰⁶

Samotná praxe v pojišťovnictví považuje spory o náhradu škody řešené pojišťovnou v rámci pojištění odpovědnosti za nejsložitější. Jedná se například o spory z pojištění odpovědnosti z provozu vozidla, kde proti pojistiteli existuje přímý nárok poškozeného, a pojišťovna může být žalovaná přímo nebo jako vedlejší účastník na straně škůdce, nebo o jiné odpovědnostní spory (profesní odpovědnost, provozní odpovědnost apod.), kde pojišťovna vystupuje v roli vedlejšího účastníka.¹⁰⁷

V teorii i praxi převládá názor, že oprávněnou osobou v pojištění odpovědnosti je zásadně pojištěný, který se sjednáním pojištění snaží docílit ochrany vlastní majetkové sféry pro případ vzniku povinnosti poskytnout náhradu třetí osobě.¹⁰⁸ Přímý nárok poškozeného je výjimkou z pravidla importovanou do našeho právního řádu z frankofonní oblasti, přičemž jeho právní aspekty nejsou dostatečně vysvětleny a tento nedostatek pak může působit aplikační potíže (často i tam, kde se poškozený domnívá, že mu přímý nárok vzniká, ačkoli tomu tak není).

---

¹⁰⁶ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn.: 32 Cdo 3111/2007, 25 Cdo 1846/2014, 25 Cdo 5175/2008, 32 Cdo 3349/2014, 23 Cdo 4210/2013, 25 Cdo 1277/2003, 25 Cdo 499/2002, aj.

¹⁰⁷ Redakce časopisu Soudce. Ve znamení změn. *Soudce*. 2009, č. 10, str. 34: „Zákonodárce jako by úplně zapomněl na roli vedlejšího účastníka při koncipování koncentrační zásady. Jako pojišťovna nemůžeme připustit, aby nečinnost pojištěného, který v soudním řízení sám často není ve sporu aktivní, protože je pro případ určení jeho odpovědnosti pojištěn, vedla k neúspěchu ve sporu. Takový neúspěch pak má finanční dopad v největší míře právě na pojistitele.“

¹⁰⁸ Např. HAAS, Karel. § 2861 - Rozsah pojištění odpovědnosti. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek VI*. Praha : Wolters Kluwer, 2014; ŠPIRHANZL, Václav. O odpovědnosti za škody a odpovědnostním pojištěním z civilních rizik. In KRÁL, Eduard. *Soukromé pojišťovnictví v teorii a praxi. Přednášky odborného kursu pro jednatele a akviziční úředníky pojišťoven, pořádané v rámci oslav 30. Výročí založení studia pojistné techniky na českém vysokém učení technickém v Praze ve dnech od 26. listopadu do 1. prosince 1934*. Praha: Svaz Československých assekuračníků, 1934, str. 186 – 187 („...nositelem nároku pojištěného jest jen pojistník sám a poškozený má jen vedlejší akcesorické, zákonné zástavní právo k nároku pojištěnému...“).

V literatuře se někdy objevuje názor, že v důsledku přímého nároku vstupuje poškozený do právní situace pojištěného, tj. jakoby si „obul jeho boty“.¹⁰⁹ Tento pohled na věc je velmi zjednodušený a nevystihuje pravou podstatu přímého nároku. Cílem příspěvku by proto mělo být poskytnout hlubší analýzu některých nejasností, otevřít diskuzi nad dosud neřešenými otázkami (například inspirované zahraničím) a snad trochu i kritický pohled na efektivitu práva přímého nároku poškozeného v pojištění odpovědnosti v některých otázkách civilního práva hmotného i procesního.

Důležitost této matérie podtrhuje také nemalý zájem Evropské komise dosáhnout hlubšího a spravedlivějšího jednotného trhu Evropské unie v této oblasti¹¹⁰, která je podepřena četnými studii¹¹¹ a zprávami týkajícími se vývoje poskytování kompenzací z pojištění.¹¹² Mimo potřebu výslovně upravit systém bonus-malus v harmonizačním rámci pojištění odpovědnosti z provozu vozidla¹¹³ se potřeba revize jeví také v důsledku judikatury Soudního dvora Evropské unie¹¹⁴ a z určitých aplikačních problémů v kolizních ustanoveních týkajících se smluvních i mimosmluvních závazků¹¹⁵, či

---

¹⁰⁹ LOWRY, John, RAWLINGS, Philip. *Insurance law: Doctrines and Principles*. Second Edition. University College of London, Hart Publishing, 2005, str. 182.

¹¹⁰ Zelená kniha o retailových finančních službách. Kvalitnější produkty, větší výběr a více příležitostí pro spotřebitele a podniky. COM (2015) 630 final.

¹¹¹ Např. EUROPEAN COMMISSION. *Retail insurance market study*. MARKT/2008/18/H, Final Report by Europe Economics. 21. listopadu 2009. [online]. <https://ec.europa.eu>, 18. února 2017. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/info/publications/retail-insurance-market-study_en>.

¹¹² EUROPEAN COMMISSION. *Report: Compensation of cross-border victims in the EU*. 21. ledna 2009. [online]. <https://ec.europa.eu>, 18. února 2017. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/info/publications/compensation-cross-border-victims-eu_en>.

¹¹³ Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (kodifikované znění).

¹¹⁴ Např. rozsudek Soudního dvora ze 4. září 2014 ve věci C-162/13 - Damijan Vnuk proti Zavarovalnica Triglav d.d. v řízení o předběžné otázce, jehož předmětem bylo vyplacení náhrady z povinného pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel.

¹¹⁵ Srov. Zpráva Generálního ředitelství pro vnitřní politiky Evropského Parlamentu. Problém nedostatečného odškodnění obětí přeshraničních silničních nehod v EU. 2012.

spočívajících v rozdílnosti náhrad v deliktní odpovědnosti v různých státech.¹¹⁶

2. PRÁVNÍ POVAHA PŘÍMÉHO NÁROKU

2.1. Geneze přímého nároku a metody jeho regulace

V českém právním řádu existuje první zmínka o přímém nároku poškozeného z pojištění odpovědnosti v § 4 odst. 1 vyhlášky ministerstva financí č. 105/1951 Ú.l., o provádění pojištění zákonné odpovědnosti za provoz motorových vozidel, pro případ nezjištění osoby odpovědné za provoz motorového vozidla ani jiné odpovědné osoby. Jednalo se o nárok ze zákonného pojištění, který podléhal četným omezením.¹¹⁷

Předchůdce výše uvedené vyhlášky, tzv. automobilový zákon z roku 1908,¹¹⁸ zajišťoval nárok poškozeného v § 10 zákonným zástavním právem k pojistnému plnění (*der Gesetzliche Pfandrecht*), které mělo privilegované postavení.¹¹⁹ Tuto konstrukci zástavního práva *ex lege* později převzal zákon č. 81/1935 Sb. z. a n., o jízdě motorovými vozidly (§ 54). Stojí také za povšimnutí, že shodnou metodu regulace zvolila i obecná právní úprava týkající se pojištění odpovědnosti.¹²⁰

Po znárodnění soukromých pojišťoven¹²¹ došlo k monopolizaci pojistného trhu a tzv. právnícká dvouletka ještě s existencí zástavního

---

¹¹⁶ Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. března 2012 ve věci C-22/12 - Katarína Haasová v. Rastislav Petřík, Blanka Holingová.

¹¹⁷ Poškozený měl nárok na náhradu škody přímo vůči pojišťovně v mezích povinnosti pojištěného a v mezích náhradové povinnosti pojišťovny. Tento nárok příslušel poškozenému jen, byla-li nehoda bez průtahu hlášena bezpečnostním orgánům, bylo-li prokázáno, že škoda byla způsobena provozem motorového vozidla, a byl-li uplatněn u pojišťovny nejpozději do šesti měsíců ode dne nehody.

¹¹⁸ Zákon č. 162/1908 ř. z., o ručení za škody z provozování jízdních silostrojů (automobilů).

¹¹⁹ Provozem jízdního silostroje poškozený měl pro svou pohledávku na náhradu škody zákonné dříve založeným zástavním právem předcházející zástavní právo na pohledávce pojistníka naproti pojišťovateli z jeho pojištění proti povinnosti ručební.

¹²⁰ § 122 zákona č. 145/1934 Sb. z. a n., o pojistné smlouvě.

¹²¹ Dekretem presidenta republiky č. 103/1945 Sb., o znárodnění soukromých pojišťoven.

práva k pojistnému plnění počítala.¹²² Přijetím zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, nedošlo k převzetí tohoto institutu¹²³ a naopak se preferovalo složení plnění do soudní úschovy, pokud pojištěný nesouhlasil, aby bylo plněno poškozenému (§ 378).¹²⁴ Tím se vyřešila otázka plnění pojišťovny, ale nikoli uspokojení nároku poškozeného, který byl závislý na libovůli škůdce.

Přímý nárok v omezené míře zůstal zachován, pokud se jednalo o zákonné pojištění odpovědnosti z provozu vozidla¹²⁵ až do nabytí účinnosti zákona č. 168/1999 Sb., kterým došlo k úplné demonopolizaci pojištění odpovědnosti z provozu vozidla¹²⁶ a jeho přeměně na povinné smluvní pojištění, které přímý nárok nepodmiňuje dalšími kritérii.¹²⁷ Možnosti poškozeného uplatnit přímý nárok jsou v tomto ohledu rozšířené.¹²⁸

Ve srovnání s jinými státy, kromě zvláštní úpravy přímého nároku v povinném ručení, se například ve Velké Británii přiznává obecně v pojištění odpovědnosti přímý nárok poškozeného pro případ úpadku pojištěného, který představuje průlom do tzv. doktríny *privity*

---

¹²² § 40 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě.

¹²³ Do té doby pojištění odpovědnosti mělo zabezpečovat pojištěného pro případ platební neschopnosti pro případ vzniku jeho odpovědnosti (in VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění*. Praha : Codex Bohemia, 1996, str. 399).

¹²⁴ Obdobné ustanovení (§ 7) obsahovala i vyhláška ministerstva financí č. 197/1964 Sb., kterou se stanoví rozsah a podmínky zákonného pojištění odpovědnosti za škody způsobené provozem motorových vozidel, a také později i vyhláška ministerstva financí č. 138/1990 Sb., kterou se stanoví podmínky zákonného pojištění odpovědnosti podnikatele za škodu, která vznikne pracovníkovi při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi (v § 5 odst. 2).

¹²⁵ Vyhlášky Ministerstva financí č. 38/1957 Ú.l., č. 197/1964 Sb., č. 123/1974 Sb., a č. 492/1991 Sb.

¹²⁶ V současné době stále zůstává v účinnosti § 205d odst. 8 jinak zrušeného zákona č. 65/1965 Sb., který stanoví přímý nárok poškozeného (pozůstalého) ze zákonného pojištění zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu a nemoci z povolání přímo vůči pojišťovně pro případ zániku zaměstnavatele, pokud nepřejdou práva a povinnosti z pracovněprávního vztahu na jiného zaměstnavatele, na náhradu škody v témže rozsahu, v jakém by mu ji byl povinen nahradit sám pojištěný zaměstnavatel.

¹²⁷ MIKLUŠÁKOVÁ, Vlasta. K problematice přímého nároku poškozeného vůči pojistiteli ze zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla podle vyhl. č. 492/1991 Sb. *Pojistný obzor*, 2007, roč. 84, č. 5, s. 15.: „*Pojistnou událostí je vznik povinnosti pojištěného nahradit škodu, nezbytným předpokladem povinnosti plnit poškozenému (tj. za pojištěného nahradit škodu) je, že pojištěný za škodu v určitém rozsahu a výši odpovídá. Povinnost pojišťovny plnit je vázána na to, že poškozenému plnit je povinen škůdce, nikoli naopak. Není-li tato otázka vyřešena (soudním rozhodnutím či dohodou), nejsou dány podmínky pro vznik přímého nároku podle § 9 odst. 2 vyhlášky č. 492/1991 Sb., který by mohl být uplatněn samostatnou žalobou vůči pojistiteli, není dána jeho pasivní legitimace.*“

¹²⁸ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2015, sp. zn. 23 Cdo 4210/2013.

of contract.¹²⁹ Bez této možnosti by podával přihlášku jako věřitel k pohledávce z náhrady škody, ale nikoli k pohledávce z pojistného plnění. V jiných anglofonních oblastech je pak přímý nárok v povinném ručení řešen jiným způsobem a to především pomocí dotváření práva tamní judikaturou¹³⁰ či jeho uzákoněním plynoucím z předchozí rozhodovací činnosti.¹³¹ V tomto *case law* se argumentuje především zásadou veřejného pořádku, která má zjevně sloužit ve prospěch poškozených.¹³² V určitých případech by pojištěnému škůdci nemělo být ponecháno na vůli, zda nárok na pojistné plnění uplatní či nikoli. Společenský zájem na existenci povinného pojištění odpovědnosti směřuje k tomu, aby původcům zvýšeného rizika spojeného nebylo ponecháno na vůli, zda chtějí být pojištěni či nikoli.

V Německu existuje přímý nárok v povinném ručení díky adaptaci příslušné mezinárodní úpravy¹³³ inspirované úpravou francouzskou¹³⁴ či belgickou¹³⁵ („*action directe*“), avšak zvláštní zákon¹³⁶ odkazuje zpět do obecné právní úpravy pojistné smlouvy, která přímý nárok pro pojištění odpovědnosti přiznává, mimo povinná pojištění, také v těch případech pojištění odpovědnosti, kdy je pojištěný v úpadku (zahájeno insolvenční řízení) nebo je neznámého bydliště.¹³⁷ K této úpravě došlo především z důvodu

---

¹²⁹ Third Party Rights Against Insurers Act 2010 (před tím Third Party Rights Against Insurers Act 1930 a Third Party Rights Against Insurers Act 1999).

¹³⁰ Např. *Florida Supreme Court ve věci Shingleton v. Bussey* 223 So. 2d 713 (Fla. 1969); *North Carolina Supreme Court ve věci Wright v. Fidelity & Casualty Company* 1270 N.C. 577, 155 S.E.2d 100 (1967), aj.

¹³¹ Srov. The Louisiana Direct Action Statute nebo právní úprava belgická.

¹³² GILBERT, Paul. Direct Actions against Insurance Companies: Should They Join the Party, 9 *California Law Review*, 525 (1971). [online]. scholarship.law.berkeley.edu [cit. 16. února 2017]. Dostupné na: <<http://scholarship.law.berkeley.edu/californialawreview/vol59/iss2/4>>.

¹³³ Europäischen Übereinkommens vom 20. April 1959 über die obligatorische Haftpflichtversicherung für Kraftfahrzeuge (BGBl. 1965 II S. 281).

¹³⁴ WANDT, Manfred. *Versicherungs-recht*. 5. Auflage. Carl Heymanns Verlag, 2010, str. 379.

¹³⁵ Srov. rozhodnutí Court de Cassation 1re ch. civ. ze dne 14. června 1926, DP 1927-1-57.

¹³⁶ § 3a Gesetz zur Änderung von Vorschriften über die Pflichtversicherung für Kraftfahrzeughalter von 5. April 1965 (BGBl. I S. 213).

¹³⁷ § 115 Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631).

větší ochrany spotřebitele a zamezení těžkostem při uplatňování nároku poškozeným, kdy často docházelo k průtahům při jeho vymáhání.¹³⁸ V Rakousku existuje rovněž úprava přímého nároku v povinném ručení¹³⁹, ovšem obecná právní úprava pojištění odpovědnosti pouze stanoví právo na oddělené uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody v důsledku oprávněné pohledávky vůči pojištěnému v případě konkurzu na majetek pojištěného.¹⁴⁰ Podobné ustanovení v našem právním řádu chybí.

Kromě národních úprav zde existují také početná ustanovení týkající se přímého nároku z pojištění odpovědnosti plynoucích at' už z mezinárodních smluv,¹⁴¹ které vyžadují recepci národním právem,¹⁴² anebo z přímo účinných legislativních aktů Evropské unie hmotně-právní¹⁴³ či kolizní povahy¹⁴⁴, jež si kladou za cíl zlepšení právního postavení poškozeného.¹⁴⁵ Evropské *acquis* obsahuje například mechanismus, aby právo podat přímou žalobu nemohlo být poškozenému odňato na základě volby práva pojistné smlouvy.¹⁴⁶

---

¹³⁸ BECKMANN, Roland, Michael, MATUSCHE-BECKMANN, Annemarie. *Versicherungsrechts-Handbuch*. 3. Auflage. C.H.Beck, 2015, s. 1382-1383.

¹³⁹ § 5 a násl. Kraftfahrzeug-Haftpflichtversicherungsgesetz 1994 (KHVG 1994) StF: BGBl. Nr. 651/1994.

¹⁴⁰ § 157 Bundesgesetz vom 2. Dezember 1958 über den Versicherungsvertrag (Versicherungsvertragsgesetz - VersVG) StF: BGBl. Nr. 2/1959.

¹⁴¹ Haagská úmluva o právu použitelném pro dopravní nehody z roku 1971.

¹⁴² Vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 130/1976 Sb., o Úmluvě o právu použitelném pro dopravní nehody.

¹⁴³ Čl. 18 směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (kodifikované znění).

¹⁴⁴ Čl. 3, 6 a 7 nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), čl. 18 nařízení Evropského Parlamentu a Rady č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy (Řím II).

¹⁴⁵ Z různých jazykových verzí směrnice nelze povahu přímého nároku bezpečně dovodit (Direct right of action, Direktanspruch, Droit d'action directe,...).

¹⁴⁶ Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 9. září 2015 ve věci C240/14 – Eleonore Prüller-Frey proti Norbertu Brodnigovi, Axa Versicherung AG.

2.2. Smlouva ve prospěch třetí osoby a pojištění ve prospěch třetího

Institut přímého nároku představuje výjimku z obecného pravidla, že účinky smlouvy působí jen vůči smluvním stranám (§ 1759 OZ). Třetí osoby tak nemohou být zavázány smlouvou bez jejich souhlasu, resp. v případě absence zákonem stanoveného důvodu.¹⁴⁷ Přímý nárok se specificky týká úpravy smlouvy ve prospěch třetího (§ 1767 a § 1768 OZ) a připuštění její existence nemusí znamenat jen vznik práv třetí osoby, ale také povinností. Smlouva *in favorem tertii* se uzavírá, jestliže věřitel něco dluží třetímu nebo jestliže věřitel hodlá plnění třetí osobě darovat.¹⁴⁸ Kauzou však také může být i úmysl poskytnout třetí osobě úvěr.¹⁴⁹

Případný nedostatek kauzy mezi věřitelem a třetí osobou nebude mít vliv na platnost samotné smlouvy, může ale vést ke vzniku povinnosti třetího vydat bezdůvodné obohacení věřiteli (§ 2991 a násl. OZ).¹⁵⁰ Existence triangulárních občanskoprávních vztahů upravuje OZ také na dalších místech. Jedná se například o právní úpravu poukázky (§ 1939 a násl. OZ)¹⁵¹, porušení smluvní povinnosti, která může mít za následek vznik odpovědnosti za škodu i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit (§ 2913 OZ)¹⁵², nebo o případ obohacení třetí osoby (§ 2995 OZ).¹⁵³

---

¹⁴⁷ PELIKÁN, Robert, PELIKÁNOVÁ, Irena. § 1759 - Účinky smlouvy mezi stranami a vůči třetím osobám. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek V.* Praha : Wolters Kluwer, 2014.

¹⁴⁸ PELIKÁN, Robert, PELIKÁNOVÁ, Irena. § 1767- Právo třetího na plnění. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek V.* Praha : Wolters Kluwer, 2014.

¹⁴⁹ KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské III. Právo obligační.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, str. 119.

¹⁵⁰ Např. in PETROV, Jan. Vypořádání bezdůvodného obohacení v trojstranných vztazích. *Právní fórum (Wolters Kluwer)*. 2011, č. 9.

¹⁵¹ Z důvodové zprávy plyne, že poukázka (assignace) se svými charakterem blíží více splnění dluhu, nežli převzetí dluhu podle vzoru Code Civil. Po splnění podmínek vzniká poukazníkovi přímý právní nárok proti poukázanému (rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. 23 Cdo 645/2007).

¹⁵² Srov. MELZER, Filip. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5, s. 24 – 27.

¹⁵³ TICHÝ, Luboš. Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 5, str. 15 a násl.

V pojištění existují triangulární vztahy *sui generis* v úpravě pojištění cizího pojistného nebezpečí (§ 2797 OZ) a pojištění ve prospěch třetí osoby (§ 2768 OZ). Z povahy věci se těchto případů bude týkat vždy pojištění osob, je-li pojistnou událostí smrt pojištěného (§ 2829 a násl. OZ) a také pojištění odpovědnosti (§ 2861 a násl. OZ). V jiných případech je možné plnění ve prospěch třetí osoby sjednat, odpovídá-li tomu pojistný zájem (§ 2761 OZ), nebo tak může stanovit právní předpis (př. pojištění pro případ úpadku cestovní kanceláře podle zákona č. 159/1999 Sb.; pojištění zdravotního pojištění cizinců podle vízového kodexu¹⁵⁴ či zákona č. 326/1999 Sb.).

Například při výkladu ustanovení § 1354 OZ vzniká spor, zda se jedná o zákonné určení oprávněné osoby¹⁵⁵, legální cesi práva na pojistné plnění z oprávněné osoby určené pojistnou smlouvou na zástavního věřitele¹⁵⁶, nebo zda zástavní věřitel je pouhým místem plnění. Tato situace se velmi blíží institutu poukázky, která se svým účelem velmi podobá pojistnému plnění k rukám zástavního věřitele. Na situaci lze pohlížet i tak, že pojistitel se svého závazku zproští poskytnutím pojistného plnění zástavnímu věřiteli, který zřejmě má na pojistném plnění pojistný zájem (ochrana hypotekárního věřitele). K tomuto řešení se přikláním, neboť při ostatních konstrukcích pojistitel nemá možnost adekvátně posoudit, kdo je v daném okamžiku „oprávněnou“ osobou,¹⁵⁷ ale postačí, že splní svůj dluh zástavnímu věřiteli tím, bude-li mu existence zástavního práva k pojištěné věci prokázána, jinak poskytne plnění oprávněné osobě ve smyslu § 2770 OZ. Zástavní věřitel u pojistitele vinkuluje pojistné plnění. Ke změně věřitele ani k legální cesi zde nedochází. Důležité

---

¹⁵⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 810/2009 ze dne 13. července 2009 o kodexu Společenství o vízech (vízový kodex).

¹⁵⁵ FIALA, Josef. § 1354 - Právo zástavního věřitele na pojistné plnění. In ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek III.* Praha : Wolters Kluwer, 2014.

¹⁵⁶ HAAS, Karel. Několik poznámek k § 1354 obč. zák. a k právním důsledkům zástavního práva váznoucího na předmětu pojištění. *Rekodifikace & Praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, č. 8.

¹⁵⁷ Pojistný zájem vlastníka je jistě silnější než zástavního věřitele, ale o to tu nejde. Plnění poskytnuté zástavnímu věřiteli je projevem zajišťovací funkce zástavního práva, ale nikoli nutně uhrazovací. Zástavní věřitel má právo, aby mu předmět zástavy byl odevzdán.

je, že pojistitel splnil dluh do správného místa plnění a vzájemné vypořádání se jej netýká

Podobný spor může vznikat v pojištění odpovědnosti, u kterého se většina autorů kloní k tomu, že v důsledku přímého nároku se poškozený stává oprávněnou osobou a dochází tak ke změně věřitele, resp. k rozšíření o dalšího věřitele.¹⁵⁸ Na přílehlavějších místech vysvětlení povahy přímého nároku naopak chybí.¹⁵⁹ Připouští se, že přímý nárok poškozeného může být založen i smlouvou a to nejen pojistnou (§ 2861 odst. 2 OZ). Využití smluvní volnosti tohoto typu je nejen ve prospěch poškozeného, ale i pojištěného (zabezpečování soluce by se stalo věcí pojistitele).¹⁶⁰

3. VZTAH MEZI POJIŠTĚNÍM ODPOVĚDNOSTI A ODPOVĚDNOSTÍ ZA ŠKODU

3.1. Materiální princip separace nároků

Existence odpovědnostního vztahu (*das Haftpflichtverhältnis*) je zcela nezávislá na existenci pojistného vztahu (*das Deckungsverhältnis*), což se nedá říct naopak. Mezi pojistným vztahem a odpovědnostním existuje silná závislost. Právní základ pro plnění pojistitele v pojištění odpovědnosti představuje vznik povinnosti nahradit škodu, pokud zároveň spadá do pojistné ochrany. Pojistitel má právní zájem na osudu odpovědnostního vztahu, neboť on by byl povinný reparovat škodu. Můžeme tedy říci, že pojištění odpovědnosti sleduje osud odpovědnostního vztahu a spolu s ním vzniká a zároveň také zaniká (v důsledku poskytnutí pojistného plnění). Jinak tyto vztahy stojí

---

¹⁵⁸ JANDOVÁ, Lucie, SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, ŠLAUF, Petr. *Pojištění v novém občanském zákoníku: komentář*. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 307; HOREŠOVSKÝ, Jan, NEKOVÁŘ, Jiří. Daňové aspekty pojištění odpovědnosti členů statutárních orgánů („D&O“ pojištění). *Daňový expert (Wolters Kluwer)*. 2005, č. 5; LAUR, Martin, ADOLT, Jiří, KREJČÍ, Lucie, SUCHÁNEK, Petr. 3.2.3 Osoby oprávněné k přijetí pojistného plnění a uplatňování nároku na něj. In KARFÍKOVÁ, Marie, PŘIKRYL, Vladimír, a kol. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010, str. 263.

¹⁵⁹ JANDOVÁ, Lucie, VOJTEK, Petr. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla : komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 204.

¹⁶⁰ BOHMAN, Ludvík, WAVERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojistné smlouvě : komentář*. 2. aktualiz. vyd. Praha : Linde Praha, 2009, str. 211.

vedle sebe a jsou od sebe materiálně oddělené (*das Materielles Trennungsprinzip*).

Pojištění odpovědnosti napomáhá zabezpečit reparační funkci odpovědnosti za škodu, aby se poškozenému dostalo náhrady bez ohledu na platební schopnost jejího původce. Pojistné plnění má za účel vyrovnat úbytek majetku vzniklý v důsledku pojistné události. Jde o dva rozdílné nároky¹⁶¹ s různými předpoklady jejich vzniku, které vyplývají z odlišných právních vztahů (vztah smluvní a odpovědnostní)¹⁶² a pro každý z nich také platí zvláštní právní úprava promlčení.¹⁶³ Nelze plnit z obou právních důvodů.¹⁶⁴

Sjednáním pojištění se odpovědnostní vztah mezi původcem škody a poškozeným nemění a osobou povinnou k náhradě zůstává pojištěný škůdce.¹⁶⁵ Změnu tohoto stavu nemůže vyvolat ani zákonná možnost domáhat se na pojistiteli pojistného plnění, pokud tak stanoví zvláštní právní předpis anebo pojistná smlouva.¹⁶⁶ Uplatňovat právo na náhradu škody (*der Ersatzanspruch* /

---

¹⁶¹ JANDOVÁ, Lucie, SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, ŠLAUF, Petr. *Pojištění v novém občanském zákoníku : komentář*. Praha : C.H.Beck, 2014, s. 306.

¹⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. července 2002, sp. zn. 25 Cdo 499/2002: „V případě, že poškozený má právo na plnění jak proti škůdci, tak i proti jeho pojistiteli, avšak může je dostat jen jednou, jde o situaci nikoliv ojedinělou v občanskoprávních vztazích, kdy jeden subjekt má nárok na totéž plnění proti dvěma subjektům, přičemž proti každému z nich z jiného právního důvodu; proti škůdci jde o nárok z titulu náhrady škody, proti jeho pojistiteli jde o zvláštní právo na plnění...“.

¹⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2001, sp. zn. 33 Cdo 323/1999.

¹⁶⁴ Jestliže však pojistným plněním nebyla celá škoda či majetková újma uhrazena, má poškozený právo uplatnit zbývající část vůči tomu, kdo je k této úhradě povinen.

¹⁶⁵ JANDOVÁ, Lucie, VOJTEK, Petr. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla : komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 77 – 78.

¹⁶⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 1094/98: „Z pojištění zásadně vznikají právní vztahy jen mezi pojistitelem a pojištěným; způsobem škody v první řadě vzniká vztah mezi poškozeným a tím, kdo za způsobenou škodu odpovídá, a to bez ohledu na to, zda je odpovědný subjekt pojištěn. Ani v případě, že nastala pojistná událost, nestává se poškozený účastníkem právního vztahu z pojištění a nemá přímé právo na plnění vůči pojistiteli. Odlišná situace může být založena toliko zvláštním předpisem. Tím je v daném případě vyhláška č. 492/1991 Sb., která v § 7 odst. 1 upravuje výjimky ze zásady, že poškozený nemá přímé právo na plnění vůči pojistiteli (nyní § 9 zákona č. 168/1999 Sb.). Přímý nárok poškozeného na plnění vůči pojistiteli, který jako samostatné právo poškozenému vzniká na základě právního předpisu, nemá povahu na náhradu škody, byť je odvozen od právního vztahu mezi pojistitelem a pojištěným škůdce, a pojistitel se také nestává osobou odpovědnou za škodu namísto škůdce. Je třeba důsledně rozlišovat mezi právem poškozeného na náhradu vzniklé škody vůči škůdci a specifickým právem poškozeného na výplatu plnění za pojištěného škůdce. V ust. § 9 odst. 2 vyhl. č. 492/1991 Sb. se nejedná o samostatné právo poškozeného proti pojišťovně na vyplacení toho, co je pojišťovna povinna nahradit za pojištěného, ale o možnost uplatnit u soudu nejen nárok vůči škůdci na náhradu škody, o jejíž výši nebylo vydáno pravomocné rozhodnutí, ale zároveň i nárok vůči pojišťovně, která je povinna za pojištěného vyplatit mu náhradu škody v rozsahu, v jakém za ni pojištěný škůdce odpovídá.“

Entschädigungsanspruch) lze s úspěchem pouze vůči odpovědnému subjektu, i když je pojištěn. Žalobu na náhradu škody směřující vůči jinému subjektu by soud zamítl pro nedostatek pasivní legitimace. Pojistitele lze žalovat pouze na plnění jeho závazku vyplývajícího z pojistné smlouvy. Je tedy zřejmé, že pojištění funkci institutu odpovědnosti za škodu nenahrazuje. Dává však poškozenému větší šanci na úhradu jemu způsobené škody, i kdyby odpovědný subjekt neměl dostatek prostředků.¹⁶⁷

Další zásadní rozdíly mezi pojištěním a odpovědností za škodu spočívají v odlišnosti důvodů jejich vzniku, v jejich účelu, či v povaze a rozsahu závazků, jež z nich vznikají. Pojištění vzniká na základě smlouvy nebo ze zákona (na základě skutečnosti stanovené právním předpisem), zatímco odpovědnost za škodu vzniká jako důsledek porušení dobrých mravů, zákona nebo smluvní povinnosti. Z hlediska rozsahu pojistného plnění se tato výše řídí obsahem smlouvy, popřípadě přímo zákonem. Rozsah náhrady škody se řídí rozsahem vzniklé újmy.

Právní vztah vzniklý z pojistné smlouvy je vztahem *inter partes*, proto poškozený nemůže do tohoto vztahu vstoupit bez souhlasu smluvních stran. Pojištění odpovědnosti nelze považovat za pojištění ve prospěch třetího, ale je nutné, aby přímý nárok umožnil buď zákon anebo ujednání smluvních stran (§ 2862 odst. 2 OZ). Třetí osoby nemají odvozovat z obligací jiných osob povinnosti ani práva. Nepřiznání právního postavení účastníka pojištění v pozici oprávněné osoby poškozenému (až na výjimečné případy)¹⁶⁸ není ze strany zákonodárce nijak samoučelné. Od té doby, kdy pojištění

---

¹⁶⁷ BUŠTA, Pavel, PŘIKRYL Vladimír. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu. S komentářem a souvisejícími předpisy*. 4. akt. vyd. Praha : Venice Music Production. 2010, str. 38: „Zavedením přímého nároku poškozeného na plnění proti pojistiteli, u něhož je pojištěna odpovědnost za škodu způsobenou provozem vozidla uvedeného v pojistné smlouvě, odpadá problém s dříve často obtížně vynucovanou potřebnou součinností s pojištěným – bezohledným škůdce, a tak s uplatňováním práva poškozeného vůbec.“

¹⁶⁸ MELZER, Filip. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5, s. 26.

odpovědnosti existuje¹⁶⁹, se touto vědomou právní konstrukcí sleduje ten účel, aby pojištění neoslabovalo preventivní funkci a vliv deliktní odpovědnosti.¹⁷⁰ Také se doporučuje, aby stanovení či sjednání přiměřené spoluúčasti pojištěného si kladlo za cíl zabránit lehkomyšlnému jednání vůči třetím osobám.¹⁷¹

V rozporu s účelem pojištění odpovědnosti by bylo, kdyby pojistitel vyplácel pojistné plnění pojištěnému bez ohledu na to, zda tyto prostředky použil na „zproštění od odpovědnosti“ nebo na jiný účel. Bez určitých právních záruk by poškozenému nevznikla žádná možnost domáhat se tohoto plnění, které má zjevně sloužit pouze jemu. Německý zákon o pojistné smlouvě z roku 1908 například prohlašoval za neúčinné dispozice s pojistným plněním v rozporu se zájmy poškozeného¹⁷², stejně tak jako dohody pojistníka s pojistitelem odchylné se v neprospěch pojištěného¹⁷³, ačkoli poškozený nebyl oprávněn uplatnit svůj nárok přímo proti pojistiteli. Vzniklo mu jakési právo na přednostní uspokojení z pojistného plnění.

Přímý nárok na pojistné plnění představuje další takovou záruku. Nemá právní základ v pojistné smlouvě, ale ve skutečnosti, že mu škodu způsobil právě pojištěný.¹⁷⁴ Ten má nárok na pojistné plnění pouze v případě, že sám již nahradil škodu poškozenému nebo pokud s tím poškozený souhlasil. Původ přímého nároku lze snad dovozovat i v povinném smluvním (§ 2779 a násl. OZ) nebo

---

¹⁶⁹ HORN, Josef. *Pojistné právo : zákon ze dne 3. července 1934 čís. 145 Sb. z. a n. o pojistné smlouvě, pojistné regulativy, zákon ze dne 11. července 1934, čís. 147, Sb. z. a n. o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny a ostatní ustanovení souvislá s právem pojistným s vysvětlivkami, srovnávacími statěmi a rozhodnutími nejvyšších stolic.* Praha : V. Linhart, 1934, s. 517 a násl.

¹⁷⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu: ze dne 17. června 2009, sp. zn. 25 Cdo 5175/2008; ze dne 10. dubna 2008, sp. zn. 30 Cdo 1354/2006.

¹⁷¹ HORN, Josef. *Pojistné právo : zákon ze dne 3. července 1934 čís. 145 Sb. z. a n. o pojistné smlouvě, pojistné regulativy, zákon ze dne 11. července 1934, čís. 147, Sb. z. a n. o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny a ostatní ustanovení souvislá s právem pojistným s vysvětlivkami, srovnávacími statěmi a rozhodnutími nejvyšších stolic.* Praha : V. Linhart, 1934, s. 534.

¹⁷² § 156 odst. 1 Das Gesetz Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG) vom 30. Mai 1908 (RGBl. 1 S. 263).

¹⁷³ § 158a Das Gesetz Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG) vom 30. Mai 1908 (RGBl. 1 S. 263).

¹⁷⁴ Přímý nárok lze realizovat jen prostřednictvím smluvního vztahu z pojištění odpovědnosti a tím je originární, protože je pojistným plněním (srov. FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. Veľký komentár. 4. zväzok. Závazkové právo – zmluvy* (§ 588 - § 880), Bratislava : EuroKodex, 2015, str. 816).

zákonném pojištění. Mimo vlastní účel chránit majetkovou sféru pojištěného škůdce¹⁷⁵, který může plynout z předběžné opatrnosti, zde existuje také veřejný zájem na ochraně obětí (a to především u těch případů škod, které jsou škůdcem způsobeny úmyslně, a které by smluvní pojištění nekrylo z důvodu absence nahodilého prvku)¹⁷⁶. Povinné smluvní pojištění je tu právě proto, aby nebylo ponecháno na vůli dotčené osoby, zda pojištění uzavře. Přímý nárok sice tuto vůli nenahrazuje, ale dává poškozenému možnost se alternativně obrátit na škůdce či na jeho pojistitele.

Plní-li pojistitel za pojištěného škůdce jeho dluh a současně dluh vlastní vůči pojištěnému, má poškozený povinnost přijmout pojistné plnění od pojistitele. Věřitel je totiž povinný přijmout plnění od třetí osoby, která plní po dohodě s jejím dlužníkem (§ 1936). Vmísí-li se však pojistitel do záležitosti pojištěného, ač k tomu není oprávněn, jdou k jeho tíži následky z toho vzniklé (§ 3006 OZ). Mezi pojistitelem a pojištěným škůdcem však nevzniká vztah dlužnické solidarity¹⁷⁷ a oba mají postavení samostatných účastníků. V jiných krajinách může být řešení jiné.¹⁷⁸

Pro oba nároky existují dvě odlišné promlčecí doby a to i v případě přímého nároku.¹⁷⁹ Díky rozdílným promlčecím lhůtám obou institutů vznikala také otázka, zde je pojistitel povinen plnit, pokud pojištěný uspokojil nárok poškozeného po uplynutí promlčecí doby. Pojištěný plnil již soudně nevymahatelný závazek a vznikala pochybnost, zda pojistitel může odmítnout pojištěnému plnění s odvoláním se na promlčení práva, které vzniklo ve vztahu mezi poškozeným a pojištěným. Praxe vycházela z toho, že právní situace

---

¹⁷⁵ EHRENZWEIG, Albert. *Deutsches (Österreichisches) Versicherungsvertragsrecht*. Wien: Springer Verlag, 1952, s. 375.

¹⁷⁶ § 2799 OZ.

¹⁷⁷ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 25 Cdo 895/2008.

¹⁷⁸ Např. podle § 115 odst. 3 Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631) se v povinném pojištění odpovědnosti zakládá dlužnická solidarita pojištěného škůdce a pojistitele.

¹⁷⁹ Např. v Německu podle § 115 odst. 3 Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631) se nárok na náhradu škody a přímý nárok řídí stejnou promlčecí dobou a do ukončení šetření pojistitele se staví promlčecí doba s účinky i pro škůdce, pokud se týká povinnosti k náhradě škody.

pojistitele vůči pojištěnému nemůže být horší, než postavení pojištěného vůči poškozenému, a proto pojistitel může uplatňovat vůči pojištěnému, který poskytnul plnění, všechny námitky, které by mohl uplatnit pojištěný ve vztahu k poškozenému, teda i námitku promlčení.¹⁸⁰ Postavení pojistitele je zde obdobné postavení ručitele, proto uznání dluhu pojištěným škůdcem je účinné vůči pojistiteli, vysloví-li s tím souhlas (§ 2025 OZ).

3.2. Rozlišení mezi nároky pojištěného a přímým nárokem poškozeného

Pojištěný má v pojištění odpovědnosti nárok na:

A. „zproštění odpovědnosti“ (§ 2861 odst. 1 OZ, tzv. *der Befreiungsanspruch*) plynoucí z práva požadovat náhradu škody či jiné újmy po vzniku povinnosti k náhradě (odvrací se jim pohromy nastalé v majetkové sféře pojištěného),

B. nárok na náhradu (refundaci) plnění (§ 2865 odst. 1 OZ, tzv. *der Zahlungsanspruch*) plynoucí z toho, že pojištěný plnil osobě oprávněné k náhradě škody či jiné újmy¹⁸¹,

C. nárok na náhradu nákladů právní obrany proti poškozenému (§ 2862 odst. 2 OZ, tzv. *der Kostenersatzanspruch*).

Mimo tyto nároky pojištěného zde existuje také možnost pojistitele zakročit ve prospěch pojištěného ještě dříve v podobě právní ochrany mimosoudní či soudní (tzv. záchranná činnost) podle § 2862 až § 2864 OZ, a mnohdy tato ochrana může představovat ze strany pojistitele jediné plnění. I v jiných případech má pojistitel volbu, zda chce ke zproštění pojištěného použít cestu bezprostředního

---

¹⁸⁰ FEKETE, Imrich. Poistenie zodpovednosti za škody a právne postavenie poškodenej osoby. *Obchodné právo*, roč. VIII., 2008, č. 4, s. 28-36. Srov. § 5 odst. 5 zákona zo 4. septembra 2001 o povinnom zmluvnom poistení zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkou motorového vozidla a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

¹⁸¹ Tento výslovný nárok postrádá úprava slovenská a řeší se přes úpravu bezdůvodného obohacení. Srov. FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. Veľký komentár. 4. zväzok. Závazkové právo – zmluvy* (§ 588 - § 880), Bratislava : EuroKodex, 2015, str. 812.

uspokojení nároku poškozeného nebo cestou obrany proti němu. To je závislé na okolnostech konkrétního případu.¹⁸²

Bez dohody s pojistníkem, který disponuje s pojistnou smlouvou či s oprávněnou osobou (pojištěným), nesmí pojistitel poskytnout poškozenému pojistné plnění. Z pojištění odpovědnosti je v zásadě aktivně legitimován nárokovat pojistné plnění ke zproštění odpovědnosti pouze pojištěný, není-li stanoveno nebo dohodnuto jinak. Poškozený je jen příjemcem pojistného plnění (resp. platebním místem ve smyslu § 1954 a násl. OZ). Je především na pojištěném škůdci, aby rozhodl, zda náhradu poskytne z vlastních zdrojů, anebo prostřednictvím pojistného plnění.

Povaha nároku na „zproštění od odpovědnosti“ vylučuje jeho cesi na poškozeného.¹⁸³ Její obsah by se změnou věřitele k tíži dlužníka změnil (§ 1881 OZ). Pojistitel by byl zbaven možnosti soudní nebo mimosoudní obrany. Možnost postoupit tento nárok lze založit ujednáním pojistníka a pojistitele (s omezením ve smyslu § 2779 OZ) nebo právním předpisem.¹⁸⁴ K zániku dluhu splynutím nedojde z důvodu separece obou nároků,

Naproti tomu u přímého nároku (*der Direktanspruch*) zde existuje typický trojstranný vztah mezi pojištěným (*der Befreiungsgläubiger*), pojistitelem (*der Befreiungsschuldner*) a poškozeným (*der Drittgläubiger*), který svůj nárok může postoupit bez omezení. Přímý nárok je spíš výjimkou z pravidla, ale může se stát, že v jiných zemích to bude upraveno jinak.¹⁸⁵ Například v Německu při reformě práva pojistné smlouvy se celoplošné zavedení přímého nároku zvažovalo, ale

---

¹⁸² Srov. ŠPIRHZANZL, Václav. *O odpovědnosti za škodu a odpovědnostním pojištění z civilních risik.* s. 187. in KRÁL, Eduard. *Soukromé pojišťovnictví v teorii a praxi.* Svaz Československých asseračnicků v Praze, 1934.

¹⁸³ WANDT, Manfred. *Versicherungs-recht.* 5. Auflage. Carl Heymanns Verlag, 2010, str. 37. Zákon může stanovit výjimku (srov. legální cesi nároku na poškozeného v povinném pojištění odpovědnosti, ve kterém nevniká přímý nárok podle § 117 odst. 5 Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631)).

¹⁸⁴ V jiných řádech to výslovně dovoluje např. § 108 odst. 2 Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631). Ten také stanoví, že jakékoli jiné dispozice pojištěného s nárokem na zproštění odpovědnosti jsou vůči poškozenému neúčinné. Náhrada z tohoto nároku je totiž určena pouze poškozenému a k postoupení dochází v jeho zájmu.

¹⁸⁵ EHRENZWEIG, Albert. *Deutsches (Österreichisches) Versicherungsvertragsrecht.* Wien: Springer Verlag, 1952, s. 377.

nakonec od něj bylo upuštěno právě z důvodu oslabení preventivní funkce odpovědnosti za škodu.¹⁸⁶

3.3. Procesní princip separace nároků

Podobně jako v hmotném právu existuje i procesní princip oddělitelnosti obou nároků (*das Prozessuales Trennungsprinzip*). Je to jen logický následek hmotněprávního oddělení nároků.¹⁸⁷ Nemá-li poškozený přímý nárok na pojistné plnění, musí se nejdříve se svým nárokem na náhradu škody obrátit na škůdce a ani po získání titulu k výkonu rozhodnutí mu přímý nárok nevzniká.¹⁸⁸ Při výkonu rozhodnutí však může žádat vydání usnesení nahrazující prohlášení vůle povinného a nařízení povinnosti poddlužníku (pojistiteli) plnit pohledávku poškozenému podle § 312 odst. 2 OSŘ. Například belgický kasační soud kritizoval archaičnost tohoto přístupu, kdy poškozený, ačkoli má pravomocný rozsudek proti pojištěnému škůdci, musí žalovat znovu pojistitele a naopak.¹⁸⁹ V případě přímého nároku má poškozený právo rozhodnout, zda bude uplatňovat svůj nárok z toho či onoho důvodu a může dokonce získat tituly k výkonu rozhodnutí z obou důvodů.

Vzhledem k tomu, že se jedná o dva samostatné nároky, nevzniká zahájením řízení o jednom z nich překážka litispendence, ani se později zahájené řízení nepřerušuje do doby, než bude rozhodnuto o dřívějším návrhu. Jako vedlejší účastník se může vedle žalovaného škůdce v řízení o náhradu škody či jiné újmy zúčastnit pojistitel, který má právní zájem na jeho výsledku vzhledem k existenci pojištění odpovědnosti (§ 93 odst. 1 OSŘ).¹⁹⁰ Pojistitel však může vystupovat i

---

¹⁸⁶ WANDT, Manfred. *Versicherungs-recht*. 5. Auflage. Carl Heymanns Verlag, 2010, str. 379.

¹⁸⁷ WANDT, Manfred. *Versicherungs-recht*. 5. Auflage. Carl Heymanns Verlag, 2010, str. 370.

¹⁸⁸ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 30. listopadu 2004, sp. zn. 2 M Cdo 2/2004.

¹⁸⁹ Rozhodnutí Court de Cassation Ire, ze dne 11. července 1997, n° 76-10 736, RGAT 1978.

¹⁹⁰ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2002, sp. zn. 25 Cdo 162/2003 (R 3/2004): „Vedlejší účastník není podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 1.1.2001 osobou oprávněnou k podání dovolání.“

jako škůdcův právní zástupce, protože hradí náklady této právní obrany (§ 2862 odst. 2 a § 2863 OZ). Volba záleží na pojistiteli.

Určitou překážkou podání žaloby poškozeným je rozdílný přístup k placení soudního poplatku. Osvobozeny od soudního poplatku jsou některá řízení o náhradu újmy.¹⁹¹ Řízení týkající se pojistných plnění osvobozena od soudního poplatku nejsou a to ani v případě přímého nároku. Toto rozdílné zacházení není důvodné, neboť ekonomicky upřednostňuje žalovatelnost nároku na náhradu škody a přímý nárok ztrácí svoji akceschopnost (není 100% alternativou).

Subjektivní meze rozhodnutí o náhradě škody se týkají pouze škůdce a poškozeného. Poškozený může zároveň žalovat pojistitele z jeho přímého nároku. Ze samostatných řízení nemůže vzniknout překážka věci rozsouzené. Soud zkoumající ve sporu o pojistné plnění jako předběžnou otázku existenci (trvání) nároku poškozeného na náhradu škody vůči odpovědné osobě, není vázán pravomocným rozsudkem o náhradě škody.¹⁹² Existence pravomocného rozhodnutí z jednoho nároku nebrání tomu, aby se poškozený domáhal vydání titulu k výkonu rozhodnutí ohledně druhého nároku, pokud ani jeden z nich nebyl uspokojen.¹⁹³

Naproti tomu německá právní úprava umožňuje, aby se účinky zamítavého rozhodnutí o náhradě škody (z hlediska procesní ekonomie)¹⁹⁴ vztahovaly i na právní vztah pojištění odpovědnosti za škodu. To platí také v otázce uznání nároku nebo dohody o narovnání.¹⁹⁵ Má to význam především u sporů, ve kterých existuje přímý nárok, neboť těmito účinky rozhodnutí se zamezí možnosti existence dvou rozporných rozhodnutí.¹⁹⁶

---

¹⁹¹ § 11 odst. 2 písm. d), q), r) a s) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

¹⁹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 25 Cdo 895/2008.

¹⁹³ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. července 2002, sp. zn. 25 Cdo 499/2002.

¹⁹⁴ BECKMANN, Roland, Michael, MATUSCHE-BECKMANN, Annemarie. *Versicherungsrechts-Handbuch*. 3. Auflage. C.H.Beck, 2015, s. 1386.

¹⁹⁵ § 124 Versicherungsvertragsgesetz vom 23. November 2007 (BGBl. I S. 2631).

¹⁹⁶ Např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2015, sp. zn. 25 Cdo 1846/2014.

Spojení věcí většinou nepřipadá v úvahu, neboť zpravidla řízení o náhradě škody a řízení o povinnosti poskytnout pojistné plnění bude mít rozdílnou věcnou i místní příslušnost. Dojde-li ke spojení obou řízení, musí ve výroku rozhodnutí být vymezen jejich vzájemný vztah.¹⁹⁷

4. ZÁVĚR

Je až s podivem, že zde existuje nástroj pro případ platební neschopnosti pojištěného škůdce, který má sloužit ve prospěch poškozeného, ale nelze jej vždy plně využít. Ve srovnání například s Německem je patrné, že český zákonodárce v určitých případech zavedl přímý nárok a odstranil některé předchozí překážky jeho uplatnění. Přesto na některých místech není ochrana poškozeného stoprocentní. Pouhý hmotně-právní nárok bez příslušné úpravy procesní není plně uplatnitelný a důsledné dodržování principu oddělitelnosti obou nároků (na pojistné plnění a na náhradu škody) nemusí být vždy ku prospěchu věci.

Právní úprava mezi různými částmi přímého nároku nebo nároku na zproštění odpovědnosti nijak nerozlišuje (jak tomu je u náhrady škody na zdraví způsobené trestných činem¹⁹⁸, aj.). Určité překážky tvoří nutnost hradit soudní poplatek u sporů týkající přímého nároku na pojistné plnění, ačkoli způsobení škody mohlo vést k zadlužení poškozeného. Tato situace představuje ekonomickou bariéru

---

¹⁹⁷ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. července 2002, sp. zn. 25 Cdo 499/2002: „*Postavení škůdce a jeho pojistitele vůči poškozenému je v takovém případě obdobné postavení dlužníka a ručitele vůči věřiteli, tzn., že se jedná o dva závazky zaplatit věřiteli stejný dluh, přičemž věřitel nemůže dostat to stejné plnění dvakrát - od dlužníka i od ručitele. Jejich vzájemný vztah je takový, že v tom rozsahu, v jakém splnil věřiteli jeden z nich, zaniká dluh a tím i povinnost druhého. Jsou-li oba žalováni v jednom řízení, mají postavení samostatných společníků, nevzniká mezi nimi pasivní solidarita a jedním soudním rozhodnutím může být každý z nich zavázán k plnění celého dluhu věřiteli, avšak ve výroku rozhodnutí musí být vymezen jejich vzájemný vztah (tj. že plněním jednoho z nich zaniká v rozsahu tohoto plnění povinnost druhého), neboť bez toho by se u závazku s dělitelným plněním uplatnila při soudním výkonu rozhodnutí zásada rovných podílů dlužníků na celkovém dluhu vůči věřiteli. Oba povinni mohou být ovšem žalováni věřitelem na splnění dluhu každý zvlášť v jiném řízení a oba hmotněprávní nároky mohou být také pravomocně přiznány. Pokud by však v takovém případě i po zániku dluhu splněním ze strany jednoho z nich požadoval věřitel plnění na druhém, ten má možnost se v exekučním řízení ubránit námitkou podle ustanovení § 268 odst. 1 písm. g) o. s. ř., že po vydání rozhodnutí zaniklo právo jím přiznané.*“

¹⁹⁸ § 338 ze odst. 5 písm. f) OSŘ, § 167 odst. 2 InsZ.

žalobního práva, které se tak realizuje cestou náhrady škody a nikoli tou pravděpodobně více solventní.

K dalším nespravedlivostem může dojít v případě více poškozených a nízké horní hranice pojistného plnění. Nejsou dána žádná pravidla, jakým způsobem má pojistitel uspokojit více poškozených.¹⁹⁹ Všeobecně platí zásada rovnosti, ale pojistitel je zároveň vázán zásadou rychlosti, tj. ukončit šetření škodní události do tří měsíců ode dne oznámení (§ 2798 odst. 1 OZ). Uplatní-li poškozený svůj nárok vůči pojistiteli příliš pozdě, vystavuje se riziku, že se bude stejně muset obrátit na nemajetného škůdce. Tyto případy jsou rovněž známy z povinného pojištění úpadku cestovní kanceláře.²⁰⁰

Nepřiznání poškozenému právního postavení oprávněné osoby v pojištění odpovědnosti má svůj nesporný význam. V určitých případech by mohlo být více umožněno uplatnit poškozenému získat náhradu z pojištění přímo od pojistitele či poskytnout větší právní záruky náhrady z pojištění. Oslabení preventivní funkce deliktního práva je problém, který souvisí s prevencí pojistného podvodu a také s obavou o úmyslné sebepoškozování či ničení cizího majetku s cílem získat plnění od pojistitele. K vyvážení tohoto hodnotového střetu s principem prevence lze užít také jiných nástrojů proti nepoctivosti jako je možnost odmítnutí nebo snížení pojistného plnění, uplatnění postihu vůči pojistníkovi nebo pojištěnému (§ 2781 OZ), sjednání přiměřené spoluúčasti (§ 2815 OZ), aj. Právem je proto nepřiznání přímého nároku nebo důsledného dodržování principu separace nároků některými soudy kritizováno a otvírá se tak cesta pro soudcovské dotváření práva na základě analogie.²⁰¹

V jiných případech účelu pojištění odpovědnosti nemusí být dosahováno, ačkoli úmyslem zákonodárce, typicky u povinného

---

¹⁹⁹ Výslovně to v německé úpravě řeší § 118 VVG.

²⁰⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 21. června 2016, sp. zn. IV. ÚS 2370/15; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. května 2016, sp. zn. 23 Cdo 2221/2015.

²⁰¹ V konkrétním případě je nutné pro dotváření práva *preater verba legis* nalézt určitý legitimační důvod a zjistit, zda nepřipuštění přímého nároku bylo ze strany zákonodárce plánovité či nikoli (tzv. kvalifikované mlčení zákona). Vědomé opomenutí založení přímého nároku by tak tvořilo hranici *lex lata*, kterou nelze překročit. U nevědomého opomenutí by možnost dotváření práva muselo založit určité teleologické pozadí.

pojištění, bylo dosaženo větší ochrany obětí před důsledky plynoucích z některých rizikových činností. Samotný fakt, že došlo ke sjednání povinného pojištění, nutně neznamená, že dostatečné ochrany před platební neschopností škůdce bylo dosaženo. K naplnění tohoto účelu lze však dospět vždy po získání titulu pro výkon rozhodnutí, ať už z náhrady škody (poddlužnickou žalobou podle § 315 OSŘ nebo při výkonu rozhodnutí týkající se náhrady poskytované pojistitelem ve smyslu § 312 odst. 2 OSŘ), či z přímého nároku. Majetková potřeba poškozeného je naopak zpravidla okamžitá a to především u škod na životě či zdraví.

Mezi vznikem škody a vymožením náhrady od pojistitele nesolventního pojištěného nebo neochotného poskytnout náhradu dobrovolně, neznámého pobytu či sídla, anebo v případě jeho zrušení,²⁰² tak může vzniknout velká časová prodleva vedoucí i k tomu, že sám poškozený je nucen se zadlužit. Povinné pojištění pro pojištěného představuje určitý náklad a mnohdy bývá jeho existence přeceňována. Paradoxně tak může kontraktační povinnost ještě více působit v neprospěch preventivní funkce deliktní odpovědnosti, neboť tento náklad mohl být právě za tímto účelem jinak vynaložen (např. na nákup zařízení pro prevenci škody, školení zaměstnanců, apod.).

Zákonné zástavní právo, které vzniká současně se vznikem pojistné události,²⁰³ může být určitou alternativou k přímému nároku poškozeného a to tam, kde se průlom do obecného pravidla nejeví jako vhodný, ale je účelné využít vlastností tohoto instrumentu a to

---

²⁰² Srov. volitelný smluvní rámec tzv. *Restatement of European Insurance Contract Law* (PEICL) přiznává v článku 15:101 poškozenému přímý nárok v následujících případech:

- A. pojištění je povinné,
- B. pojistník nebo pojištěný je v úpadku,
- C. pojistník nebo pojištěný (právnícká osoba) byl zlikvidován nebo zrušen,
- D. poškozený utrpěl zranění, nebo
- E. právo rozhodné pro povinnost plnit přiznává přímý nárok.

²⁰³ Kromě naší právní úpravy (§ 10 zákona č. 162/1908 ř. z., o ručení za škody z provozování jízdních silostrojů (automobilů); § 54 zákona č. 81/1935 Sb. z. a n., o jízdě motorovými vozidly; § 122 zákona č. 145/1934 Sb. z. a n., o pojistné smlouvě; § 40 zákona č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě) s ním rovněž počítala osnova švýcarského zákona o pojistné smlouvě z roku 1896 viz. ROELLI, Hans. *Entwurf zu einem Bundesgesetz über den Versicherungsvertrag. Mit Motiven*. Bern: Buchdruckerei Stamfli & Cie, 1896. Naproti tomu Německý zákon o pojistné smlouvě z roku 1908 upravoval pouze právo požadovat uspokojení z majetku pojištěného v důsledku oprávněné pohledávky vůči pojištěnému (§ 157 Das Gesetz über den Versicherungsvertrag (VVG) vom 30. Mai 1908).

především privilegovaného postavení vůči jiným věřitelům (př. při rozdělování podstaty z rozvrhového usnesení § 338ze odst. 1 OSŘ). V pojištění odpovědnosti pro případ porušení smluvní povinnosti lze zástavní právo k pojistnému plnění sjednat. Oběti porušení zákonné povinnosti však této výhody čerpat nemohou.

Zástavní právo dává poškozenému záruku, že jeho nárok bude uspokojen do té míry, v jaké má pojištěný z titulu pojistné smlouvy nárok na pojistné plnění. Pojištěný tedy nemá žádné dispoziční právo ohledně části placení, jež je určena pro poškozeného a pojistitel může provést výplatu jen k rukám poškozeného. Zástavní právo chrání poškozeného proti jakémukoli ujednání pojistníka nebo pojištěného s pojistitelem, jimž by nárok na pojistné plnění zanikal nebo byl omezen (vzdáním se nároku nebo smírem). Poškozený může proti pojistiteli nastoupit teprve, když mu byl nárok soudem přiznán.²⁰⁴

Ani zástavní právo bez podstatné změny právní úpravy neuchrání poškozeného před účinky prohlášení úpadku na pojištěného. Poškozený nemá nárok na oddělené uspokojení z majetku pojištěného na pohledávku z pojistného plnění. Pohledávka z pojistného plnění není pohledávkou za majetkovou podstatou, ani pohledávkou postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 161 odst. 2 písm. b) InsZ). Jakmile nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení (aniž by šlo o případ uvedený v § 41 InsZ), nenabývá poškozený právo na uspokojení pohledávky ze zajištění, protože po tomto okamžiku nové zajištění vzniknout nemůže.²⁰⁵ Poškozený se z přímého nároku či zákonného zástavního práva plné náhrady od pojištěného dlužníka v konkurzu vždy nedomůže.

---

²⁰⁴ PAPOUŠEK, Cyrill. *Zákon o pojistné smlouvě ze dne 3. července 1934, č. 145 Sb. z. a n. se zvláštním zřetelem ke všeobecným pojistným podmínkám*. Praha : Československý kompas, 1936, s. 154-155.

²⁰⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopad 2011, sp. zn. **29 NSČR 16/2011 vč. kritiky některých aspektů tohoto rozhodnutí týkající se dobrověrných věřitelů** (in SPRINZ, Petr. Zřízení (soudcovského) zástavního práva po zahájení insolvenčního řízení. *Právní fórum (Wolters Kluwer)*, č. 8, 2012, s. 345 a násl.).

Poté, co nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, který dal zástavnímu věřiteli do zástavy svou pohledávku, již zástavní věřitel není oprávněn domáhat se žalobou podanou vůči poddlužníku zaplacení zastavené pohledávky bez zřetele k tomu, že zajištěná pohledávka nebyla řádně a včas uspokojena a že zástavní právo k zastavené pohledávce je vůči poddlužníku účinné. Řízení o takové žalobě soud zastaví po právní moci rozhodnutí o úpadku bez zřetele k tomu, zda již byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka.²⁰⁶

K hodnocení efektivnosti ochrany poškozeného jsem dospěl až po rozboru jednotlivých relací právních norem, které jsem posuzoval izolovaně vzhledem k cílům, které má pojištění odpovědnosti (a přímý nárok) plnit, a k propojením vzájemných souvislostí. Aby se přímý nárok stal úplným nástrojem proti platební neschopnosti pojištěného škůdce, nelze toho dosáhnout bez změny právní úpravy.²⁰⁷ Do jisté míry to může být ovlivněné předporozuměním určitých nosných hodnot, které rozeberu dále.

V první řadě by se mohlo jednat o střet eurokonformního výkladu s cílem dosažení lepší ochrany poškozeného²⁰⁸ se zásadou poměrného uspokojení věřitelů v insolvenčním řízení (§ 5 InsZ). Ke skutečnému střetu zde nedochází, neboť cílem přímého nároku ve směrnici je vůbec zamezit nutnosti obrátit se na soud, a nikoli harmonizovat právní úpravu insolvenčního řízení v členských státech.

Za druhé lze zvažovat střet principu *restitutio in integrum* týkající se způsobu a rozsahu náhrady (§ 2951 OZ) a vůle zákonodárce

---

²⁰⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2012, sp. zn. 29 Cdo 3963/2011.

²⁰⁷ Legitimačním důvodem pro soudcovské dotváření práva by zde snad mohl být zákaz *denegatio iustitiae*, ale o to se v uvedeném případě nejedná.

²⁰⁸ Srov. bod 30) preambule Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2009/103/ES ze dne 16. září 2009 o pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontrole povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění (kodifikované znění): „Právo odvolat se na pojistnou smlouvu a uplatnit nárok přímo vůči pojišťovně je velmi důležité pro ochranu poškozeného v důsledku dopravní nehody motorového vozidla. S cílem usnadnit účinnou a rychlou likvidaci škody a pokud možno zamezit nákladným soudním řízením by přímý nárok vůči pojišťovně pojišťující osoby, která odpovídá za škodu, pro případ občanskoprávní odpovědnosti měl být rozšířen na všechny poškozené v důsledku dopravní nehody motorových vozidel.“

neupravit daný vztah zvláštním postupem. Nutnost přímý nárok sjednat nebo jeho založení zákonem není samoučelné. Protože se jedná o výjimku z pravidla, nemělo by docházet interpretací k analogickému rozšiřování na jiné situace. Toto rozšiřování by pak z výjimky mohlo učinit pravidlo a bylo by v rozporu s vůlí zákonodárce. Efektivita a rozsah náhrady je tak v rukou zákonodárce.

V posuzovaném případě tak hledáme takový nástroj, který vede ke chtěnému výsledku a takový výsledek, který je co možná nejvíce způsobilým prostředkem k dosažení sledovaného účelu.²⁰⁹ Pohnutka zákonodárce sice vedla k posílení právního postavení poškozeného, nicméně zcela záměrně nebyl představen průlom do pravidla poměrného uspokojení věřitelů v insolvenčním řízení. Jedná se o poměrně jasnou preferenci zákonodárce. Individuální zájem poškozeného ustupuje kolektivním zájmům všech věřitelů. Tím, že je sjednáno pojištění, se přesto právní situace poškozeného posiluje, ale ustupuje spravedlivému (rovném) rozdělení majetku.

Otázkou však zůstává, zda zájmu poškozeného by neměly ustoupit zájmy ostatních věřitelů, a zda jsou zájmy všech věřitelů rovnocenné. Upřednostnění tohoto kolektivního zájmu předpokládá hodnotové rozhodnutí. Nabízí se ochrana majetku všech věřitelů dlužníka a principu rovnosti. K ochraně majetku je ochrana života a zdraví konkrétnějším projevem práva na osobní nedotknutelnost (čl. 11 LZPS). Pakliže má poškozený nárok na uspokojení v plné výši kdykoli po rozhodnutí o úpadku, pokud jde o náhradu škody způsobené na zdraví podle § 169 odst. 1 písm. b) InsZ, pak není nutné, aby měl další nárok z jiného důvodu, tj. z přímého nároku.²¹⁰ Do poměrného uspokojení budou spadat nároky směřující k ochraně majetku, tedy svou povahou rovnocenné. Při posouzení vztahu

---

²⁰⁹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009, str. 159.

²¹⁰ O užití analogie by se mohlo jednat snad jen v případě, když by poškozený přihlásil pohledávku z přímého nároku a nikoli pohledávku na náhradu škody. V tomto případě by se mohlo jednat o vyplnění mezery v procesní úpravě ve prospěch ochrany práva účastníka řízení – poškozeného. Oba nároky mají podobný teleologický základ, tj. zajistit reparační funkci. Srov. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28. července 2016, sp. zn. 9 As 69/2016-31; náleží Ústavního soudu ze dne 26. dubna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 21/04.

použitého prostředku a účelu ustanovení nepřevažují zájmy na ochraně majetku poškozeného nad zájmy ostatních věřitelů v insolvenčním řízení.

Kontakt:

Mgr. Robert Šimek

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

robert.simek01@upol.cz

5. LITERATURA

- BECKMANN, Roland, Michael, MATUSCHE-BECKMANN, Annemarie. *Versicherungsrechts-Handbuch. 3. Auflage.* C.H.Beck, 2015;
- BOHMAN, Ludvík, WAVERKOVÁ, Magdalena. *Zákon o pojistné smlouvě : komentář. 2. aktualiz. vyd.* Praha : Linde Praha, 2009;
- BUŠTA, Pavel, PŘIKRYL Vladimír. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu. S komentářem a souvisejícími předpisy. 4. akt. vyd.* Praha : Venice Music Production. 2010;
- EHRENZWEIG, Albert. *Deutsches (Österreichisches) Versicherungsvertragsrecht.* Wien: Springer Verlag, 1952;
- EUROPEAN COMMISSION. *Retail insurance market study.* MARKT/2008/18/H, Final Report by Europe Economics. 21. listopadu 2009;
- EUROPEAN COMMISSION. *Report: Compensation of cross-border victims in the EU.* 21. ledna 2009;
- Zpráva Generálního ředitelství pro vnitřní politiky Evropského Parlamentu. *Problém nedostatečného odškodnění obětí přeshraničních silničních nehod v EU.* 2012;

- FEKETE, Imrich. Poistenie zodpovednosti za škody a právne postavenie poškodenej osoby. *Obchodné právo*, roč. VIII., 2008, č. 4, s. 28-36;
- FEKETE, Imrich. *Občiansky zákonník. Veľký komentár. 4. zväzok. Závazkové právo – zmluvy (§ 588 - § 880)*, Bratislava : EuroKodex, 2015;
- FIALA, Josef. § 1354 - Právo zástavního věřitele na pojistné plnění. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, a kol. *Občianský zákoník : komentár. Svazek III*. Praha : Wolters Kluwer, 2014;
- GILBERT, Paul. Direct Actions against Insurance Companies: Should They Join the Party, *59 California Law Review*, 525 (1971). [online]. scholarship.law.berkeley.edu [cit. 16. února 2017]. Dostupné na: <<http://scholarship.law.berkeley.edu/californialawreview/vol59/iss2/4>>;
- HAAS, Karel. Několik poznámek k § 1354 obč. zák. a k právním důsledkům zástavního práva váz noucího na předmětu pojištění. *Rekodifikace & Praxe (Wolters Kluwer)*. 2014, č. 8;
- HAAS, Karel. § 2861 - Rozsah pojištění odpovědnosti. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, a kol. *Občianský zákoník : komentár. Svazek VI*. Praha : Wolters Kluwer, 2014;
- HOREŠOVSKÝ, Jan, NEKOVÁŘ, Jiří. Daňové aspekty pojištění odpovědnosti členů statutárních orgánů („D&O“ pojištění). *Daňový expert (Wolters Kluwer)*. 2005, č. 5.;
- HORN, Josef. *Pojistné právo : zákon ze dne 3. července 1934 čís. 145 Sb. z. a n. o pojistné smlouvě, pojistné regulativy, zákon ze dne 11. července 1934, čís. 147, Sb. z. a n. o zabezpečení nároků pojistníků v pojištění soukromém a o státním dozoru na soukromé pojišťovny a ostatní ustanovení související s právem pojistným s vysvětlivkami, srovnávacími statěmi a rozhodnutími nejvyšších stolic*. Praha : V. Linhart, 1934;
- HULMÁK, Milan, a kol. *Občianský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055 – 3014)*. Praha : C.H.Beck, 2014;

- JANDOVÁ, Lucie, SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, ŠLAUF, Petr. *Pojištění v novém občanském zákoníku : komentář*. Praha : C.H.Beck, 2014;
- JANDOVÁ, Lucie, VOJTEK, Petr. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla : komentář*. Praha : C. H. Beck, 2012;
- JEHLIČKA, Oldřich, ŠVESTKA, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, a kol. *Občanský zákoník : Komentář*. 9. vyd. Praha: C. H. Beck, 2004;
- KARFÍKOVÁ, Marie, PŘIKRYL, Vladimír, a kol. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010;
- KOCH, Peter. *Geschichte der Versicherungswirtschaft in Deutschland*. Verlag Versicherungswirtschaft GmbH: Karlsruhe, 2012;
- KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské III. Právo obligační*. Praha: Wolters Kluwer, 2014;
- LAUR, Martin, ADOLT, Jiří, KREJČÍ, Lucie, SUCHÁNEK, Petr. 3.2.3 Osoby oprávněné k přijetí pojistného plnění a uplatňování nároku na něj. In KARFÍKOVÁ, M., PŘIKRYL, V., a kol. *Pojišťovací právo*. Praha: Leges, 2010;
- LOWRY, John, RAWLINGS, Philip. *Insurance law: Doctrines and Principles*. Second Edition. University College of London, Hart Publishing, 2005;
- MELZER, Filip. Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2011, č. 5;
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C.H. Beck, 2009;
- MIKLUŠÁKOVÁ, Vlasta. K problematice přímého nároku poškozeného vůči pojistiteli ze zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla podle vyhl. č. 492/1991 Sb. *Pojistný obzor*, 2007, roč. 84, č. 5;
- PAPOUŠEK, Cyrill. *Zákon o pojistné smlouvě ze dne 3. července 1934, č. 145 Sb. z. a n. se zvláštním zřetelem ke všeobecným pojistným podmínkám*. Praha : Československý kompas, 1936.

- PELIKÁN, Robert, PELIKÁNOVÁ, Irena. § 1759 - Účinky smlouvy mezi stranami a vůči třetím osobám. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek V.* Praha : Wolters Kluwer, 2014;
- PELIKÁN, Robert, PELIKÁNOVÁ, Irena. § 1767- Právo třetího na plnění. In ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek V.* Praha : Wolters Kluwer, 2014;
- PETROV, Jan. Vypořádání bezdůvodného obohacení v trojstranných vztazích. *Právní fórum (Wolters Kluwer)*, 2011;
- Redakce časopisu Soudce. Ve znamení změn. *Soudce*. 2009, č. 10;
- ROELLI, Hans. *Entwurf zu einem Bundesgesetze über den Versicherungsvertrag. Mit Motiven.* Bern: Buchdruckerei Stamfli & Cie, 1896;
- SPRINZ, Petr. Zřízení (soudcovského) zástavního práva po zahájení insolvenčního řízení. *Právní fórum (Wolters Kluwer)*, č. 8, 2012;
- ŠPIRHANZL, Václav. O odpovědnosti za škody a odpovědnostním pojištění z civilních rizik. In KRÁL, Eduard. *Soukromé pojišťovnictví v teorii a praxi. Přednášky odborného kursu pro jednatele a akvisiční úředníky pojišťoven, pořádané v rámci oslav 30. Výročí založení studia pojistné techniky na českém vysokém učení technickém v Praze ve dnech od 26. listopadu do 1. prosince 1934.* Praha: Svaz Československých assekuračníků, 1934;
- ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, a kol. *Občanský zákoník : komentář. Svazek VI.* Praha : Wolters Kluwer, 2014;
- TICHÝ, Luboš. Bezdůvodné obohacení, základní pojmy a návrh občanského zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2011, č. 5;
- VOSTATEK, Jaroslav. *Sociální a soukromé pojištění.* Praha : Codex Bohemia, 1996;
- WANDT, Manfred. *Versicherungs-recht.* 5. Auflage. Carl Heymanns Verlag, 2010;

- Zelená kniha o retailových finančních službách. Kvalitnější produkty, větší výběr a více příležitostí pro spotřebitele a podniky. COM(2015) 630 final.

Judikatura

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 1094/98;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. května 2001, sp. zn. 33 Cdo 323/1999;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. května 2002, sp. zn. 25 Cdo 162/2003 (R 3/2004);
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. července 2002, sp. zn. 25 Cdo 499/2002;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. března 2004, sp. zn. 25 Cdo 1277/2003;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. listopadu 2007, sp. zn. 32 Cdo 3111/2007;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. dubna 2008 sp. zn. 30 Cdo 1354/2006;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. února 2009, sp. zn. 23 Cdo 645/2007;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. června 2009, sp. zn. 25 Cdo 5175/2008;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. prosince 2009, sp. zn. 25 Cdo 895/2008;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2012, sp. zn. 29 Cdo 3963/2011;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. listopadu 2015, sp. zn. 25 Cdo 1846/2014;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. prosince 2015, sp. zn. 23 Cdo 4210/2013;

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2016, sp. zn. 32 Cdo 3349/2014;
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 28. července 2016, sp. zn. 9 As 69/2016-31;
- Nález Ústavního soudu ze dne 26. dubna 2005, sp. zn. Pl. ÚS 21/04;
- Rozsudek Soudního dvora ze dne 31. března 2012 ve věci C-22/12 - Katarína Haasová v. Rastislav Petřík, Blanka Holingová;
- Rozsudek Soudního dvora ze 4. září 2014 ve věci C-162/13 - Damijan Vnuk proti Zavarovalnica Triglav d.d. ;
- Rozhodnutí Soudního dvora ze dne 9. září 2015 ve věci C240/14 – Eleonore Prüller-Frey proti Norbertu Brodnigovi, Axa Versicherung AG;
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské republiky ze dne 30. listopadu 2004, sp. zn. 2 M Cdo 2/2004;
- Rozhodnutí Court de Cassation 1re ch. civ. ze dne 11. července 1997, n° 76-10 736, RGAT 1978;
- Rozhodnutí Court de Cassation 1re ch. civ. ze dne 14. června 1926, DP 1927-1-57;
- Rozhodnutí Florida Supreme Court ze dne 28. května 1969 ve věci Shingleton v. Bussey 223 So. 2d 713 (Fla. 1969);
- Rozhodnutí North Carolina Supreme Court ve věci Wright v. Fidelity & Casualty Company 1270 N. C. 577, 155 S.E.2d 100 (1967).

POSTAVENÍ TZV. SPOLUŽIJÍCÍ OSOBY V DĚDICKÉM PRÁVU

IVETA TALANDOVÁ, ADAM TALANDA

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra občanského práva a civilního procesu

Abstrakt: Současným trendem ve společnosti je soužití nesezdaných párů, což má vliv nejen na vzájemná osobnostní práva a povinnosti těchto osob a případně jejich dětí, ale také na majetková práva a povinnosti, s čímž souvisí také dědění. Současné dědické právo upravuje dědění tzv. spolužijící osoby jako zákonného dědice. Problémem však může být prokázání života ve společné domácnosti.

Klíčová slova: Spolužijící osoba; dědické právo; společná domácnost

Abstract: The current trend in society is cohabitation of unmarried couples, which has an effect not only on mutual personal rights and obligations of these people and possibly their children, but also on property rights and obligations of which is related to inheritance. Current law of succession governs inheritance of the so-called cohabitant persons as legal heir. The problem, however, may be proof of life in a common household.

Key words: Cohabitant person; inheritance law; common household

1. ÚVOD

Zpráva z tisku: *Měla práva k účtu i datum svatby. Miliony po příteli však získal stát.*²¹¹

Zpráva informuje o ženě, která údajně společně hospodařila se zůstavitelem, měla podpisová práva k zůstavitelovu bankovnímu účtu, zůstavitel jí koupil auto, dostala od zůstavitele klíče od jeho bytu, kam chodila uklízet a se zůstavitelem dokonce měla naplánovanou svatbu, ke které už si zarezervovali datum, ale zůstavitel zemřel dříve. Zůstavitel byl invalidní důchodce a žil v domově s pečovatelskou službou, kam ho žena chodila asi rok navštěvovat. Sama bydlela na ubytovně blízko svojí práce. Ženě se po zůstavitelově smrti nepodařilo prokázat, že byla tzv. spolužijící osobou s dědickým právem dle třetí zákonné dědické skupiny,²¹² a jelikož zůstavitel nezanechal žádné jiné dědice ani pořízení pro případ smrti, nabyl majetek v hodnotě tři a půl milionu korun stát jako odúmrt'.

Krajský soud v Plzni se k danému případu vyjádřil, že o trvalé soužití v tomto případě nemůže jít, neboť dvojice spolu fakticky nikdy nebydlela. V rozsudku okresního soudu pak bylo uvedeno, že daný pár netvořil ani trvalé spotřební společenství. Každý z nich měl své vlastní příjmy a hradil si své vlastní výdaje. Oprávnění disponovat se zůstatky na účtu, jakož i dar automobilu, trvalé spotřební společenství nevytváří.

---

²¹¹ *Měla práva k účtu i datum svatby. Miliony po příteli však získal stát* [online]. idnes.cz, 10.12.2016. [cit. 18.1.2017]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/dedictvi-soud-odumrt-karlovarsko-dlr-/domaci.aspx?c=A161206_111318_domaci_mav>.

²¹² Podle tehdejšího § 474 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen SOZ). V současné úpravě § 1637 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ).

2. SPOLUŽIJÍCÍ OSOBA V DĚDICKÉM PRÁVU

2.1. Právní úprava

Tzv. spolužijící osobou²¹³ je podle současné úpravy dědického práva taková osoba, která žila se zůstavitelem po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti, a která z tohoto důvodu pečovala o společnou domácnost nebo byla odkázána výživou na zůstavitele. Taková osoba může být při splnění podmínek zákonným dědicem podle druhé a třetí zákonné dědické třídy (§ 1636 a 1637 OZ). Ve druhé zákonné dědické třídě je spolužijící osoba dědicem tehdy, nedědí-li po zůstaviteli žádní jeho potomci jako dědicové z první zákonné dědické třídy. Tehdy může spolužijící osoba dědit společně s manželem a rodiči zůstavitele, přičemž manžel zůstavitele vždy dědí nejméně polovinu pozůstalosti a druhá polovina se dělí mezi ostatní dědice druhé třídy.²¹⁴ Ve druhé třídě spolužijící osoba nikdy nedědí samostatně,²¹⁵ a nedědí-li tedy manžel nebo rodiče zůstavitele, dědí spolužijící osoba ve třetí třídě stejným dílem se sourozenci zůstavitele, případně s dětmi sourozenců zůstavitele.

2.2. Osoba spolužijící

Jako spolužijící osobu si lze zpravidla představit životního partnera zůstavitele, se kterým zůstavitel neuzavřel sňatek, tedy druha nebo družku. Znaky spolužijící osoby však budou často splňovat i děti, manžel, rodiče či sourozenci zůstavitele. Některé osoby, které splňují znaky spolužijící osoby, budou však dědit na základě svého blízkého příbuzenského vztahu, který je při dědění favorizuje oproti postavení pouhé spolužijící osoby, a to především děti nebo rodiče zůstavitele.

---

²¹³ Tzv. spolužijící osoba byla do zákonné dědické posloupnosti zařazena občanským zákoníkem z roku 1950 po vzoru sovětské právní úpravy a tato úprava přetrvávala až do současné doby. Předchozí úprava, tedy obecný zákoník občanský ani meziválečné návrhy občanského zákoníku z roku 1931 a 1937 spolužijící osobu jako dědice ze zákona neuznávaly.

²¹⁴ Při dědění podle druhé dědické třídy tak může nastat poněkud zvláštní situace, kdy bude zároveň dědit manželka (manžel) zůstavitele a milenka (mileneček) zůstavitele. V tomto směru se jedná až o *příliš revoluční* úpravu. FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 394.

²¹⁵ Podobně ani manžel zůstavitele nemůže sám dědit v první dědické třídě a nedědí-li děti zůstavitele, může manžel dědit až ve druhé dědické třídě.

Naopak některé osoby, které jsou v příbuzenském vztahu se zůstavitelem, mohou být při dědění zvýhodněny, jestliže jsou zároveň spolužijící osobou. Takto mohou například sourozenci zůstavitele dědit již ve druhé třídě, místo ve třetí, nebo prarodiče zůstavitele mohou dědit ve druhé třídě, místo ve čtvrté. Rozdílné je postavení dědiců, jejichž dědické právo je založeno příbuzenským vztahem, a dědice spolužijící osoby, také ohledně zjišťování dědického práva v řízení o pozůstalosti. Zatímco příbuzenský vztah lze prokázat poměrně jednoduše předložením dokladů nebo nahlédnutím do centrální evidence obyvatel, prokázání splnění podmínek spolužijící osoby vyžaduje hlubší zkoumání.

Spolužijící osoba jako životní partner zůstavitele žijící v nesezdaném soužití je čím dál častějším jevem, a přináší s sebou mnohá úskalí. Již za života obou partnerů netvoří tato rodinu ve smyslu rodinného práva²¹⁶ a nemají práva a povinnosti manželů, nevytváří zákonné majetkové společenství manželů a pro případ smrti není osoba spolužijící se zůstavitelem dědicem na základě příbuzenského vztahu s lepším postavením. Přesto je trendem současné doby klesající počet sňatků²¹⁷ a zvyšující se počet nesezdaných párů.²¹⁸

3. ZNAKY SPOLUŽIJÍCÍ OSOBY

Spolužijící osobou je podle úpravy dědického práva taková osoba, která **žila se zůstavitelem po dobu jednoho roku** před jeho smrtí ve **společné domácnosti**, a která z tohoto důvodu **pečovala o**

---

²¹⁶ GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, s. 209.

²¹⁷ Počet sňatků v roce 1989 činil 81.262 a v následujících dvaceti pěti letech se snižoval, když v roce 2015 činil 48.191. Rozvodovost se pak dlouhodobě pohybuje okolo 26.000 rozvodů ročně, tedy platí často zmiňovaný fakt, že v průměru každé druhé manželství skončí rozvodem. *Český statistický úřad. Česká republika od roku 1989 v číslech – 2015. Obyvatelstvo. Tab. 01.01 Vybrané demografické údaje (1989-2015) [online]. czso.cz, [cit. 18.1.2017]. Dostupné na <https://www.czso.cz/documents/10180/32955062/32018116_0101.pdf/748889f6-5739-401b-8aed-90924d1865af?version=1.2>.*

²¹⁸ V roce 2011 bylo v České republice 234.346 nesezdaných párů. Představovaly 8,8 % z celkového počtu rodin a 11,2 % z rodin úplných. Oproti roku 2001, kdy tvořily nesezdané páry pouhých 5,4 % z úplných rodin, tak došlo k výraznému nárůstu takovýchto soužití. *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech.* statistikaamy.cz, 07-08/2013 [cit. 02.02.2017]. Dostupné na <<http://www.statistikaamy.cz/2014/06/nesezdana-souziti-hlavne-ve-velkych-mestech>>

společnou domácnost nebo byla **odkázána výživou na zůstavitele**.

3.1. Společná domácnost

Zásadní pro dědění spolužijící osoby je soužití se zůstavitelem ve společné domácnosti nejméně po dobu jednoho roku. Pojem „společné domácnosti“ není současným občanským zákoníkem nijak definován, předchozí občanský zákoník ve svém ustanovení § 115 SOZ definoval pouze pojem „domácnost“, a to tak, že *domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby*.

Judikatura pak pojem společné domácnosti upřesnila tak, že *společnou domácností se myslí soužití dvou nebo více fyzických osob, které spolu žijí trvale a které společně uhrazují náklady na své potřeby. Jde o spotřební společenství trvalé povahy, a proto společnou domácnost představuje jen skutečné a trvalé soužití, v němž její členové přispívají k úhradě a obstarávání společných potřeb (nepostačuje příležitostná výpomoc v domácnosti, společné trávení dovolených apod.) a v němž společně a bez rozlišování hospodaří se svými příjmy*.²¹⁹ *Spolužijící fyzická osoba musí žít ve společné domácnosti tak, jako by byla členem rodiny. Vyžaduje se, aby pečovala o společnou domácnost (obstaráváním domácích prací, udržováním pořádku v bytě, obstaráváním prádla a údržby šatů, přípravou jídla apod.)*.²²⁰ *Pouhá dočasná příbuzenská nebo občanská výpomoc při obstarávání domácnosti nestačí*.²²¹

V praxi se pak v souvislosti s trvalým soužitím stala sporná otázka, zda podmínkou společné domácnosti je i společné bydlení. V teorii i judikatuře se objevil názor, že ke vzniku společného trvalého soužití, a tedy i ke vzniku domácnosti, je nezbytná existence společného bytového prostoru (nepostačují například občasné návštěvy), výjimka je dle judikatury možná jen tehdy, šlo-li o dočasný a přechodný pobyt mimo společnou domácnost z důvodu léčení v nemocnici, z důvodu

---

²¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.01.2002, sp. zn. 21 Cdo 436/2001.

²²⁰ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 09.03.1967, sp. zn. 5 Co 54/67.

²²¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20.08.1952, sp. zn. Cz 450/52.

návštěvy příbuzných, brigády, výkonu práce, apod.^{222, 223} Objevil se však i názor opačný, že tento společný bytový prostor není pro vznik společné domácnosti podmínkou. Eliáš k druhému názoru uvádí, že existence domácnosti nemusí být vázána na společný byt, neboť může být spojena i s jiným prostorem (maringotka, přívěs, přístřešek), zároveň poukazuje na to, že hlavní znak společné domácnosti je „společné žití“ a nikoliv „společné bydlení“.²²⁴

Spornou se stala i otázka zda osoba může být členem dvou nebo více společných domácností. Toto bylo Nejvyšším soudem řešeno v případě, kdy se manžel na dobu asi jednoho roku přestěhoval po dohodě s manželkou ke své tetě, aby o ni mohl pečovat z důvodu jejího neblahého zdravotního stavu, nadále však s manželkou vedl společnou domácnost, kdy se oba podíleli na úhradě společných potřeb. Nejvyšší soud daný případ shrnul tak, *že povaha společné domácnosti jakožto skutečného (faktického) a trvalého spotřebního společenství dvou nebo více fyzických osob zpravidla vylučuje, aby společnou domácnost tvořily fyzické osoby, které spolu nechtějí být členy téhož spotřebního společenství, a aby stejná fyzická osoba byla současně členem více společných domácností. Jestliže manželství trvá a manželé se podílejí na úhradě společných potřeb, a tedy žijí v trvalém spotřebním společenství, není možné založení další společné domácnosti jedním z manželů v jiném spotřebním společenství. Založením jiné společné domácnosti jedním z manželů je podmíněno ukončením jeho dosavadního spotřebního společenství s druhým manželem.*²²⁵

Judikatura se rovněž zabývala otázkou, zda společná domácnost může být vedena ve více bytech, konkrétně se tímto soud zabýval u případu, kdy pár vedl společnou domácnost v jednom domě, poté se

---

²²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.01.2002, sp. zn. 21 Cdo 436/2001, Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 09.03.1967, sp. zn. 5 Co 54/67, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.02.2002, sp. zn. 26 Cdo 463/2000, Usnesení nejvyššího soudu ze dne 31.03.2009, sp. zn. 21 Cdo 1622/2008, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.03.2010, sp. zn. 21 Cdo 2013/2009, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2010, sp. zn. 21 Cdo 3233/2009, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009.

²²³ ČEŠKA, Zdeněk (ed.). *Občanský zákoník – komentář. Díl I.* Praha: Panorama, 1987, s. 361; SVOBODA, Jirí, KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi.* Praha: C. H. BECK, 2013, s. 378.

²²⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek.* § 1 – 487. Praha: Linde, 2008, s. 1222.

²²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011, rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 28.12.1978 sp. zn. 2 Cz 94/78.

partnerka přestěhovala do domu sousedního, který byl oddělen jen provizorním plotem a brankou. Partnerka tvrdila, že se nadále o partnera starala, vykonávala pro něho domácí práce a nadále s ním vedla partnerský vztah. Poněkud špatný dojem ovšem vyvolal fakt, že partnerka svého partnera našla až pět dní po jeho smrti. Odvolací soud danou záležitost uzavřel s tím, že *soužití ve společné domácnosti nevylučuje to, že její členové bydlí ve více bytech, ovšem jen tehdy, jestli spolu opravdu trvale žijí a jestliže společně uhrazují náklady na své potřeby*. Toto v daném případě splněno nebylo, neboť dané osoby ve skutečnosti žily každý zvláště ve svém domě jako sousedi a blízcí přátelé.²²⁶

Dalším případem, který se v souvislosti s vedením společné domácnosti ve více bytech objevil, byl případ, kdy partneri spolu bydleli většinu roku na chalupě, v zimním období však partner pobýval střídavě u sebe, a střídavě u své partnerky. Dle prvoinstančního soudu tak nebyla naplněna podmínka, že by spolu tyto osoby žily nepřetržitě po dobu nejméně jednoho roku, neboť spolu tyto osoby žily vždy pouze část daného roku. Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí uvedl, že *je třeba reflektovat společenské změny, rozvoj vlastnictví nemovitého majetku a fakticitu dnešní společnosti, kdy se častěji objevují případy, že některý z členů společné domácnosti žije po přechodnou dobu na více místech, aniž by měl v úmyslu opustit společnou domácnost*. Ačkoliv tedy spolu partneri v zimě nepřetržitě nebydleli v jednom bytě, stále vedli jejich jedinou společnou domácnost.²²⁷

Poněkud specifický případ vedení společné domácnosti řešil Nejvyšší soud v případě, kdy osoba tvrdila, že vedla společně se svou rodinou společnou domácnost se zůstavitelkou, se kterou sice nebydleli, ale byli s ní v každodenním kontaktu nejméně 1,5 roku před její smrtí. Zůstavitelka žila na statku, který nechtěla opustit, když hospodaření na statku bylo plně zajištěno spolužijící rodinou. Nejvyšší soud daný případ uzavřel tak, že bylo vytvořeno velmi specifické spotřební společenství, které spočívalo v tom, že spolužijící osoba nakládala

---

²²⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.08.2012, sp. zn. 21 Cdo 4242/2010.

²²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2013, sp. zn. 21 Cdo 292/2013.

také s majetkem zůstavitelky, tj. domem, pozemky a lesy, ze kterého brala užítky v podobě výpěstků ze zahrady a produktů hospodaření (vejce, maso atd.). Na existenci společné domácnosti nic nemění ani faktické oddělené bydlení zůstavitelky a ostatních členů domácnosti.²²⁸

Výše uvedené případy ukazují, že pojem „společná domácnost“ může mít různé podoby a nemusí být vždy vázán na konkrétní obydlí, v některých případech lze dokonce hovořit až o abstraktním pojmu. Eliáš zároveň uvádí, že není vyloučena existence několika domácností v jednom bytě, například bydlí-li v jednom bytě několik rodin. Existenci společné domácnosti je tak třeba posuzovat individuálně u každého případu.

3.2. Společná úhrada nákladů

K naplnění pojmu společné domácnosti je vyžadována i společná úhrada nákladů (tzv. spotřební společenství), tedy stav, kdy zůstavitel a spolužijící osoba hospodaří se svými příjmy společně a používají je k hrazení výdajů spojených s provozem domácnosti (nájem, náklady na elektřinu, plyn, nákupy potravin, opravy domácnosti). Příjmy spolužijících osob tak nejsou striktně oddělovány. Pokud náklady na domácnost hradí pouze zůstavitel, ačkoliv má spolužijící osoba své vlastní finanční prostředky, nejedná se o společnou domácnost, podmínkou je tedy opravdové spolužití těchto osob, nikoliv pouze skutečnost, že určitá osoba žije u zůstavitele.²²⁹ Společné uhrazování nákladů pak neznamená, že se musí jednat o uhrazování stejnými podíly či výhradně v penězích. Judikaturou bylo dovozeno, že poskytování finančních prostředků může být vyvažováno osobní péčí o společnou domácnost. Dle Nejvyššího soudu *může tato péče o společnou domácnost spočívat v obstarávání domácích prací, udržováním pořádku*

---

²²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009.

²²⁹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1 – 487.* Praha: Linde, 2008, s. 1222.

*v bytě, obstaráváním prádla a údržby šatů, přípravou jídla apod.*²³⁰ Péče o společnou domácnost by měla probíhat nezištně, z důvodu společného soužití.

V judikatuře se pak objevil případ, kdy žena měla u partnera vedený trvalý pobyt, nepodařilo se jí však již prokázat, že by pečovala o společnou domácnost partnera, ani že by společně se zůstavitelem uhrazovali náklady na své potřeby. V tomto případě daná partnerka nebyla vyhodnocena jako spolužijící osoba, neboť samotné bydlení k existenci domácnosti nepostačovalo.²³¹

3.3. Odkázání výživou na zůstavitele

Spolužijící osobou není jen ta, která pečovala o společnou domácnost, ale i taková osoba, která byla odkázána výživou na zůstavitele. Zpravidla se zde nebude jednat o osoby, ke kterým má zůstavitel zákonnou vyživovací povinnost, neboť v takovém případě se bude jednat především o děti zůstavitele, které však budou dědit na základě svého příbuzenského vztahu k zůstaviteli. Daná podmínka tak míří především na osoby, které jsou fakticky odkázány na výživu zůstavitele, aniž by k nim měl zůstavitel vyživovací povinnost.

V judikatuře se objevil případ, kdy se žena se svými dětmi přistěhovala do společné domácnosti ke svému partnerovi, o tyto děti se partner staral jako o vlastní, a přesto, že na jejich výživu přispíval jejich vlastní otec, partner se na jejich výživě podílel. V daném případě odvolací soud rozhodl, že děti partnerky nejsou spolužijící osobou zůstavitele, neboť jejich rodiče byli objektivně schopni výživné poskytovat. Daný případ odvolací soud uzavřel s tím, že *odkázaností výživou na zůstavitele je nutno rozumět stav výlučného napojení spolužijící osoby na výživu zůstavitele, potažmo situaci, kdy zde neexistuje jiná osoba, která by měla za povinnost přispívat na její výživu.* S tímto závěrem se však neztotožnil Nejvyšší soud, který uvedl, že

²³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.01.2002, čj. 21 Cdo 436/2001.

²³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23.01.2002, sp. zn. 21 Cdo 627/2001.

stav „odkázanosti“ dědice „výživou“ na zůstavitele je splněn vždy tehdy, kdy zůstavitel, i bez ze zákona vyplývající povinnosti, buď zcela zajišťuje pokrytí všech potřeb výživy dědice nebo se na pokrytí těchto potřeb, alespoň významnou měrou, podílí (samozřejmě minimálně po dobu zákonem požadované existence soužití ve společné domácnosti), není pak rozhodné jakým způsobem a z jakého (právního) důvodu jsou zbývající potřeby výživy dědice pokryty.^{232, 233}

Otázkou „významné míry“ se pak zabýval Ústavní soud ve svém nálezu I. ÚS 1902/11, kde dospěl k závěru, že výklad „významné míry“ musí být přitom proveden tak, aby nebyl příliš extenzivní, protože jinak by mohlo dojít k nepřijatelnému omezení práva na dědictví dalších osob. Proto je vždy třeba v každém případě posoudit nejen to, zda se zůstavitel významnou mírou podílí, ale i to, zda je osoba vyživovaná na zůstaviteli skutečně natolik závislá, že je třeba tuto závislost považovat za odkázanost na výživě zůstavitele. V praxi lze tuto okolnost posoudit například tak, že soud zjistí, že by se bez zůstavitelovy výživy dostala odkázaná osoba do hmotné nouze nebo obdobného postavení, a to např. i při zohlednění možné, byť dosud nerealizované vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi.²³⁴

3.4. Doba spolužití v délce jednoho roku před smrtí zůstavitele

Aby mohla spolužijící osoba dědit, musí být mimo výše uvedené podmínky splněna i podmínka spolužití s osobou zůstavitele v délce trvání minimálně jednoho roku před jeho smrtí. Doba jednoho roku se počítá zpětně ode dne úmrtí zůstavitele a je nutno, aby v době úmrtí trvalo uvedené soužití.²³⁵ Pokud bylo dané soužití před úmrtím zůstavitele ukončeno, nebyla by daná podmínka splněna.

²³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2010, sp. zn. 21 Cdo 3233/2009.

²³³ K tomu srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.3.1970, sp.zn. 3 Cz 11/1970, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 26, ročník 1971.

²³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 2013, sp. zn. I.ÚS 1902/11

²³⁵ Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 09.03.1967, sp. zn. 5 Co 54/67.

4. ZÁVĚR

Valná část zůstavitelů má svou spolužijící osobu, avšak jen malá část dědiců je zákonným dědicem jako spolužijící osoba. Toto je následkem skutečností, že většina spolužijících osob je zároveň v blízkém příbuzenském vztahu se zůstavitelem, a dědí tak z jiného důvodu. Dále je to způsobeno také tím, že prokázání soužití se zůstavitelem ve společné domácnosti po dobu jednoho roku před jeho smrtí a současné pečování o společnou domácnost nebo odkázanost výživou na zůstavitele, není vždy jednoduché. Problémem bývá především naplnění znaku společné domácnosti, který soudy zpravidla vykládají ve smyslu bydlení v témže bytě, a naplnění znaku péče o společnou domácnost nebo odkázanosti výživou na zůstavitele. Současným trendem ve společnosti však společný život bez uzavření sňatku je, a to čím dál rozšířenějším. K tomu se navíc přičítá i fakt, že mnohdy mají oba partneri svůj byt a v bydlení se střídají nebo se navštěvují, a i když partneri společně bydlí v jednom bytě, mnohdy mívají rozdělené finance s tím, že každý dá část svých prostředků na společnou věc, ale jinak každý hospodář sám.

Ve shora uvedeném případě z tisku se ženě nepodařilo prokázat, že byla spolužijící osobou, právě proto, že nesdílela se zůstavitelem společnou domácnost ve smyslu společného bydlení, když zůstavitel přebýval v zařízení poskytujícím sociální služby, kde se mu dostávalo potřebné péče.²³⁶ Navíc zůstavitel i žena měli každý své vlastní příjmy, i když jí zůstavitel umožnil nakládat se svým účtem. Pozůstalost tak nabyt stát, když zůstavitel nezanechal žádné příbuzné a ke smůle neúspěšné ženy ani nezanechal pořízení pro případ smrti.

S ohledem na uvedené tedy je jistě dobrou radou pro všechny, aby uzavírali sňatek se svým životním partnerem, popřípadě aby pořizovali pro případ smrti.

---

²³⁶ Protože byl zůstavitel v posledním roce svého života trvale umístěn v zařízení sociálních služeb v Kynšperku, žalobkyně s ním v této době nemohla sdílet domácnost tak, jak je tradičně pojímána... Měla práva k účtu i datum svatby. Miliony po příteli však získal stát [online]. idnes.cz, 10.12.2016. [cit. 18.1.2017]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/dedictvi-soud-odumrt-karlovarsko-dlr-domaci.aspx?c=A161206_111318_domaci_mav>.

Kontakt:

Mgr. Iveta Talandová a Mgr. Adam Talanda

PF UPOL, Katedra soukromého práva a civilního procesu

iveta.talandoва@gmail.com

adam.talanda@gmail.com

5. LITERATURA

- Český statistický úřad. *Česká republika od roku 1989 v číslech – 2015. Obyvatelstvo. Tab. 01.01 Vybrané demografické údaje (1989-2015)* [online]. czso.cz, [cit. 18.1.2017]. Dostupné na <https://www.czso.cz/documents/10180/32955062/32018116_0101.pdf/748889f6-5739-401b-8aed-90924d1865af?version=1.2>.
- ČEŠKA, Zdeněk, KABÁT, Jozef, ONDŘEJ, Josef, ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník – komentář. II. svazek*. Praha: Panorama, 1987, 746 s.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. Svazek. § 1 – 487*. Praha: Linde, 2008, 1391 s.
- FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2015. 633 s.
- GREGOROVÁ, Zdeňka, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy*, 1998, č. 5, s. 209 – 214.
- *Měla práva k účtu i datum svatby. Miliony po příteli však získal stát* [online]. idnes.cz, 10.12.2016 [cit. 18.1.2017]. Dostupné na: <http://zpravy.idnes.cz/dedictvi-soud-odumrt-karlovarsko-dlr-/domaci.aspx?c=A161206_111318_domaci_mav>.
- Nález Ústavního soudu ze dne 12. 6. 2013, sp. zn. I.ÚS 1902/11.
- *Nesezdaná soužití: hlavně ve velkých městech*. statistikaamy.cz, 07-08/2013 [cit. 02.02.2017]. Dostupné na <<http://>

www.statistikaamy.cz/2014/06/nesezdana-souziti-hlavne-ve-velkych-mestech>.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. srpna 1952, sp. zn. Cz 450/52.
- Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 09.03.1967, sp. zn. 5 Co 54/67.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 29.3.1970, sp.zn. 3 Cz 11/1970.
- Rozsudek Nejvyššího soudu SSR ze dne 28.12.1978 sp. zn. 2 Cz 94/78.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10.10.2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20.02.2002, sp. zn. 26 Cdo 463/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.03.2010, sp. zn. 21 Cdo 2013/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.10.2010, sp. zn. 21 Cdo 3233/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2012, sp. zn. 21 Cdo 4795/2009.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2013, sp. zn. 21 Cdo 292/2013.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.01.2002, sp. zn. 21 Cdo 436/2001.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.08.2012, sp. zn. 21 Cdo 4242/2010.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.03.2009, sp. zn. 21 Cdo 1622/2008.

ZÁJEM OBCHODNÍ KORPORACE V JUDIKATUŘE USA

JAN DOHNAL

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Zákon o obchodních korporacích od 1. 1. 2014 v rámci stanovení pravidel pro statutární orgány obchodních společností požaduje, aby obchodní rozhodnutí bylo vždy činěno v zájmu korporace. Co je však obsahem této kategorie již výslovně nestanoví a ponechává tuto otázku právní teorii a judikatuře, která však doposud není dostatečně obsáhlá. Z tohoto důvodu se příspěvek obrací do právních jurisdikcí USA, kde s touto kategorií aktivně pracují již celá desetiletí.

Klíčová slova: Péče řádného hospodáře; pravidlo podnikatelského úsudku; loajalita, správa a řízení společnosti, statutární orgány

Abstract: As of January 1 2014 the Business Corporations Act requires that any business decision taken by corporate directors shall be made in the interest of the corporation. However, the act does not specify the meaning of this term and leaves this issue to jurisprudence and case law, which however are not yet sufficiently developed in the Czech Republic. For this reason, the article turns to legal jurisdictions in the USA, where legal systems have been actively dealing with this category for decades.

Key words: *Fiduciary duties; business judgment rule, loyalty; corporate governance, corporate directors*

1. ÚVOD

Zákon o obchodních korporacích od 1. 1. 2014 podrobně upravuje pravidla pro jednání statutárních orgánů obchodních korporací. Společně s občanským zákoníkem tak vytváří rámec povinností, které statutární orgány musí při výkonu své funkce plnit. Konkrétně jde o stanovení povinností řádného hospodáře, tj. povinnosti pečlivosti a loajality upravené v §159 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a na to navazující úprava pravidla podnikatelského úsudku upraveného v ustanovení §52 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodních korporacích (dále jen „ZOK“). Právě pravidlo podnikatelského úsudku, resp. jeden z jeho elementů bude předmětem toho článku.

Ustanovení §51 ZOK stanovuje, že „pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace; to neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.“²³⁷ Právě představené pravidlo, tzv. business judgement rule, tak zaručuje, že statutární orgán, který činí obchodní rozhodnutí po uvážení všech relevantních okolností (informovanost)²³⁸, bez sledování postraních úmyslů (loajalita)²³⁹ a v zájmu korporace, nemůže být stíhán za porušení péče řádného hospodáře. Tento článek má v úmyslu zamyslet se nad významem požadavku „zájmu obchodní korporace“ a nastínit jeho chápání v USA, kde má za sebou mnohaletý vývoj.

2. ZÁJEM OBCHODNÍ KORPORACE

Zájem obchodní korporace je po všech směrech záležitostí problematickou. Je totiž na pováženou, zda lze u právního

---

²³⁷ §51 ZOK

²³⁸ K tomu např. KOŽIAK, Jaromír: *Business judgment rule v české republice*. Brno: 2011, s. 7.

²³⁹ K tomu např. GABONAY, Andrea: *K povinnosti loajality*. [online] Pravniprostor.cz, 8. Října 2015 [cit. 15. Února 2017]. Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/povinnost-loajality>.

konstrukt, kterým právnická osoba (potažmo obchodní korporace) je, vůbec o nějakém zájmu uvažovat.²⁴⁰ Je tedy logické, že právní teorie se ve velké míře snaží zájem korporace personifikovat, tj. ztotožnit jej se zájmy některé ze skupin osob, které jsou na životě korporace zúčastněny. Právě tato úvaha pak vytváří prostor pro dva hlavní proudy v oblasti corporate governance, které se diskutovanou otázkou zabývají, tj. modelu společnickému (shareholder model)²⁴¹ a modelu zainteresovaných subjektů (stakeholder model).²⁴²

Jednoduše řešeno, model společnický dává rovnítko mezi zájmy společníků a zájmy korporace, přičemž zájem společníků pak pro zjednodušení limituje na čistě ekonomický hledisko, tj. hledisko zisku.²⁴³ Jinými slovy, tento proud vychází z předpokladu, že obchodní korporace má sloužit společníkům jako prostředek pro vydělávání peněz a tomuto cíli by i samotná korporace, resp. její statutární orgány, měly všechno podřídit.

Naproti tomu tzv. stakeholder model (model zainteresovaných subjektů) má rozsah širší. Kromě zájmů společníků, které tento model uznává jako legitimní a oprávněné, totiž dává prostor pro zájmy i dalších skupin osob jako jsou zaměstnanci, zákazníci či společnost a komunita jako celek.²⁴⁴ Dle tohoto modelu by tak sice měla obchodní společnost podřídit svou činnost v první řadě společníkům, nikoliv však bezvýjimečně a neomezeně. Zásadním korektivem tohoto modelu by měly být zájmy jiných osob než společníků.

Jelikož výše představený §51 ZOK požaduje na statutárních orgánech, aby každé jejich obchodní rozhodnutí bylo činěno

---

²⁴⁰ LASÁK, Jan, POKORNÁ Jarmila a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. §51

²⁴¹ KEAY Andrew. *The corporate objective*. New York: Edward Elgar Publishing, 2011. s. 40.

²⁴² KRAAKMAN Reinier a kol. *The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach*. Oxford University Press, 2004. s. 61.

²⁴³ ALLEN William a kol. *Cases and commentaries on the law of business organizations*. Wolters Kluwer, 4. Vyd, 2013. s. 115.

²⁴⁴ KEAY Andrew. *The corporate objective*. New York: Edward Elgar Publishing, 2011. s. 40.

výhradně v zájmu obchodní korporace, je zřejmé, že česká právní nauka se musí zabývat otázkou, jaký model korporátní správy je v českém právním řádu zakotven.

Již od účinnosti nové soukromoprávní legislativy se lze setkávat názory, dle kterých zákon obchodních korporací posunul režim povinností statutárních orgánů více ke společnickému modelu.²⁴⁵ Pokud by tento názor byl akceptován širokou odbornou veřejností, znamenalo by to významnou změnu od nedávného stavu českého obchodněprávního prostředí, který vlivem německé nauky tíhnul spíše k modelu zainteresovaných stran.²⁴⁶

Jelikož se zákonodárce v otázce správy obchodních společností několikrát odkazuje na úpravu těchto otázek v USA,²⁴⁷ nebude jistě od věci se na vývoj otázky zabývající se zájmem korporace podívat do jurisdikcí USA, které s touto problematikou mají velké zkušenosti. V následujících odstavcích budou popsány tři zásadní rozhodnutí z amerických jurisdikcí, které pomohly interpretovat, co vlastně představuje zájem obchodní korporace, který by měly statutární orgány v rámci výkonu svých funkcí naplňovat.

2.1. Dodge v. Ford Motors²⁴⁸

Na počátku minulého století probíhala ve Spojených státech automobilová revoluce, která měla své centrum ve městě Detroit v americkém státě Michigan. Právě v tuto dobu automobilový průkopník Henry Ford zažíval obrovské úspěchy se svými modely a svou značkou obecně.

Ford v průběhu rozmachu své společnosti navazoval strategické aliance se svými dodavateli, které v rámci zainteresování na celkovém

---

²⁴⁵ ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr., ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 135.

²⁴⁶ Důvodová zpráva k Zákonu o obchodních korporacích [online] [www. http://obcanskyzakonik.justice.cz](http://obcanskyzakonik.justice.cz), s. 1. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>

²⁴⁷ Tamtéž s. 11.

²⁴⁸ Dodge v. Ford Motor Company, 170 NW 668 (Mich. 1919).

úspěchu finálního produktu také motivoval k vlastnictví akcií ve svém podniku. Mezi dodavateli, kteří zároveň vlastnili podíly ve Fordově společnosti, byli také bratři Dodgovi, kteří se se svou firmou specializovali na výrobu motorů pro Fordovy automobily²⁴⁹. Postupem času však tito bratři porozuměli obrovskému potenciálu automobilového průmyslu, a proto se dále nechtěli spokojit s pozicí pouhého subdodavatele, a začali pomalu rozvíjet plány na vlastní automobilovou linku.²⁵⁰

Rozjezd své automobilové značky financovali bratři Dodgovi primárně z dividend, kterou každoročně dostávali jako akcionáři ve společnosti Ford Motor. Netrvalo však dlouho a Henry Ford začínal registrovat potenciální konkurenci svému podniku. Kroky proti potenciální konkurenci na sebe nenechali dlouho čekat. V roce 1916 společnost Ford Motors oznámila investorům, že přestane vyplácet každoroční dividendu. To samozřejmě akcionáři nesli s nelibostí a bratři Dodgovi nebyli výjimkou.²⁵¹

Henry Ford své obchodní rozhodnutí spočívající v investování generovaného zisku zpět do společnosti neodůvodňoval větší prosperitou podniku, která by se v delším horizontu navrátila zpět akcionářům a tedy více než kompenzovala dočasný výpadek finančních toků plynoucích dividend. Ford své kroky neobhajoval ani jinými ekonomickými kroky, které by společníky měly uklidnit. Naopak, Henry Ford veřejně obhajoval své kroky pozitivním vlivem, který takové obchodní praktiky budou mít na vlastní zaměstnance a společnost či komunitu. Konkrétně Henry Ford veřejně prohlásil:

„Mojí ambicí je zaměstnat více osob, rozšířit benefity tohoto průmyslového systému mezi co nejvyšší počet lidí, pomoci jim vybudovat své životy a své domovy. Za tímto účelem

---

²⁴⁹ HENDERSON Todd: *Everything Old Is New Again: Lessons from Dodge v. Ford Motor Company*. Chicago.2007. s. 9.

²⁵⁰ Tamtéž s. 10.

²⁵¹ Tamtéž s. 17.

*budeme vracet zpět do podniku co nejvyšší podíl na našem zisku.*²⁵²

Pohledem výše představených modelů korporátní správy by se přístup Henryho Forda kvalifikoval jako model zainteresovaných stran. Právě takové jednání si však bratři Dodgovi nechtěli nechat líbit, jelikož v jejich očích by měla obchodní korporace sloužit primárně zájmům akcionářů a jakýkoliv zisk jim po právu odevzdat.

Kauza se postupně dostala až před Nejvyšší soud státu Michigan. Ten se s konečnou platností přiklonil k modelu společnickému jako jedinému možnému systému správy obchodní korporace. Ve svém stanovisku zdůraznil roli statutárních zástupců jako osob, které mají pouze volit prostředky, kterými dosáhnou cíle obchodní korporace. Nepatří jim však rozhodování o samotném cíli. Ten je daný tím, že se obchodní korporace z vlastní povahy má snažit o dosažení co nejvyššího ekonomického prospěchu pro své vlastníky, a nikoliv pro zaměstnance či společnost.

*„Obchodní korporace je stvořena a provozována primárně za účelem generování zisku pro své společníky. Pravomoci statutárních orgánů se musí uplatňovat pouze pro tyto účely. Diskrece statutárních zástupců spočívá ve volbě prostředků k dosažení tohoto cíle a nikoliv v libovůli obledně změny samotného cíle ...“*²⁵³

Závěry z výše uvedeného případu pak byly na dlouho dobírány jako standard v oblasti korporátní správy a ve velké míře ovlivnily další významná rozhodnutí napříč americkými jurisdikcemi. Zjednodušeně řečeno, statutární orgány musely v co nejširší míře upřednostňovat zájmy společníků, přičemž žádné obchodní jednání, ze kterého měly přímo profitovat třetí osoby, byly zkoumány přísnou optikou společnického modelu.

---

²⁵² Volně přeloženo z anglického originálu rozhodnutí ve věci Dodge v. Ford Motor Company, 170 NW 668 (Mich. 1919). S. 2.

²⁵³ Volně přeloženo z anglického originálu rozhodnutí ve věci Dodge v. Ford Motor Company, 170 NW 668 (Mich. 1919). s.4.

2.2. AP Smith Manufacturing Co. v. Barlow²⁵⁴

Výše uvedené principy se na dlouhý čas staly základními principy korporátní správy a pravidel statutárních orgánů. Postupem času se však ostrá vyhraněnost vůči společníkům otupovala a případ AP Smith Manufacturing Co. v. Barlow v tomto směru představoval jednu z prvních vln v tomto směru.

Statutární orgán společnosti AP Smith Manufacturing daroval prestižní Princetonské univerzitě 1500 dolarů na podporu její činnosti. Někteří společníci této korporace však takový dar neschvalovali a ostře proti němu protestovali, jelikož v něm spatřovali rozpor s povinnostmi statutárních orgánů jednat v souladu s ekonomickými zájmy společníků.²⁵⁵ Optikou výše uvedeného případu Dodge v. Ford Motors takováto argumentace měla oprávněný základ, jelikož jakékoliv odklánění ekonomického prospěchu od společníků bylo v rozporu s povinnostmi statutárních orgánů. Takto stroze formulované principy správy obchodních korporací se však měly s tímto případem měnit.

Soud v tomto případě neshledal peněžitý dar, o kterém statutární zástupci společnosti rozhodli, jako protiprávní. Naopak, soud formuloval názor, že podobné jednání je plně v souladu s rolí, kterou obchodní společnosti mají ve společnosti hrát a označil je jako rozpoznání a plnění vysokých závazků, které obchodní společnost, jako konstituent moderní společnost, má.²⁵⁶

Nejvyšší soud se tak v tomto případě zásadně vymezil vůči výše formulovanému principu v případě Dodge v. Ford Motors a otevřel dveře pro model opačný, tedy model zainteresovaných subjektů. V tomto případě byla zainteresovaným subjektem celá společnost, jejíž podpora byla dle soudu v zájmu společnosti.

---

²⁵⁴ AP Smith Manufacturing Co v Barlow, 98 A.2d 581 (N.J. 1953)

²⁵⁵ AP Smith Manufacturing Co v Barlow, 98 A.2d 581 (N.J. 1953), s. 146

²⁵⁶ Tamtéž, s. 161

2.3. Shlensky v. Wrigley²⁵⁷

Pokud případ AP Smith Manufacturing Co. v. Barlow byl první vlaštvou z pohledu postupného otupování ryze společnického modelu, pak případ Shlensky v. Wrigley byl při nejmenším zásadním potvrzením nastoleného trendu. V tomto případě se jednalo o slavný chicagský basebalový klub Chicago Cubs a jejich stadion Wrigley Field. Philip K. Wrigley, prezident (statutární orgán) klubu, rozhodl o neinstalování nočních světel na ochozy stadionu, byť se umožnění nočních basebalových zápasů zdálo být jako správný obchodní tah.²⁵⁸ Rozhodnutí prezidenta bylo motivováno ochranou komunity a obyvatel přilehlých oblastí stadionu, kterých by se noční zápasy a s nimi spojené negativní aspekty nejvíce dotkly.²⁵⁹ Společníci však neměly pro takové jednání pochopení a proto žalovaly prezidenta pro porušení svých fiduciárních povinností.

Soud však i v tomto případě našel pro jednání statutárního orgánu pochopení a neposkytl bezmeznou ochranu zájmům společníků. Z pohledu soudu totiž nebylo prokázáno, že by jednání statutárního orgánů bylo činěno proti zájmům společníků, když v řízení nebyl prokázán podvod, zlá víra či konflikt zájmů daného statutárního orgánu.²⁶⁰

Toto rozhodnutí tak představovalo definitivní konec pro nahlížení na korporátní správu optikou rozhodnutí ve věci Ford Motors v. Dodge Brothers, tj. společnickému modelu ve své nejčistší formě. Zájmy osob rozdílných od společníků se tak staly zcela legitimními zájmy, které statutární orgány mohly sledovat, tj. zájmy korporace.

---

²⁵⁷ Shlensky v Wrigley, 237 NE 2d 776 (Ill. App. 1968)

²⁵⁸ Shlensky v Wrigley, 237 NE 2d 776 (Ill. App. 1968), s. 176

²⁵⁹ Tamtéž.

²⁶⁰ Tamtéž, s. 181.

3. ANALÝZA

Výše uvedená rozhodnutí potvrzují, že zájem obchodní korporace nebude kategorií jednoznačnou. Čistě logickou úvahou lze dojít ke zcela různým výsledkům (tj. modelu společnickému či modelu zainteresovaných subjektů), a tak se tomu stalo ve výše uvedených případech, když žádný z těchto výsledků nelze označit za vyloženě nesprávný za předpokladu, že nebude docházet k žádným extrémním situacím.

Pokud nelze dovodit zákaz určitého řešení, je dle zásad soukromého práva nutné dovodit jeho povolenost. Odsud je tedy nutné dovodit, že zájem korporace může představovat prakticky jakákoliv forma společnického modelu či modelu zainteresovaných subjektů. Je tedy pouze záležitostí statutárního orgánu, kterému náleží obchodní vedení, kterým směrem se bude v rámci výkonu své funkce ubírat. Z pohledu právního řádu je omezen pouze fiduciárními povinnostmi (péčí řádného hospodáře). Na druhou stranu je však jeho rozhodování, za splnění určitých předpokladů, chráněno pravidlem podnikatelského úsudku.

Z těchto úvah vycházely také výše uvedené rozhodnutí ve věcech *Schlensky* a *Barlow*. Ve věci *Schlensky* soud prohlásil, že ve světle všech okolností nebylo pochyby o legitimitě předmětného rozhodnutí neinstalovat noční osvětlení na stadion vzhledem k tomu, že dané jednání nebylo činěno za účelem vlastního obohacení či jiného podvodného jednání.²⁶¹ Stejně tak ve věci *Barlow* soud neshledal žádné důkazy, které by poukazovaly na porušení povinnosti loajality či jiné fiduciární povinnosti.²⁶² Z těchto důvodů pak byla rozhodnutí statutárních orgánů chráněna pravidlem podnikatelského úsudku. Je tedy zřejmé, že v otázce co je zájem korporace mají statutární orgány vzhledem ke zvýšené ochraně poskytnuté pravidlem podnikatelského úsudku velkou míru diskrece.

---

²⁶¹ Tamtéž.

²⁶² *AP Smith Manufacturing Co v Barlow*, 98 A.2d 581 (N.J. 1953), s. 161

Tento závěr má dalekosáhlé důsledky z hlediska praktického fungování obchodních společností. Statutární orgány totiž mohou, za předpokladu dodržení fiduciárních povinností, rozhodovat o zájmu korporace s velkou mírou volnosti. Sponzorské dary na dobročinné účely společnosti, snižování cen ve prospěch zákazníků či zvyšování mezd zaměstnancům. Všechna taková rozhodnutí by měla být chráněna před derivativními žalobami, navzdory tomu, že nepochybně krátí ekonomický zájem společníků. Statutární orgán totiž úspěchem může tvrdit, že dary na dobročinné účely přispívají dobrému jménu společnosti, snižování cen v krátkém horizontu má potenciál zvýšit zákaznickou bázi z dlouhodobého hlediska a zvyšování mezd zaměstnancům pomůže udržet klíčové osoby a vytváří lepší a atraktivnější podmínky pro fungování celé společnosti. Zjednodušeně řečeno, zájem korporace při rozhodování statutárního orgánu bude naplněn i při sebemenší, byť i potenciální, spojitosti mezi rozhodnutím a tvrzeným či zamýšleným cílem. Pouze v případě, že by byla porušena povinnost loajality či jiná zákonná povinnost lze s úspěchem rozporovat danému rozhodnutí. To v konečném důsledku výrazně posiluje možnosti statutárního orgánu a jeho roli v rámci fungování obchodní korporace.

Dosud vyslovené závěry kladou otázku o praktickém účelu výslovného uvedení požadavku zájmu korporace ve formulaci pravidla podnikatelského úsudku v ZOK. Z výše uvedeného je totiž zřejmý jeho úzký vztah s povinností loajality. Bylo by ovšem chybné tyto elementy pravidla podnikatelského úsudku ztotožňovat. Spíše platí, že kdykoliv je porušena povinnost loajality, je zároveň porušen požadavek na sledování zájmu korporace. Při porušení povinnosti loajality je totiž sledován osobní zájem statutárního orgánu nebo jeho spřízněných osob, což jednoznačně vylučuje zájem korporace.

Skutečný význam zájmu korporace je však vzhledem k tomu, že jeho prvotní interpretace je v rukou samotných statutárních orgánů, pramálo hmatatelný. V případě zřejmého excesu poslouží společníkům pravděpodobně lépe požadavek loajality, který má v porovnání se zájmem korporace jasnější kontury. Zájem korporace

tedy přes své výslovné zakotvení v pravidlu podnikatelského úsudku neskýtá jednoznačné vodítko pro statutární orgány, které činí zásadní rozhodnutí. To však v konečném důsledku hraje v jejich prospěch, jelikož soudy budou pravděpodobně spíše zdrženlivé v závěrech, že rozhodnutí, které nesledovalo vlastní prospěch, bylo učiněno proti zájmu korporace. Tímto směrem se alespoň vyvíjela soudní praxe ve Spojených státech amerických.

4. ZÁVĚR

Zájem korporace bude jistě i v prostředí českého právního řádu kategorií nejednoznačnou a vágní. Pokud lze však z výše představeného vývoje této otázky v USA cokoliv usuzovat, pak je to skutečnost, že tato vágnost hraje do karet především statutárním orgánům, kterým by měla být v této šedé zóně dána výhoda pochybnosti.

Kontakt:

Mgr. Jan Dohnal LL.M

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

jan.dohnal@outlook.com

5. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Literatura

- ALLEN William a kol. Cases and commentaries on the law of business organizations. Wolters Kluwer, 4. Vyd, 2013. 768 s.
- GABONAY, Andrea: K povinnosti loajality. [online] Pravniprostor.cz, 8. Října 2015 [cit. 15. Února 2017]. Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/obchodni-pravo/povinnost-loajality>.

- HENDERSON Todd: *Everything Old Is New Again: Lessons from Dodge v. Ford Motor Company*. Chicago.2007. 411 s.
- KEAY Andrew. *The corporate objective*. New York: Edward Elgar Publishing, 2011. 357 s.
- KOŽIAK, Jaromír: *Business judgment rule v české republice*. Brno: 2011. 10 s.
- KRAAKMAN Reinier a kol. *The anatomy of corporate law: a comparative and functional approach*. Oxford University Press, 2004. 352 s.
- LASÁK, Jan, POKORNÁ Jarmila a kol. *Zákon o obchodních korporacích: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 2014. 2872 s.
- ŠTENGLOVÁ, Ivana, HAVEL, Bohumil, CILEČEK, Filip, KUHN, Petr., ŠUK, Petr. *Zákon o obchodních korporacích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1008 s.

Soudní rozhodnutí

- Dodge v. Ford Motor Company, 170 NW 668 (Mich. 1919).
- AP Smith Manufacturing Co v Barlow, 98 A.2d 581 (N.J. 1953)
- Shlensky v Wrigley, 237 NE 2d 776 (Ill. App. 1968)

Ostatní zdroje

- Důvodová zpráva k Zákonu o obchodních korporacích [online] www. <http://obcanskyzakonik.justice.cz>, s. 1. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-k-ZOK.pdf>

EXEKUCE PODÍLU V OBCHODNÍCH SPOLEČNOSTECH A DRUŽSTVECH

ZDEŇKA KAJLIKOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Abstrakt: Ve svém příspěvku jsem se zaměřila na vývoj exekuce, resp. výkonu rozhodnutí postihující obchodní podíl povinného od účinnosti občanského soudního řádu do současnosti a s tím úzce související vývoj samotného pojmu obchodní podíl. Způsob provádění tohoto výkonu rozhodnutí zaznamenal značný posun. Zpočátku účinnosti občanského soudního řádu nebyl výkon rozhodnutí tímto způsobem vůbec připuštěn, ovšem od 1. 1. 2001 již byl umožněn alespoň exekuční postih práva na vypořádací podíl při zániku účasti povinného v obchodní společnosti a již dnes může soudní exekutor provést dražbu některého obchodního podílu. Na problematiku výkonu rozhodnutí postihující obchodní podíl povinného měla zásadní vliv judikatura soudů.

Klíčová slova: Exekuce; výkon rozhodnutí; obchodní podíl; vypořádací podíl; podíl na likvidačním zůstatku; dražba; splatnost a výše vypořádacího podílu.

Abstract: In my contribution I focused on the development execution, respectively enforcement of decisions affecting the business share of debtor efficiency of the Civil Procedure Code to the present and is closely related

to the development of the concept itself of its shares. Method of implementation of the enforcement noticed a significant shift. Initially, the efficiency of the Civil Procedure Code method of this enforcement is not admitted at all, but from 1st January 2001 allow at least an execution of right to sanction settlement share upon termination of debtor participation in company and already judicial executor may perform auction of one business share. On the issue of enforcement of decisions affecting the business share of debtor had a profound impact judicature.

Key words: Execution; enforcement of judgments; business share; settlement share; liquidation share; auction; maturity and the settlement share.

1. ÚVOD

Exekuce²⁶³ podílu v obchodní společnosti a družstvu je jedním z mála používaných institutů k vymožení pohledávky oprávněného, k čemuž zřejmě přispívá nekomplexní právní úprava v občanském soudním řádu a s tím související propojení se zákonem o obchodních korporacích. Postih podílu je úzce spjat se samotným chápáním pojmu podíl. Ve svém příspěvku jsem se pokusila představit vývoj exekucí, resp. výkonů rozhodnutí postihujících obchodní podíl povinného od účinnosti občanského soudního řádu do současnosti. Zásadním časovým milníkem byl počátek roku 2001, roku 2013 a 2014. Možnost podrobit obchodní podíl povinného výkonem rozhodnutí zásadním způsobem ovlivňovala judikatura soudů, dle které zpočátku nebyl výkon rozhodnutí postihující obchodní podíl připuštěn, přestože pro něj existoval zákonný podklad.

2. OBCHODNÍ PODÍL

2.1. Obchodní podíl dle občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a č. 89/2012 Sb.

Jak jsem již zmínila exekuce postižením podílu v obchodní společnosti a družstvu úzce souvisí s pojmem podíl, který až do účinnosti občanského zákoníku č. 89/2012, nebyl považován za věc v právním slova smyslu, jelikož nenaplňoval její definiční znaky – hmotnou povahu, ovladatelnost a užitečnost. Podíl nebyl považován za jiné majetkové právo, nýbrž se s ním nakládalo jako s jinou majetkovou hodnotou.

Dle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo 346/2006: „*Obchodní podíl je současně majetkovou hodnotou, se kterou lze, jako s takovou disponovat, tj. činit ji předmětem právních úkonů jako celek, nikoli jen ohledně jejich složek, tj. jednotlivých práv a povinností.*“ Dané rozhodnutí je jedním z řady rozhodnutí, ve kterém soud mimo jiné

---

²⁶³ Ve svém příspěvku budu pojem exekuce či výkon rozhodnutí používat zaměnitelně, a to s ohledem na skutečnost, že exekuční řád upravující provádění exekucí odkazuje na subsidiární použití občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí.

dovodil analogickou aplikaci ustanovení týkajících se věci na obchodní podíl, zejména vydržení obchodního podílu.

Až se změnou koncepce věci, kterou přinesl nový občanský zákoník, došlo k podřazení podílu pod nehmotné movité věci.

2.2. Obchodní podíl dle obchodního zákoníku č. 513/1991 Sb. a zákona č. 90/2012 Sb.

Do 31. 12. 2000 obchodní podíl byl definován jako míra účasti společníka na čistém obchodním jmění. K upřesnění definice podílu a k jeho konkrétnějšímu vyjádření jako majetkové hodnoty přispěla až novela obchodního zákoníku provedená zákonem č. 370/2000 Sb., dle které obchodní podíl představoval účast společníka ve společnosti a z ní plynoucí práva a povinnosti. Z dané definice již zřetelněji vyplývá, nejen že obchodní podíl je nedělitelným celkem, obsahující kvalitativní a kvantitativní stránku, ale i že jej nelze podřadit pod definici jiného majetkového práva. Kvalitativní stránku představují majetková a nemajetková práva a povinnosti, zatímco kvantitativní stránka obchodního podílu je spjata s jeho hodnotou. S přijetím zákona o obchodních korporacích k žádné podstatné změně definice podílu nedošlo, ovšem již je používán pouze pojem podíl, namísto obchodní podíl.

3. EXEKUCE POSTIŽENÍM OBCHODNÍHO PODÍLU DLE OBČ. SOUD. ŘÁDU

3.1. Exekuce postižením obchodního podílu dle obč. soud. řádu do 31. 12. 2000

Chápání obchodního podílu, představujícího jinou majetkovou hodnotu, obsahujícího více práv a povinností, a to majetkového i nemajetkového charakteru, ovlivnilo nepřípustnost výkonu rozhodnutí jeho postižením až do 31. 12. 2000. Dle usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 5. 1995, sp. zn. 37 Co 399/95: „*Obchodní podíl je sice převoditelným právem, není však podle právní*

*úpravy jednotným majetkovým právem, nýbrž souhrnem práv a povinností, z nichž jen některé jsou právy majetkovými, postižitelnými v exekuci... Naproti tomu obchodní podíl zahrnuje i práva nemajetková, často spojená s osobou společníka... Obchodní podíl tedy má jak **majetkovou, tak nemajetkovou složku. To vylučuje, aby mohl být jako celek postižitelný exekucí.***“

Dle mého názoru velmi kontroverzním rozhodnutím byl rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 7. 1995, sp. zn. 7 Cmdo 9/94. K připomenutí zde uvádím tehdejší znění ust. § 320 občanského soudního řádu:

(1) Navrhuje-li oprávněný, aby rozhodnutí, kterým se mu přiznává peněžitá pohledávka, bylo vykonáno postižením jiného majetkového práva, které je převoditelné a není peněžitou pohledávkou, ani právem, které přísluší jen povinnému osobně, použije se na tento výkon rozhodnutí přiměřeně ustanovení § 313 až 316, 321, 327 a 330.

(2) Výkon rozhodnutí proti členovi družstva postižením členského podílu ve stavebním bytovém družstvu za trvání členství povinného není přípustný.

Žalobce se v daném řízení domáhal nařízení soudního rozhodnutí prodejem obchodního podílu žalované na společnosti s ručením omezeným, jeho návrh byl soudem prvního stupně zamítnut s odůvodněním, že takovýto způsob výkonu rozhodnutí není v občanském soudním řádu upraven.

Oprávněný v odvolacím řízení argumentoval zejména výkladem a contrario ust. § 320 odst. 2 občanského soudního řádu, že podíl v jiném než stavebním družstvu lze postihnout dle ust. § 320 odst. 1 občanského soudního řádu. Dále se oprávněný také vypořádal s podřazením podílu pod pojem jiné majetkové právo tím, že sice je dle občanského zákoníku spíše jinou majetkovou hodnotou, nicméně z hlediska procesního se jedná o jiné majetkové právo.²⁶⁴ Rozdílnost daného pojmosloví byla způsobena tím, že přestože ust. § 118 občanského zákoníku šlo zpočátku tzv. ruku v ruce s ust. § 320 občanského soudního řádu, nicméně ust. § 118 obč. zák. na rozdíl

---

²⁶⁴ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 7. 1995, sp. zn. 7 Cmdo 9/94.

od ust. § 320 obč. soud. řádu bylo novelou rozšířeno vedle věci a práva, o jinou majetkovou hodnotu, zatímco ust. § 320 občanského soudního řádu, změny nedoznalo²⁶⁵. Oprávněný také odkazoval na zákon č. 79/1986 ř.z., dle jehož ustanovení bylo možné postihnout obchodní podíl exekucí.

Odvolační soud ovšem potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně s odůvodněním, že obchodní podíl je pouze mírou účasti společníka na čistém obchodním jmění, tudíž nevyjadřuje hodnotu toho, co společník ve společnosti vlastní, nýbrž pouze poměr, ve kterém mu náleží majetek společnosti. Oprávněný se s rozhodnutím odvolacího soudu neztotožňoval a ve svém odvolání poukázal na fakt, že ve skutečnosti není rozhodná skutečná hodnota majetku pro postižení podílu, nýbrž cena na jakou bude podíl vydražen. Dle oprávněného neobstojí argumentace odvolacího soudu o nemožnosti postihnout výkonem rozhodnutí předmět, který má jak nominální, tak skutečnou hodnotu, a to vzhledem k tomu, že je připuštěna exekuce zpeněžením akcií.²⁶⁶

Vrchní soud v Praze ve svém rozhodnutí odmítl historický výklad možnosti postižení obchodního podílu a dále uvedl, že věřitelé se mohou uspokojit z podílu dlužníka tím, že dojde ke zrušení účasti společníka ve společnosti za podmínek stanovených obchodním zákoníkem a teprve následně je možné exekučně postihnout právo na vypořádací podíl.²⁶⁷

Přestože se dovolací soud v daném řízení dle mého názoru nedostatečně vypořádal s argumentací oprávněného a nedůvodně opominul jasnou dikci ust. § 320 odst. 2 občanského soudního řádu, nastínil nicméně možnost uspokojení věřitelů přes zrušení účasti povinného ve společnosti z práva na vypořádací podíl, které lze následně podrobit výkonem rozhodnutí.

---

²⁶⁵ ELIÁŠ, Karel. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným. Bulletin advokacie, 8/1996, s. 55.

²⁶⁶ Akcie mohly být předmětem výkonu rozhodnutí. Viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 6. 2010, sp. zn. 21 Cdo 2587/99.

²⁶⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 7. 1995, sp. zn. 7 Cmdo 9/94.

3.2. Exekuce postižením obchodního podílu dle obč. soud. řádu od 1. 1. 2001

Novela občanského soudního řádu, která byla provedena zákonem č. 30/2000 s účinností od 1. 1. 2001, zakotvila do právního řádu výkon rozhodnutí postižením účasti povinného v obchodní společnosti a družstvu, právě skrze postižení práva na vypořádací podíl. Ovšem stále byl výkon rozhodnutí vystavěn na konstrukci postižení **práva** na vypořádací podíl (exekuce postižením jiné peněžitě pohledávky), přičemž není postižen podíl jako takový.

S připuštěním výkonu rozhodnutí postižením účasti povinného v obchodní společnosti či družstvu vznikaly nové výkladové problémy, např. zda je možné postihnout podíl povinného v jednočlenné společnosti s ručením omezeným.²⁶⁸ Dokonce některá úskalí s praktickým provedením výkonu rozhodnutí postižením účasti povinného v obchodní společnosti či družstvu přetrvávají dodnes (viz níže).

3.3. Exekuce postižením obchodního podílu dle obč. soud. řádu od 1. 1. 2013

Jakési vyslyšení právní praxe, která volala po efektivnějším postihu obchodního podílu, měla představovat novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 396/2012 Sb., která vedle postižení práva na vypořádací podíl (likvidační zůstatek) společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře za současného zániku účasti společníka ve společnosti, připustila dražbu obchodního podílu společníka společnosti s ručením omezeným, komanditisty a družstevního podílu.

Vypořádací podíl (podíl na likvidačním zůstatku)

Při postihu vypořádacího podílu (likvidačního zůstatku) vyvstává nemálo otázek, resp. praktických problémů s prováděním výkonu

---

²⁶⁸ Viz Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2005, sp. zn. 20 Cdo 391/2003 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo 850/2006.

rozhodnutí – uspokojováním oprávněného. Jedním ze zásadnějších problémů, který přetrvává do dneška, je skutečnost, že při postižení účasti povinného v obchodní společnosti není nikomu (zejména soudnímu exekutorovi, oprávněnému) znám rozsah pohledávky z práva na vypořádací podíl (podíl na likvidačním zůstatku). Zákon o obchodních korporacích (dříve obchodní zákoník) pouze stanoví, jakým způsobem má být vypořádací podíl určen. Přičemž společnost může se společníkem ovlivnit výši vypořádacího podílu, k čemuž přispívá i skutečnost, že účast povinného ve společnosti zaniká až právní mocí usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí postižením účasti povinného ve společnosti, resp. právní mocí exekučního příkazu postižením účasti společníka ve společnosti.²⁶⁹ Dále dle judikatury soudů smí společnost mít se společníkem sjednán jiný časový okamžik k sestavení účetní závěrky.²⁷⁰

Vypořádací podíl se určuje z vlastního kapitálu zjištěného z mezitímní, řádné či mimořádné závěrky sestavené ke dni zákona účasti společníka v obchodní korporaci, nestanoví-li společenská smlouva jinak. Jelikož se v praxi za účinnosti obchodního zákoníku objevovaly případy, kdy byla skutečná (tržní) hodnota vypořádacího podílu v hrubém nepoměru k účetní hodnotě čistého obchodního jmění, přistoupil zákon o obchodních korporacích k regulaci této situace a vyloučil pro stanovení vypořádacího podílu výše uvedený způsob. V daném případě pro určení výše vypořádacího podílu se bude vycházet z reálné hodnoty majetku snížené o výši dluhů vykázaných v účetní závěrce, přičemž společenská smlouva může určit **jiný vhodný způsob** určení vypořádacího podílu. Ustanovení § 36 odst. 3 zákona o obchodních korporacích je právním zakotvením názorů, které přijímala soudní soustava²⁷¹, např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2007, 29 Odo 513/2005 bylo stanoveno, že: „... *je-li účelem dispozitivní úpravy ustanovení § 61 odst. 2 obch. zák. uspořádat vztahy mezi společníky při vypořádání jejich účasti ve*

²⁶⁹ KOZEL, Roman. Výkon rozhodnutí po novele občanského soudního řádu, Právní rozhledy 6/2000, s. 231.

²⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 29 Cdo 2254/2007.

²⁷¹ BĚLOHLÁVEK, A. J. a kol. Komentář k zákonu o obchodních korporacích. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. s. 244-253.

společnosti pro případ, že sami neurčí ve společenské smlouvě jak má vypořádání proběhnout, je třeba vycházet z toho, že zásadám poctivého obchodního styku (§265 obch. zák.) odpovídá, aby vypořádání mezi společníky bylo poctivé v tom smyslu, aby hodnota vypořádacího podílu společníka, jehož účast ve společnosti skončila, popřípadě právního nástupce takového společníka, odpovídala hodnotě majetku, připadajícího na jeho obchodní oddíl. Ke stejnému závěru lze dojít při aplikaci zásady proporcionality, která je jednou ze zásad, ke kterým je podle ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák. nutno přihlídnout v případě, že obchodní zákoník určitou otázku výslovně neřeší.“²⁷²

Dalším úskalím pro věřitele je splatnost vypořádacího podílu²⁷³. Dle zákona by měl být vypořádací podíl vyplacen bez zbytečného odkladu, poté, co je nebo mohla být zjištěna jeho výše, **ledaže společenská smlouva nebo dohoda mezi obchodní korporací a společníkem nebo společníkem, jehož účast zanikla, nebo jeho právním nástupcem určí jinak**. Stejně tak může společenská smlouva stanovit, že vypořádací podíl bude představován nepeněžitým plněním. A taková to dohoda by zřejmě vyloučila přiměřenou aplikaci ustanovení o výkonu rozhodnutí postižením jiné peněžité pohledávky.²⁷⁴

Výše nastíněná problematika související s postižením účasti povinného v obchodní společnosti, resp. práva na vypořádací podíl (likvidační zůstatek) způsobuje, že v případě, kdy nedojde ze strany společnosti ke splnění své povinnosti - vyplacení vypořádacího podílu, resp. likvidačního zůstatku oprávněnému (soudnímu exekutorovi) má oprávněný právo podat tzv. poddlužnickou žalobu, ovšem oprávněný se v takovém případě nachází v důkazní nouzi, protože nezná např. výši vypořádacího podílu.

Dražba podílu

---

²⁷² Dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. NS 29 Odo 752/2011.

²⁷³ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3645/2008.

²⁷⁴ DĚDIČ, Jan. Obchodní podíl v exekuci a konkursu – současný stav a budoucnost (Nezbytnost interpretace právní úpravy „effet utile“). Právní rozhledy 15-16/2012. S. 531.

K připuštění dražby obchodní podílu přispěla skutečnost, že výkony rozhodnutí směřující na vypořádací podíl (likvidační zůstatek) byly málo efektivní, řízení byla zdlouhavá (nespolupráce obchodních společností, samotných společníků) a v případě bytových družstev vypořádací podíl neodpovídal tržní hodnotě.

K tomu, aby mohlo dojít k dražbě obchodního podílu, musí být obchodní podíl převoditelný, případně omezeně převoditelný (nabyvatel by měl splňovat podmínky). Pokud bude ovšem podíl nepřevoditelný, případně bude dražba neúspěšná, bude mít usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí stejné následky jako např. u komplementáře, a dojde k zániku účasti společníka ve společnosti a postižení práva na vypořádací podíl. Otázkou je proč v případě neúspěšné dražby zákonodárce nepřipustil převzetí obchodního podílu oprávněným, tak jak je připuštěno u neúspěšné opakované dražby movité věci. Dané řešení již nastínil ve svém článku prof. Karel Eliáš²⁷⁵ nebo také prof. Jan Dědič.²⁷⁶ Domnívám se, že by dané řešení bylo v případě neúspěšných opakovaných dražeb mnohem efektivnější než absolvování „strastiplné cesty“ při stanovení výše vypořádacího podílu, jeho splatnosti, plnění povinnosti ze strany obchodní společnosti, případně podstoupení podlužnické žaloby oprávněným.

4. ZÁVĚR

Při nahlížení na možnost exekuce podílu v obchodní korporaci je důležité respektovat vytvořený právní vztah společníka a společnosti, ovšem na druhou stranu i právo věřitele na uspokojení své pohledávky z majetku dlužníka. Exekuce postihující vypořádací podíl, resp. likvidační zůstatek je zatížením pro společnost, ale i pro ostatní společníky. Při dražbě obchodního podílu dochází k zásahu

---

²⁷⁵ ELIÁŠ, Karel. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným. Bulletin advokacie, 8/1996, s. 55.

²⁷⁶ DĚDIČ, Jan. Obchodní podíl v exekuci a konkursu – současný stav a budoucnost (Nezbytnost interpretace právní úpravy „effet utile“). Právní rozhledy 15-16/2012. s. 531.

do vytvořeného právního vztahu mezi společností a společníkem, a tudíž i k narušení vazeb ve společnosti.

Z výše uvedené vyplývá, že právě daný institut je rozvíjen pomocí judikatury soudů a postupně se začíná právní úprava klonit na stranu věřitelů. Od nemožnosti výkonu rozhodnutí postižením obchodního podílu, přes postižení pouze práva na vypořádací podíl (likvidační zůstatek), připouští právní úprava dnes dokonce dražbu obchodního podílu.

Ovšem problémy při řádném uspokojování věřitelů zejména způsobuje dispozitivní úprava vypořádacího podílu, která je aplikovatelná i v případě výkonu rozhodnutí, v případě státního zásahu k vymožení dlužné pohledávky. A dle mého názoru by měla být stanovena jasná kogentní pravidla, tak aby byl naplňován smysl výkonů rozhodnutí (exekucí) – efektivnost, rychlost. Zda jsou na druhou stranu dostačující ustanovení upravující dražbu obchodního podílu, ukáže až praxe, zejména soudních exekutorů, která bude usměrňována soudní judikaturou.

Kontakt:

Mgr. Zdeňka Kajliková,

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

zdenka.kajlikova@outlook.com

5. POUŽITÉ ZDROJE

- BĚLOHLÁVEK, A.J. a kol. *Komentář k zákonu o obchodních korporacích*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 2733 s.
- DĚDIČ, Jan. Obchodní podíl v exekuci a konkursu – současný stav a budoucnost (Nezbytnost interpretace právní úpravy „effet utile“). In *Právní rozhledy*, 15-16/2012. S. 531.
- ELIÁŠ, Karel. Obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným. In *Bulletin advokacie*, 8/1996, s. 55.

- KOZEL,
Roman. Výkon rozhodnutí po novele občanského soudního řádu,
In *Právní rozhledy*, 6/2000, s. 231.
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 28. 7. 1995, sp. zn. 7
Cmdo 9/94.
- Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 31. 5. 1995,
sp. zn. 37 Co 399/95.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2005, sp. zn. 20 Cdo
391/2003.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2007, 29 Odo 513/2005.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. 29 Odo
346/2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. 29 Odo
850/2006.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2009, sp. zn. 29 Cdo
2254/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo
3645/2008.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. NS 29 Odo
752/2011.

PRÁVO PŮVODCE PODNIKOVÉHO VYNÁLEZU NA PŘIMĚŘENOU ODMĚNU

MARTINA KOPCOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Abstrakt: Článek se zabývá problematikou odměňování původců podnikových vynálezů, kteří se často mylně domnívají, že vyplácená odměna je odměnou za vytvoření vynálezu jako takového. Pozornost je zaměřena také na určení konkrétní výše odměny, neboť zákon stroze odkazuje jen nutnost zoblednit 4 základní kritéria, která mají zaručit, že odměna bude stanovena v přiměřené výši.

Klíčová slova: Podnikový vynález; právo na přiměřenou; uplatnění práva na patent;

Abstract: The article deals with the issue of remuneration that is paid to the employees as a compensation for claiming the right to the patent. Employees, however, are convinced that compensation should be reimbursed for the creation of the invention itself. Attention is focused also on the difficulties connected with the determination of the exact amount of remuneration to be paid to the inventor. The provisions of the Czech patent law stipulate only 4 fundamental criteria that need to be

taken into consideration when assessing the adequacy of the particular amount.

Key words: *Invention belonging to an enterprise; employee's invention; appropriate remuneration; claiming the right to the patent;*

1. ÚVOD

Problematika odměňování původců podnikových vynálezů je stále aktuálním tématem, a to i přesto, že na pomyslném vrcholu byla již v devadesátých letech minulého století, kdy počet sporů o odměnu za uplatnění práva na patent, která tehdy tvořila značnou část příjmů původců podnikových vynálezů, značně převyšoval četnost sporů z posledních let. Česká právní úprava podnikového vynálezu bývá často kritizovaná jako příliš obecná, přičemž tato úvaha vyplývá buď z nepochopení jejího účelu ze strany zaměstnanců, nebo jejího nerespektování ze strany zaměstnavatelů. Tento příspěvek se snaží rozebrat příslušná ustanovení zákona, regulující oblasti podnikových vynálezů a současně kriticky zhodnotit stávající praxi českých zaměstnavatelů v oblasti odměňování zaměstnanců pro případ, že dojde k uplatnění práva na patent.

2. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Patentový zákon²⁷⁷ definuje podnikový vynález jako vynález, který byl vytvořen původcem ke splnění úkolu z pracovního poměru, z členského nebo jiného obdobného pracovněprávního vztahu k zaměstnavateli. Pokud pak skutečně dojde k vytvoření vynálezu za současného splnění podmínky existence pracovněprávního či obdobného vztahu, přechází právo na patent na zaměstnavatele. Jedná se o zákonnou cesi práva, která je vyloučena jen pro případ odchylného ujednání stran. Pokud zaměstnavatel v zákonem stanovené tříměsíční lhůtě, která počíná běžet okamžikem písemného vyrozumění a předání podkladů potřebného k posouzení vynálezu, neuplatní vůči zaměstnanci právo na patent, toto přechází zpět na zaměstnance. Právo na patent je majetkovým právem a zahrnuje v sobě například právo s vynálezem náklad, tj. podat patentovou přihlášku nebo právě naopak právo zaměstnavatele

---

²⁷⁷ § 9 odst. 1 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

ochranou vynálezu se vůbec nezabývat. Původcovství, jakožto osobnostní právo výlučně vázané na osobu vynálezce, není zákonnou cestí nijak dotčeno a zůstává zaměstnanci zachováno i nadále. V okamžiku, kdy dojde k uplatnění práva na patent ze strany zaměstnavatele, vzniká zaměstnanci, jakožto původci podnikového vynálezu, právo na přeměřenou odměnu. Pro určení výše přiměřené odměny zákonodárce vymezil čtyři kritéria, která musí být zaměstnavatelem zohledněna. Konkrétně se jedná o technický a hospodářský význam vynálezu, přínos dosažený jeho možným využitím nebo jiným uplatněním, materiální podíl zaměstnavatele na vytvoření vynálezu a rozsah pracovních úkolů původce. Právě zmíněná kritéria působí v praxi nejvíce komplikací, kdy je přípustných více variant výkladu a částka pomocí nich určená, se může značně lišit.

Co se týká české právní úpravy podnikových vynálezů, ta je včleněna do pouhých dvou paragrafů, zatímco např. v Německu vystačí na samostatný a velmi podrobný zákon²⁷⁸.

3. PROBLEMATICKÉ ASPEKTY PRÁVNÍ ÚPRAVY

Pokud se oprostíme od dalších problémů²⁷⁹, které sice bývají často spojovány s úpravou podnikových vynálezů, nicméně které je možné relativně snadno překlenout výkladem nebo podpůrným použitím jiného právního předpisu²⁸⁰, nezbývá než se zaměřit na dva nejproblematictější aspekty, a to (a) určení okamžiku vzniku práva na přiměřenou odměnu a (b) určení výše přiměřené odměny. Zmíněné body vyvěrají z nepochopení právní úpravy, a to buď ze strany zaměstnavatele, zaměstnance nebo obou, kdy dochází ke střetu jejich protichůdných zájmů.

---

²⁷⁸ Arbeitnehmererfindergesetz (German Act on Employee's Invention).

²⁷⁹ Např. spolu-původcovství, přeshraniční aspekt, zatajení vytvoření podnikového vynálezu, otázka splatnosti odměny apod.

²⁸⁰ Typicky zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, který má k patentovému zákonu povahu *lex generalis*.

3.1. Okamžik vzniku práva na přiměřenou odměnu

Z právní úpravy poměrně jasně vyplývá, že pokud zaměstnavatel uplatnil právo na patent, náleží původci právo na přiměřenou odměnu. Jedinou právní skutečností rozhodnou pro vznik práva na přiměřenou odměnu je tudíž uplatnění práva na patent. Je nutné připomenout, že okamžikem uplatnění práva na patent je původce doživotně vyloučen z možnosti disponovat s majetkovými právy spojenými s technickým řešením. K jejich znovunabytí by mohlo dojít jen převodem, který však z logiky věci bude úplatný. Stejně tak by to tomu bylo, pokud by došlo k marnému uplynutí zákonné tříměsíční lhůty, kdy by zaměstnavatel následně chtěl majetková práva nabýt. Protože by majetková práva přešla zpět na zaměstnance, ten by musel svolit k jejich zpětnému převodu, přičemž nelze předpokládat, že by nabídl zaměstnavateli stejně výhodné podmínky, jakoby mu náležely v případě zákonné cese. Vázanost vzniku práva na přiměřenou odměnu na okamžik uplatnění práva na patent mají problém akceptovat především zaměstnavatelé, pro které se z uplatnění práva na patent stává velmi významné obchodní rozhodnutí. Lze si totiž představit, že zdánlivě slibné technické řešení v konečném důsledku nebude pro zaměstnavatele obchodně využitelné a i tak bude zavázán poskytnout zaměstnanci odměnu. Samozřejmě platí, že výše odměny se odvíjí i od významu a možného přínosu řešení, takže není vyloučeno, že odměna by ve výše popsaném případě nutně musela dosahovat závratných částek. Nicméně, obecně lze konstatovat, že řada zaměstnavatelů by upřednostňovala, kdyby vznik práva na přiměřenou odměnu byl vázán na okamžik, kdy je naprosto zřejmé, že vynález bude ziskový. Taková úvaha samozřejmě není na místě, a pokud by se zaměstnavatel snažil ji implementovat do své vnitropodnikové normy, soud by ji v případě sporu pravděpodobně nebral v potaz pro její rozpornost se zákonem.

V praxi se také objevuje přístup, že zaměstnavatelé považují odměnu za uplatnění práva na patent za složku mzdy, resp. informují své zaměstnance o tom, že nárok na odměnu nemají, neboť vynálezecká činnost je naplní jejich práce, za jejíž vykonání je jim vyplácena mzda. V tomto směru se autorka přiklání k názoru právní teorie²⁸¹, že ustanovení § 9 odst. 4 má kogentní povahu a není možné se od něj proto odchýlit. Je totiž potřeba zohlednit, že zaměstnanec je slabší smluvní stranou. Ujednání mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem o tom, že odměna nebude vyplácena, by proto neměla být považovaná za platnou.

3.2. Určení výše přiměřené odměny

Určení konkrétní výše odměny je mnohdy problematické, a zejména pokud zaměstnavatel nemá mechanismus jejího výpočtu předem upraven ve vnitropodnikové normě nebo mezi ním a zaměstnancem nepanuje shoda ohledně navržené výše odměny. Zaměstnavatel však může pravidla odměňování, resp. základní kritéria zákona, rozpracovat do již zmíněné vnitropodnikové normy, kdy svým zaměstnancům přislíbí určité plnění (tj. odměnu) za výkon nebo výsledek (tj. vytvoření technického řešení). Povahově se tak bude jednat o veřejný příslib^{282,283} Pro případ, že zaměstnavatel nedisponuje takovým interním předpisem, který by podrobně upravoval vzájemná práva a povinnosti mezi stranami v případě vytvoření podnikového vynálezu, bude na místě vyjednat si je individuálně na smluvní bázi ještě před uplatněním práva na patent. Obdobný princip je užit i v případě vytvoření zlepšovacích návrhu²⁸⁴.

---

²⁸¹ CHLOUPEK, Vojtěch, HARTVICOVÁ, Kateřina, a kol. *Patentový zákon*. Komentář. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2017, s. 72.

²⁸² Srov. § 1733 a § 2884 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸³ HORÁČEK., Roman, ČADA Karel, HAJN Petr. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 2. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2011, s. 70.

²⁸⁴ Srov. § 73 odst. 2 zákona č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů.

Pro určení konkrétní výše přiměřené odměny za uplatnění práva na patent jsou rozhodná čtyři kritéria – tj. (1) technický a hospodářský význam vynálezu (tj. jeho inovativnost), (2) přínos dosažený jeho možným využitím nebo jiným uplatněním (tj. zpravidla ekonomický přínos), (3) materiální podíl zaměstnavatele na vytvoření vynálezu (tzv. share factor) a (4) rozsah pracovních úkolů původce. Tato kritéria napomáhají určení výše odměny tak, aby byla přiměřená a zohledňovala jak zájmy zaměstnance, tak zaměstnavatele.

Protože v souvislosti s podnikovými vynálezy velmi často dochází k zaměňování pojmů, je na místě upozornit, že odměna vyplácena zaměstnanci není odměnou za podnikový vynález, resp. za technické řešení jako takové, ale odměnou za uplatnění práva na patent. Právě ono nepochopení smyslu úpravy vyvolává mezi stranami spory, kdy původci podnikových vynálezů nabývají dojmu, že je jejich nárok na odměnu nedůvodně krácen, když zaměstnavatel evidentně z podnikového vynálezu výrazně těží. Původce podnikového vynálezu však, na rozdíl od zaměstnavatele, který je de facto v postavení vlastníka daného řešení, nemá žádná majetková práva. Podnikový vynález je totiž nehmotným majetkem zaměstnavatele, přičemž i z důvodové zprávy k ustanovení § 9 PZ explicitně vyplývá, že odměna je výrazem hmotného ocenění tvůrčí práce zaměstnance.

Některé zahraniční právní úpravy užívají k určení výše přiměřené odměny tzv. metodu licenční analogie, která se v českém prostředí používá při oceňování nehmotného majetku. Protože přístup k problematice podnikových vynálezů není v rámci EU jednotný a její úprava je ponechána na vůli států, nelze automaticky přebírat některé zahraniční instituty do českého prostředí, neboť ty jsou vybudovány na zcela odlišných základech a principech. Uplatnění licenční analogie není na místě ani z toho důvodu, že podmínky udělení případné licence k předmětu průmyslového vlastnictví má právo vyjednávat pouze vlastník, který následně těží plody nebo užitky²⁸⁵ (tj. licenční poplatky) z takové věci.

---

²⁸⁵ Srov. § 1120 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

I přesto, že zaměstnanci zajisté náleží určitá míra ochrany ve vztahu k určení přiměřené výše odměny, je nepochybné, že právní úprava podnikového vynálezu je konstruována více ve prospěch zaměstnavatele, kterému má být zajištěno zhodnocení nákladů vynaložených v rámci procesu tvorby podnikového vynálezu. Rozdílnost postavení vyplývá i z rizik, kterým je vystaven výlučně zaměstnavatel. Ta spočívají zejména ve vstupních nákladech zaměstnavatele na podporu výzkumu a inovací, nejistotě ohledně faktické využitelnosti vynálezu, nákladech na průmyslově právní ochranu a případné odpovědnosti spojené s uplatněním vynálezu. Zaměstnanec tudíž nemůže očekávat, že mu bude náležet odměna vypočtená jako podíl na konečném výsledku „společného“ úsilí. Fakticky se totiž vůbec nejedná o odměnu za vynález jako takový, nýbrž o hmotné ocenění tvůrčího přínosu zaměstnance, o který obohatil každodenní plnění svých pracovních úkolů tím, že do nich promítl svou osobnost.

4. ZÁVĚR

Množství zdánlivě zbytečných sporů o odměnu za uplatnění práva na patent by se pravděpodobně dalo předejít, pokud by zaměstnavatelé věnovali náležitou péči přípravě svých interních předpisů a pravidelně s jejich zněním seznamovali své zaměstnance. Tímto jednáním by vzrostla nejen jejich informovanost, ale možná i motivace dosahovat lepších pracovních výsledků, které mohou vést až k vytvoření podnikových vynálezů. Byť předmětem tohoto příspěvku nebylo rozebírat stav vnitropodnikových norem českých zaměstnavatelů ve vztahu k podnikovým vynálezům, provedení takového výzkumu by jistě vneslo více světla do této problematiky, neboť by mohlo pomoci odhalit chyby, kterých se zaměstnavatelé při jejich tvorbě dopouští. Právní úprava podnikových vynálezů v České republice je často kritizována jako příliš obecná. Abstraktnost kritérií však byla zákonodárcem zvolena pravděpodobně záměrně, a to zejména kvůli širokému poli specifických vědních oborů, ve kterých

může k vytvoření podnikového vynálezu dojít. Pokud by kritéria byla naopak vymezena příliš úzce, nebylo by možné pod ně podřadit některé specifické případy. Je pak určitě namístě, aby zaměstnavatelé využili možnosti upravit vzájemná práva a povinnosti mezi stranami interní normou. Pokud taková pravidla neexistují, může přijít na řadu uzavření dohody, která bude reflektovat čtyři základní východiska právní úpravy rozhodná pro určení konkrétní výše odměny. Úvaha *de lege ferenda*, která by navrhovala zakomponování povinnosti uzavřít s původcem podnikového vynálezu dohodu o odměně za uplatnění práva na patent je jistě nadbytečná, neboť to zjevně nebylo úmyslem zákonodárce ani v době přijetí zákona, když obdobnou povinnost ukládá stranám pouze v případě vytvoření zlepšovacího návrhu.

Samozřejmě nikdy nebude možné riziko vzniku sporů o odměnu zcela eliminovat, neboť v praxi vznikají i skutkově velmi složité situace (zejména pokud absentuje vnitropodniková úprava), které není snadné vyřešit ani za pomoci přizvaných znalců, kteří se snaží vyčíslit přiměřenou výši odměny za uplatnění práva na patent.

Kontakt:

Mgr. Martina Kopcová

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

kopcova.mar@gmail.com

5. LITERATURA

- HORÁČEK., Roman, ČADA Karel, HAJN Petr. *Práva k průmyslovému vlastnictví*. 2. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2011, s. 507.
- CHLOUPEK, Vojtěch, HARTVICOVÁ, Kateřina, a kol. *Patentový zákon. Komentář*. 1. Vydání. Praha : C.H. Beck, 2017, s. 350.

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění pozdějších předpisů
- Arbeitnehmererfindergesetz (German Act on Employee's Invention)

MOŽNOSTI JUDIKATURY PŘI PRÁVNÍM VYMEZENÍ UMĚLÉ INTELIGENCE

MIROSLAV GALVAS

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Umělá inteligence je pravděpodobně jeden z nejdůležitějších institutů, se kterým se bude muset právo v budoucnosti vypořádat. Smyslem tohoto příspěvku je přiblížit její podstatu a dopady, které bude pro právo znamenat. První projevy umělé inteligence budou muset s největší pravděpodobností posoudit soudy. Proto je nezbytné, aby byla teorie umělé inteligence dostatečně připravená na její první výskyt.

Klíčová slova: Umělá inteligence; judikatura; smart technika, samostatnost, zákony robotiky.

Abstract: Artificial intelligence is probably one of the most important institutes, about which the law is going to deal with. The main point of this paper is to insight it's substance and effects for the law. First demonstrations of the artificial intelligence shall judge courts. Therefore it is essential to prepare theory of law for first occurrence of the artificial intelligence.

Key words: *Artificial intelligence; judicature; smart technology; independence; laws of robotics.*

1. ÚVOD

Problematika umělé inteligence se jeví být aktuální již několik desetiletí. „*V padesátých letech 20. Století se zdálo, že se co nevidět objeví mechanické služby a služové. Stavěly se stroje, které dokázaly hrát dámu a řešit algebraické úlohy*“²⁸⁶ Do dnešní doby však pravá umělá inteligence vytvořena nebyla, ačkoliv se na ní usilovně pracuje.

Přesto si troufám tvrdit, že současná doba a české právní prostředí není připraveno na její skutečný výskyt. Cílem tohoto příspěvku je především přiblížení pojmu umělé inteligence, její základní vymezení a pochopení jejího významu. S ohledem na nemožnost přesného určení doby jejího výskytu se jeví jako nejpravděpodobnější, že se s projevy její existence jako první setkají soudy a bude tak na nich k umělé inteligenci zaujmout první postoj.

Domnívám se, že současné právní prostředí v České republice neumožňuje uchopení umělé inteligence v celé její podstatě a důsledcích její existence. Problematika umělé inteligence přesahuje jednotlivá právní odvětví obdobně, jako je přesahuje pojem právní osobnosti člověka.

2. TEORETICKÉ VYMEZENÍ UMĚLÉ INTELIGENCE

Abychom mohli vůbec s pojmem umělé inteligence pracovat, je nezbytné její právně teoretické vymezení. Problémem je již obecné chápání daného pojmu širokou veřejností, postupný (evoluční) technologický pokrok a pokřivení pojmu vědecko-fantastickou uměleckou tvorbou.

2.1. Smart technika

Již nyní je celý náš svět obklopen „chytrou technikou“ líbivě označovanou přívlastkem „smart“. Ať jde o chytré telefony a televize,

---

²⁸⁶ KAKU, Michio. *Budoucnost myslí: fascinující průvodce světem technologií, které umožňují realizovat sny tvůrců sci-fi*. Brno: BizBooks, 2015. S. 225.

samořiditelné automobily, vyhledávací nástroje na internetu nebo například počítačové hry, existují s námi uměle vytvořené programy sloužící uspokojování našich potřeb. Tyto programy mají jasně definovaný účel a možnosti, jak je dosáhnout.

Jde o věci, které se vymykají klasickému pojetí přístroje fungujícího na mechanickém principu jako například mlýnek na maso. Dále jde o služby, které dříve poskytovali lidé se speciálními dovednostmi, drahým vzděláním nebo na základě státní licence. Pro překlady z cizího jazyka již postačují tyto programy s tím, že lze takto překládat i odborné či publicistické články, např. listu *Le Monde*.²⁸⁷

Jde o první fázi vývoje umělé inteligence, která je v současnosti podřaditelná pod pojem „autonomní stroj“. Ten totiž v mezích své funkce může vykonávat činnosti, které ze své podstaty budou právním či dokonce protiprávním jednáním. Programy sledující stavy skladových zásob mohou chybějící zásoby doobjednávat na předem definovaný počet v mezích předem definované ceny jednoho či více dodavatelů. Takový program pouze sleduje určené hodnoty a na základě výrokové logiky postupuje při svém jednání.²⁸⁸

To lze ilustrovat na klasické implikaci, podle níž platí podmínková věta: Jestliže stav zásob klesne pod hranici 20 kusů (výrok A), potom je nutné objednat takový počet sledované součástky, aby celkový počet dosáhl počtu 100 kusů (výrok B). Zjednodušeně pak na příkladu rovnoramenných vah, které při vychýlení jednoho ramene shodí první kostku domina, která nastartuje dominový efekt dalších kostek.

Ve své podstatě nejde o projev myšlení samotného stroje, ale o logický a předem určený (naprogramovaný) sled událostí vedoucí od prvotního podmětu k předem očekávanému výsledku. Pád první

---

²⁸⁷ SCHERER, Matthew. REGULATING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS RISKS CHALLENGES COMPETENCIES AND STRATEGIES. *Harvard Journal of Law* [online]. 2016, 29(2), s. 354. [cit. 2017-02-19].

²⁸⁸ Jedná se o umělou inteligenci symbolickou, konvenční. Blíže HIEOVSKÁ, Katarína a Peter KONCZ. Application of Artificial Intelligence and Data Mining Techniques to Financial Markets. *ACTA VŠFS* [online]. 2012, 2012(1), s. 63 [cit. 2017-02-25]. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/periodika/acta-2012-01.pdf>.

kostky vyvolá pád dalších kostek v dosahu první kostky až po pád kostky stojící na konci celého řetězu.

I tak je ale tato umělá inteligence chápána jako samostatný předmět, který na základě vnitřních procesů vytváří následky. Druhý současný přístup k umělé inteligenci tohoto druhu je její začleňování do živého lidského organismu. „*Toto propojování v nejširším slova smyslu probíhá po tzv. technologické spirále od úsvitu lidstva – zdálo by se, že vlastně není ničím zvláštní. V současné době však zažíváme nevídané invazivní proliferaci technologií postavených na přístupech umělé inteligence do mozku člověka.*“²⁸⁹

Projevem propojování umělé inteligence a člověka je počet chytrých telefonů, které se vyznačují přístupem k internetu. Dle zprávy Českého statistického úřadu používalo mobilní internet v roce 2015 téměř třetina dospělé populace (37 %, tj. 3,2 mil. osob). V roce 2014 to bylo 29 % dospělé české populace a v roce 2013 pouze pětina.²⁹⁰ Meziroční nárůst za poslední 3 roky činí téměř 10 %, což je poměrně vysoké číslo.

Podíl „smart“ techniky a „smart“ řešení se v dnešní době stále zvyšuje, jak dokládá výše uvedená statistika. Přesto se jedná pouze o zařízení, které lidem usnadňují život v mezích své funkce. To by mělo být jedním z hraničních znaků umělé inteligence v právním slova smyslu. Umělou inteligencí by mělo být považováno to, co samo ze své podstaty může překonat omezení dané při svém vzniku. Pokud tohoto není schopno, nemůže jít o nic jiného, než o pouhý chytrý nástroj.

Ten totiž má možnost poznání či sběru dat a jejich následné analýzy s možností dalšího jednání na základě této jeho vnitřní analýzy, ale nemůže svůj rámec překročit. Z povahy věci není podstatné, kde bude tento chytrý nástroj umístěn. Může být samostatnou věcí, ale může být také součástí lidského těla.

---

²⁸⁹ ŽÁČKOVÁ, Eva. *K čemu konvergují nové technologie?..* Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. s. 58.

²⁹⁰ Informační společnost v číslech 2016. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2017-02-19]. Dostupné z: https://www.czso.cz/documents/10180/43344124/IS2016_Shrnuti.pdf/c87dbb00-de46-4ab6-b85b-f9725b0445c6?version=1.1.

2.2. Připodobnění člověku

Definování opravdové umělé inteligence je obtížné z několika důvodů. Prvním je skutečnost, že definiční znaky se musejí blížit definičním znakům člověka. Nicméně do současné doby nebyl problém s definicí člověka problém²⁹¹, když se jedná o jedinečný právní pojem. Tomu ostatně odpovídá i § 23 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném znění (dále jen „o. z.“) ve spojení s § 15 o. z., § 18 o. z. Definice člověka nebyla do doby nutnosti definování obdobného subjektu potřebná. Člověkem je totiž člověk. A co není člověkem je věcí podle § 489 o. z.

Současně musí být definice umělé inteligence od člověka odlišná. Základním rozdílem je „umělost“ umělé inteligence od „přirozenosti“ člověka. S tímto nebude problém při prvním vymezení umělé inteligence vytvořené člověkem. Ten však nastane v okamžiku, kdy se samotná umělá inteligence začne dále rozmnožovat, duplikovat. Bude otázkou, jaký dopad bude tento vývoj mít. K tomu bude nutné připočítat problém přenášení lidského vědomí do kybernetického prostoru. A aby toho nebylo málo, problém přenášení umělé inteligence do lidského těla.

V těchto pokročilých stádiích (lidského) vývoje si nemůžeme vystačit s dnešním pojetím chápání člověka a jistě ani nevystačíme. To z toho důvodu, že neexistuje právní vymezení života, smrti, inteligence. Tedy základních definičních znaků člověka. Aby mohla právně-teoreticky existovat umělá inteligence, musí nejdříve dojít k přesnému vymezení výše popsaných znaků lidí. Nelze přijmout za dostatečnou současnou definici člověka, podle níž je člověkem člověk. V takovém případě nebudeme schopni odpovědět na otázku související s přenosem vědomí kterýmkoliv směrem.

Je až s podivem, že definici smrti nenalezneme v žádném obecném předpise České republiky. Je proto potřeba vyjít z definice smrti v § 2

---

²⁹¹ DOBROVOLNÁ, Eva. § 23 [Počátek a konec právní osobnosti člověka]. In: LAVICKÝ, Petr a kol., Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 179

písm. e) zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů²⁹². Z této definice je zřejmé, že smrt a tudíž i život jsou odvislé od biologické podstaty těla a jeho funkcí. Čistě pozitivisticky by člověkem bylo nutno chápat stav, kdy bude do fungujícího lidského těla přenesena umělá inteligence. Naopak status člověka pozbude lidské vědomí přenesené mimo lidské tělo. Takové vědomí se stane věcí.

2.3. Nehmotná povaha

Dalším znakem umělé inteligence bude její nehmotná povaha vyjádřitelná jako program. *Počítačový program lze chápat jako soustavu příkazů, které jsou schopny řídit činnost počítače za účelem dosažení konkrétního výsledku.*²⁹³ Toto vymezení odpovídá i slovenskému vymezení programu²⁹⁴, nebo např. severoamerickému přístupu k vymezení programu.²⁹⁵

Právě systém uměle vytvořených příkazů a postupů bude tvořit základ umělé inteligence, pokud tyto příkazy budou schopny zajistit fungování umělé inteligence podle jejich dalších definičních znaků. Systém příkazů lze připodobnit k lidským instinktům, které člověku umožňují učení se v dětském věku. Každý (zdravý) člověk má již od narození ve svém genetickém kódu své základní nastavení, které se během života adaptuje na základě prostředí, výchovy, zkušeností apod.

---

²⁹² Smrtí je nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu.

²⁹³ CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr. § 65 [Obecná ustanovení]. In: CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr. Autorský zákon. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 118.

²⁹⁴ Dle § 87 odst. 1 zákona č. 185/2015 Z. z., ve znění pozdějších předpisů: Počítačový program, ktorým je súbor príkazov a inštrukcií vyjadrených v akejkoľvek forme použitých priamo alebo nepriamo v počítači alebo v podobnom technickom zariadení.

²⁹⁵ ROWLAND, Diane a Elizabeth MACDONALD. *Information technology law*. Third edition. Aberystwyth: Cavendish publishing limited, 2005, 14 - 15.

2.4. Samostatnost

Samostatnost umělé inteligence bude jedním z hlavních rozlišujících znaků, jehož pomocí bude možno odlišit umělou inteligenci od smart technologie.

Jedním jejím projevem bude možnost získávání nových informací, poznatků nezávisle na jejich vnějším vložení. Tedy bez ingerence stvořitele. Zdrojem samostatnosti v tomto smyslu bude zcela určitě logické poznávání okolního světa, učení se novým dovednostem, tvůrčí činnost.

Projevem této samostatnosti bude například seznámení se s individuálně určenou židlí, kdy umělá inteligence pozná, že se jedná o židli na základě jejích charakteristických znaků. Také ji bude schopna odlišit od jiných židlí barvou, materiálem, velikostí apod. bez toho, aby ji znalost této konkrétní židle byla dána základním programem.

Samostatností nemůže být však fungování umělé inteligence pouze na principech logiky, protože takové fungování je podřízeno pouze formální logice. Umělá inteligence musí být schopna postupovat i jinými metodami, například metodou pokusu a omylu, nebo za využití náhody.

To lze ilustrovat opět na příkladu židle, jejíž funkcí je umožnění sezení. Umělá inteligence v podobě robota (tj. umělá inteligence ve fyzickém těle) by měla být schopna židli užít nejen k sezení a šetření energie, ale i k jiným záměrům. Dosažení vyššího bodu, jako zbraň při fyzické konfrontaci, jako podnos apod. Půjde totiž o projev inovativnosti, tedy překročení základního nastavení.

Inovativnost, nebo exces v postupech umělé inteligence bude základním projevem existence skutečné inteligence. Zároveň to bude s velkou mírou pravděpodobnosti i první projev, ke kterému bude nutné přijmout právní stanovisko. Právě excesem se umělá inteligence odliší od smart technologie.

Tento exces může být jak pozitivní (umělá inteligence namísto doplnění maximálních skladových zásob koupí pole, na kterém nechá

zasít plodiny, které bude následně prodávat a svému majiteli přinese zisk), ale i negativní. V takovém případě lze uvažovat o jeho posouzení jako o vadě věci. Prvním pohledem lze dojít k závěru, že řešení obou situací je možné i bez uznání umělé inteligence.

Pokud program přinese zisk svému majiteli, rozšíří jeho jmění o daný přírůstek. Pokud dojde ke škodě, použije se ustanovení o náhradě škody, eventuálně o vadě výrobku. Nicméně tyto situace nemusejí být jediné, které připadají v úvahu.

Ekonomickým pojmem externalit rozumíme účinek činnosti, kterou nese někdo jiný než její původce. Taková externalita může být důvodem pro přehodnocení odpovědnosti majitele či výrobce umělé inteligence, zvláště pokud škoda vyvolaná touto externalitou bude podstatným způsobem zasahovat do majetkových poměrů majitele či výrobce. Inovativnost s sebou nese i riziko, které bude nutné řešit.

Projevem samostatnosti je i překvapivost řešení či jednání. Umělá inteligence založená především na logických úvahách, poměřování pravděpodobností, posuzování pravdivosti výroků bude jednat překvapivě, pokud bude uvádět nepravdu. Nebo pokud při zadaném úkolu (sledování a udržování skladových zásob) navrhne úpravu pracovního prostředí zaměstnanců. I tyto projevy bude nutné přičítat projevu umělé inteligence.

Samostatnost bude ovšem potřeba chápat i jako jistou nezávislosti na tvůrci či majiteli. Umělá inteligence si bude muset uvědomovat vlastní existenci, vlastní ohraničení v prostoru, své možnosti a potřeby. Bude nutno, aby rozlišovala sebe a ostatní věci náležející majiteli. Jen při vědomí vlastní existence lze o umělé inteligenci uvažovat jako o subjektu práva.

Z počátku bude samostatnost vyloučená, nebo velmi omezená. Nicméně s rozvojem umělé inteligence bude docházet k jejímu osamostatňování a častějším projevům ve vnějším světě. V tomto ohledu nelze samostatnost posuzovat pouze z hlediska ekonomického či právního, protože tyto aspekty nemají kvalitní vypovídací hodnotu. Jsou vytvářeny a posuzovány subjektivně,

z pohledu člověka. Nemožnost uzavření smlouvy o dodávce energie vlastním jménem, a to jak z důvodu chybějící právní osobnosti, tak nedostatečných ekonomických prostředků neznámá, že si umělá inteligence neuvědomuje sebe sama.

Zásadní otázkou při vymezení samostatnosti umělé inteligence je i druhá strana mince, tedy kontrola. Apokalyptické filmy a beletrie předpovídají převzetí vlády nad světem stroji. Je pravděpodobné, že umělá inteligence bude převyšovat svými schopnostmi lidi. A to nejen z pohledu samotné inteligence, ale zejména omezenosti lidského života biologickými procesy, křehkostí lidského těla ve srovnání se stroji.

Posouzení této otázky by vystačilo na samostatnou monografii, proto se nebudeme zabývat všemi jejími aspekty a přiblížíme si spíše jen některé v současnosti existující směry.

Nejideálnější variantou bude ta, kdy umělá inteligence a lidé budou mít stejné zájmy a nebudou si vzájemně konkurovat. V takovém případě postačí základní nastavení zákonů, kterými se budou stroje (umělá inteligence) řídit. Asi nejznámějšími takovými zákony jsou Zákony robotiky vytvořené Isaacem Asimovem.²⁹⁶ Ty jsou nastaveny jako základní hierarchické maximy, které budou vloženy do každé umělé inteligence, a na jejichž vrcholu bude zájem člověka.

Ze své podstaty pak nemůže docházet ke kolizím, když tyto bude řešit vzájemná posloupnost. V dnešní i budoucí době budou jistě připojovány další zákony. Jejich síla se může odvíjet například od základních lidských práv, jejich generačního vývoje a podobně.

Vytvořením zákonů pro umělou inteligenci bude muset jít ruku v ruce i vytvoření sankcí a způsobu jejich vymožení. Rovněž bude muset být vyřešena otázka závaznosti lidských zákonů pro umělou inteligenci.

---

²⁹⁶ 1) Robot nesmí ublížit člověku nebo svou nečinností dopustit, aby bylo člověku ublíženo. 2) Robot musí uposlechnout příkazů člověka, kromě případů, kdy jsou tyto příkazy v rozporu s prvním zákonem. 3) Robot musí chránit sám sebe před poškozením, kromě případů, kdy je tato ochrana v rozporu s prvním nebo druhým zákonem.

Druhým způsobem kontroly umělé inteligence bude biotechnické vylepšování lidí, čímž se lidé budou moci strojům vyrovnat. Nevznikne tak faktická nadřazenost umělé inteligence nad lidmi, spíše se umělá inteligence a lidé spojí, splynou. „*Tento proces byl již nastartován, když dnes má zhruba dvacet tisíc lidí kochleární implantáty, které jim propůjčují sluch. Drobný přijímač zachycuje zvuky, převádí zvukové vlny na elektrické signály, a posílá je přímo do sluchových nervů v uchu.*“²⁹⁷

Jde o projev transhumanismu, který zastává názor, že současná lidská přirozenost není finálním vývojovým stupněm lidské existence. Vychází z lidské přirozenosti zlepšování a vylepšování se, z evoluce.²⁹⁸ Ačkoliv se to může zdát zvláštní, otázka transhumanismu je stará několik staletí, její počátky lze najít u Danta Alighieriho v Božské komedii, v nauce konfucianismu nebo v učení Charlese Darwina.²⁹⁹

Důsledkem tohoto přístupu může být vzájemné vyvažování se lidí a umělé inteligence na principu dělby moci, nebo jejich splnutí do jedné entity. Tím dojde k odstranění rozporů mezi jednotlivými subjekty.

Třetím a zatím nejpravděpodobnějším přístupem kontroly umělé inteligence bude obdoba vypínače. Ta se aplikuje na aktuální rozvoj asistentů řidiče automobilů (podrobněji dále). Je však otázkou, zda a jak dlouho bude tento koncept udržitelný, když pouhá asistence lidem je něco odlišného od umělé inteligence jako takové, se všemi jejími potencionálními právy.

2.5. Cílenost

S aspektem samostatnosti souvisí i cílenost nebo směřování činnosti umělé inteligence. Smyslem chůze nejsou jednotlivé kroky, ale její cíl. Lidský život probíhá standardně v určitých etapách, které se

---

²⁹⁷ KAKU, Michio. *Budoucnost myslí: fascinující průvodce světem technologií, které umožňují realizovat sny tvůrců sci-fi*. Brno: BizBooks, 2015. s. 257.

²⁹⁸ ŽÁČKOVÁ, Eva. *K čemu konvergují nové technologie?..* Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. s. 18 a násl.

²⁹⁹ Opt. cit sub. 13.

vyznačují jednotlivými dílčími cíli. Racionální jednání je definováno existujícím cílem nebo cíli. Proto se v současnosti při definování umělé inteligence na tento prvek klade mimořádný důraz.³⁰⁰

Cílenost jednání umělé inteligence můžeme chápat jak v rovině vyhledávání nejlepšího možného řešení dílčího problému z několika možných řešení, tak i v podobě řešení generálního problému. Tím může být například maximalizace zisku při podnikání, které lze dosáhnout snížením nákladů, zefektivňováním produkce, hledáním nových trhů, tedy řešením dílčích problémů.

Nevýhodou užití cílenosti jednání umělé inteligence při jejím definičním vymezení je pak nedostatečnost vymezení samotného cíle. V různých situacích jsou i různé cíle, čímž docházíme k tomu, že definiční znak umělé inteligence, cílenost jejího jednání, se samotným jednáním mění. Tím pádem se mění i samotná podstata umělé inteligence.

Proto je potřeba cílenost chápat výhradně z obecného pohledu, nikoliv konkrétního. Samotná existence cíle, vyšší záměr jednání umělé inteligence postačuje pro naplnění definičního znaku bez ohledu na to, co konkrétně cílem bude. Definování konkrétního cíle by rovněž vedlo k tomu, že jeho dosažením nebo zmařením by umělá inteligence pozbývala své podstaty. Na příkladu ziskovosti to není patrné, ale například pokud by se umělá inteligence zaměřila na zachování určitého živočišného druhu, jeho vymřemím by byla ukončena i existence umělé inteligence.

Přesto se domnívám, že je nutné s cíleností jednání jako s definičním znakem počítat, protože existence cíle a snaha o jeho dosažení jsou znaky plánování, strategie, tedy inteligence samotné. Cílevědomost je rovněž průvodním jevem uvědomění si sebe sama a odůvodnění vlastní existence. Bez tohoto aspektu by se jednalo pouze o smart řešení, které tento vyšší smysl postrádá.

---

³⁰⁰ SCHERER, Matthew. REGULATING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS RISKS CHALLENGES COMPETENCIES AND STRATEGIES. *Harvard Journal of Law* [online]. 2016, 29(2), s. 361. [cit. 2017-02-25].

2.6. Schopnost učit se, jednat a rozhodovat

Nepochybně zásadním předpokladem existence umělé inteligence je její schopnost se učit. Tedy získávat vlastní činností nové poznatky, tyto analyzovat, zařadit do paměti a následně s nimi pracovat. Učení se je způsob reakce na vnější stimuly, které se váží na určité chování. Bez této schopnosti nemůže být umělá inteligence skutečně inteligentní, neboť se nebude schopna orientovat v novém prostředí.

Naopak samotná schopnost se učit ještě neznamena, že ten kdo tuto schopnost má, je inteligentní. Zvířata mají schopnost se učit, ale pouze některá jsou považována za relativně inteligentní.

Ze všech výše uvedených znaků musí být umělá inteligence schopna dospět k jednomu řešení a toto uskutečnit. Jinak bude pouze v pozici pomocného programu pro rozhodování, který se bude pohybovat na poli pravděpodobnosti. Opačně pak pokud bude software jednat na základě příkazu zvenčí, nebude se jednat o projev jeho „vůle“ a nepůjde o umělou inteligenci.

3. PRÁVNÍ DŮSLEDKY EXISTENCE UMĚLÉ INTELIENCE

S existencí umělé inteligence bude spojeno množství otázek. Bude se jednat o otázky morální povahy, tak zejména o otázky související s právním postavením umělé inteligence. Tyto otázky bude potřeba vyřešit komplexně pro všechna právní odvětví v relativně krátkém čase tak, aby nejistota nezpůsobovala vážené ekonomické, politické a etické problémy.

3.1. Morální otázky

Základní morální otázkou bude možnost zhmotnění umělé inteligence do fyzického těla. Z ekonomického pohledu se toto jeví samozřejmé, když takto bude možno vykonávat nebezpečné nebo obtížné práce. Na druhou stranu samotný vzhled robota obdařeného

umělou inteligencí bude pro lidstvo problém. Aktuální výzkumy totiž ukazují, že lidé přijímají negativně roboty s výrazně lidskými rysy. Jedná se o problematiku tzv. tajemného valu, který funguje tak, že čím lidštěji robot vypadá, tím více sympatií k němu cítíme. To ale platí jen do určitého bodu, kdy robot začne vypadat přesně jako člověk. V tomto bodě sympatie prudce klesají a robotický zjev v nás vyvolává tíseň, odpor a strach.³⁰¹

Na příkladu bolesti si nyní ukážeme, jak bude moci být odůvodněna potřeba zavedení principů přirozeného práva na umělou inteligenci.

Smyslem bolesti u lidí je zabránění dalších škod na těle v případě, že se člověk dostane do nebezpečné situace. Při styku z vařící vodu instinktivně ucukneme, čímž zabráníme popáleninám, ačkoliv již první dotek způsobí bolestivý puchýř. Pokud obdoba bolesti nebude zabudována do robotů, kteří budou vykonávat nebezpečné práce, bude docházet k jejich poškozování. Například tím, že se robot pokusí zvednout příliš těžké břemeno.

Pak bude otázkou, jak nastavit limitní práh, při kterém robot ukončí svou činnost. Zájmem výrobce bude nastavit jej co nejbližší k bodu destrukce, ale zájem vlastníka bude jiný, protože bod blízký destrukci může vyvolávat drobné trhliny, které nakonec vyústí v destrukci. S tím souvisí i problém vědomého způsobování bolesti u zvířat, například při laboratorním testování kosmetiky. Pokud existují skupiny, které chrání tato zvířata, mohou se objevit i skupiny, které budou požadovat pravidla pro ochranu práv robotů.³⁰²

Právě přístup lidí k umělé inteligenci může odůvodnit zavedení základních principů pro její ochranu. Stejně tak i vzájemná interakce dvou umělých inteligencí vůči sobě navzájem bude nutno regulovat. Asimovovy zákony robotiky se aplikují zejména na vztah člověka a robota, ale bez lidského prvku při střetu dvou robotů je nelze aplikovat.

---

³⁰¹ KAKU, Michio. *Budoucnost myslí: fascinující průvodce světem technologií, které umožňují realizovat sny tvůrců sci-fi*. Brno: BizBooks, 2015. s. 233 - 238.

³⁰² KAKU, Michio. *Budoucnost myslí: fascinující průvodce světem technologií, které umožňují realizovat sny tvůrců sci-fi*. Brno: BizBooks, 2015. s. 244 - 245..

Současný přístup k robotice je založena na majetkovém principu pána a věci (otroka). V době Římské říše se tehdejší její občané také setkávali s vlastní formou umělé inteligence, s otroky. Ti byli považováni za věci, tj., objekt práva. Dle Gaia „*Omne autem ius, quo utimur, vel ad peronas pertinet vel ad res vel ad actiones.*“³⁰³ Přičemž lidé jsou buď svobodní, nebo otroci.³⁰⁴

Ačkoliv se to na první pohled nemusí zdát, mají otroci a umělá inteligence mnohé společné znaky. V obou případech se jedná o objekt práva, kterému je faktická právní osobnost odepírána pouze uměle právní normou. Římské právo správně označuje otroka za člověka, pouze mu nepřiznává svobodu. Umělá inteligence je ze své podstaty spíše svéprávná, když se svou schopností myslet blíží člověku nejvíce ze všech známých umělých výtvorů člověka. Proto měli otroci přiznána určitá práva nakládat s majetkem (*peculium*), zastupovat pána a podobně.

V současné době dokonce existují studie, které se problematikou základních práv umělé inteligence zabývají a porovnávají je s již existujícími listinami.³⁰⁵ Navíc výzkum umělé inteligence a snaha o její vytvoření bývá označována za další evoluční (přirozený) krok lidstva³⁰⁶. Jinými slovy přirozenoprávní pravidla mohou být aplikovatelná na umělou inteligenci bez nutnosti jejich adaptace.

3.2. Aktuální témata umělé inteligence

V současné době je zřejmě nejaktuálnějším problémem vymezení podmínek provozu samořiditelných automobilů a odpovědnosti s tím spojené. Tyto vozidla vyvíjí několik společností po celém světě a některé je již také uvádí do provozu. Ve spojených státech

---

³⁰³ Gaius I., 8: Všechno právo, které užíváme, se vztahuje k osobám, nebo k věcem, nebo k žalobám.

³⁰⁴ Gaius, I. 9: „*Omnes homines aut liberi sunt aut servi*“.

³⁰⁵ ASHAFARIAN, Hutan. AIonAI: Humanitarian Law of Artificial Intelligence and Robotics. *Science* [online]. 2015, 21(1), 29-40 [cit. 2017-02-26]. MASSARO, Toni M. a Helen NORTON. SIRIOUSLY FREE SPEECH RIGHTS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE. *Northwestern University Law Review* [online]. 2016, 110(5), 1169-1194 [cit. 2017-02-26]. ISSN 00293571. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=b9b2d492-df55-4d61-a5ce-763ef89a96e0%40sessionmgr4007&hid=4104>

³⁰⁶ ŽÁČKOVÁ, Eva. *K čemu konvergují nové technologie?*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. s. 63 – 64.

amerických je již zaznamenán případ, kdy došlo při použití samořiditelného automobilu k úmrtí.³⁰⁷

Evropský parlament se v současné době intenzivně zabývá touto problematikou a vytváří studie, na jejichž základě bude možné přijmout patřičnou legislativu.³⁰⁸ Dle předpokladů budou jednotlivé státy zavádět vnitrostátní podmínky pro provoz těchto automobilů s možností přenosu odpovědnosti z (ne)řidiče na výrobce. Ze zkoumání je zřejmé, že častou podmínkou provozu těchto automobilů s pokročilými asistenty bude možnost jejich úplného vypnutí a 100% kontroly nad vozidlem řidičem. V době válečných konfliktů se jeví nanejvýš nezbytné právní uchopení válečných dronů³⁰⁹ jako jednoho z dalších projevů smart techniky, předstupně umělé inteligence.

4. ZÁVĚR

Za základní definiční znaky bude z důvodů uvedených výše nutné považovat takový program, který bude uměle vytvořený, schopný samostatného a cíleného učení se, jednání a rozhodování. Naopak definičním znakem nebude existence hmotného nosiče takového programu, ačkoliv je pravděpodobné, že bude s tělem spojován. V takovém případě půjde o robota s umělou inteligencí.

Je pravděpodobné, že s opravdovou umělou inteligencí se ještě několik let až desítek let nesetkáme. Neznamená to ale, že bychom se na její příchod neměli připravit alespoň v teoretické rovině.

---

³⁰⁷ Spoléhal na autopilota, zemřel. USA řeší první smrt v samořizené Tesle. *Auto.idnes.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://auto.idnes.cz/usa-vysetruji-prvni-smrt-v-samorizenem-aute-firmy-tesla-pee-automoto.aspx?c=A160701_074219_eko-zahranicni_fih.

³⁰⁸ FRISONI, Roberta a kol. *Research for TRAN Committee – Self-piloted cars: The future of road transport?*. European Union. [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>. ISBN 978-92-823-9056-6.

³⁰⁹ WEAVER, John. ABHOR A VACUUM: The Status of Artificial Intelligence and AI Drones Under International Law. *New Hampshire Bar Journal* [online]. 2013, 54(1), 14-21 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=b9b2d492-df55-4d61-a5ce-763ef89a96e0%40sessionmgr4007&hid=4104>

S pokračujícím technologickým rozmachem bude problematika umělé inteligence nabývat na významu.

Je potřeba si uvědomit, že naše společnost prochází, nebo se blíží ke čtvrté technologické revoluci. Technologický pokrok dosahuje takových hranic, že začínají být ohrožovány i doposud velmi úzce specializované činnosti lidského snažení jako je výkon advokacie či lékařství.³¹⁰ Evropský soud pro lidská práva již má k dispozici software, který dokáže posoudit případy stejně jako lidští soudci ve 4 z 5 případů.³¹¹ Nekontrolovaný technologický vývoj však může přinést více škod než užitku. Pokud nebudou rizika dopředu právně upravena, otevírá se velký prostor pro výskyt externalit, jejichž odškodnění nebude možné.

Oblast právní informatiky je na okraji zájmu civilistů. Právní informatika vychází dodnes z díla V. Knappa³¹² a je tedy na čase toto právní odvětví posunout do nového tisíciletí. Za hranicemi České republiky probíhají diskuze na toto téma a byla by škoda, kdybychom zůstali pozadu. Vždyť robota jsme dali světu my.

Kontakt:

Mgr. Miroslav Galvas

Právnícká fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

miroslav.galvas@seznam.cz

---

³¹⁰ DUBHASHI, Devdatt a Shalom LAPPIN. AI Dangers Imagined and Real. *Communications of the ACM* [online]. 2017, **60**(2), s. 45 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=8193cda2-e718-494e-a1fb-9572aa4b7a29%40sessionmgr4009&hid=4104>.

³¹¹ Artificial intelligence 'judge' developed by UCL computer scientists. *The Guardian* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/technology/2016/oct/24/artificial-intelligence-judge-university-college-london-computer-scientists>.

³¹² CVRČEK, František. *Právní informatika*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR ve spolupráci s Vydavatelstvím a nakladatelstvím Aleš Čeněk Plzeň, 2010. S. 15 – 16, 28 – 43.

5. SEZNAM ZDROJŮ

1. Artificial intelligence 'judge' developed by UCL computer scientists. *The Guardian* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/technology/2016/oct/24/artificial-intelligence-judge-university-college-london-computer-scientists>.
2. ASHAFARIAN, Hutan. AI on AI: Humanitarian Law of Artificial Intelligence and Robotics. *Science* [online]. 2015, **21**(1), 29-40 [cit. 2017-02-26]. DOI: 10.1007/s11948-013-9513-9. ISSN 13533452.
3. CVRČEK, František. *Právní informatika*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR ve spolupráci s Vydavatelstvím a nakladatelstvím Aleš Čeněk Plzeň, 2010. 371 s. Ediční řada Ústavu státu a práva AV ČR. ISBN 978-80-87439-00-5.
4. DUBHASHI, Devdatt a Shalom LAPPIN. AI Dangers Imagined and Real. *Communications of the ACM* [online]. 2017, **60**(2), 43-45 [cit. 2017-02-26]. DOI: 10.1145/2953876. ISSN 00010782. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=8193cda2-e718-494e-a1fb-9572aa4b7a29%40sessionmgr4009&hid=4104>.
5. HILLOVSKÁ, Katarína a Peter KONCZ. Application of Artificial Intelligence and Data Mining Techniques to Financial Markets. *ACTA VŠFS* [online]. 2012, **2012**(1), 67-76 [cit. 2017-02-25]. ISSN 1802-7946. Dostupné z: <http://www.vsfs.cz/periodika/acta-2012-01.pdf>
6. CHALOUPKOVÁ, Helena, HOLÝ, Petr. *Autorský zákon*. 4. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, 489 s. ISBN 978-80-7400-432-2.
7. KAKU, Michio. *Budoucnost myslí: fascinující průvodce světem technologií, které umožňují realizovat sny tvůrců sci-fi*. 1. vyd. Brno: BizBooks, 2015. 390 s. ISBN 978-80-265-0316-3.

8. LAVICKÝ, Petr a kol., *Občanský zákoník I. Obecná část* (§ 1–654). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.)
9. MASSARO, Toni M. a Helen NORTON. SIRIOUSLY FREE SPEECH RIGHTS AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE. *Northwestern University Law Review* [online]. 2016, **110**(5), 1169-1194 [cit. 2017-02-26]. ISSN 00293571. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=b9b2d492-df55-4d61-a5ce-763ef89a96e0%40sessionmgr4007&hid=4104>
10. ROWLAND, Diane a Elizabeth MACDONALD. *Information technology law*. Third edition. Aberystwyth: Cavendish publishing limited, 2005. ISBN 1-85941-756-6.
11. SCHERER, Matthew. REGULATING ARTIFICIAL INTELLIGENCE SYSTEMS RISKS CHALLENGES COMPETENCIES AND STRATEGIES. *Harvard Journal of Law* [online]. 2016, **29**(2), 353-400 [cit. 2017-02-19]. ISSN 08973393.
12. Spoléhal na autopilota, zemřel. USA řeší první smrt v samořizené Tesle. *Auto.idnes.cz* [online]. 2016 [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: http://auto.idnes.cz/usa-vysetruji-prvni-smrt-v-samorizenem-aute-firmy-tesla-pee-/automoto.aspx?c=A160701_074219_eko-zahranicni_fih.
13. VLADECK, David C. MACHINES WITHOUT PRINCIPALS: LIABILITY RULES AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE. *Washington Law Review* [online]. 2014, **89**(1), 117-150 [cit. 2017-02-26]. ISSN 00430617. Dostupné z: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=5&sid=fb4bb433-5886-4497-adcd-60591ff796d7%40sessionmgr103&hid=102>.
14. WEAVER, John. ABHOR A VACUUM: The Status of Artificial Intelligence and AI Drones Under International Law. *New Hampshire Bar Journal* [online]. 2013, **54**(1), 14-21 [cit.

2017-02-26]. ISSN 05484928. Dostupné z: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=6&sid=b9b2d492-df55-4d61-a5ce-763ef89a96e0%40sessionmgr4007&hid=4104>.

15. ŽÁČKOVÁ, Eva. *K čemu konvergují nové technologie?*. Vydání první. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. 170 stran. ISBN 978-80-261-0574-9.

ROZLOŽENÍ DŮKAZNÍHO BŘEMENE V OTÁZCE PROKAZOVÁNÍ PRAVOSTI PODPISU NA SMĚNCE VE SVĚTLE JUDIKATURY

RENÁTA HAVELKOVÁ³¹³

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Ohledně rozložení důkazního břemene v otázce prokazování pravosti podpisu na směnce panuje v rozhodovací činnosti soudů již delší dobu nesoulad. Ač Nejvyšší soud v rámci své sjednocovací činnosti již několikrát vyslovil názor, že nositelem tohoto důkazního břemene je žalobce, stále se objevují rozhodnutí, v nichž soudy prosazují opačný názor a kladou toto břemeno na žalovaného. Autorka příspěvku zhodnotí oba tyto postoje a uvede argumenty ve prospěch názoru Nejvyššího soudu, který považuje za správný.

Klíčová slova: Důkazní břemeno; pravost podpisu; podpis na směnce; směnečné řízení.

---

³¹³ Autorka příspěvku je advokátní koncipientkou Advokátní kanceláře Narcis Tomášek & partneři se sídlem U Starého mostu 111/4, 405 02 Děčín III.

(The authenticity of a Signature on the Bill of Exchange in the Light of Case Law)

Abstract: The question of proving the authenticity of a signature on the bill of exchange in payment order proceedings based upon bill of exchange is a very problematic issue, as the division of burden of proving authenticity/non-authenticity of a signature on the bill of exchange is not harmonized by judicial decisions. The Supreme Court of the Czech Republic promotes a conclusion that the burden of proof in this matter lies on the litigator. On the contrary, also in recent case law we can find judicial decisions of lower courts saying that it is the defendant who is required to prove the non-authenticity of his signature on the bill of exchange. This article aims to analyze the argumentation of both opinions and to evaluate them.

Key words: Burden of proof; authenticity of a signature; signature on the bill of exchange; payment order proceeding based upon bill of exchange.

1. ÚVOD

Rozložení důkazního břemene v otázce prokazování pravosti podpisu na směnce považují za jednu z klíčových otázek směnečného řízení (tedy specifického rozkazního řízení ve smyslu ustanovení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád), jelikož může za určitých podmínek determinovat výsledek sporu.

Judikatura v České republice zabývající se nastíněnou problematikou není zcela jednotná a v soudních rozhodnutích se vyskytují dva naprosto opačné názorové proudy – krajské a vrchní soudy rozhodují tuto otázku mnohdy ve prospěch žalobce (kladou tedy důkazní břemeno k tíži žalovaného), zatímco Nejvyšší soud jako sjednocovatel judikatury již několik let prosazuje závěr, že důkazní břemeno při prokazování pravosti podpisu na směnce tíží žalobce (za podmínky, že pravost podpisu na směnce žalovaný ve směnečném rozkazním řízení zpochybní).

Nejednotnost rozhodování soudů v této oblasti považují za velmi nežádoucí a s ohledem na dlouhodobost tohoto rozporu až alarmující stav. Jednou ze základních zásad demokratického právního státu je zásada (resp. princip) právní jistoty a předvídatelnosti soudních rozhodnutí, kdy platí, že obdobné případy mají být rozhodovány obdobně (není-li zde legitimní důvod pro jiný závěr – v takovém případě je však ze strany orgánu veřejné moci nutné věnovat maximální úsilí kvalitě odůvodnění tohoto jiného závěru).³¹⁴ Právní jistotu a předvídatelnost rozhodnutí zakotvuje jako jednu ze základních zásad soukromého práva i zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který v ustanovení § 13 uvádí: „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“³¹⁵ I když je důkazní břemeno

³¹⁴ Zásada *de similibus idem est iudicandum*, tedy o obdobných případech se má rozhodovat obdobně.

³¹⁵ § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

institutem procesního práva, považuji za nutné nesoulad rozhodovací praxe v této otázce odstranit a postupně dojít ke sjednocení závěrů ohledně této problematiky, jelikož právě v důsledku jiného rozložení důkazního břemene ohledně pravosti podpisu na směnce může dojít k tomu, že obdobné případy nebudou rozhodovány obdobně.

Tento článek si klade za cíl rozebrat a zhodnotit oba přístupy k nastíněné problematice a argumentačně podložit názor Nejvyššího soudu, který autorka článku považuje za správný.

2. OBECNĚ O DŮKAZNÍM BŘEMENU A PROKAZOVÁNÍ PRAVOSTI PODPISU ZNALECKÝM POSUDKEM

Důkazní břemeno lze charakterizovat jako procesní nástroj, který rozhoduje o výsledku řízení za podmínky, že v řízení nebyl dostatečně prokázán rozhodný skutkový stav.³¹⁶ Můžeme rozlišovat důkazní břemeno objektivní, které stanoví postup soudu v případě, že veškeré vykonané dokazování neumožnilo zjistit podstatné skutkové okolnosti a skutkový stav zůstal neobjasněn (stav *non liquet*), a důkazní břemeno subjektivní, které představuje procesní důsledek pro nositele důkazního břemene v případě jeho neunesení.³¹⁷ Subjektivní důkazní břemeno se pak dělí ještě na důkazní břemeno abstraktní (nenavázané na konkrétní spor) a konkrétní (které je určováno obsahem konkrétního sporného řízení).³¹⁸

V klasickém civilním sporném řízení nesou břemeno tvrdit a prokazovat účastníci – odpovědnost za neunesení těchto břemen se následně může projevit jejich neúspěchem ve sporu. Platí, že žalobce tvrdí a prokazuje skutečnosti jeho právo zakládající, zatímco

---

³¹⁶ CHALUPA, Radim. Vybrané otázky důkazního břemene o zaplacení směnečného nároku. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12, s. 26-34.

³¹⁷ MACUR, Josef. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 7-8.

³¹⁸ CHALUPA, Radim. Vybrané otázky důkazního břemene o zaplacení směnečného nároku. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12, s. 27-28.: „Abstraktní důkazní břemeno reflektuje abstraktně uchopenou procesní situaci nezohledňující specifika konkrétního sporu a vývoje tohoto sporu. Konkrétní důkazní břemeno je určováno obsahem konkrétního sporu; zohledňuje vývoj řízení, v němž žalovaný svým procesním postojem reaguje na nárok uplatněný žalobcem.“

žalovaný tvrdí a prokazuje skutečnosti právo žalobce vylučující nebo zpochybňující. Jako první naplňuje svou povinnost tvrzení a prokázání konkrétních skutečností, které podle hmotného práva odůvodňují jeho požadavek, žalobce, až následně vzniká povinnost tvrzení a prokazování i žalovanému (reaguje na žalobcovy argumenty).³¹⁹

Ve směnečném řízení je rozložení důkazního břemene specifické – žalobci (majiteli směnky) stačí předložit v prvopise směnku, o jejíž pravosti není důvod pochybovat, příp. další listiny nutné k uplatnění práva (např. protestní listina, listiny dokládající právní nástupnictví). Není povinen tvrdit ani prokazovat hospodářský důvod směnky, jelikož závazky ze směnky jsou abstraktní. Důkazní břemeno pak leží na žalovaném, který se musí vydanému směnečnému platebnímu rozkazu bránit prostřednictvím odůvodněných námitek.³²⁰

Pro výsledek směnečného řízení má rozložení důkazního břemene v otázce prokazování pravosti podpisu na směnce (tedy skutečnost, kterého účastníka důkazní břemeno ohledně této otázky tíží) mnohdy klíčový význam. Stěžejním důkazem pro posouzení pravosti podpisu bývá totiž znalecký posudek z oboru písmoznalectví.³²¹ K vyhotovení takového posudku je znalci třeba poskytnout originál listiny se sporným podpisem žalovaného a dostatek srovnávacích podpisů této osoby (když žalovaný sám tyto materiály neposkytne, má soud možnost si listiny s jeho podpisem vyžádat například u

---

³¹⁹ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 255-261.

³²⁰ V případě, že žalobce nedoloží originál směnečné listiny, vyzve ho k tomu soud usnesením. Vzor takového usnesení je dostupný např. v monografii ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů*. 4. aktualizované a přepracované vydání podle stavu k 1. 1. 2014. Praha: Leges, 2014, s. 224. Petr Lavický naopak zastává názor, že není na místě žalobce upomínat o předložení těchto listin, ale z důvodu nemožnosti vyhovění jeho návrhu by měl soud rovnou nařídit jednání – viz LAVICKÝ, Petr. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 827.

³²¹ Nemusí se však jednat o jediný důkazní prostředek, na což poukazuje Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1161/2010: „Nelze v této souvislosti pomínout, že znalecký posudek je jen jedním z důkazních prostředků, kterými může být pravost sporné listiny prokázána, přičemž povinností soudu je - nabídne-li žalobce i jiné důkazy, které jsou obecně vzato způsobilé uvedenou skutečnost prokázat (např. výpověď svědků, kteří byli podpisu sporné listiny žalovaným přítomni nebo listiny, v nichž se žalovaný k podpisu doznává, popř. z nichž jiným způsobem tento závěr vyplývá, respektive jiné důkazy potvrzující existenci hlavní pohledávky a její zajištění směnkou) - tyto důkazy provést a v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů (srov. ustanovení § 132 o. s. ř.) je hodnotit jak jednotlivě, tak v jejich vzájemné souvislosti a přitom pečlivě přihlížet ke všemu, co vyšlo v řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.“

finančního úřadu, správy sociálního zabezpečení atd.). Znalec pak podpisy porovnává a zkoumá u nich obecné a individuální znaky.³²² Výsledek znaleckých posudků však končí na úrovni pravděpodobnosti, jelikož se nejedná o exaktní obor (podpis nelze přiřadit k určité osobě s absolutní jistotou).

Často se stává, že si znalecké posudky odporují, příp. závěr znaleckého posudku pravost podpisu na směnce nepotvrdí ani nevyvrátí. V takových případech, kdy ani po řádně provedeném dokazování není rozhodný skutkový stav zřejmý (tzv. stav *non liquet*),³²³ o výsledku řízení rozhoduje právě rozložené důkazního břemene – ten, koho důkazní břemeno ohledně prokazování pravosti podpisu na směnce tíží, v případě neunesení tohoto důkazního břemene spor prohrává.

3. ROZHODOVACÍ ČINNOST NIŽŠÍCH SOUDŮ

Jak je naznačeno v úvodu článku, u nižších soudů rozhodujících směnečné spory (tedy soudů krajských a v odvolacím řízení soudů vrchních) se můžeme setkat s názorem, že důkazní břemeno ohledně prokazování pravosti podpisu na směnce tíží žalovaného. Žalobci dle těchto rozhodnutí stačí soudu předložit originál listiny, která (alespoň na první pohled) vykazuje znaky směnky. Pokud žalovaný popírá pravost svého podpisu na této listině, je oprávněn tuto skutečnost uvést ve svých odůvodněných námitkách proti vydanému směnečnému platebnímu rozkazu, ohledně nichž však také nese

---

³²² Blíže k metodám zkoumání pravosti podpisu – viz článek ČERNOHLÁVEK, Josef. Spory o pravost podpisu a znalecké posudky. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 22-23.: „Znalec při srovnávání sporného podpisu a ostatních podpisů, o jejichž pravosti není pochyb, zkoumá jednak obecné znaky podpisu a jednak znaky individuální. K obecným znakům patří např. výška a šířka písma, jejich vzájemný poměr; tvar základny, stupeň vázanosti mezi písmeny, sklon písma, dynamika tahu, plynulost pohybu nebo tlak ruky na podložku. Individuálními znaky je např. technika psaní jednotlivých písmen, jejich částí nebo tzv. multikomponent (tj. neoddělitelných spojení dvou či více písmen) – zde se zkoumá třeba to, kam pisatel umísťuje diakritická znaménka nebo jak vypadají jednotlivá písmena a jejich částí. Znalec poté vyhodnocuje, zda při porovnání sporného podpisu se srovnávacími podpisy převažují shodné či rozdílné znaky, a to zvláště pro znaky obecné a individuální.“

³²³ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 264.: „Zásada *non liquet* (není zřejmé) se uplatní v případě, že před soudem proběhlo tzv. procesní dokazování, avšak skutečnost podstatná pro rozhodnutí ve věci samé zůstala podle názoru soudu nejistá. V civilním řízení sporném se nouze ve skutkových zjištěních projeví k tíži strany, jíž by byla tato skutečnost ku prospěchu, pokud byla prokázána, neboť ona zpravidla nese břemeno jejího prokazování.“

důkazní břemeno – v případě, kdy dostatečně neprokáže nepravost podpisu na směnce, spor prohrává.

Tento závěr odůvodňují nižší soudy zejména specifickou povahou směnečného rozkazního řízení, které je charakteristické tím, že v mnoha aspektech zvýhodňuje žalobce (majitele směnky) oproti žalovanému (zavázanému ze směnky). Pro ilustraci lze uvést výňatek z rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. 4 Cmo 478/2006: *„Při úvahách o platnosti podpisů na směnce je zapotřebí rozlišit jejich formální a materiální stránku. Podpis právnické osoby z formálního hlediska vyžaduje označení názvu právnické osoby a podpis nějaké osoby fyzické, přičemž aby se jednalo o formálně platný podpis, vyžaduje běžná zkušenost, aby na směnce byl vyznačen vlastnoruční projev, který vykazuje zevní znaky podpisu. V tomto případě směnka v rubrice pro podpis výstavce tyto náležitosti splňuje. Teprve z hlediska materiálního je rozhodující, zda jde skutečně o vlastní svobodný projev vůle právnické osoby. K platnosti směnky však postačuje, jsou-li na ní platné podpisy z hlediska formálního, teprve pro zavázání určité osoby je nezbytné, aby směnka byla platná formálně i materiálně. Z ust. § 175 odst. 1 o.s.ř. podle názoru odvolacího soudu vyplývá, že předloží-li žalobce formálně platnou směnku, vydá soud na tomto základě směnečný platební rozkaz, čímž také žalobce unese své důkazní břemeno v řízení o vydání směnečného platebního rozkazu. Namítá-li žalovaný, že podpis na směnce není jeho pravým podpisem, namítá-li tedy nedostatek podpisu z hlediska materiálního, je pak toliko na něm, aby svá tvrzení prokázal. Odvolací soud tedy dospěl k závěru, že soud prvního stupně otázku, koho tíží důkazní břemeno v tomto sporu, posoudil zcela správně.“*

Postoj krajských a vrchních soudů argumentačně zdůvodňuje ve svém článku Zdeněk Kovařík, který konstatuje, že ačkoli se v případě směnek jedná o soukromé listiny, je třeba brát v úvahu jejich specifika, kdy podstatou cenných papírů je jejich oběžná povaha. Uvádí, že v souladu s touto koncepcí je stěžejní, aby zájemce o tyto cenné papíry cítil dostatečnou oporu v tom, že právo zakomponované v cenném papíru bude moci skutečně realizovat, přičemž nebude vystaven nadměrným rizikům s tím spojeným. Autor článku pak v souvislosti s problematikou zkoumání pravosti podpisů

poukazuje na fakt, že s tím, jak se listiny (cenné papíry) vzdalují původním účastníkům, toto riziko oboustranně vzrůstá. Proto je dle něj třeba chránit oběžnou povahu směnek a důvěru v tyto listiny při obchodování a zatížit důkazním břemenem ohledně otázky prokazování pravosti podpisu na směnce žalovaného. Obecné pravidlo, že důkazní břemeno leží na tom, kdo pro sebe ze soukromé listiny vyvozuje příznivé právní následky, bylo v době vydání článku Zdeňka Kovaříka dovozováno pouze výkladem a nebylo v zákoně výslovně zakotveno, autor článku proto poukazuje i na tuto skutečnost s tím, že nic nebrání tomu, aby byl tento „výklad“ v případě směnek jakožto specifických soukromých listin odlišný.³²⁴ Posledně zmíněný argument již od roku 2014 není relevantní, jelikož do zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, přibylo ustanovení § 565, které pravidlo prokazování pravosti a správnosti soukromých listin výslovně upravuje.

S tímto názorem se autorka tohoto článku neztotožňuje a argumentaci nižších soudů nepovažuje za dostatečnou. Soudy v takových případech totiž nerespektují obecnou koncepci důkazního břemene v českém právním řádu a důkazní břemeno kladou k tíži žalovaného v situacích, kdy žalobce sám dostatečně neprokázal základní aspekty existence jím uplatněného nároku – svou aktivní legitimaci a pasivní legitimaci žalovaného. Pro tyto případy (prokazování pravosti podpisu na směnce) zákon přitom nestanovuje žádné zvláštní domněnky³²⁵ či rozložení důkazního břemene, jako je tomu například v případech dodržení lhůty pro předložení směnky k placení.³²⁶ Pouze ze skutečnosti, že směnečné rozkazní řízení zjednodušeně řečeno „obecně zvýhodňuje“ žalobce na úkor žalovaného, nelze dovodit, že žalobce kromě povinnosti předložit soudu originál listiny, kterou lze na první pohled považovat

---

³²⁴ KOVAŘÍK, Zdeněk. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy*, 2010, r. 18, č. 8, s. 267-272.

³²⁵ Čl. I. § 20 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový: „Dokud není prokázán opak, má se za to, že nedatovaný indosament byl na směnku napsán před uplynutím lhůty k protestu.“

³²⁶ Čl. I. § 46 odst. 2 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový: „Doložka nezprošťuje majitele povinnosti směnku včas předložit a dát potřebné zprávy. Prokázat, že lhůty nebyly dodrženy, náleží tomu, kdo se toho proti majiteli dovolává.“

za směnku, netíží v řízení žádné jiné důkazní břemeno. I když je zřejmé, že u směnek je jejich oběžná povaha klíčová, nelze dle autorky článku pouze z této skutečnosti dovodit opačné rozložení důkazního břemene.

4. ROZSUDEK NEJVYŠŠÍHO SOUDU ZE DNE 21. 12. 2009, SP. ZN. 29 CDO 3478/2007

Nejvyšší soud se naopak snaží v rozhodovací praxi prosadit závěr,³²⁷ že důkazní břemeno při prokazování pravosti podpisu na směnce tíží žalobce. V novější judikatuře Nejvyššího soudu týkající se sledované oblasti je často citováno rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2009, sp. zn. 29 Cdo 3478/2007, které je dle mého názoru kvalitně odůvodněno a z jehož závěru vyplývá následující: *„Lze tedy uzavřít, že popře-li žalovaný ve sporu o zaplacení vlastní směnky její pravost, leží důkazní břemeno ohledně pravosti směnky (pravosti podpisu žalovaného na směnce) na žalobci, který směnku k důkazu předložil a který ze skutečností v ní uvedených vyvozuje žalobou uplatněný nárok.“* Soud tedy nezkoumá pravost podpisu na směnce bez jakéhokoli podnětu, ale je nutné, aby žalovaný pravost podpisu na směnce popřel. Pokud se tak stane a soud nabyde pochybnosti o pravosti podpisu žalovaného na směnce, tíží důkazní břemeno při prokazování pravosti tohoto podpisu žalobce.

Z odůvodnění citovaného rozsudku Nejvyššího soudu můžeme vyčíst: *„Jakkoli je důkazní břemeno institutem procesního práva, okruh rozhodujících skutečností, které musí účastník v řízení tvrdit a následně též prokázat, je (jak bylo vysvětleno již výše) určován hypotézou hmotněprávní normy, která upravuje sporný právní poměr účastníků. V případě sporu o zaplacení vlastní směnky (jejím výstavcem) je proto z ustanovení § 75 a § 78 odst. 1 ve spojení s § 28 zákona č. 191/1950 Sb. (tedy z hmotněprávních*

---

³²⁷ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1623/2009; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1164/2010; rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3233/2013; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1844/2015; usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2867/2014, které se vyjadřuje k případům, kdy je podpis ověřen ověřovací doložkou notáře – v takovém případě se pak jedná o veřejnou listinu, kdy se presumuje její pravost a správnost.

norem, jež upravují sporný právní poměr účastníků takového řízení) nutné dovodit, že žalobce je povinen tvrdit, že žalovaný se podpisem listiny, která vykazuje všechny znaky vlastní směnky (tj. vystavením směnky), zavázal, že žalobci zaplatí žalovanou částku, dosud tak však neučinil. Z tohoto břemene tvrzení pak pro žalobce vyplývá – jde-li o prokázání tvrzení o vystavení vlastní směnky – rovněž břemeno důkazní.“

Ač se Nejvyšší soud výslovně nehlásí k teorii analýzy norem, ve svém odůvodnění rozebíraného rozhodnutí aspekty této teorie dělení důkazního břemene využívá. Teorie analýza norem³²⁸ je založena na tom, že každý účastník řízení dovozuje pro sebe příznivé právní důsledky z jím vybrané a identifikované normy hmotného práva – ohledně znaků této hmotněprávní normy potom nese břemeno tvrzení i břemeno důkazní.³²⁹

Pro představu se nabízí uvést příklad: Podstatné náležitosti směnky stanoví zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový, a to zejména v ustanovení čl. I. § 1 ve spojení s čl. I. § 28 (směnka cizí) a čl. I. § 75 (směnka vlastní). Jestliže se tedy například žalobce domáhá vůči výstavci plnění ze směnky vlastní (vyvozuje z ní v řízení u soudu svůj nárok, kdy je podle ustanovení § 175 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, povinen předložit soudu originál „směnky“), je povinen prokázat, že předložená listina je skutečně směnkou – tedy že obsahuje všemi zákonem vyžadované náležitosti (viz čl. I. § 75 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový)³³⁰ včetně „podpisu výstavce“.

---

³²⁸ Za autora této teorie je považován německý procesualista Leo Rosenberg, podrobně se jí zabýval i Josef Macur, který zdůrazňuje, že u teorie analýzy norem převládá obsahové pojetí, kdy je třeba základní normy vykládat v souvislosti s celým zněním předpisu, popřípadě i v kontextu souvisejících předpisů, a je přitom nutné zvažovat i vnitřní obsahové vztahy a funkční vazby jednotlivých zákonných ustanovení. Blíže viz MACUR, Josef. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*, 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 65-75.

³²⁹ O teorii analýzy norem blíže viz MACUR, Josef. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*, 1. vydání, Brno: Masarykova univerzita, 1996. 162 s. Tuto teorii přehledně popisuje ve svém článku také Radim Chalupa: CHALUPA, Radim. Vybrané otázky důkazního břemene o zaplacení směnečného nároku. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12, s. 26-34.

³³⁰ Čl. I. § 75 zákona č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový: „Vlastní směnka obsahuje: 1. označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána; 2. bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu; 3. údaj splatnosti; 4. údaj místa, kde má být placeno; 5. jméno toho, komu nebo na jehož řád má být placeno; 6. datum a místo vystavení směnky; 7. podpis výstavce.“

Mám za to, že tato teorie je podpořena i koncepcí důkazního břemene v českém právním řádu, kdy žalobce je obecně povinen prokázat existenci jím uplatněného nároku, tedy mimo jiné svou aktivní legitimaci a pasivní legitimaci žalovaného.³³¹

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2015, sp. zn. 29 Cdo 1844/2015, pak k této problematice doplňuje: „Nad rámec sbora uvedeného Nejvyšší soud pro účely odstranění případných pochybností připomíná, že řešení skutkové otázky (ne)pravosti podpisu směnečného rukojmího na směnce bude odvislé od hodnocení důkazů soudem prvního stupně (§ 132 o. s. ř.). Dospěje-li v tomto směru soud prvního stupně k závěru, že dosud provedené důkazy postačují pro přijetí závěru o tom, že směnečný rukojmí směnku vskutku podepsal, bude na žalovaném, aby navrhl důkazy ke zpochybnění takového závěru; v opačném případě, tj. dospěje-li soud prvního stupně na základě již provedených důkazů k závěru, podle něhož nelze přijmout závěr o pravosti podpisu směnečného rukojmího na směnce, bude na žalobci, jehož tíží důkazní břemeno, aby navrhl doplnění dokazování k odstranění pochybností v tomto směru.“ Žalovaný, ač tedy obecně nenese důkazní břemeno ohledně pravosti podpisu na směnce, musí v řízení u soudu vzbudit alespoň důvodné pochybnosti o otázce, zda podpis na směnce patří žalovanému, či nikoli.

5. USTANOVENÍ § 565 ZÁKONA Č. 89/2012 SB., OBČANSKÝ ZÁKONÍK

Po rekodifikaci soukromého práva z roku 2014 bylo do zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, vloženo ustanovení § 565, které stanoví: „Je na každém, kdo se dovolává soukromé listiny, aby dokázal její pravost a správnost. Je-li soukromá listina použita proti osobě, která listinu zjevně podepsala, nebo proti jejímu dědici nebo proti tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce, má se za to, že pravost

---

³³¹ SVOBODA, Karel. In SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 255-265.

a správnost listiny byla uznána.“ Směnka je soukromou listinou,³³² vztahuje se na ni tudíž citované pravidlo, a žalobce, který svůj nárok vyvozuje ze směnky – soukromé listiny, by měl být nositelem důkazního břemene ohledně pravosti a správnosti této listiny (včetně prokazování pravosti podpisu na směnce).³³³

Toto pravidlo nesporně podporuje závěr Nejvyššího soudu, že nositelem důkazního břemene v otázce pravosti podpisu na směnce je žalobce. Přestože by (minimálně od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) tedy o zatížení žalobce důkazním břemenem ohledně této skutečnosti nemělo být pochyb, najdou se soudní rozhodnutí, v nichž tento závěr dosud není respektován. Jako příklad takového rozhodnutí uvádí Radim Chalupa ve svém článku usnesení Městského soudu v Praze ze dne 29. září 2014 (tedy bezmála 9 měsíců od účinnosti zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), č. j. 56 Cm 198/2014-39, jež uvádí: „*Soud vyzývá v souladu s ust. § 101 odst. 1 písm. a) a b) ve spojení s ust. § 114a o. s. ř. žalovaného, aby ve lhůtě 5 dnů ode dne doručení tohoto usnesení označil a zároveň předložil důkazy ke všem svým námitkovým tvrzením vč. námitky nepravosti podpisu na směnce... V této*

---

³³² § 567 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Veřejná listina je listina vydaná orgánem veřejné moci v mezích jeho pravomoci nebo listina, kterou za veřejnou listinu prohlásí zákon; to neplatí, pokud trpí takovými vadami, že se na ni hledí, jako by veřejnou listinou nebyla.*“; jelikož směnka ani jeden z těchto znaků nenaplnuje (není vydána orgánem veřejné moci ani ji zákon za veřejnou listinu neprohlašuje), je soukromou listinou.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2867/2014, se pak vyjadřuje k případu, kdy je podpis na směnce ověřen ověřovací doložkou notáře – v takovém případě se již jedná o veřejnou listinu, kdy je na žalovaném, aby prokázal nepravost svého podpisu na směnce: „*V souladu s ustanovením § 134 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), bylo proto na druhém žalovaném, aby prokázal opak toho, co bylo potvrzeno v ověřovací doložce, tj. že podpis na směnce není jeho pravým podpisem. ... Závěr odvolacího soudu, podle něhož ověřovací doložka notáře (obsahuje-li všechny předepsané náležitosti) se považuje za listinu o ověření, která je podle ustanovení § 6 notářského řádu veřejnou listinou, je souladný s ustálenou judikaturou dovolacího soudu (k tomu srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. října 2012, sp. zn. 21 Cdo 3461/2011, uveřejněného v časopise Soudní judikatura číslo 9, ročníku 2013, pod číslem 122, popř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2010, sp. zn. 29 Cdo 1623/2009); dovolatel přitom to, že ověřovací doložka notárky JUDr. Z. Š., vyznačená na sporné směnce u jeho podpisu, předepsané náležitosti obsahuje, nijak nezpochybnuje.*

³³³ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 2037.: „*Při dokazování listinami se kladou především otázky jejich pravosti a správnosti. Listina je pravá tehdy, pokud pochází od osoby, která je v ní uvedena jako její vystavitel. V opačném případě se jedná o listinu nepravou, zfalšovanou. Správností listiny se rozumí její obsahová pravdivost. Listina je správná, jestliže to, co je v ní uvedeno, se shoduje se skutečností. ... Je-li soukromá listina podepsána protiistranou (případně též jejími právními předchůdci uvedenými v § 565), stanoví občanský zákoník vyvratitelnou domněnku, že tímto podpisem protiistrana uznala jak pravost, tak i správnost soukromé listiny. Samotná pravost podpisu však nijak presumována není, a v případě potřeby proto jeho pravost bude prokazovat ten, kdo se soukromé listiny dovolává.*“

*souvislosti soud připomíná, že břemeno důkazní k prokázání námitek vždy tíží žalovaného, a nikoliv žalobce.*³³⁴

Lze však konstatovat, že podobná rozhodnutí jsou již spíše výjimkou a vývoj judikatury tenduje k ustálení se na závěru vysloveném Nejvyšším soudem. Přesto je však pozoruhodné – a v kontextu principu právní jistoty a předvídatelnosti rozhodování orgánů veřejné moci také krajně znepokojivé, jak dlouho se názorový konflikt mezi Nejvyšším soudem a nižšími soudy ohledně této otázky v rozhodovací praxi udržel.

6. ZÁVĚR

Důkazní břemeno je jedním z klíčových institutů procesního práva, který stanovuje pravidla pro postup soudů v případě, kdy skutkový stav, přestože již nelze objasnit dalším dokazováním, zůstane nejasný. I v těchto případech musí soud věc rozhodnout, jinak by se ze strany soudu jednalo o nezákonný a protiústavní postup – odepření spravedlnosti.

Zdánlivě by po rekodifikaci soukromého práva z roku 2014 o rozložení důkazního břemene při prokazování pravosti podpisu na směnce nemělo být pochyb – jedná se o soukromou listinu a již na základě pravidla uvedeného v ustanovení § 565 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, by nositelem důkazního břemene ohledně pravosti podpisu na směnce měl být žalobce. I přesto se však najdou rozhodnutí soudů, které názor Nejvyššího soudu podpořený shora uvedenou argumentací nerespektují a kladou důkazní břemeno ohledně této otázky na žalovaného. Za pozitivní považuji skutečnost, že se aktuálně jedná již pouze o mizivé procento případů a lze tedy očekávat, že se brzy podaří rozhodovací praxi v této otázce zcela sjednotit na závěru, že důkazní břemeno ohledně pravosti podpisu na směnce tíží žalobce, který se ze směnky svého nároku dovolává.

---

³³⁴ CHALUPA, Radim. Vybrané otázky důkazního břemene o zaplacení směnečného nároku. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12, s. 26-34.

Pokud se týká soukromých listin obecně, lze potencionálním „žalobcům“ (resp. věřitelům), kteří svůj nárok vyvozují ze soukromé listiny, doporučit, aby v případě zásadních dokumentů trvali na úředním ověření podpisu protistrany. Tím se pak vyhnou nepříjemnostem spojeným s prokazováním pravosti podpisu žalovaného v případném budoucím soudním sporu. U směnek si své postavení věřitelé takto „vylepšit“ bohužel většinou nemohou, jelikož v praxi při ověřování podpisu u směnek často mívá osoba ověřující podpis obavu, že by se připojením svého podpisu na směnku stala sama směnečným dlužníkem.³³⁵ Ve směnečném řízení však mohou věřitelé těžit z jiných výhod, které jim toto specifické rozkazní řízení přináší. V případě zajišťovacích směnek je pak možné z pohledu věřitele trvat na úředním ověření podpisu protistrany alespoň u listiny prokazující kauzální závazek a v případě neúspěchu ve směnečném řízení (zajišťovací směnka) se vydat cestou klasického řízení nalézacího (prokázání kauzy závazku).

De lege ferenda lze pak uvažovat o možnosti, kterou ve svém článku nastínil Zdeněk Kovařík, a to, že by se do zákona včlenilo ustanovení upravující povinnou formu podpisů na cenných papírech, které by nově musely být úředně ověřeny.³³⁶ K tomu však lze podotknout již výše uvedené, že v praxi při ověřování podpisu u směnek často mívá osoba ověřující podpis obavu, že by se připojením svého podpisu na směnku stala sama směnečným dlužníkem.³³⁷ Mám za to, že zákonem zakotvit a vynucovat tuto kvalifikovanou formu podpisů jako povinnou, není vhodné, a to s odkazem na jednu ze základních zásad soukromého práva – *vigilantibus iura scripta sunt* (bdělým náležejí

---

³³⁵ ČERNOHLÁVEK, Josef. Spory o pravost podpisu a znalecké posudky. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 22-23.

³³⁶ KOVAŘÍK, Zdeněk. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy*, 2010, r. 18, č. 8, s. 267-272.

³³⁷ Josef Kotásek ve svém článku uvádí k tomuto tématu i příklad z praxe – viz KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství, *Právní rozhledy*, 2000, r. 8, č. 4, s. 138-157.: „Spíše k pobavení čtenáře bych chtěl v souvislosti s účinky pouhého podpisu avala na směnce upozornit na kuriózní případ, který svého času vzbudil značný rozruch. Pracovnice obecního úřadu ověřila podpis výstavce směnky vlastní. Ověření směnečných podpisů, na rozdíl od samotné směnky, bývá v praxi spíše výjimečné a - pokud již - poskytuje se na zvláštní, ke směnce připojené listině. V daném případě byla legalizace vyznačena přímo na listině. Následně byla obec poněkud neomaleně žalována jako směnečný rukojmí! Žaloba samozřejmě neměla úspěch, neboť zde nešlo o pouhý podpis rukojmího na líci směnky, nýbrž o podpis, který byl součástí zcela jiného prohlášení, ze kterého nelze podobné závěry dovozovat (odhlédneme navíc pro účely tohoto článku od aspektů správního práva a také od samotné povahy legalizace).“

práva), kdy věřitel by měl být schopen dostatečně posoudit své postavení a zvážit rizika spojená s vymáháním směnečné pohledávky.

Kontakt:

Mgr. Renáta Havelková

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci: Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

Renca.Havelkova@seznam.cz

7. LITERATURA

- ČERNOHLÁVEK, Josef. Spory o pravost podpisu a znalecké posudky. *Bulletin advokacie*, 2016, č. 4, s. 22-23.
- HAVELKOVÁ, Renáta. Aktuální problémy směnečného řízení: diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého, Fakulta právnická, 2016. 47 s.
- CHALUPA, Radim. Vybrané otázky důkazního břemene o zaplacení směnečného nároku. *Bulletin advokacie*, 2015, č. 12, s. 26-34.
- KOTÁSEK, Josef. Směnečné rukojemství, *Právní rozhledy*, 2000, r. 8, č. 4, s. 138-157.
- KOVAŘÍK, Zdeněk. K dokazování o pravosti podpisu směnky. *Právní rozhledy*, 2010, r. 18, č. 8, s. 267-272.
- LAVICKÝ, Petr. In DAVID, Ludvík a kol. *Občanský soudní řád: Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 825-938 (§ 175 občanského soudního řádu).
- LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 2037-2041 (§ 565 občanského zákoníku).

- MACUR, Josef. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1996, 162 s.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. 29 Cdo 1161/2010.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3233/2013.
- SVOBODA, Karel a kol. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 432 s.
- ŠKÁROVÁ, Marta a kol. *Vzory rozhodnutí a úkonů soudů všech stupňů*. 4. aktualizované a přepracované vydání podle stavu k 1. 1. 2014. Praha: Leges, 2014. 797 s.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 10. 2010, sp. zn. 29 Cdo 1623/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1844/2015.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2016, sp. zn. 29 Cdo 2867/2014.
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.
- Zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový.

KVALIFIKOVANÁ VÝZVA PODLE USTANOVENÍ § 114B ODS. 1 OSŘ V JUDIKATUŘE

BARBORA HUDKOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra soukromého práva a civilního procesu

Abstrakt: Příspěvek je zaměřen na podmínky pro vydání usnesení dle ustanovení § 114b odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, tzv. “kvalifikované” výzvy, kterou se žalovanému ukládá povinnost vyjádřit se k žalobě pod sankcí vydání rozsudku pro uznání. Jádrem příspěvku je rozbor relevantní judikatury k výkladu podmínek pro postup dle § 114b odst. 1 občanského soudního řádu, a to i ve vztahu k platebnímu rozkazu.

Klíčová slova: Kvalifikovaná výzva; povaha věci; okolnosti případu; účel právní úpravy; platební rozkaz

Abstract: The paper deals with the conditions for issuing a resolution, so called “qualified” summons, which is regulated in the article § 114b paragraph. 1 of the Civil Procedure Code. This “qualified” summons is sent to the defendant to answer on the action. If the defendant does not answer, the court will issue the judgment by acknowledgement. The paper also focuses on the relevant case law in the issue of interpretation of the conditions for the procedure pursuant to § 114b paragraph. 1 of the Civil Procedure Code, and also in relation to the payment order.

Key words: qualified summons; kind of dispute; circumstances of the case; purpose of the legislation; payment order

1. ÚVOD

V příspěvku bude věnována pozornost tzv. „kvalifikované“ výzvě vydávané usnesením dle ustanovení § 114b odst. 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále v textu jen „OSŘ“), konkrétně podmínkám, za jakých je možné vůbec uvažovat o vydání usnesení ukládajícího žalovanému povinnost vyjádřit se ve lhůtě určené soudem pod hrozbou vydání rozsudku pro uznání ve smyslu ustanovení § 153a odst. 3 OSŘ.

Podmínkám, za nichž lze vydat usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ, se hojně věnovala i judikatura, která se jednak snažila vyložit, co vše lze zahrnout pod pojem „vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu“, jakožto základní podmínky pro vydání kvalifikované výzvy. Dále se příspěvek zaměřuje na podmínky použití kvalifikované výzvy ve vztahu k rozhodování platebním rozkazem, kdy rozhodovací praxe vedla k novelizaci ustanovení § 114b odst. 1 a 2 OSŘ (k tomu v podrobnostech níže).

2. K VÝKLADU POJMU „POVAHA VĚCI A OKOLNOSTI PŘÍPADU“

Ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ stanoví, že kvalifikovaná výzva může být vydána pouze tehdy, vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu. Tato definice se však skládá z neurčitých právních pojmů, které je potřeba vyložit, respektive u jednotlivých sporů vždy posoudit, zda daná věc naplňuje zákonná kritéria.

2.1. K povaze věci

Do oblasti povahy věci se řadí jmenovitě její typová, skutková či právní obtížnost, která sama o sobě vyžaduje kvalifikovanou přípravu jednání. Musí jít tedy o takový typ sporu, že již samotným předpokladem rozhodnutí takového sporu bude značný rozsah skutkových tvrzení a s tím souvisejícího dokazování. Nejvyšší soud

uvedl, že je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů mimořádně obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout, je na místě vydat kvalifikovanou výzvu.³³⁸

Nejvyšší soud tak upřesnil výklad pojmu povaha věci, nicméně tento výklad je nadále poněkud obecný. Jde o návod obecným soudům, jak mají posuzovat, zda jsou podmínky dle § 114b odst. 1 OSŘ naplněny. Je zřejmé, že nelze dopředu stanovit seznam věcí, které je třeba projednat v režimu kvalifikované výzvy, a lze tak pouze vymezit přesnější kritéria, o což se Nejvyšší soud pokusil právě v citovaném rozhodnutí.

Naopak u věcí jednoduchých, které nevyžadují rozsáhlejší přípravu jednání nepřipadá dle dlouhodobé judikatury Nejvyššího soudu vydání kvalifikované výzvy v úvahu. Otázkou ovšem je, co lze považovat za věc jednoduchou. I v případě žaloby na zaplacení peněz ze zápůjčky mezi fyzickými osobami může dojít k tomu, že žalovaný bude nárok žalobce zpochybňovat celou řadou svědectví o tom, že peníze buď vůbec nepřevzal, nebo vrátil, případně že došlo k započtení. Je to však v případě, že žaloba zní na zaplacení peněz titulu smlouvy o zápůjčce, samo o sobě důvodem pro vydání kvalifikované výzvy? Vztah týkající se smlouvy o zápůjčce je zásadně typově jednoduchou věcí, nicméně i tak se lze bránit žalobě o zaplacení celou řadou námitek, což však soud nikdy nemůže vědět předem. Je tedy i samotná hypotetická možnost namítat celou řadu skutečností důvodem pro vydání kvalifikované výzvy, nebo k tomu mají přistoupit i další okolnosti případu?

Nejvyšší soud totiž hovoří o tom, že pro kvalifikovanou výzvu je místo tam, kde je zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížné a současně tak nelze věc bez využití usnesení dle § 114b projednat při jediném jednání, a tato mimořádná obtížnost je dovozována

---

³³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004.

z předpokladu, že může být v řízení množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů, což právě učiní zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížným.³³⁹ Problémem je, že bez znalosti stanoviska žalovaného lze prakticky u každé věci říct, že jednání nemusí být připraveno tak, aby bylo možné při prvním jednání rozhodnout, protože prakticky vždy může ze strany žalovaného dojít k navrhování svědků, které je následně třeba předvolat. Nicméně měl by být brán v potaz právě aspekt mimořádné obtížnosti při zjišťování skutkového stavu, to znamená nemělo by docházet k vydání kvalifikované výzvy tehdy, kdy lze hypoteticky předpokládat, že žalovaný může mít celou řadu námitek, bez toho, aniž by například z dalšího obsahu žaloby nebo z úřední činnosti soudu nevyplývalo³⁴⁰, že půjde o mimořádně obtížné zjišťování skutkového stavu.

Problematické se ovšem jeví, že mezi věcí zcela jednoduchou a z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou je propastný pojmový rozdíl. Jak je zřetelné z výše uvedeného rozboru rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, na jednu stranu je vyžadováno pro použití kvalifikované výzvy, aby se jednalo o situaci, kdy jde o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou, avšak současně je použití ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ vyloučeno jen u zcela jednoduchých věcí. To znamená, že použití kvalifikované výzvy lze ospravedlnit téměř ve všech případech. Citovaná judikatura umožňuje soudům kvalifikovanou výzvu nadužívat, k čemuž postačí právě hypotetická možnost navrhnout důkazy, a to především svědecké výpovědi, takže i u jednoduchých věcí jsou si soudy schopny odůvodnit využití kvalifikované výzvy

---

³³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, 21 Cdo 1109/2004.

³⁴⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 760/2015.

2.2. K okolnostem případu

V případě, kde nelze vydání kvalifikované výzvy odůvodnit povahou věci, zde musí přistoupit další skutečnost, a to jsou okolnosti případu, jež právě odůvodňují postup dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ.

„Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b OSŘ v zejména takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že - ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou - tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto.“³⁴¹ Jde o situace, kde sice zjišťování skutkového stavu není mimořádně obtížné, avšak stejně hrozí průtahy v řízení. Typické jsou situace, kdy žalovaný neodpověděl již na výzvu dle § 114a OSŘ. Obecně by se mělo jednat o takové okolnosti, které mohou zapříčinit průtahy v řízení, a kvalifikovaná výzva má tyto průtahy eliminovat.

Hledisko okolností případu může být naopak i důvodem, proč dle ustanovení § 114b OSŘ nepostupovat, ačkoliv se jedná o věc skutkově a právně složitou. Typicky jde o situace, kdy je na straně žalované osoba neznámého pobytu, které byl ustanoven opatrovník.³⁴² Je totiž zřejmé, že opatrovník ustanovený osobě neznámého pobytu zásadně nemá žádné informace o projednávané věci a objektivně by tak nemohl splnit povinnost odpovědět na kvalifikovanou výzvu tak, že vylíčí rozhodující skutečnosti na obranu žalovaného neznámého pobytu a navrhne důkazy. Tady je zřejmé, že postup dle § 114b odst. 1 OSŘ by vedl ke zkrácení procesních práv žalovaného neznámého pobytu, a tím by došlo ke znemožnění realizace těchto práv a nikoliv k zabránění průtahům v řízení. Soud si je tak povinen zhodnotit i skutečnost, kdo stojí na straně žalované, než se rozhodne pro vydání kvalifikované výzvy. Bude-li žalovaným

---

³⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, 21 Cdo 1109/2004.

³⁴² Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 7. 2009, sp. zn. 15 Co 306/2009.

například nezletilé dítě, za nějž jednali rodiče, nemělo by dojít k vydání kvalifikované výzvy dle § 114b OSŘ, protože v případě, že by na ni rodiče neodpověděli, mohla by být uložena dítěti povinnost, která nemusí být po právu, nicméně by jako taková byla potvrzena rozsudkem pro uznání podle § 153a odst.3 OSŘ, přičemž nezletilé dítě je nepochybně slabší stranou a k tomu by mělo být při zvažování vydání kvalifikované výzvy přihlédnuto.

3. ÚČEL PRÁVNÍ ÚPRAVY USTANOVENÍ § 114B ODS. 1 OSŘ

Pro úplnost je na místě odpovědět na otázku, za jakým účelem byl institut kvalifikované výzvy do právní úpravy zařazen. Jde o institut přípravy jednání, jehož stěžejním cílem je připravit jednání tak, aby věc mohla být projednána a rozhodnuta zásadně při jediném jednání.³⁴³ Příprava jednání má tedy za cíl zajistit stěžejní skutková tvrzení účastníků, a pokud možno shromáždit důkazy k těmto tvrzením, tak aby nedocházelo k průtahům v řízení. Žalobce by si měl povinnost dle ustanovení § 101 odst. 1 OSŘ uvádět skutkové okolnosti a navrhopvat důkazy k objasnění věci splnit již v žalobě. K tomu, aby soud zjistil stanovisko žalovaného může využít institutu kvalifikované výzvy za předpokladu, že to vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu.³⁴⁴

K výkladu pojmu povaha věci a okolnosti případu by mělo být proto přistupováno právě z pohledu účelu, za nímž byla kvalifikovaná výzva do právní úpravy zakotvena. Tedy hlavně zamezením průtahům v řízení, což však konstantní judikatura Nejvyššího soudu prakticky nezohledňuje a obecné a široké vymezení povahy věci umožňuje odůvodnit použití ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ prakticky v každém případě, což však je zcela v rozporu s účelem

---

³⁴³ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

³⁴⁴ BUREŠ, Jaroslav. In DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 789.

této výzvy, kterým je zamezení průtahům v řízení, což povede k zajištění rychlé a účinné ochrany soukromých subjektivních práv stran.

Uvedené je dovozováno mimo jiné ze skutečnosti, že k přípravě jednání, které zahrnuje zjištění stanoviska žalovaného slouží i tzv. prostá výzva dle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ, která by měla být využívána primárně a také stanovuje povinnost žalovanému se vyjádřit a označit důkazy s tím rozdílem, že jej nestíhá v případě nevyhovění sankce v podobě vydání rozsudku pro uznání či zmeškání.

Kvalifikovaná výzva by měla být využívána až v případě, že jde o věc typově skutkově či právně opravdu obtížnou, že je vysoce pravděpodobné, že skutkových tvrzení bude skutečně hodně a s tím bude souviset i značný rozsah dokazování. Rozhodně nelze považovat za dostačující pouze hypotetickou možnost, že žalovaný navrhne například svědka a při prvním jednání nebude možné rozhodnout, poněvadž za takové situace je možné využít výzvu dle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ. Při zvažování aplikace ustanovení § 114b OSŘ by tak vždy měl být vzat v potaz jeho účel, a závěr o tom, že se kvalifikovaná výzva uplatní, by měl být založen primárně na tom, zda dojde k zamezením nedůvodným průtahům v řízení s tím, že k zamezení průtahům současně nepostačí tzv. prostá výzva podle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ.

4. KVALITA ŽALOBY JAKO PODMÍNKA POSTUPU DLE USTANOVENÍ § 114B ODSŤ. 1 OSŘ

Dalším omezením použití ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ je povinnost soudu z úřední povinnosti zkoumat, zda se nejedná o žalobu zjevně bezdůvodnou. K postupu dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ nesmí být soudem přistoupeno tehdy, je-li zřejmé, že jde o žalobu zjevně bezdůvodnou.³⁴⁵ O bezdůvodnou žalobu se jedná za

---

³⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3569/2011.

situace, kdy by ani pro prokázání veškerých skutkových tvrzení v žalobě obsažených, nebylo možné žalobě vyhovět. Proto je v rozporu s účelem institutu kvalifikované výzvy, kterým je zamezení průtahům v řízení, aby byl žalovaný vyzýván k vyjádření, jelikož žaloba může být zamítnuta i bez dokazování. Tam, kde není právní základ nároku, nelze vydat kvalifikovanou výzvu.³⁴⁶

Nastíněná rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je nepochybně správná. Pokud by totiž výzva dle § 114b odst. 1 OSŘ byla vydána, ačkoliv je nárok žalobce v rozporu s právními předpisy, nastoupily by v případě nevyjádření se žalovaného ve lhůtě automaticky účinky fikce uznání, a žalovanému by byla uložena povinnost, která je v rozporu s právními předpisy. Popsaný následek se nepochybně přičí základnímu účelu civilního soudního řízení, kterým je ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků.³⁴⁷ Bude-li totiž žalovanému uložena povinnost, která nemá oporu v právních předpisech, je zcela jasné, že nedošlo k naplnění stěžejní funkce civilního soudního řízení. Takový stav by nebylo možno akceptovat.

Do otázky výkladu ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ, respektive podmínek jeho aplikace, vstoupil i Ústavní soud, který dospěl k závěru, že chce-li soud použít kvalifikovanou výzvu, měly by být na žalobu kladeny zvýšené požadavky.³⁴⁸ Pouhé zkoumání případné bezdůvodnosti žaloby nepostačuje.

„Skutkový základ věci je při dokazování vymezen okruhem právně významných skutečností, jež předurčuje skutková podstata odpovídající hmotněprávní normy. Ohledně všech těchto právně významných skutečností musí účastníci přednést (sdělit) svou skutkovou verzi. Povinnost soudu dbát o to, aby pro účely dokazování byla známa skutková verze všech právně významných skutečností, nahrazuje z hlediska podmínek pro vydání rozsudku pro

---

³⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu, ze dne 21.10.2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003.

³⁴⁷ Srov. ustanovení § 1 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

³⁴⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. I.ÚS 1261/15.

uznání péče soudu o kvalitu žaloby."³⁴⁹ Proto by v žalobě měly být skutková tvrzení zahrnující veškeré právně významné skutečnosti.

V Ústavním soudem rozhodovaném případě se jednalo o výživné zletilého dítěte, kdy v žalobě nebyly vůbec tvrzeny skutečnosti týkající poměrů otce ani matky a též žádné tvrzení o výdělkových schopnostech otce. Přesto bylo obecným soudem postupováno vůči žalované matce vydáním usnesení dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ, ačkoliv pro stanovení výše vyživovací povinnosti je nutné znát celou řadu skutečností, jako jsou odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Jestliže existuje více osob povinných, které mají vůči oprávněnému stejné postavení, odpovídá rozsah vyživovací povinnosti každé z nich zjištěnému vztahu jejich majetkových poměrů, schopností a možností k majetkovým poměrům, schopnostem a možnostem ostatních (§ 913 a 914 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). O vyživovací povinnosti jednoho z rodičů proto nelze rozhodnout izolovaně bez relevantních informací o druhém z rodičů.³⁵⁰

Ústavní soud zdůraznil, že kvalifikovaná výzva sice slouží k zamezení průtahům v řízení a naplnění jedné ze stěžejních zásad, kterou je rychlost řízení, avšak je nezbytné respektovat principy spravedlivého procesu ve smyslu ustanovení čl. 36 Listiny základních práv a svobod, protože následné rozhodování na základě fikce uznání nároku vede k potlačení dalších stěžejních zásad jakou je zásada kontradiktornosti, veřejnosti a materiální pravdy, proto by mělo být využívání kvalifikované výzvy omezeno jen na případy, kde skutečně žalobce vylíčí veškeré právně významné skutečnosti a zároveň bude moci být tímto postupem dosaženo zamezení průtahům v řízení, přičemž nepostačí tzv. prostá výzva dle ustanovení § 114a odst. 2

---

³⁴⁹ BUREŠ, Jaroslav. In DRÁPAL, Ljubomír., BUREŠ, Jaroslav. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 791.

³⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. I.ÚS 1261/15.

písm. a) OSŘ, což by mělo být dáno právě povahou věci a okolnostmi případu.³⁵¹

V praxi je ovšem situace zcela opačná, a přestože se Ústavní soud snaží prostřednictvím ústavně konformního výkladu usměrňovat „divokou“ praxi obecných soudů při používání kvalifikované výzvy, stále přetrvává extrémní nadužívání této výzvy jen za účelem zrychlení řízení i za cenu omezení procesních práv žalovaného. Často nedochází ke zkoumání, zda jsou v žalobě veškerá právně významná skutková tvrzení, soudy se omezují jen na zkoumání tzv. bezdůvodnosti žaloby, čímž však mohou zasahovat do práva na spravedlivý proces ve vztahu k žalovanému. Kvalita žaloby by tak měla být taktéž nezbytným kritériem pro postup dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ.

5. K PODMÍNKÁM VYDÁNÍ KVALIFIKOVANÉ VÝZVY U PLATEBNÍHO ROZKAZU

Konstantní judikatura Nejvyššího soudu se kloní k názoru, že v případě, je-li výzva dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ zasílána žalovanému spolu s platebním rozkazem, není nutné, aby vydání kvalifikované výzvy odůvodňovala povaha věci či okolnosti případu.

Za účinnosti OSŘ ve znění zák. č. 123/2008 Sb., byla v odstavci 1 ustanovení § 114b OSŘ uvedena jako podmínka vydání kvalifikované výzvy povaha věci a okolnosti případu, dále byly stanoveny podmínky, za nichž nelze dle § 114b odst. 1 OSŘ postupovat. O možnosti využít kvalifikovanou výzvu při vydání platebního rozkazu se hovořilo až v odst. 2 ustanovení § 114b OSŘ, kde bylo uvedeno, že: „*Usnesení podle odstavce 1 může být vydáno, i když soud rozhodl o věci platebním rozkazem nebo elektronickým platebním rozkazem.*“ Z uvedeného znění ustanovení § 114b odst. 2 OSŘ však Nejvyšší soud dovodil, že při rozhodnutí platebním rozkazem není třeba pro vydání kvalifikované výzvy dodržet podmínky ustanovení § 114b odst. 1

---

³⁵¹ Tamtéž.

OSŘ v tom směru, že vydání kvalifikované výzvy při rozhodování platebním rozkazem nemusí splňovat podmínku, že její vydání vyžaduje povaha věci či okolnosti případu. Ale postačí jsou-li naplněny podmínky pro vydání platebního rozkazu³⁵²

K závěru, že není třeba, aby při vydání platebního rozkazu vyžadovala vydání kvalifikované výzvy povaha věci ani okolnosti případu, dospěl Nejvyšší soud na základě několika argumentů. Prvním z nich byl výklad jazykový, kdy z dikce odstavce 2 § 114b v citovaném znění dovedl, že aby se dalo hovořit o tom, že se uplatní podmínky dle § 114b odst. 1 OSŘ, musela by dikce odst. 2 znít, že kvalifikovaná výzva bude vydána za podmínek odstavce 1. Doslova Nejvyšší soud uvedl, že: „Slovní spojení „usnesení podle odstavce 1“ lze tudíž jazykově vykládat pouze tak, že v případě usnesení podle § 114b odst. 2 OSŘ musí jít o usnesení s obsahem a náležitostmi podle odstavce 1, nikoliv však za podmínek (předpokladů) podle odstavce 1. Úmyslem zákonodárce tak nebylo vázat možnost postupu podle § 114b odst. 2 OSŘ i na splnění předpokladů, za nichž lze vydat usnesení podle odstavce 1.“³⁵³

S výkladem Nejvyššího soudu se však nelze ztotožnit. Z odkazu na odstavec 1 nemůže být bez dalšího dovozeno, že se vztahuje pouze na část tohoto odstavce, dle názoru Nejvyššího soudu, na obsah a náležitosti výzvy, nikoliv však už na podmínky pro vydání.³⁵⁴ Naopak z jazykového hlediska se lze zcela legitimně domnívat, že se měly uplatnit veškeré podmínky a náležitosti v odstavci 1 uvedené, protože jedině takový výklad neodporuje doslovné dikci ustanovení § 114b odst. 2 OSŘ v citovaném znění. Navíc jazykový výklad je pouze prvotním nástrojem k poznání obsahu právní normy, nikoli jediným. Stěžejním je nepochybně smysl a účel takové normy.³⁵⁵

---

³⁵² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 382/2004.

³⁵³ Tamtéž. Obdobně DRÁPAL, Ljubomír. Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2002, č. 5, s. 1 a násled.

³⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 382/2004.

³⁵⁵ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 199-204.

Při výkladu, že se mají vztahovat podmínky ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ v citovaném znění i na platební rozkaz, se nabízí otázka, proč byl platební rozkaz v souvislosti s možností vydat kvalifikovanou výzvu do § 114b výslovně zařazen, když se mohl použít za splnění podmínek § 114b odst. 1, tj. v případě, že by platebním rozkazem bylo rozhodováno ve věci, jejíž povaha či okolnosti případu vydání kvalifikované výzvy vyžadují. Nicméně je třeba si uvědomit, že platební rozkaz je již rozhodnutím ve věci samé, kdežto kvalifikovaná výzva slouží k přípravě jednání, které se však před vydáním platebního rozkazu nekoná. Bez výslovného zakotvení, že lze použít tento institut přípravy jednání i v případě meritorního rozhodnutí platebním rozkazem, není takový postup samozřejmý, a to právě proto, že platební rozkaz je již meritorním rozhodnutím a nikoliv institutem, který má sloužit k přípravě jednání, protože to se při rozhodnutí věci platebním rozkazem ani nemusí konat. Takže ani z výslovného samotného uvedení platebního rozkazu v ustanovení § 114b odst. 2 OSŘ ve znění zák. č. 123/2008 Sb. nebylo možno dovozovat skutečnost, že se na něj podmínky dle § 114b odst. 1 OSŘ nevztahují.

Dalším argumentem, proč lze vydat kvalifikovanou výzvu s platebním rozkazem i tehdy, když to povaha věci ani okolnosti případu nevyžadují, byl, že jde o zcela jinou procesní situaci, poněvadž se kvalifikovaná výzva doručuje současně s platebním rozkazem, a povinnost vyjádřit se, je podmíněna tím, že žalovaný podá proti platebnímu rozkazu odpor.³⁵⁶ Jak tato skutečnost odůvodňuje závěr, že jde o jinou procesní situaci, která ospravedlní používání kvalifikované výzvy i za situace, kdy to povaha věci ani okolnosti případu nevyžadují, však Nejvyšší soud nevysvětluje.

Je-li vydána kvalifikovaná výzva ve věci, kde nebyl vydán platební rozkaz, je žalovanému doručována zásadně spolu s žalobou, a pokud se žalovaný nevyjádří ve lhůtě, bude rozhodnuto v jeho neprospěch rozsudkem pro uznání, což je totéž, jako by žalovaný nepodal odpor

---

³⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 382/2004.

proti platebnímu rozkazu. Pokud odpor podá, běží žalovanému lhůta k vyjádření, kdy jejím marným uplynutím opět nastane fikce uznání a bude vydán rozsudek pro uznání. Zdržení celé věci je pouhých patnáct dní, které má žalovaný k tomu, aby odpor podal, respektive za právní úpravy OSŘ ve znění zák. č. 123/2008 Sb., o dobu, než žalovaný v rámci patnáctidenní lhůty podal odpor, tj. lhůta zásadně ještě kratší než nyní. Pokud jde o věc jednoduchou, žalovaný podá odpor, a bude-li postupováno bez kvalifikované výzvy, nemění to nic na tom, že lze rozhodnout zásadně při jediném jednání a zdržení je pouze o dobu, než došlo v zákonné patnáctidenní lhůtě k podání odporu. Takže o tom, že by šlo u platebního rozkazu o odlišnou procesní situaci, která nutně způsobuje průtahy a odůvodňuje sama o sobě vydání kvalifikované výzvy, se hovořit nedá.

Jak již bylo uvedeno, účelem kvalifikované výzvy je zamezení průtahům v řízení. Lze skutečně výše zmíněných patnáct dnů k podání odporu proti platebnímu rozkazu, o něž se prodlouží případné nařízení prvního jednání důvodem, aby mohla být spolu s platebním rozkazem tato výzva vydávána i ve skutkově zcela jednoduchých věcech? Zde se domnívám, že nikoliv. Nejvyšší soud dále argumentoval tím, že jinak nelze donutit žalovaného se vyjádřit, respektive odůvodnit odpor. Tady se však Nejvyšší soud mýlí, protože kvalifikovaná výzva není jediným institutem přípravy jednání. Základním institutem je tzv. prostá výzva dle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ, tudíž lze při vydání platebního rozkazu v jednoduché věci použít i tuto bez znatelného vlivu na délku řízení.

Nelze totiž na jednu stranu dospět k závěru, že v jednoduchých věcech není možné využít kvalifikovanou výzvu, ale v případě vydání platebního rozkazu toto lze, ačkoliv by bylo možné v obou případech rozhodnout zásadně při jediném jednání a nedochází tak k žádným nedůvodným průtahům. Z toho usuzuji, že názor, že lze kvalifikovanou výzvu spolu s platebním rozkazem využít kdykoliv, odporuje účelu, pro nějž byla kvalifikovaná výzva do právního řádu zakotvena a vede k jejímu nadužívání.

Opačný výklad bez objektivních důvodů založil dvojí režim pro možnost uložení povinnosti dle § 114b odst. 1 OSŘ., neboť splnění podmínek pro vydání takové výzvy by záviselo na tom, jak se v konkrétní věci zachová soud, tj. zda rozhodne ve věci platebním rozkazem či nikoliv a vydání platebního rozkazu je zcela na úvaze soudu. Předestřený argument smetl Nejvyšší soud ze stolu, když uvedl, že podmínky pro vydání platebního rozkazu dle ustanovení § 172 OSŘ jsou přísnější než podmínky vydání kvalifikované výzvy dle § 114b odst. 1 OSŘ, tudíž nelze hovořit o dvojích podmínkách.³⁵⁷

Z pohledu Nejvyššího soudu lze platební rozkaz vydat jen v případě, jsou-li současně splněny dvě podmínky – předmětem žalobního nároku je peněžité plnění a právní posouzení skutečností uvedených žalobcem vede k závěru, že žaloba je důvodná v plném rozsahu. Uplatněné právo přitom vyplývá ze skutečností uvedených žalobcem pouze v případě, že jejich posouzení samo o sobě vede k právnímu závěru o důvodnosti žalobního návrhu.

Zde se s názorem Nejvyššího soudu taktéž není možné ztotožnit. Soud sice zkoumá skutková tvrzení žalobce, ale jen v tom ohledu, zda z tvrzených skutečností, může vyplývat povinnost žalovaného zaplatit určitou částku. Například žalobce uvede do žaloby, že uzavřel s žalovaným ústní smlouvu o zápůjčce, a že mu takto zapůjčené finanční prostředky nebyly vráceny a z toho důvodu požaduje, aby soud uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobci částku dle ústní smlouvy o zápůjčce. Jediné, co soud na základě ustanovení § 172 OSŘ, bude zkoumat, je skutečnost, zda lze na základě tvrzení, že existuje smlouva o zápůjčce, a že tato nebyla žalovaným vrácena, uložit žalovanému povinnost zaplatit z titulu této smlouvy o zápůjčce. Soud v žádném případě nezkoumá, zda vůbec došlo k uzavření ústní smlouvy, ani nezkoumá, zda peníze byly předány. Postačí, že na základě tvrzení žalobce to tak být mohlo. Postup soudu je před vydáním platebního rozkazu striktně formální. Není

---

³⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 382/2004.

ani nutné doložit důkazy k prokázání tvrzení v návrhu na vydání platebního rozkazu obsažených.

Při vydání usnesení dle § 114b odst. 1 OSŘ soud také musí hodnotit, zda ze žaloby může vyplývat nárok, kterého se žalobce domáhá, tj. zda posouzení skutkových tvrzení uvedených v žalobě odůvodňuje právní závěr, že žalobní návrh je důvodný. Nejvyšší soud totiž sám uvedl, že skutečnost, zda jde o žalobu zjevně bezdůvodnou, musí soud zkoumat před vydáním kvalifikované výzvy z úřední povinnosti, přičemž bezdůvodnou žalobu definoval jako žalobu, jíž by ani pro prokázání veškerých skutkových tvrzení v žalobě obsažených, nebylo možné takové žalobě vyhovět.³⁵⁸ Zachována musí být v případě vydání kvalifikované výzvy i kvalita žaloby ohledně právně významných skutečností.³⁵⁹ Rozhodně tak nelze hovořit o tom, že by podmínky pro vydání platebního rozkazu byly přísnější, a tak odůvodnily rozlišování při vydání kvalifikované výzvy u platebního rozkazu. Jediným rozdílem je, že platební rozkaz lze vydat pouze a výhradně, jde-li o plnění peněžité, což je však pro ospravedlnění volného použití kvalifikované výzvy u platebního rozkazu irelevantní.

Argumentace Nejvyššího soudu vedoucí k závěru, že vydání usnesení podle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ není v případě uvedeném v ustanovení § 114b odst. 2 OSŘ (při rozhodnutí o věci platebním rozkazem) podmíněno tím, že to vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu, je tak značně nepřesvědčivá. Nicméně zkoumaná argumentace vedla k tomu, že ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ bylo zák. č. 7/2009 Sb. novelizováno tak, že možnost vydat kvalifikovanou výzvu spolu s platebním rozkazem byla přesunuta přímo do odstavce 1 ustanovení § 114b OSŘ a z jazykového hlediska tak není pochyb o tom, že nyní již není třeba, aby použití

---

³⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.10.2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003.

³⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. I.ÚS 1261/15.

kvalifikované výzvy odůvodňovala povaha věci či okolnosti případu.³⁶⁰

S ohledem na výše nastíněné argumenty, však je považován za správný názor, že nemá docházet k rozlišování mezi tím, zda je rozhodováno platebním rozkazem či nikoliv ve vztahu k podmínkám pro použití usnesení dle § 114b odst. 1 OSŘ, a to zvláště za situace, kdy vydání platebního rozkazu nijak zásadně neprodlužuje délku řízení a nemá sám o sobě vliv na to, zda lze věc projednat a rozhodnout při jediném jednání. Nemůže obstát názor, že kvalifikovaná výzva má dle názoru Nejvyššího soudu místo tam, kde je zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížné, protože má za cíl odstranit možné průtahy, ale u platebního rozkazu ji lze použít za situace, kdy věc je skutkově jednoduchá a bylo by ji možné projednat i v případě, že by nebyl vydán platební rozkaz, nebo byl zrušen, na jediném jednání. Maximální průtah, který může nastat, je 15 dní jako lhůta k podání odporu. Jakmile je podán odpor může soud ve věci dále jednat a nařídít jednání, kdy lhůta k přípravě je zásadně deset dní dle ustanovení § 115 odst. 2 OSŘ. A šlo-li o věc jednoduchou, avšak soud chtěl znát stanovisko žalovaného, mohl mu již s platebním rozkazem zaslat výzvu podle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ.

Za současné situace však lze těžko postupovat proti dikci ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ, a v případě, že je u platebního rozkazu, kde jde o věc jednoduchou, vydána kvalifikovaná výzva, nelze se v případě nevyjádření se na tuto výzvu odvolávat na to, že nebyly splněny podmínky pro vydání kvalifikované výzvy. S ohledem na závažnost následku, s nímž je spojeno nevyjádření se na kvalifikovanou výzvu, by však soud měl její použití zvažovat v každém jednotlivém případě, a to i při postupu, kdy vydává platební rozkaz. Vždy by totiž její použití mělo naplnit účel zamezit „nedůvodným“ průtahům v řízení, ne však na úkor nedůvodného zkrácení procesních práv žalovaného.

---

³⁶⁰ ROZBORA, Marián. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu – poznámka k soudní praxi. *Právní rozhledy*, 2010, č. 7, s. 258.

6. ZÁVĚR

Rozborem judikatury ve vztahu ke kvalifikované výzvě dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ lze dospět k závěru, že tato je v zásadě velmi obecná a umožňuje soudům prakticky v každém případě odůvodnit její použití. Důvodem pro takový postup je mezera ve výkladu stěžejní podmínky pro použití kvalifikované výzvy, a to, že její vydání odůvodňuje povaha věci a okolnosti případu. Tuto podmínku totiž Nejvyšší soud vyložil tak, že je její použití vyloučeno ve zcela jednoduchých věcech a zároveň, že se má použít tam, kde je zjištění skutkového stavu mimořádně obtížné a věc zřejmě nebude možné rozhodnout při jediném jednání, což však umožňuje odůvodnit si použití této výzvy prakticky vždy, jelikož u každé věci je možné k důkazu navrhopat výslech svědků a takový důkazní návrh pronesený při prvním jednání vždy znemožní rozhodnutí věci při jediném jednání. V praxi zavedený postup je však často v rozporu i se samotným účelem ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ, kterým je zamezení průtahům v řízení a vede k nadužívání kvalifikované výzvy i tam, kde lze bez potíží využít postup dle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ a tak bezdůvodně dochází k potlačení dalších stěžejních zásad civilního procesu, jakou je zásada veřejnosti, kontradiktornosti a materiální pravdy. Jestliže se žalovaný ve lhůtě nevyjádří, je zcela vyloučeno dokazování, z čehož plyne, že postup dle § 114b odst. 1 OSŘ má být postupem spíše výjimečným, přičemž v praxi je tomu zcela naopak.

Totéž platí i ve vztahu k používání kvalifikované výzvy při rozhodování platebním rozkazem, kde neplatí ani výše popsané omezení, že použití kvalifikované výzvy je vázáno na povahu věci či okolnosti případu, což bylo nejprve chybně dovozeno z dikce ustanovení § 114 b odst. 2 OSŘ ve znění zák. č. 123/2008 Sb. a nyní je přímo zakotveno v ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ. V praxi je tak zcela běžné spojování kvalifikované výzvy s platebním rozkazem, to však s ohledem na lhůty může v případě věcí jednoduchých věcí řízení spíše prodloužit, nikoliv zamezit průtahům.

Vyjádření dle ustanovení § 114b odst. 1 OSŘ je používáno nadměrně i v případech, pro něž nebylo určeno, a kde by bylo možné bez průtahů získat vyjádření žalovaného dle ustanovení § 114a odst. 2 písm. a) OSŘ, a to zřejmě s cílem rychlého vyřízení věci na úkor procesního dokazování, tj. řádného zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, které je však nejspolehlivějším prostředkem k zajištění ochrany soukromých subjektivních práv, jež je předmětem civilního soudního řízení.

Kontakt:

Mgr. Barbora Hudková

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra soukromého práva a civilního procesu

hudkovaB@seznam.cz

7. LITERATURA

Monografie a odborné články

- DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav. a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1579 s.
- DRÁPAL, Ljubomír. Příprava jednání a projednání věci samé ve sporném řízení před soudem prvního stupně po novele občanského soudního řádu. *Právní rozhledy*, 2002, č. 5, s. 1 a násl.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 304 s.
- ROZBORA, Marián. Kvalifikovaná výzva jako součást platebního rozkazu – poznámka k soudní praxi. *Právní rozhledy*, 2010, č. 7, s. 255 a násl.

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21.10.2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003

- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 2004, 21 Cdo 1109/2004.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. 32 Odo 382/2004
- Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 27. 7. 2009, sp. zn. 15 Co 306/2009
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2011, sp. zn. 22 Cdo 3569/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 23 Cdo 760/2015
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. I.ÚS 1261/15

Další zdroje

- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

K NIEKOĽKÝM OTÁZKAM PROCESNEJ (NE)PRÍPUSTNOSTI NEZÁKONNÉHO DÔKAZU VO SVETLE CIVILNÉHO SPOROVÉHO PORIADKU

MAREK IVANČO

Univerzita Komenského v Bratislave

Právnická fakulta

Abstrakt: Problematika nezákonného dôkazu a jeho (ne)prípustnosti v civilnom procese je nemenne veľmi aktuálna, o čom svedčí pestrosť recentných judikátov, prijatie nového procesného kódexu i pokrokovosť technických pomôcok umožňujúcich zaobstaranie dôkazu síce pomerne nenáročne, avšak mnohokrát v rozpore s právnymi predpismi. V súvislosti s vyplývajúcou aktuálnosťou tejto témy vníma autor tohto príspevku potrebu objasniť nasledovné naďalej pretrvávajúce otázky. Ako sa súd vysporiada s nezákonným dôkazom – môže byť takýto dôkaz prípustný alebo ho súd vždy zamietne? Aké činitele či skutočnosti odôvodňujú prípadnú prípustnosť či neprípustnosť tohto dôkazu? Ako vyhodnotiť nezákonný dôkaz v prípade dôkaznej núdze? Môže byť strana sankcionovaná za získanie takéhoto dôkazu v prípade prípustnosti jeho vykonania? Aký je vôbec vzťah medzi hmotnoprávnou a procesnoprávnou rovinou v tejto problematike? Čo na tieto otázky

vraší zákon a aké odpovede ponúka judikatúra? Možno na ne vôbec poskytnúť spoľahlivú odpoveď – je judikatúra v tejto veci konzistentná?

Kľúčové slová: Nezákonný dôkaz; civilný proces; procesná prípustnosť; test proporcionality

Abstract: The issue of illegal evidence and its (in)admissibility in the civil proceedings is invariably very topical, as indicated by the diversity of recent court's decisions, the adoption of new procedural code and progressiveness of technical aids enabling rather undemanding supply of evidence, although many times contrary to the law. In the context of the resulting topicality of the pertinent matter, the author of this contribution perceives a need to clarify the following persistent questions. How shall a court deal with illegal evidence – may such an evidence be admissible or should it always be rejected? What factors justify potential admissibility or inadmissibility of the evidence? How to evaluate illegal evidence in case of probative shortage? Shall a court penalize party for obtaining such an evidence in case of its procedural admissibility? What is relationship between substantive and procedural side in this issue like? What says the law about these questions and what answers are offered by the court's decisions? Can we actually provide a reliable answer – are the court's decisions on this matter consistent?

Key words: Illegal evidence; civil proceedings; procedural admissibility; test of proportionality

1. ÚVOD

Ideálom realizácie práva na súdnu ochranu, v duchu ktorého sa nepochybne má niesť celý civilný proces, je rozhodnutie kumulatívne zákonné, vecne správne a v neposlednom rade spravodlivé. Docieliť harmóniu týchto požiadaviek je však vzhľadom na ich samotnú povahu a takmer neuchopiteľnú „efemérnosť“ veľmi náročné. Nezriedka preto táto triáda požiadaviek ideálneho rozhodnutia zachovaná nie je, a jeden z uvedených cielených predpokladov absentuje. Výsledkom býva rozhodnutie *de facto* zákonné, avšak vecne nesprávne a/alebo nespravodlivé, rozhodnutie vecne správne, no nezákonné a/alebo nespravodlivé a napokon rozhodnutie síce spravodlivé, ale nezákonné a/alebo vecne nesprávne. Kvalitatívnym determinantom každej z uvedených požiadaviek rozhodnutia je pritom myšlienkový postup súdu a jemu predchádzajúce dokazovanie, ako jedna z jeho najdôležitejších činností.

Je preto nesmierne dôležité, aby súd vychádzal z relevantných skutkových poznatkov, bez ktorých je poskytnutie ním následne deklarovanej ochrany nemožné. Náročnosť takéhoto postupu sa znásobuje v prípade celkového nedostatku relevantných poznatkov, kedy súd v záujme spomínanej realizácie práva na súdnu ochranu zvažuje prípustnosť nezákonných dôkazov. V dôsledku ich existencie a atribútu nezákonnosti je dôvodná otázka ich legitimacy a potreba zváženia ďalších aspektov opodstatňujúcich ich prípadnú procesnú prípustnosť.

Tomu, že ide o tému značne aktuálnu, nasvedčuje nielen (v texte ďalej zmieňovaná) pestrosť recentných judikátov, ale aj prijatie novej právnej úpravy civilného procesu. Tá sa predmetnej problematike venuje, a síce *expressis verbis*, neuvádza však definitívny rámec jej riešenia.³⁶¹ Napokon aktuálnosť a z nej plynúci záujem autora vychádza taktiež z technického pokroku, vplyvom ktorého je zo dňa na deň pravdepodobnejší predpoklad zaobstarania dôkazu, ktorý

---

³⁶¹ O ten sa však, uvedomujúc si rozsiahlosť i komplexnosť tejto témy, nepokúša ani autor tohto príspevku. V centre jeho pozornosti je skôr predostretie určitých odpovedí či aspoň názorov potenciálne slúžiacich ako odrazový mostík pre ďalšiu polemiku sledujúcu poskytnutie čo možno najobjektívnejších záverov.

bude v rozpore s právnymi predpismi. Zachytiť určitú skutočnosť relevantnú pre (potenciálny) civilný proces je totiž úmerne jednoduchšie s prístupnejšou a vyspelejšou technikou, pričom už len nenáročnosť tohto postupu zvädza k opomínaniu prípadných ďalších zákonných požiadaviek.³⁶²

2. KONTÚRY PROBLEMATIKY NEZÁKONNÉHO DÔKAZU V CIVILNOM PROCESSE

Venovať sa problematike nezákonného dôkazu bez objasnenia jej ústredného pojmu by sa zrejme míňalo účelu. Jednoznačná definícia pojmu nezákonný dôkaz na poli právnej vedy absentuje. Dôvodom tejto skutočnosti nemusí byť len spomínaná aktuálnosť témy, ale aj rôzniace sa názory na ňu. Ako platforma definície nezákonného dôkazu by však mohla slúžiť definícia dôkazu samotného.

Zmyslom dokazovania je dostatočne zistiť skutkový stav veci, teda to, čo má byť dokázané.³⁶³ Dôkazom sa pritom v zmysle § 187 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej aj „CSP“) rozumie *„všetko, čo môže prispieť k náležitému objasneniu veci a čo sa získalo zákonným spôsobom z dôkazných prostriedkov.“* Aký je však vzťah medzi dôkazom a dôkazným prostriedkom? V priereze celej legislatívy, odbornej literatúry či judikatúry býva obvykle skloňovaným iba pojem dôkaz, ktorý býva stotožňovaný s pojmom dôkazný prostriedok.³⁶⁴ V zmysle vyššie uvedenej definície je pritom dôkaz výsledkom dôkazného prostriedku, ktorý je relevantný pre náležité

---

³⁶² Predovšetkým pôjde o zákonnú požiadavku súhlasu (privolenia) s vyhotovením alebo použitím prejavu osobnej povahy podľa § 12 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej aj „OZ“).

³⁶³ Generalita tohto výroku platila až do prijatia nových procesných kódexov. Po prijatí kódexov je na mieste potreba zdôrazniť, že tento zmysel vyplýva z charakteru sporových konaní a *in concreto* princípu formálnej pravdy vyplývajúcom z čl. 8 CSP. Naproti tomu v mimosporových konaniach prevláda princíp materiálnej pravdy (vyšetrovací) zakotvený v čl. 6 zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej aj „CMP“). S ohľadom na subsidiárne použitie CSP a tiež názov tejto témy, považujeme za legitímne opierať sa a ďalej vychádzať práve z ustanovení tohto zákona.

³⁶⁴ Ostatne výraz dôkazný prostriedok znie relatívne strojene a komplikovane, takže niet divu, že k zámene tohto pojmu s pojmom dôkaz dochádza aj na strane zákonodarcu. Ilustratívne možno uviesť § 125 zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, ktorý ako dôkaz demonštratívne uvádzal výsluch svedkov, znalecký posudok a pod., teda dôkazné prostriedky. Nová právna úprava túto nezrovnalosť parciálne koriguje práve v § 187 CSP, i keď zámenu týchto pojmov dôrazne nevylučuje.

zistenie skutkového stavu. Naproti tomu dôkazný prostriedok je prameň informácie, ktorá ešte iba môže byť relevantná pre náležité zistenie skutkového stavu. Z dôkazného prostriedku teda môže, avšak nemusí vyplývať samotný dôkaz. To, či oň pôjde vyplynie až z vykonania dokazovania, na základe ktorého bude možné učiniť záver o tom, že určitý dôkazný prostriedok poslužil ako dôkaz.³⁶⁵ Odvolávajúc sa na uvedený postulát dospievame k názoru, že trefnejšou alternatívou v teórii i praxi už zaužívaného pojmu nezákonný dôkaz, by mal byť práve nezákonný dôkazný prostriedok ako jeho východisková forma. Z hľadiska pragmatickosti si však uvedomujeme, že pri prílišnom lipnutí na diferenciácii tejto nuansy by mohlo dôjsť k opomínaniu podstatnejších aspektov vybranej problematiky.

Napriek tomu uvádzaná hypotéza význam má, a to ten, že v prípade zákonného vykonania takéhoto prostriedku sa dôvodne nazdávame, že o nezákonne získaný samotný dôkaz *ipso facto* nepôjde. Inou bude situácia, kedy súd poruší kogentné pravidlá dokazovania. Až v takom prípade budeme môcť hovoriť o *de facto* nezákonne získanom dôkaze, a to z dôvodu jeho nadobudnutia nezákonným vykonaním rovnako (mnohokrát, i keď nie vždy nezákonných) dôkazných prostriedkov. Kvalitatívne teda pôjde o iné úrovne dôkazov, resp. dôkazných prostriedkov, ktoré im predchádzajú, čo môže mať vplyv a zároveň predurčovať samotné posúdenie ich procesnej prípustnosti. Ešte pred ďalším zdôvodnením a potvrdením, či vyvrátením tejto hypotézy, však ostáva otázka, čo vôbec pokrýva pojem nezákonný dôkaz.

---

³⁶⁵ S týmto záverom by sme zároveň poukázali na určitú nejasnosť § 185 CSP, ktorý pojednáva o vykonávaní navrhnutých dôkazov, nie však dôkazných prostriedkov, ktoré sa zrejme majú na mysli. Bližšie k relevancii tejto problematiky pozri MAŘÁDEK, David. Pořízení zvukového záznamu soukromou osobou a obecné možnosti jeho použití jako důkazního prostředku v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 13-14, s. 484.

2.1. Účinky diferenciacie nezákonne získaného a nezákonne vykonaného dôkazu

Pri otázke definície nezákonného dôkazu sa v podstate možno stretnúť s dvojakým nazeraním právnej vedy.

Prvá skupina autorov vylučuje použitie, resp. prípustnosť takého dôkazu, ktorý bol získaný nezákonne.³⁶⁶ Podľa tohto názoru bude z dokazovania vylúčený práve taký dôkazný prostriedok, ktorý bol zadovážený účastníkom konania (stranou sporu), pričom ten porušil všeobecne záväzné právne predpisy. Ako príklad autori uvádzajú záznam telefonického rozhovoru vyhotovený bez vedomia telefonujúcich osôb. V zmysle tohto prvého názoru je nezákonným dôkazom dôkaz, resp. dôkazný prostriedok získaný stranou (nie však súdom) nezákonne, teda porušením objektívneho práva.

Podľa druhého názorového prúdu sa zákonnosť dôkazov posudzuje z hľadiska činnosti súdu pri ich získavaní, pričom nemožno z hodnotenia vylúčiť dôkazný prostriedok, ktorý predloží neoprávnená osoba.³⁶⁷ Za nezákonný dôkaz sa podľa tohto názoru považuje dôkaz získaný porušením právneho predpisu zo strany súdu. Ilustratívne môže ísť o situáciu, kedy súd získa nezákonný dôkaz porušením povinnosti mlčanlivosti podľa osobitných zákonov. Dané tvrdenie autori ďalej podporujú tvrdením o potenciálnej prípustnosti fotografie získanej bez povolenia zobrazovanej osoby. *Ergo*, ide o kontra názor vo vzťahu k prvej skupine autorov. Za nezákonný dôkaz sa v zmysle tejto koncepcie považuje nezákonne získaný dôkaz zo strany súdu (nie strany) ako dôsledok nezákonného vykonania dokazovania. K tejto názorovej koncepcii sa vzhľadom na jej ucelenejšiu a presvedčivejšiu argumentáciu, ako aj vzhľadom na nami spomínanú opodstatnenosť rozlišovania pojmu dôkazný prostriedok a dôkaz, prikláňame. O nezákonne získanom dôkaze totiž, podľa nášho názoru, môžeme hovoriť až po vykonaní dokazovania, ktoré realizuje súd. Do vykonania dokazovania

³⁶⁶ MAZÁK, Ján, JÁNOŠÍKOVÁ, Martina, MOLNÁR, Peter. *Učebnica občianskeho procesného práva*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2012, s. 338.

³⁶⁷ FICOVÁ, Svetlana, ŠTEVČEK, Marek a kol. *Občianske súdne konanie*. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 237.

považujeme za vhodnejšie uvádzať pojem nezákonne získaný dôkazný prostriedok, ktorý sa odráža v tu uvedenom prvom názorovom prúde.

Abstrakciou postulátov z týchto prístupov môžeme pod koncepčný pojem nezákonný dôkaz subsumovať nezákonne získaný dôkazný prostriedok opísaný prvou skupinou autorov, ako aj nezákonne získaný dôkaz opísaný druhou skupinou autorov.

Výsledkom vykonania nezákonne získaného dôkazného prostriedku (po posúdení ďalej zmieňovanej procesnej prípustnosti) teda môže byť v prípade neporušenia kogentných procesných noriem upravujúcich vykonávanie dokazovania dôkaz získaný *prima facie* zákonne, ibaže prameniáci v nezákonne získanom dôkaznom prostriedku. V prípade porušenia kogentných procesných noriem upravujúcich vykonávanie dokazovania to bude dôkaz *de facto* nezákonný. V zmysle tejto argumentácie je možné vyabstrahovať záver, že pojem nezákonný dôkaz možno kvalitatívne stratifikovať, pričom dôsledkom takejto stratifikácie bude rozdielne nazeranie súdu na posudzovanie procesnej prípustnosti jednotlivého dôkazného prostriedku.

Stotožňujúc sa s druhým názorovým prúdom, nezákonne získaný dôkaz (zo strany súdu, resp. po vykonaní dokazovania) nemôže byť podkladom pre súdne rozhodnutie, nakoľko ním došlo k porušeniu pravidiel dokazovania určených kogentnými normami.³⁶⁸ Prípustnosť nezákonne (stranou) získaného dôkazného prostriedku však *ipso facto* nemôže byť automaticky vylúčená. Na tento postup neponúka oporu ani právna úprava, ani súdna prax, a ani právna doktrína.³⁶⁹ Príkladmo tento postulát právna doktrína podporuje uvedením situácie, keď obrazový záznam zaobstaraný bez privolenia ním dotknutej osoby síce predstavuje nezákonne získaný dôkazný

---

³⁶⁸ Obdobne pozri ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 715.

³⁶⁹ ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 715.

prostriedok, avšak samotný obsah tohto záznamu dotknutú osobu nepoškodzuje, a preto môže byť procesne prípustný.³⁷⁰

Z hľadiska prakticity si predmetnú problematiku, s cieľom jej snád' účinnejšej ilustrácie, dovoľujeme demonštrovať nasledovnou tabuľkou.

Por. č.	Zákonnosť stranou získaného dôkazného prostriedku	Zákonnosť vykonania dokazovania	Zákonnosť súdom získaného dôkazu
1.	nezákonný	nezákonné	nezákonný
2.	nezákonný	zákonné*	zákonný
3.	zákonný	nezákonné	nezákonný
4.	zákonný	zákonné	zákonný

Tabuľka 1: Stratifikácia koncepčného pojmu nezákonný dôkaz

Z uvedenej tabuľky vyplýva, že v prípade prvej a tretej načrtnutej situácie pôjde o nezákonne získaný dôkaz, ktorého dôsledkom bude právna neúčinnosť dôkazu.³⁷¹ Súd teda na takéto dôkazy hľadá akoby neboli uplatnené a pri rozhodovaní ich nezohľadňuje, čo podčiarkuje opodstatnenosť tejto problematiky. Podľa § 220 ods. 2 CSP je však súd povinný eventuálnu neúčinnosť dôkazu vo svojom rozhodnutí náležite odôvodniť.

V prípade druhej situácie obsiahnutej v nami uvádzanej tabuľke prípustnosť vykonania nezákonne (stranou) získaného dôkazného prostriedku nie je určitá. Takýto dôkazný prostriedok nemusí byť v zmysle našej predošlej argumentácie zo strany súdu vyhodnotený ako procesne neprípustný. Na druhej strane procesnú neprípustnosť je možné len zriedkakedy viazať na všetky dôkazné prostriedky.³⁷² Väčšinou tak bude neprípustnosť spájaná len s konkrétnym, do úvahy prichádzajúcim nezákonne získaným dôkazným prostriedkom, pričom sa nevylučuje, že inými dôkaznými prostriedkami, vrátane nezákonne získaných, bude prípustné určitú skutočnosť preukázať.

³⁷⁰ DAVID, Ludvík. *Na hranicih práva. Soudcovské eseje*. Praha: Leges, 2012, s. 65.

³⁷¹ ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 64.

³⁷² DAVID, Ludvík. *Na hranicih práva. Soudcovské eseje*. Praha: Leges, 2012, s. 65.

Nakoľko je táto situácia nejasná, no odpoveď na ňu o to viac zaujímavá, venujeme sa ďalej v tomto príspevku predovšetkým práve jej.

3. VÝCHODISKÁ PRÁVNEJ ÚPRAVY

Nakoľko rozsah relevantných formálnych prameňov civilného práva procesného nemôžeme v dnešnej dobe supranacionality Európskej únie, ktorej sme súčasťou, obmedziť len na vnútroštátne právne predpisy, je z hľadiska nami sledovanej dôslednosti súčasne túto osobitú skupinu prameňov európskeho práva zohľadniť aj pri problematike procesnej prípustnosti nezákonného dôkazu.

Ako nielen inšpiratívnu pritom vnímame judikatúru národných súdov, ktorej kľúčový význam s ohľadom na ďalej spomínané skutočnosti objasňujeme v osobitej podkapitole.

3.1. Európsky právny rámec

Únijné právo prípustnosť nezákonného dôkazu nereguluje v žiadnej svojej norme. Už v úvode sme však naznačili tú skutočnosť, že táto problematika sa zásadne dotýka práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivé súdne konanie. Uvedené právo je garantované čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej aj „Dohovor“). Vo vzájomnej súvislosti ustanovení čl. 152 ods. 4 a čl. 154c ods. 1 ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej aj „Ústava“) sú Dohovor a judikatúra k nemu sa vzťahujúca záväznými výkladovými smernicami pre interpretáciu jednotlivých obsahových komponentov práva na spravodlivé súdne konanie.³⁷³ Odpoveď na otázku procesnej prípustnosti nezákonného dôkazu preto možno hľadať v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“), ktorý ochranu práv zakotvených Dohovorom zastrešuje.

---

³⁷³ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „SR“) zo dňa 10. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 77/2015, bod 17.

V jednom z viacerých relevantných rozhodnutí však ESLP konštatoval, že čl. 6 Dohovoru *in concreto* neupravuje prípustnosť dôkazov, hodnotenie dôkazov či dôkazné bremeno, nakoľko tieto otázky spadajú do oblasti vnútroštátneho práva.³⁷⁴ Uvedené tvrdenia sú podporené aj domácou judikatúrou Ústavného súdu SR či Ústavného súdu Českej republiky (ďalej aj „ČR“).³⁷⁵ V zmysle citovaných rozhodnutí ponecháva Dohovor právnu úpravu prípustnosti dôkazov na vnútroštátne právo, pričom Ústava ju ponecháva na príslušné zákony, spravidla na procesné kódexy. Pre vyriešenie predmetnej dilemy preto siahame do oblasti vnútroštátnej právnej úpravy.

3.2. Vnútroštátna právna úprava

Problematika nezákonného dôkazu sa dotýka, a lepšie povedané zasahuje, predovšetkým do práv obsiahnutých v čl. 16, čl. 19 a čl. 22 Ústavy SR.³⁷⁶ Pokiaľ ide o úpravu týchto ústavných práv na zákonnej úrovni, tá je sústredená hlavne v § 11 až 16 OZ. Samotná prípustnosť takýchto dôkazov je však, ako už bolo zmienené, záležitosťou procesného práva a vychádza z právnej úpravy dokazovania.

Dokazovanie ako súčasť procesného postupu súdu v rámci civilného procesu je v zásade ovládané princípom legality vyjadreným v článku 16 CSP ako východiskovým procesným kódexom civilného procesu. Účelom tohto princípu má byť postup a rozhodovanie súdu, ktoré je súladné s platným objektívnym právom. Tento princíp nachádza svoje pretavenie, okrem iného, aj v už spomínanom § 187 ods. 1 CSP.

---

³⁷⁴ Rozhodnutie ESLP vo veci Blücher v. Česká republika zo dňa 11. 1. 2005, sťažnosť č. 58580/00, bod 52.

³⁷⁵ Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 26. 4. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 37/04, bod 63 či uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 12. 3. 2003, sp. zn. I. ÚS 52/03.

³⁷⁶ Ide o nedotknuteľnosť súkromia; právo zachovať ľudskú dôstojnosť, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena; právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života; právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe; listové tajomstvo; tajomstvo dopravovaných správ a iných písomností a ochranu osobných údajov. K tomu pozri DRGONEC, Ján. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 317 a nasl.

Podľa tohto ustanovenia môže za dôkaz slúžiť všetko, „čo sa získalo zákonným spôsobom“.

Uplatňovanie princípu legality však nie je absolútne a bezvýnimočné. Tomu zodpovedá § 16 ods. 2 CSP, podľa ktorého súd nezohľadňuje dôkazy získané v rozpore so zákonom, „ibaže vykonanie dôkazu získaného v rozpore so zákonom je odôvodnené uplatnením čl. 3 ods. 1.“ Za určitých okolností preto bude možné nezákonný dôkaz v civilnom procese pripustiť a použiť.

O čosi konkrétnejšiu odpoveď ponúka čl. 3 ods. 1 CSP, ktorý pertraktuje potrebu vykladať každé ustanovenie CSP, okrem iného, ústavnokonformným ako aj eurokonformným výkladom. Inými slovami, použitie nezákonného dôkazu prichádza do úvahy v prípade jeho odôvodnenia judikatúrou. Ako sme už však konštatovali, európska vetva judikatúry odkazuje na národnú právnu úpravu. Za špecifikáciou procesnej prípustnosti nezákonného dôkazu je preto potrebné nazrieť do odpovedí lokálnej judikatúry.

3.3. Judikatúra národných súdov a jej vývoj

V priebehu ostatných dvoch desaťročí došlo v rámci vývoja judikatúry v nami skúmanej problematike k niekoľkým koncepčným zmenám prístupov. I keď zásadný prielom nastal len v posledných rokoch, svoj či už historicko-výkladový alebo komparatívny význam majú aj predošlé trendy. S ohľadom na to sa v nasledovných riadkoch pokúšame stručne predostrieť kontúry judikatúry, a to pokiaľ ide o civilný proces. Podotýkame, že v prípade trestného konania dochádza v rámci judikatúry k názorovému odchýleniu. Tomu sa však v intenciách tohto príspevku bližšie nevenujeme.

Prvotne judikatúrou určovaný smer bol voči stranou nezákonne získaným dôkazným prostriedkom dôrazne odmietavý. Za určujúci možno považovať názor súdu, podľa ktorého má byť civilné súdne konanie jednou zo záruk zákonnosti, pričom nejde pripustiť, aby činnosťou súdu dochádzalo k porušovaniu práv iných osôb. Z uvedeného dôvodu súd kategoricky odmietal vykonať dôkazný

prostriedok získaný stranou nezákonným spôsobom.³⁷⁷ Pre doplnenie uvádzame, že išlo o magnetofónový záznam telefonátu zaobstaraný bez súhlasu telefonujúcich osôb.

Druhý podstatný názor prezentovaný judikatúrou spočíval v myšlienke o tom, že nezákonne získaný dôkazný prostriedok v určitých prípadoch bolo možné pripustiť, avšak iba v prípadoch, ak došlo k *ex post* korekcii jeho *prima facie* nezákonnosti dodatočným udelením súhlasu na osobnostných právach dotknutého žalovaného s jeho použitím.³⁷⁸ Daný prípad sa opäť týkal magnetofónového záznamu telefonického rozhovoru, ktorý mohol byť použitý ako dôkazný prostriedok zjednodušene vtedy, ak účastník hovoru na to udelil privolenie. Z uvedeného názoru sa ďalej odrazila aj judikatúra Najvyššieho súdu ČR.³⁷⁹

Definitívne prelomenie takmer absolútnej neprípustnosti nezákonne získaného dôkazného prostriedku nastolil Ústavný súd ČR, podľa ktorého v určitých prípadoch takýto dôkazný prostriedok prípustný bude, a to po zohľadnení tzv. testu proporcionality.³⁸⁰ Daný test rieši kolíziu medzi základným právom osoby, ktorá sa cíti dotknutá na svojich právach z dôvodu nezákonne získaného dôkazného prostriedku porušujúceho jej práva a medzi základným právom osoby, ktorá vyhotovila tento nezákonne získaný dôkazný prostriedok a domáha sa ním svojho práva na spravodlivý proces tkvejúci, okrem iného, v záujme na spravodlivom zistení skutkového stavu. Vzhľadom na podstatu a relevanciu tohto rozhodnutia pre nami nastolené otázky, venujeme sa ďalej kritériám nastoleným týmto rozhodnutím samostatne v nasledujúcej subkapitole. Zároveň si dovoľujeme dodať, že od vydania tohto rozhodnutia sme reciprocitu či paralelu záverov v ňom uvedených v judikatúre Ústavného súdu SR nezaznamenali.

³⁷⁷ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 21. 10. 1998, sp. zn. 21 Cdo 1009/98 (R 39/1999).

³⁷⁸ Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05.

³⁷⁹ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 4. 11. 2008, sp. zn. 22 Cdo 4172/2007.

³⁸⁰ Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14.

4. KRITÉRIA POSUDZOVANIA PROCESNEJ PRÍPUSTNOSTI NEZÁKONNÉHO DÔKAZU

Až do účinnosti nového procesného kódexu, ako vyplýva z predošlých záverov, *de facto* neexistovala stabilná judikatúrna či doktrinálna názorová koncepcia týkajúca sa prípustnosti nezákonného dôkazu.³⁸¹

Po prijatí CSP je absolútna neprípustnosť nezákonne získaného dôkazného prostriedku prelomená jeho čl. 16 ods. 2 pripúšťajúcim vykonanie dôkazu získaného rozporom so zákonom. Konkrétne mantinely prípustnosti tohto dôkazu stanovuje judikatúra, ktorá v tejto veci odkazuje na potrebu vykonania testu proporcionality, ktorý ďalej špecifikuje.

Na potrebu vykonať tento test však odkazuje svojim nezáväzným autentickým výkladom aj zákonodarca v dôvodovej správe k čl. 16 CSP. Podľa dôvodovej správy súd môže vykonať nezákonne získaný dôkazný prostriedok v prípade, ak z hľadiska ústavnej konformnosti bude právo protistrany v konkrétnom prípade posúdené ako silnejšie než nezákonne získaným dôkazným prostriedkom porušené právo toho, kto sa ho dovoľáva. Ako príklad dôvodová správa uvádza situáciu, kedy súd môže vykonať elektronický záznam obsahujúci prejav osobnej povahy nadobudnutý bez privolenia potrebného v zmysle § 12 OZ, musí však takéto vykonanie náležite odôvodniť proporčne silnejším právom ako je právo na nediskrimináciu, ktorého porušenie sa má takto získaným dôkazným prostriedkom preukázať.

Zovšeobecnením dospievame k názoru, v zmysle ktorého test proporcionality, ako ústavnoprávny nástroj, rieši kolíziu dvoch ústavnoprávnych záujmov. *In concreto*, záujmu na správnom zistení skutkového stavu, ktorý je základom vecne správneho rozhodnutia a záujmom na zadovažovaní dôkazných prostriedkov v súlade so

---

³⁸¹ Obdobne pozri ČENTÍK, Tomáš. *K prípustnosti nezákonných dôkazov podľa CSP* [online]. Ulpianus.sk, 1. 8. 2016 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.ulpianus.sk/blog/k-pripustnosti-nezakonných-dokazov-podla-csp/>>.

zákonom.³⁸² Uvedené záujmy vychádzajú z už spomínaných § 187 ods. 1 a čl. 16 CSP. Svoje ústavnoprávne vyjadrenie odôvodňujúce aplikáciu testu proporcionality nachádzajú v práve na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR ako aj v princípe legality podľa čl. 2 ods. 2 Ústavy SR či ochrany osobnosti podľa čl. 19 Ústavy SR. Opätovne si z dôvodu prakticity a snahy o účinnejšiu ilustráciu dovoľujeme predostrieť schematické znázornenie predmetnej kolízie.

Právna úprava	Záujem č. 1	Záujem č. 2	Riešenie kolízie
Zákonná úprava v CSP	Záujem na správnom zistení skutkového stavu	Záujem na zákonom zadovážovaní dôkazných prostriedkov	Potreba ústavnokonformného súladu
	(§ 187 ods. 1)	(čl. 16 ods. 2)	(čl. 3 ods. 1)
Ústavnoprávna rovina	Právo na spravodlivý proces	Právo na spravodlivý proces Princíp legality Ochrana osobnosti	Právny štát
	(čl. 46 ods. 1)	(čl. 46 ods. 1) (čl. 2 ods. 2) (čl. 19)	(čl. 1 ods. 1)

Tabuľka 2: Schematické znázornenie kolízie ústavnoprávnych záujmov

4.1. Štruktúra testu proporcionality a podmienka dôkaznej núdze

Potreba aplikácie ústavnoprávneho testu proporcionality pri riešení otázky prípustnosti nezákonne získaného dôkazného prostriedku vyplynula v predošlej stati. I keď si uvedomujeme potenciálne široký záber a kontúry východiskovej problematiky, relevanciu stručného

³⁸² ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 716-717.

objasnenia základných aspektov tohto testu považujeme za primeranú.

Test proporcionality zvyčajne býva založený na troch krokoch, ktoré zahŕňajú posúdenie vhodnosti, potrebnosti a primeranosti.

V rámci kritéria vhodnosti súd skúma, či nezákonným zásahom je možné dosiahnuť sledovaný cieľ dostatočne dôležitý na ospravedlnenie zásahu. Ide teda o posúdenie toho, či je nezákonne získaný dôkazný prostriedok spôsobilý zistiť skutočnosť, ktorá je predmetom dokazovania. Ako príklad, kedy nezákonne získaný dôkazný prostriedok v tomto kroku neobstojí, možno uviesť situáciu, ak sa ním má dokázať len to, že sa žalobca so žalovaným stretol, nie však to, že bol uzatvorený žalovaný kontrakt.³⁸³

Podľa druhého kritéria nevyhnutnosti sa posudzuje, či nebolo možné použiť šetrnejší zásah. Dôležité zo strany súdu je tu ustáliť, či možno náležité zistenie skutkového stavu dosiahnuť aj inak. Na tomto mieste si dovoľíme na chvíľu sa zastaviť. Niektorí autori totiž prípustnosť nezákonne získaného dôkazného prostriedku podmieňujú kumulatívnym splnením podmienky úspešného testu proporcionality a potreby dôkaznej núdze ako samostatnej podmienky.³⁸⁴ *In fine*, správnosť tohto názoru určite nespochybňujeme, trúfame si ju len určitým spôsobom spresniť. Pre prípustnosť nezákonne získaného dôkazného prostriedku v civilnom procese je potrebné splniť podmienku dôkaznej núdze, avšak splnenie tejto podmienky vyplýva už zo samotnej povahy testu proporcionality, a *in concreto*, jeho druhého kritéria nevyhnutnosti. Uvedené znamená, že práve úspešné splnenie testu proporcionality, ako podmienky prípustnosti nezákonne získaného dôkazného prostriedku, je podmienené manifestovaním dôkaznej núdze. Ak teda strana dokáže preukázať pravdivosť svojich tvrdení aj legálne

---

³⁸³ MOLNÁR, Peter. Zákonnosť dôkazu v občianskom súdnom konaní. In *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia SR, 2012, s. 167.

³⁸⁴ CHRENKO, Pavol. *Hmotnoprávne podmienky vyhotovenia kamerového záznamu a jeho procesná prípustnosť* [online]. Epravo.sk, 16. 11. 2016 [cit. 21. 2. 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.sk/top/clanky/hmotnopravne-podmienky-vyhotovenia-kameroveho-zaznamu-a-jeho-procesna-pripustnost-3526.html>>.

získanými dôkaznými prostriedkami, nebude vykonanie nezákonne získaného dôkazného prostriedku potrebné.

Najkomplikovanejší krok testu proporcionality tkvie v posúdení primeranosti toho, či je miera zásahu do (ústavného) práva primeraná sledovanému cieľu, ktorý sa má nezákonne získaným dôkazným prostriedkom dosiahnuť. Naznačujúc už v predošlej stati, v podstate sa tento krok týka otázky, či je v intenciách konkrétneho prípadu vyšší záujem na unesení dôkazného bremena ako záujem na ochrane práva porušeného nezákonne získaným dôkazným prostriedkom. Ako imanentná súčasť však k posudzovaniu týchto záujmov musí nevyhnutne pristúpiť posudzovanie významu a dôležitosti práva, ku preukázaniu ktorého nezákonne získaný dôkazný prostriedok smeruje.³⁸⁵ V opačnom prípade by mohlo dôjsť k situácii, kedy by súd pripustil dôkazný prostriedok získaný vlámaním do obydľia iného, a to len za účelom preukázania bagateľnej skutočnosti.

V tejto korelácii je nemenej dôležité zohľadniť tiež tú skutočnosť, či sa nezákonne získaným dôkazným prostriedkom má osvedčiť protiprávne konanie dotknutej osoby. Záujem na preukázaní protiprávneho konania totiž nepochybne bude mať akosť odlišnú od záujmu, ktorý je v súlade s právom. Pri tomto aspekte pritom opätovne treba brať na zreteľ, že ho nie je možné skúmať oddelene od ďalších požiadaviek testu proporcionality. Niektorí autori však ponúkajú iný pohľad na vec.³⁸⁶ Podľa ich názoru, ak bude predmetom nezákonne získaného dôkazného prostriedku práve protiprávne konanie, táto skutočnosť môže dôvodit' pripustenie nezákonne získaného dôkazného prostriedku, a to *ipso facto* dokonca bez akéhokoľvek zohľadnenia testu proporcionality. S týmto názorom sa však vzhľadom na doteraz prezentované argumenty a predovšetkým to, že potreba aplikácie testu proporcionality vyplýva ako z recentnej judikatúry, tak z autentického výkladu zákonodarcu v

---

³⁸⁵ ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 69.

³⁸⁶ Tamtiež, s. 67.

dôvodovej správe, nestotožňujeme. Nazdávame sa, že posúdenie prípustnosti nezákonne získaného dôkazného prostriedku je vždy veľmi citlivou otázkou, ktorá si vyžaduje, pokiaľ možno, čo najdôkladnejšie zohľadnenie všetkých do úvahy spadajúcich aspektov. Bez pochyb však ide o interesantnú ideu, ktorej hlbšia analýza si zasluhuje osobitú pozornosť.

Napokon sa nám žiada pri tret'om kroku testu proporcionality dodať trefnú poznámku k praxi súdu, v zmysle ktorej by mal byť zo strany súdu braný zreteľ na minimalizáciu zásahu do práv dotknutej strany.³⁸⁷ Súd by preto mal otázku autenticity a hodnovernosti predmetného nezákonne získaného dôkazného prostriedku vyriešiť neverejne, a to prípadným vylúčením verejnosti podľa § 176 CSP. Rovnako by mal súd vykonanie takéhoto dôkazného prostriedku obmedziť exaktne len na predmet dokazovania, pričom zvyšná časť by bola neverejnou súčasťou spisu. Samotný prístup súdu tu však bude závisieť od jednotlivých okolností prípadu a to, ako súd zároveň pristúpi k jednotlivým faktorom podmieňujúcim jeho uvažovanie pri aplikácii testu proporcionality, bude v zmysle čl. 15 CSP ponechané na jeho voľnom uvážení.

4.2. Vzťah procesnoprávnej a hmotnoprávnej roviny veci

Za introdukciu tejto subkapitoly by sme považovali otázku uvedenú v samotnom abstrakte tohto príspevku - môže byť strana sankcionovaná za zaobstaranie nezákonne získaného dôkazného prostriedku v prípade prípustnosti jeho vykonania? Bude vykonanie tohto prostriedku znamenať, že súd legalizuje predchádzajúce porušenie práva?

Odpoveď na túto otázku nebola vždy jednoznačná.³⁸⁸ Časom sa však vykryštalizoval názor, podľa ktorého skutočnosť, že civilný súd v odôvodnenom prípade vykoná nezákonne získaný dôkazný

---

³⁸⁷ MOLNÁR, Peter. Zákonnosť dôkazu v občianskom súdnom konaní. *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia SR, 2012, s. 168.

³⁸⁸ GYÁRFÁŠ, Juraj. *Dva postrehyk použiteľnosti nezákonne získaných dôkazov* [online]. Lexforum.sk, 21. 03. 2009 [cit. 28. 2. 2017]. Dostupné na < <http://www.lexforum.cz/164>>.

prostriedok, nepredstavuje zmenu charakteru tohto dôkazu. Strana teda môže byť sankcionovaná v hmotnoprávnej rovine, a to aj napriek tomu, že v procesnej rovine dôjde k prípustnosti ňou predkladaného nezákonne získaného dôkazného prostriedku.³⁸⁹ Naopak, ak by dôsledkom sankcionovania strany v hmotnoprávnej rovine bolo odmietnutie dôkazného prostriedku, strana by mohla byť vystavená riziku dôkaznej núdze, čo by mohlo viesť k tzv. *denegatio iustitiae*. V určitom slova zmysle by konzekvenciou sankcionovania v hmotnoprávnej rovine bola sankcia v procesnoprávnej rovine, a práve rozuzlenie tejto dvojitej sankcie by tkvelo v spomínanom tzv. *denegatio iustitiae*.

Na druhej strane je potrebné dodať, že *ex post* hmotnoprávna ochrana práva porušeného nezákonným získaním dôkazného prostriedku musí byť zaručená. Nemalo by sa teda pripustiť, že v následnom, povedzme, konaní o ochrane osobnosti, nebude možné zistiť osobu zodpovednú za nezákonne získaný dôkazný prostriedok.³⁹⁰ Ergo, strana, ktorá predloží nezákonne získaný dôkazný prostriedok, by zaň mala niest' potenciálnu zodpovednosť, nakoľko už samotným navrhnutím vykonania takéhoto prostriedku dáva najavo svoj predošlý nezákonný postup. Uvedené by malo platiť bez ohľadu na to, či strana predkladajúca tento prostriedok v konaní, v ktorom ho predkladá, uspeje alebo nie.

5. ZÁVER

V samotnom závere tohto príspevku nie je našou ambíciou podať induktívne postuláty, skôr by sme sa obmedzili na sumarizujúce uvedenie podstatných konštatovaní vyplývajúcich z jeho obsahu (z ktorého však, okrem iného, určité induktívne postuláty vyplývajú).

---

³⁸⁹ ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 68.

³⁹⁰ MOLNÁR, Peter. *Zákonnosť dôkazu v občianskom súdnom konaní. Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia SR, 2012, s. 169.

S ohľadom na to je podstatné uviesť, že nové procesné kódexy civilného procesu *expressis verbis* pripustili možnosť použitia nezákonne získaného dôkazného prostriedku. V judikatúre dlhoročne panujúca absolútna neprípustnosť použitia takéhoto dôkazného prostriedku bola prelomená, a to v prospech záujmu na správnom zistení skutkového stavu opodstatňujúcim vecne správne rozhodnutie. Pochopiteľne však ani záujem na správnom zistení skutkového stavu nie je absolútny, a v prípade predloženia nezákonne získaného dôkazného prostriedku sa dostáva do kolízie so záujmom na zákonnom zadovažovaní dôkazných prostriedkov. Vzhľadom na náročnosť takýchto prípadov bude nutné kolidujúce záujmy vyvažovať pri aplikácii, v súdnej praxi už pomerne zaužívaného, testu proporcionality.

Ako preukazujeme, svoje opodstatnenie tu pritom zohráva diferenciácia či ide o dôkazný prostriedok, ktorý bol nezákonne získaný stranou, alebo o dôkazný prostriedok, pri ktorom došlo k porušeniu procesných pravidiel zo strany súdu. Dôvodne sa nazdávame, že nezákonne získaný dôkaz zo strany súdu (po vykonaní dokazovania) nemôže byť podkladom pre súdne rozhodnutie, nakoľko ním došlo k porušeniu kogentných pravidiel dokazovania. Nemenej podstatnou je taktiež skutočnosť či strana predkladajúca nezákonne získaný dôkazný prostriedok je v dôkaznej núdzi, a či sa takýmto dôkazným prostriedkom má preukázať protiprávne konanie dotknutej strany. Samotný prístup súdu tu však bude závisieť od jednotlivých okolností prípadu, a to, ako k týmto skutočnostiam súd pristúpi, bude v zmysle čl. 15 CSP ponechané na jeho voľnom uvážení.

Výsledkom tohto testu bude určenie súdu o tom či nezákonne získaný dôkazný prostriedok pripustí, alebo nie. Procesnoprávna prípustnosť takéhoto dôkazného prostriedku pritom neznamená, že sa stáva hmotnoprávne dovoleným.

Ako bodku na záver si dovoľujeme vysloviť presvedčenie, že práve test proporcionality je tým nástrojom, ktorým sa súd môže a má priblížiť k ideálu rozhodnutia z úvodu tohto príspevku – k

rozhodnutiu kumulatívne zákonnému, vecne správne
a v neposlednom rade spravodlivému.

Kontakt:

Mgr. Marek Ivančo

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava 1

Slovenská republika

marek.ivanco@flaw.uniba.sk

6. LITERATÚRA

Monografie

- DAVID, Ludvík. *Na hranicích práva. Soudcovské eseje*. Praha: Leges, 2012, 192 s.
- DRGONEC, Ján. *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*. 3. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, 1620 s.
- FICOVÁ, Svetlana, ŠTEVČEK, Marek a kol. *Občianske súdne konanie*. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2013, 500 s.
- MAŘÁDEK, David. Pořízení zvukového záznamu soukromou osobou a obecné možnosti jeho použití jako důkazního prostředku v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 13-14, s. 481-486.
- MAZÁK, Ján, JÁNOŠÍKOVÁ, Martina, MOLNÁR, Peter. *Učebnica občianskeho procesného práva*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2012, 802 s.

- MOLNÁR, Peter. *Zákonnosť dôkazu v občianskom súdnom konaní*. In *Dokazovanie v civilnom a trestnom konaní*. Pezinok: Justičná akadémia SR, 2012, s. 154-170.
- ŠTEVČEK, Marek, FICOVÁ, Svetlana, BARICOVÁ, Jana, MESIARKINOVÁ, Soňa, BAJÁNKOVÁ, Jana, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s.

On-line zdroje

- ČENTÍK, Tomáš. *K prípustnosti nezákonných dôkazov podľa CSP* [online]. Ulpianus.sk, 1. 8. 2016 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.ulpianus.sk/blog/k-pripustnosti-nezakonnych-dokazov-podla-csp/>>.
- GYÁRFÁŠ, Juraj. *Dva postreby k použiteľnosti nezákonne získaných dôkazov* [online]. Lexforum.sk, 21. 03. 2009 [cit. 28. 2. 2017]. Dostupné na <<http://www.lexforum.cz/164>>.
- CHRENKO, Pavol. *Hmotnoprávne podmienky vyhotovenia kamerového záznamu a jeho procesná prípustnosť* [online]. Epravo.sk, 16. 11. 2016 [cit. 21. 2. 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.sk/top/clanky/hmotnopravne-podmienky-vyhotovenia-kameroveho-zaznamu-a-jeho-procesna-pripustnost-3526.html>>.

Rozhodnutia súdov

- Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 26. 4. 2006, sp. zn. Pl. ÚS 37/04.
- Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/05.
- Nález Ústavného súdu ČR zo dňa 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 1774/14.
- Nález Ústavného súdu SR zo dňa 10. 6. 2015, sp. zn. I. ÚS 77/2015.

- Rozhodnutie ESLP vo veci Blücher v. Česká republika zo dňa 11. 1. 2005, st'ážnosť č. 58580/00.
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 21. 10. 1998, sp. zn. 21 Cdo 1009/98 (R 39/1999).
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 4. 11. 2008, sp. zn. 22 Cdo 4172/2007.
- Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 12. 3. 2003, sp. zn. I. ÚS 52/03.

Právne predpisy

- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (oznámenie FMZV č. 209/1992 Zb.).
- Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok.
- Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok.
- Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov.

OKAMŽIK VZNIKU NÁKLADŮ EXEKUCE

PETRA JUŘÁTKOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra soukromého práva a civilního procesu

Abstrakt: Nařízení (pověření k vedení) exekuce se vztahuje mimo jiné i na povinnost k úhradě nákladů exekuce. Soudní exekutor má nárok na úhradu nákladů exekuce zásadně za povinným a to již od okamžiku svého pověření k provedení exekuce. Podle konstantní judikatury zejména Ústavního soudu v případě dobrovolného splnění vymáhané povinnosti povinným, tj. za situace, kdy soudní exekutor ničeho nevy-mohl, nemá soudní exekutor nárok na úhradu nákladů exekuce a to ani v minimální (paušální) výši. Cílem tohoto příspěvku je analýza sbora zmiňované judikatury zejména s ohledem na její dopady v případě střetu exekučního řízení s řízením insolvenčním.

Klíčová slova: Exekuce, náklady exekuce, soudní exekutor, judikatura, insolvence

Abstract: Execution order applies, inter alia, to the obligation to pay expenses. The costs of enforcement are paid to a judicial officer fundamentally by obligated person since the time of judicial officer's

authorization to carry out the enforcement. According to the constant jurisprudence of the Constitutional Court in the case of voluntary compliance of enforced obligation by obligated party, ie, in the situation where the judicial officer does not recover anything, judicial officer is not entitled to reimbursement of the costs of enforcement even in minimal level. The purpose of this paper is to analyze the above mentioned cases in particular with regard to their impact in the event of a collision of enforcement proceedings with the insolvency proceedings.

Key words: *Enforcement, enforcement costs, bailiff, jurisprudence, insolvency*

1. ÚVOD

Nařízení (pověření k vedení) exekuce se vztahuje mimo jiné i na povinnost k úhradě nákladů exekuce. Soudní exekutor má nárok na úhradu nákladů exekuce zásadně za povinným a to již od okamžiku svého pověření k provedení exekuce. Podle konstantní judikatury zejména Ústavního soudu v případě dobrovolného splnění vymáhané povinnosti povinným, tj. za situace, kdy soudní exekutor ničeho nevydoh, nemá soudní exekutor nárok na úhradu nákladů exekuce a to ani v minimální (paušální) výši. Cílem tohoto příspěvku je analýza shora zmiňované judikatury zejména s ohledem na její dopady v případě střetu exekučního řízení s řízením insolvenčním.

2. OBECNĚ K NÁKLADŮM EXEKUCE

Soudní exekutor vykonává svou funkci za úplatu [§ 3 odst. 1 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „exekuční řád“ či „EŘ“)], která mu ovšem není garantována. Ústavní soud opakovaně dospěl k závěru, že právní úpravu nákladů exekuce obsaženou v exekučním řádu nelze vykládat bez souvislostí vyplývajících z obecné úpravy nákladů řízení o výkon rozhodnutí (tj. z ustanovení § 270 a § 271 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů – dále jen „občanský soudní řád“ nebo „OSŘ“). Ustanovení § 87 až § 89 EŘ vystihují jen zvláštnosti exekučního řízení s tím, že jinak se uplatní důsledky obecné subsidiarity občanského soudního řádu (viz § 52 odst. 1 EŘ). Základním východiskem je, že oprávněný je procesní stranou, jíž svědčí plný úspěch ve věci, jelikož nařízením exekuce, respektive pověřením soudního exekutora vedením exekuce bylo jeho návrhu vyhověno. Nařízená exekuce se proto vztahuje nejen na exekučním titulem přiznanou pohledávku oprávněného, ale též na náklady oprávněného a náklady exekuce, na které soudnímu exekutorovi v průběhu exekuce vzniká nárok (k tomu srovnej § 87 odst. 1 EŘ) a jejichž výše tak v době nařízení exekuce (respektive pověření

soudního exekutora vedením exekuce) zatím není zřejmá.³⁹¹ Náklady exekuce se rozumí odměna soudního exekutora, náhrada hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při vedení exekuce, náhrada za doručení písemností, a je-li exekutor plátcem daně z přidané hodnoty, rovněž příslušná daň z přidané hodnoty (§ 90 odst. 1 EŘ, k některým jednotlivým složkám nákladům viz níže). Náklady exekuce soudní exekutor obvykle určuje v příkazu k úhradě nákladů exekuce (§ 88 odst. 1 EŘ). Kromě toho soud, eventuálně soudní exekutor, o nákladech exekuce rozhoduje při zastavení exekuce v rozhodnutí, jímž se řízení končí. V takovém případě nákladový výrok výslovně stanovuje nejen výši nákladů exekuce, ale též osobou, která je takto určené náklady exekuce povinna uhradit. Automaticky se tak neuplatní princip presumovaného úspěchu oprávněného a zavinění povinného.

2.1. Příkaz k úhradě nákladů exekuce

Příkaz k úhradě nákladů exekuce je zvláštním druhem rozhodnutí, které je oprávněn vydat jen soudní exekutor. Samotný příkaz k úhradě nákladů exekuce nezakládá povinnost povinného k úhradě těchto nákladů, když toliko s ohledem na průběh určitého exekučního řízení stanovuje konkrétní výši nákladů exekuce a nákladů oprávněného (§ 88 EŘ). Na rozdíl od nákladového výroku usnesení o zastavení exekuce však výslovně neurčuje (nemusí určovat), za kým jde povinnost na úhradu těchto nákladů. Tato skutečnost sama vyplývá z § 87 odst. 2 EŘ ve vztahu k nákladům oprávněného, které hradí povinný, a z § 87 odst. 3 EŘ ve vztahu k nákladům exekuce, jež hradí rovněž zásadně povinný, která shodně vycházejí z již zmiňovaného principu presumovaného procesního úspěchu oprávněného a zavinění povinného.³⁹²

---

³⁹¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2006, sp. zn. III. ÚS 282/06, stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06.

³⁹² KASÍKOVÁ, Martina. In Kasíková, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 492-500 s.

Příkaz k úhradě nákladů exekuce musí kromě jiného obsahovat vyčíslení a odůvodnění jednotlivých složek nákladů v něm určených [§ 88 odst. 2 písm. f) EŘ]. Při vyčíslení soudní exekutor vychází především z vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, ve znění pozdějších předpisů (exekuční tarif) – dále jen „vyhláška č. 330/2001 Sb.“

2.2. Okamžik vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce

Právní úprava explicitně neuvádí, kdy přesně a v jaké lhůtě by k vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce mělo dojít. Stejně tak výslovně neupravuje, zda právo vymáhat náklady exekuce vznikne až po nabytí právní moci příkazu k úhradě nákladů exekuce, nebo je tyto možné vymáhat již po vydání exekuční příkazu v rámci exekuce pohledávky oprávněného.

Lze postavit na jisto, že příkaz k úhradě nákladů exekuce nelze vydat před tím, než byl soudní exekutor pověřen vedením exekuce, tj. než mu toto pověření vydané soudem bylo doručeno. Obdobně nelze příkaz k úhradě nákladů exekuce vydat, jakmile pověření soudního exekutora zaniklo (§ 51 EŘ). Příkaz k úhradě nákladů exekuce soudní exekutor nevydává rovněž v případě, že byl z vedení exekuce vyloučen (§ 29 odst. 1 EŘ), došlo-li ke změně exekutora (§ 44b EŘ) či ke spojení exekucí (§ 37 EŘ) nebo k zastavení exekuce.³⁹³ Judikatura rovněž dovodila, že příkaz k úhradě nákladů exekuce nelze vydat po zahájení insolvenčního řízení, neboť rozhodnutí, jímž soudní exekutor určuje náklady exekuce, je ve smyslu ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „insolvenční zákon“ či „IZ“), prováděním exekuce a nikoliv jen

---

³⁹³ KASÍKOVÁ, Martina. In Kasíková, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 501-512 s.

jejím nařízením.³⁹⁴ Na druhou stranu vydání usnesení o zastavení exekuce, i kdyby obsahovalo akcesorický výrok o nákladech řízení, není považováno za úkon, jímž se exekuce „provádí“ ve smyslu ustanovení § 109 odst. 1 písm. c) IZ.³⁹⁵

Z praxe jsou zásadně známy dvě situace, v nichž dochází k vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce:

- a) soudní exekutor příkaz k úhradě nákladů exekuce vydává v závislosti na vymoženém plnění.

Z doposud uvedeného lze sumarizovat, že soudnímu exekutorovi (s určitými výjimkami, které v tomto případě nejsou relevantní) vzniká **nárok na úhradu nákladů exekuce již okamžikem jeho pověření** vedením exekuce a to zásadně za povinným, aniž by v tuto chvíli bylo možné předjímat výsledek exekučního řízení.³⁹⁶ Samotné pověření, které ostatně ani není rozhodnutím (§ 43 odst. 5 EŘ), totiž nestanovuje náklady exekuce. Náklady exekuce soudní exekutor vůbec poprvé – nutno podotknout - předběžně vyčísluje ve vyrozumění [podle § 44 odst. 3 písm. f) EŘ vyrozumění musí obsahovat označení povinnosti, která má být exekucí vymožena, včetně povinnosti k úhradě nákladů oprávněného a nákladů exekuce], resp. ve výzvě ke splnění vymáhané povinnosti, v níž mimo jiné vyčíslí vymáhaný nárok a zálohu na snížené náklady exekuce a náklady oprávněného (§ 46 odst. 6 EŘ). Soudní exekutor může předběžné náklady vyčíslit rovněž v exekučním příkazu [§ 48 písm. e) EŘ], jímž rozhoduje o způsobu provedení exekuce. Ve všech výše uvedených případech se ovšem jedná toliko o předběžné vyčíslení. Vyrozumění ani výzva nejsou rozhodnutími. Exekuční příkaz sice představuje zvláštní druh exekučního rozhodnutí, vzhledem k tomu, že proti němu není přípustný opravný prostředek, je vyloučeno, aby

---

³⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sen. zn. 29 ICdo 5/2014, uveřejněný pod číslem 2/2017 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, a důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4802/2008, uveřejněného pod číslem 69/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek.

³⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 31 Cdo 1714/2013.

³⁹⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14.

v něm bylo autoritativně rozhodováno o „konečných“ nákladech exekuce.

Podle ustanovení § 58 EŘ lze exekucí zajistit majetek k provedení exekuce nejvýše v rozsahu bezpečně postačujícím k uhrazení vymáhané pohledávky, jejího příslušenství včetně příslušenství, které se pravděpodobně stane splatným po dobu trvání exekuce, pravděpodobných nákladů oprávněného a pravděpodobných nákladů exekuce. S ohledem na dikci shora citovaného ustanovení vyvstává otázka, zda na základě exekučního příkazu, v němž jsou vyčísleny předběžné náklady exekuce a náklady oprávněného je možné tyto náklady jen zajistit či je i přímo vymoci? Soudní exekutor vymáhá náklady exekuce a náklady oprávněného na základě příkazu k úhradě nákladů exekuce, a to některým ze způsobů určených v exekučním příkazu k provedení exekuce ukládající zaplacení peněžité částky (§ 87 odst. 4 EŘ). Podle § 6a vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., postupech při výkonu exekuční a další činnosti, by za situace, kdy v exekučním příkazu jsou uvedeny pravděpodobné náklady exekuce a pravděpodobné náklady oprávněného, měl soudní exekutor vydat příkaz k úhradě nákladů exekuce (až) neprodleně poté, kdy dojde ke splnění nebo vymožení povinnosti vymáhané v exekučním řízení s výjimkou nákladů exekuce a nákladů oprávněného. V kontextu shora uvedených ustanovení by se dalo usuzovat, že soudní exekutor může zajistit exekvovaný majetek i pro pravděpodobné náklady exekuce, včetně nákladů povinného, tyto však smí fakticky vymoci až po právní moci příslušného příkazu k úhradě nákladů exekuce, v němž budou náklady exekuce, včetně nákladů oprávněného vyčísleny. Do právní moci rozhodnutí tohoto příkazu tak sice smí deponovat majetek i v rozsahu nákladů exekuce, včetně nákladů oprávněného, nesmí s ním ovšem disponovat, tj. například náklady oprávněného vyplatit oprávněnému apod.³⁹⁷ Podle názoru autorky jsou totiž deponované náklady exekuce, včetně nákladů oprávněného, okamžikem svého připsání na zvláštní účet

---

³⁹⁷ K tomuto závěru dospívá i judikatura, například rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 11. 2012, č. j. 15 Kse 1/2012 – 137.

soudního exekutora i nadále majetkem povinného (samotné připsání nákladů exekuce, včetně nákladů oprávněného autorka nepovažuje za splnění dluhu ve smyslu § 1908 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 27. 2. 2017) a to minimálně až do právní moci příkazu k úhradě nákladů exekuce, jímž jsou tyto náklady určeny. Nejdříve tedy lze pohledávku (dluh) na nákladech exekuce a zřejmě i na nákladech oprávněného považovat z pohledu povinného za splněnou. S tímto závěrem ne zcela koresponduje stanovisko obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, uveřejněného pod číslem 32/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, od něhož se však Nejvyšší soud v důsledku nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 378/16, například v usnesení ze dne 19. 10. 2016, sp. zn. 20 Cdo 3541/2016, odchýlil, jeho další použitelnost je tudíž sporná. Ve zmiňovaném usnesení Nejvyšší soud uvedl, že „v okamžiku, kdy soudní exekutor vymohl při provádění exekuce pohledávku (její část), vzniká mu (soudnímu exekutorovi, pozn.) právo na náhradu nákladů řízení (jako v této věci). Jestliže má z tohoto titulu pohledávku vůči povinnému – úpadci (ať již vymahatelnou podle příkazu k úhradě nákladů exekuce nebo ne), je povinen ji přihlásit v přihlašovací lhůtě do insolvenčního řízení k jejímu uspokojení z majetkové podstaty úpadce (...)“.³⁹⁸ Naráží zde, byť ne explicitně, na to, že až do zániku pověření soudního exekutora (§ 51 EŘ) jsou prostředky nacházející se na zvláštním účtu soudního exekutora majetkem povinného, resp. pohledávkou soudního exekutora za povinným.

- b) soudní exekutor příkaz k úhradě nákladů exekuce vydává bez ohledu na vymožené plnění. V takovém případě zní příkaz k úhradě nákladů exekuce na tzv. minimální, resp. paušální částky.

---

³⁹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, uveřejněné pod číslem 32/2015 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

Náklady exekuce se skládají hned z několika složek (srov. § 90 odst. 1 EŘ). Mezi nejvýznamnější a nejčastěji účtované položky patří odměna soudního exekutora a náhrada hotových výdajů.

Odměna představuje částku, za níž soudní exekutor (mimo jiné) exekuční činnost vykonává. Její výše a způsob jejího určení se řídí vyhláškou č. 330/2001 Sb. (§ 1 odst. 1 této vyhlášky). **Základem** pro určení odměny soudního exekutora za exekuci, v níž je vymáhána peněžitá povinnost, je zásadně (není-li vyhláškou stanoveno jinak) **výše** exekutorem **vymoženého plnění** bez nákladů exekuce a nákladů oprávněného. Sazba této odměny je stanovena v § 6 vyhlášky č. 330/2001 Sb. a činí nejméně 3 000 Kč (§ 5 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 Sb.) – jde o tzv. minimální odměnu soudního exekutora.

Odměna soudního exekutora nemá sloužit k úhradě hotových výdajů, které soudní exekutor byl nucen v souvislosti s výkonem exekuční činnosti vynaložit (jde o výlohy na soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, úhrady osobám provádějícím přepravu zásilek, telekomunikační poplatky, odborná vyjádření, opisy, fotokopie a náhrady nákladů na vložení či získání dat z centrálních informačních systémů apod.). K tomuto slouží především náhrada hotových výdajů, která v paušální výši činí částku 3 500 Kč. Účtuje-li si soudní exekutor náhradu hotových výdajů v paušální výši, (zásadně) nemusí jednotlivé výdaje dokládat (prokazovat). Tato povinnost mu vzniká teprve v případě, že skutečná výše hotových nutno podotknout účelně vynaložených výdajů zmíněnou paušální částku překročila a soudní exekutor požaduje úhradu hotových výdajů v plné výši (§ 13 odst. 1 a 2 vyhlášky č. 330/2001 Sb.).

S ohledem na výše uvedené se příkazem k úhradě nákladů exekuce, který zní na tzv. minimální, resp. paušální částky, rozumí příkaz na částku ve výši 7 865 Kč, skládající se z odměny soudního exekutora ve výši 3 000 Kč, náhrady hotových výdajů ve výši 3 500 Kč a 21 % DPH³⁹⁹ ve výši 1 356 Kč. Z praxe jsou známy níže uvedené tři

---

³⁹⁹ Aktuální sazba DPH

situace, v nichž dochází (by mohlo docházet) k vydání takového příkazu, legitimita tohoto postupu bude blíže rozebrána v následující kapitole:

- po uplynutí lhůty § 46 odst. 6 EŘ,
- v případě dobrovolné úhrady vymáhané pohledávky povinným bez vědomí soudního exekutora (exekutor fakticky nevymohl ničeho),
- v situaci předvídané v nálezů Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14.

3. MINIMÁLNÍ (PAUŠÁLNÍ) NÁKLADY EXEKUCE Z POHLEDU JUDIKATURY

Do 31. 12. 2012, kdy vstoupila v účinnost tzv. velká exekuční novela v podobě zákona č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (dále jen „zákon č. 396/2012 Sb.“), právní úprava nevymezovala pojem „vymožené plnění“. Exekutorská komora k tomuto zaujala stanovisko, podle něhož je za vymožené plnění nutné považovat každé plnění, které povinný na úhradu své povinnosti uvedené v exekučním titulu uskutečnil poté, co bylo soudem rozhodnuto o nařízení exekuce (dnes pověření soudního exekutora vedením exekuce) bez ohledu na to, že povinný plnil bez vědomí exekutora. Každé plnění poskytnuté po nařízení exekuce (pověření), je totiž plněním, k němuž došlo v zahájeném řízení, a tudíž ztrácí charakter dobrovolnosti. Soudnímu exekutorovi z něj tak plyne právo na odměnu podle § 6 vyhlášky č. 330/2001 Sb.⁴⁰⁰ Rovněž důvodová zpráva za vymožené plnění považovala veškerá plnění povinného poskytnutá at' už prostřednictvím exekutora či nikoli na úhradu povinnosti uvedené v exekučním titulu po nařízení

---

⁴⁰⁰ Stanoviska prezidia Exekutorské komory ČR k právním předpisům upravujících exekuční a další činnost [online]. epravo.cz, 17. 3. 2003 [cit. 28. 2. 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/stanoviska-prezidia-exekutorske-komory-cr-k-pravnim-predpisum-upravujicich-exekucni-a-dalsi-cinnost-21487.html>>.

exekuce.⁴⁰¹ Oba tyto závěry vycházely toliko z přímé závislosti zejména odměny soudního exekutora na vymoženém plnění a nereflektovaly jiné principy později dovozované hlavně judikaturou.⁴⁰² V uvozovkách definice vymoženého plnění byla do exekučního řádu zavedena až s účinností od 1. 1. 2013. Vymoženým plněním rozumí plnění získané provedením exekuce některým ze způsobů podle § 59 odst. 1 EŘ, provedením exekuce podle § 46 odst. 6 EŘ (povinný vymáhanou povinnost včetně vyčíslených záloh na náklady exekuce splní ve lhůtě 30 dnů od doručení výzva ke splnění vymáhané povinnosti) nebo hrazené na vymáhanou povinnost od uplynutí lhůty 30 dnů od doručení výzvy ke splnění vymáhané povinnosti a vydání exekučního příkazu do provedení exekuce podle tohoto exekučního příkazu (§ 46 odst. 4 EŘ).

Zejména do 31. 12. 2012 bylo více než častou praxí některých soudních exekutorů tzv. předběžné vydávání příkazů k úhradě nákladů exekuce na minimální (paušální) částku, k němuž docházelo de facto ihned po nařízení exekuce (od 1. 1. 2013 po pověření), resp. po uplynutí lhůty uvedené v § 46 odst. 5 EŘ ve znění účinném do 31. 12. 2012 (od 1. 1. 2013 po uplynutí lhůty uvedené v § 46 odst. 4 EŘ). Tento postup byl (a je) odůvodňován mimo jiné tím, že nárok soudního exekutora na úhradu nákladů exekuce vzniká již nařízením exekuce (dnes pověřením soudního exekutora). Ve vztahu k náhradě hotových výdajů, která je vyhláškou č. 330/2001 Sb. vymezena paušálně, není pochyb, že soudnímu exekutorovi na tuto vzniká nárok vždy, neboť není odvislá od výše vymoženého plnění. V případě odměny soudního exekutora sice § 5 odst. 1 vyhlášky č. 330/2001 Sb. stanoví, že základem pro určení odměny soudního exekutora je výše exekutorem vymoženého plnění (bez nákladů exekuce a nákladů oprávněného), vzhledem však k tomu, že současně s tím vymezuje minimální výši odměny (3 000 Kč, srov. § 6 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 Sb.), je třeba zejména dříve při absenci definice vymoženého plnění považovat částku 3 000 Kč za paušální

---

⁴⁰¹ Tamtéž.

⁴⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06.

sazbu odměny, která soudnímu exekutorovi opětovně náleží vždy, tj. i kdyby soudní exekutor v průběhu exekuce ničeho nevymohl, resp. základem pro výpočet odměny byla částka nulová. Ostatně, pokud by soudní exekutor na povinném ničeho nevymohl, pravděpodobně by posléze došlo k zastavení exekuce pro nemajetnost povinného. Byť již bylo o nákladech exekuce v průběhu exekučního řízení rozhodnuto příkazem k úhradě nákladů exekuce, samotný příkaz nemá charakter exekučního titulu, respektive exekučním titulem je jen ve spojení s usnesením o nařízení exekuce, nyní ve spojení s pověřením, náklady jím přiznané proto nemohou být vymáhány v jiném řízení než v tom, v němž byl příkaz vydán (zda uvedené platí i ve vztahu k insolvenčnímu řízení, bude osvětleno níže), soud, event. soudní exekutor by proto při rozhodování o zastavení exekuce o nákladech exekuce rozhodoval znovu a to podle pravidel obsažených v § 89 EŘ.

Shora uvedená argumentace však není zcela správná. Výše náhrady hotových výdajů skutečně zásadně nemá přímou návaznost na výši vymoženého plnění, neboť primárně souvisí s účelností vynaložených nákladů. Odměna soudního exekutora ovšem, není-li relevantní právní úpravou stanoveno jinak, je odvislá mimo jiné od výše vymoženého plnění.

Skutečnost, že vyhláška č. 330/2001 Sb. stanovuje její minimální výši, neznamena, že by tato minimální výše představovala paušální částku, která by soudnímu exekutorovi náležela vždy bez ohledu (mimo jiné) na vymožené plnění. Minimální odměna (§ 6 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 Sb.) by se proto měla uplatnit jen tehdy, bylo-li v exekučním řízení alespoň něco vymoženo. Pokud tedy dojde k dobrovolnému splnění vymáhané povinnosti povinným (soudní exekutor formálně vzato ničeho sám nevymůže), je základem pro určení odměny soudního exekutora částka nulová.⁴⁰³ Nehledě na to, že výše odměny by neměla vycházet jen z přímo závislosti na výši vymoženého plnění, ale měla by odrážet složitost, odpovědnost a

---

⁴⁰³ Nález Ústavního soudu ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 1540/08.

namáhavost exekuční činnosti, ocenit je rovněž nutné stupeň dobrovolnosti ve splnění vymáhané povinnosti a to i tehdy, pokud k němu došlo až po nařízení exekuce, avšak stále před jejím vynuceným provedením.⁴⁰⁴ Předběžné vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce si tak lze představit jen ohledně částky paušálně vyčíslené náhrady hotových výdajů. S tímto závěrem ovšem ne zcela koresponduje stávající judikatura Ústavního soudu, podle níž je nutné náhradu hotových výdajů posuzovat analogicky k odměně za provedení exekuce podle ustanovení § 5 a násl. vyhlášky č. 330/2001 Sb. V případě dobrovolného splnění dlužné částky, kdy exekutor ničeho nevydobil a základem pro určení jeho odměny je proto částka nulová, je nezbytné vyčíslit náhradu hotových výdajů nikoliv paušální částkou (3 500 Kč), ale pouze na základě prokazatelných výdajů, které konkrétnímu soudnímu exekutorovi v daném exekučním řízení vznikly do okamžiku, než bylo povinnou dlužné plnění uhrazeno. Jinak řečeno, není-li možné soudnímu exekutorovi přiznat paušální odměnu ve výši 3 000 Kč, resp. 1 500 Kč, tím spíše mu nelze přiznat paušální náhradu hotových výdajů ve výši 3 500 Kč.⁴⁰⁵ Dobrovolnou úhradou se s ohledem na dikci § 46 odst. 4 EŘ rozumí taková, která se uskuteční zcela bez vědomí soudního exekutora a současně ještě před tím, než je povinný soudním exekutorem zpraven o exekuci na majetek povinného (od 1. 1. 2013 se tímto rozumí okamžik doručení vyrozumění o zahájení exekuce společně s dalšími dokumenty, k tomu viz § 44 odst. 1 EŘ).⁴⁰⁶ S ohledem na výše uvedené by proto bylo možné vydat „předběžný“ příkaz k úhradě nákladů exekuce znějící na paušální náhradu hotových výdajů teprve po uplynutí lhůty stanovené v § 46 odst. 6 EŘ, neboť do uplynutí této lhůty může dojít k dobrovolnému či částečně dobrovolnému (pod vlivem výzvy ke splnění vymáhané povinnosti) splnění vymáhané povinnosti. Otázkou ovšem zůstává, kdy by vydání takového příkazu k úhradě

---

⁴⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 1787/11; nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06.

⁴⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 2930/09.

⁴⁰⁶ K tomu srovnej například usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 1209/08, která se však váže k právní úpravě účinné do 31. 12. 2012.

nákladů exekuce bylo myslitelné a ideálně i účelné? Odpověď na tuto otázku nepřímo nabízí mimo jiné náleží Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14.

3.1. Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14, vychází z následujícího skutkového stavu. V průběhu exekučního řízení bylo na základě návrhu povinného (dlužníka) na zahájení insolvenčního spojeného s návrhem na povolení oddlužení zahájeno insolvenční řízení, v němž byl později zjištěn úpadek a povoleno jeho oddlužení. Poté, co povinný splnil oddlužení, rozhodl insolvenční soud o jeho osvobození od placení pohledávek, zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny. Osvobození se přitom vztahovalo i na ty věřitele, k jejichž pohledávkám se v insolvenčním řízení nepřihlíželo, a dále na ty věřitele, kteří své pohledávky do řízení nepřihlásili, byť tak učinit měli. Po skončení insolvenčního řízení dlužník, v němž byla téměř zcela uspokojena i pohledávka vymáhaná v exekučním řízení, navrhl povinný zastavení předmětné exekuce. Na základě této skutečnosti soudní exekutor vydal příkaz k úhradě nákladů exekuce znějící na minimální (paušální) částky, tj. na odměnu ve výši 3 000 Kč, náhradu hotových výdajů ve výši 3 500 Kč (to vše plus DPH). Námitky povinného proti tomuto příkazu byly příslušným okresním soudem zamítnuty.

Ústavní soud v předmětném nálezu dospěl k závěru, že soudní exekutor v exekučním řízení nevymohl ničeho nikoliv proto, že by povinný plnil dobrovolně ještě před tím, než se o exekuci dozvěděl, nýbrž z důvodu, že v mezidobí bylo vůči povinnému zahájeno insolvenční řízení. Soudní exekutor přitom ještě před zahájením insolvenčního řízení učinil příslušné kroky směřující k vymožení pohledávky oprávněného za povinným. Náleží-li soudnímu exekutorovi minimální odměna ve výši 3 000 Kč aniž by čehokoliv vymohl i v případě, kdy mu zaniklo pověření rozhodnutím o

vyloučení nebo zastavení exekuce anebo v důsledku pověření jiného exekutora, tím spíše by mu měla náležet minimální odměna i tehdy, pokud jeho pověření nezaniklo, nýbrž mu v důsledku insolvence povinného nebylo umožněno v exekuci pokračovat. Soudní exekutor tak v souladu s již jednou zmiňovaným usnesením Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, uveřejněným pod číslem 32/2015 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, byl povinen tuto pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení. Opačný postup by byl v rozporu se sanačními důsledky oddlužení a následného osvobození.

Pomineme-li skutečnost, že s ohledem na nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 378/16, který byl vydán dvě měsíce po nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14, a s jehož závěry autorka nesouhlasí⁴⁰⁷, v současnosti není zcela zřejmé, zda závěry uvedené v rozebíraném nálezu lze i nadále považovat za relevantní,⁴⁰⁸ je třeba si pro účely tohoto příspěvku povšimnout zejména toho, že Ústavní soud jednak přiznává soudnímu exekutorovi nárok na náklady exekuce v minimální (paušální) výši i v případě, že ničeho nevymohl (základem pro výpočet odměny soudního exekutora je nulová částka), a dále toho, že neříká, jakým způsobem by soudní exekutor měl o těchto nákladech rozhodovat, zda příkazem k úhradě nákladů exekuce či usnesením o vydání výtěžku podle § 46 odst. 7 EŘ nebo by o nich neměl vůbec rozhodovat.

3.2. Paušální náklady exekuce při střetu insolvence s exekucí

Vyhláška č. 330/2001 Sb. rozlišuje mimo jiné odměnu za exekuci ukládající peněžité plnění, která je zásadně odvislá od výše vymoženého plnění, a odměnu za výkon exekuční činnosti (obecně).

⁴⁰⁷ K tomu viz její příspěvek – JUŘÁTKOVÁ, Petra. *Bulletin advokacie*, roč. 2017, č. 1-2, s. 25-29.

Uplatnění nákladů exekuce v insolvenčním řízení.

⁴⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 378/16, se týká rovněž střetu insolvence s exekucí, vychází však ze zcela odlišné skutkové situace. Přestože tedy popírá závěry, z nichž vychází dříve vydaný a nyní rozebíraný nález, podle názoru autorky na skutkovou situaci nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14, nedopadá, a proto je možné se dříve vydaným nálezem i nadále zabývat.

Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14, hovoří o obecné odměně soudního exekutora za výkon exekuční činnosti, ve vztahu k níž vyhláška předvídá situace, v nichž má soudní exekutor rovněž nárok na odměnu do 31. 3. 2017 ve výši 3 000 Kč, od 1. 4. 2017 ve výši 2 000 Kč (§ 11 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 Sb.). Ústavní soud však s pomocí argumentu „a maiori ad minus“ (od většího k menšímu) dovodil, že jestliže má soudní exekutor ve vymezených případech a vždy jde o situace, kdy pověření soudního exekutora zaniklo, nárok na odměnu ve výši 3 000 Kč, měl by mít na tuto nárok i tehdy, když jeho pověření nezaniklo a soudní exekutor nevymohl ničeho jen proto, že bylo vůči povinnému zahájeno insolvenční řízení. Pokud totiž ze zákona vyplývá, že určitý závazek nemá být vyvolán ani závažnějšími skutkovým stavem, tím méně by podle argumentu „a maiori ad minus“ měl být vyvolán stavem méně závažným.

Jestliže by soudní exekutor v průběhu exekučního řízení něčeho vymohl, vznikl by mu nárok na odměnu ve výši podle § 6 vyhlášky č. 330/2001 Sb. Ohledně této odměny soudní exekutor postupuje v souladu s § 46 odst. 7 EŘ ve znění nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 9. 2016, sp. zn. IV. ÚS 378/16. Vyhláška č. 330/2001 Sb. výslovně neupravuje náklady exekuce pro případ, že soudní exekutor v průběhu exekučního řízení nic nevymůže a současně s tím dojde k zahájení insolvenčního řízení. Ustanovení § 11 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 na tento střet insolvence s exekucí nedopadá. Uvedené nelze dovodit ani ze smyslu a účelu dotčeného ustanovení. Na tento případ jej rozšířil až Ústavní soud v rámci soudcovského dotváření práva. Ustanovení § 11 odst. 3 EŘ přitom nelze pokládat za ustanovení s nejasným obsahem a terminologií. Jde o výjimku z pravidla, že soudnímu exekutorovi v exekuci na peněžité plnění náleží odměna zásadně v závislosti na výši vymoženého plnění. Přestože je v českém právním prostředí velmi oblíbené interpretační pravidlo, podle něhož se výjimky mají vykládat restriktivně.⁴⁰⁹

---

⁴⁰⁹ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 149.

Lze Ústavnímu soudu přisvědčit, že pokud má soudní exekutor nárok odměnu tehdy, pokud ničeho nevymohl a zaniklo mu pověření například z důvodu změny soudního exekutora, tím spíše by mu měla být odměna přiznána v posuzovaném méně závažném případě. Samotná vyhláška č. 330/2001 Sb. ostatně hovoří o odměně za výkon exekuční činnosti nikoliv za provedení exekuce. Pokud v daném věci k výkonu exekuční činnosti prokazatelně došlo, přičemž konkrétní odměna reflektuje složitost, odpovědnost a namáhavost exekuční činnosti (zmíněné necht' posoudí insolvenční správce při přezkumu pohledávek), je podle názoru autorky na místě rozšířit odměnu soudního exekutora podle § 11 odst. 3 EŘ též na posuzovaný případ střetu insolvence s exekucí. K tomuto závěru autorka dospívá i přesto, že podle stávající judikatury Ústavního soudu je to sám soudní exekutor, kdo nese (mimo jiné) riziko, že mu náklady exekuce nebudou vůbec uspokojeny.⁴¹⁰ Tato argumentace založená na odpovědnosti soudního exekutora za výsledek exekučního řízení však primárně dopadá na zcela odlišnou problematiku úhrady nákladů exekuce bez tzv. přímé exekuce.⁴¹¹

3.3. Rozhodování o paušálních nákladech exekuce při střetu insolvence s exekucí

Podle ustanovení § 46 odst. 7 EŘ exekutor nesmí mimo jiné v situaci, kdy zvláštní právní předpis (v tomto případě insolvenční zákon) stanoví, že exekuci nelze provést, činit žádné úkony, jimiž se provádí exekuce (není-li zákonem stanoveno jinak) a insolvenčnímu správci vydá vymožené plnění bezodkladně po právní moci usnesení, jímž rozhodne po odpočtu nákladů exekuce o vydání vymoženého plnění insolvenčnímu správci.

Jinými slovy, vymohl-li soudní exekutor alespoň část pohledávky oprávněného (věřitele v insolvenčním řízení), kterou doposud nevydal oprávněnému, má soudní exekutor po zahájení

---

⁴¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 9/06.

⁴¹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06.

insolvenčního řízení povinnost vydat tzv. usnesení o vydání výtěžku insolvenčnímu správci (dále jen „usnesení o výtěžku“), jímž vyčíslí vymoženou a dosud oprávněnému nevydanou pohledávku, od níž odečte výši nákladů exekuce. Výši nákladů exekuce soudní exekutor určuje v usnesení o výtěžku, neboť – jak již bylo uvedeno výše – příkaz k úhradě nákladů exekuce nelze vydat po zahájení insolvenčního řízení. Pokud již tedy před zahájením insolvenčního řízení bylo o nákladech exekuce rozhodnuto příkazem k úhradě nákladů exekuce a výše nákladů exekuce se od vydání tohoto příkazu nezměnila, soudní exekutor při vyčíslení nákladů exekuce vychází z tohoto příkazu. Nebyl-li do zahájení insolvenčního řízení příkaz k úhradě nákladů exekuce vydán, určí soudní exekutor výši nákladů exekuce až v usnesení o výtěžku.⁴¹²

Citované ustanovení § 46 odst. 7 EŘ podle názoru autorky výslovně dopadá především na situaci, kdy soudní exekutor vymohl alespoň část pohledávky oprávněného, nikoliv na situaci (věc řešená Ústavním soudem v rozebíraném nálezu), kdy soudní exekutor ničeho nevymohl a v insolvenčním řízení bude toliko uplatňovat jen svou pohledávku na nákladech exekuce, která by tímto rozhodnutím byla vůbec poprvé určena. Jeho smyslem zřejmě není nahrazení rozhodnutí o nákladech exekučního řízení, tj. typicky příkazu k úhradě nákladů exekuce. Pokud bychom připustili variantu, že usnesení o výtěžku je třeba vydat i tehdy, pokud v exekuci nebylo ničeho vymoženo, sloužilo by právě a jen k vyčíslení paušálních nákladů exekuce. Za situace, kdy insolvenční zákon připouští přihlášení nevykonatelné pohledávky, tento postup autorka považuje za spíše nadbytečný a zastává názor, že o nákladech exekuce v posuzované věci není třeba vydávat samostatné rozhodnutí (možnost procesní obrany proti těmto nákladům dlužníku zůstane zachována v rámci insolvenčního řízení).

V úvahu dále připadá vydání předběžného příkazu k úhradě nákladů exekuce. V každém příkazu musí být náklady exekuce řádně vyčísleny

---

⁴¹² JURÁTKOVÁ, Petra. Uplatnění nákladů exekuce v insolvenčním řízení. *Bulletin advokacie*, roč. 2017, č. 1-2, s. 25-29.

a odůvodněny. Jak už bylo zmíněno výše, odůvodnění paušální výše náhrady hotových výdajů – byť judikatura Ústavního soudu dospívá k jinému názoru – zásadně nečiní obtíže, ty nastávají ve vztahu k odměně soudního exekutora. V průběhu exekučního řízení lze jen těžko předvídat výsledek exekučního řízení, tj. například předpokládat, že vůči povinnému bude zahájeno insolvenčního řízení a soudní exekutor bude mít nárok na odměnu podle § 11 odst. 3 EŘ ve znění nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14. Vydání předběžného příkazu k úhradě nákladů exekuce by tak bylo v rozporu s principem právní jistoty a legitimního očekávání alespoň co do odměny soudního exekutora.

4. ZÁVĚR

Cílem tohoto příspěvku byla analýza judikatury Ústavního soudu, týkající se nároku soudního exekutora na náklady exekuce v případě dobrovolného úhrady vymáhané povinnosti povinným, a její dopady na případný střet exekučního řízení s řízením insolvenčním. V současnosti je otázce uplatnění paušálních nákladů exekuce v insolvenčním řízení věnován toliko nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14, jehož analýzou autorka dovozuje, že soudní exekutor má od okamžiku svého pověření vedením exekuce nárok na úhradu nákladů exekuce. Stávající právní úprava soudnímu exekutorovi nepřiznává náklady exekuce, resp. na odměnu v případě, že soudní exekutor nevydělal nic a to nikoliv z důvodu dobrovolné úhrady vymáhané povinnosti povinným, nýbrž proto, že bylo vůči povinnému zahájeno insolvenční řízení. Výkladem § 11 odst. 3 vyhlášky č. 330/2001 Sb. s pomocí argumentu a maiori ad minus však lze dovodit, že soudnímu exekutorovi i v této situaci náleží odměna zde stanovená. O nákladech exekuce by mělo být rozhodováno příkazem k úhradě nákladů exekuce. Vzhledem k tomu, že po zahájení insolvenčního řízení je vydání příkazu nepřípustné a předběžné vydání příkazu k úhradě nákladů exekuce je alespoň co do odměny soudního exekutora v rozporu s principem

právním jistoty, má autorka za to, že o nákladech exekuce alespoň v posuzovaném případě není třeba vydávat samostatné rozhodnutí. Náklady soudní exekutor do insolvenčního řízení přihlásí jako nevykonatelnou pohledávku. Za nadbytečný považuje postup podle § 46 odst. 7 EŘ, který dopadá primárně na případy, kdy soudní exekutor něčeho vymohl. Účelem ustanovení § 46 odst. 7 EŘ není suplovat rozhodnutí o nákladech exekuce.

Kontakt:

Mgr. Bc. Petra Juřátková

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra soukromého práva a civilního procesu

Tř. 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

pe.konecna@gmail.com

5. LITERATURA

- JUŘÁTKOVÁ, Petra. Uplatnění nákladů exekuce v insolvenčním řízení. *Bulletin advokacie*, roč. 2017, č. 1-2, s. 25-29.
- KASÍKOVÁ, Martina. In Kasíková, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 957 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 304 s.
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 29. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 1540/08.
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 2930/09.
- Nález Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2013, sp. zn. I. ÚS 1787/11.
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2016, sp. zn. IV. ÚS 3250/14.
- Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 11. 2012, č. j. 15 Kse 1/2012 – 137.

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2010, sp. zn. 25 Cdo 4802/2008, uveřejněný pod číslem 69/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2015, sen. zn. 29 ICdo 5/2014, uveřejněný pod číslem 2/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- Stanoviska prezidia Exekutorské komory ČR k právním předpisům upravujících exekuční a další činnost [online]. epravo.cz, 17. 3. 2003 [cit. 28. 2. 2017]. Dostupné na <<https://www.epravo.cz/top/clanky/stanoviska-prezidia-exekutorske-komory-cr-k-pravnim-predpisum-upravujicich-exekucni-a-dalsi-cinnost-21487.html>>.
- Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS-st. 23/06.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 10. 2014, sp. zn. 21 Cdo 3182/2014, uveřejněné pod číslem 32/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.
- Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 31 Cdo 1714/2013.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2006, sp. zn. II. ÚS 9/06.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2006, sp. zn. III. ÚS 282/06.
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 1209/08.

PŘEKÁŽKA REI IUDICATAE A JEJÍ APLIKACE U ROZHODNUTÍ PROCESNÍ POVAHY

MARTINA KÚCHLEROVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Katedra správního práva a finančního práva

Abstrakt: Předkládaný příspěvek se věnuje velice úzce specifikované problematice, a to konkrétně problematice tzv. překážky věci rozhodnuté (rei iudicatae) u procesních rozhodnutí ve světle výkladu procesních ustanovení zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Příspěvek přitom vychází z judikatury obecných soudů, ale i Ústavního soudu, která de facto nepřímo, cestou výkladu příslušných procesních ustanovení, konstruuje překážku rei iudicatae (jakožto vlastnost meritorních rozhodnutí) i u rozhodnutí procesních, když hlavním smyslem uvedeného je přispět k rychlému a efektivnímu soudnímu řízení před civilními soudy. Příspěvek tedy na podkladu rozhodnutí, která se výše specifikované problematiky dotýkají spíše okrajově, analyzuje výklad konkrétních procesních norem a jeho následný dopad do soudní praxe.

Klíčová slova: Překážka věci rozhodnuté (rei iudicatae), rozhodnutí procesní povahy, výklad procesních předpisů, nezneužívání práva

Abstract: This paper focuses on closely specified issues, namely the issue of the so-called. Lis decided (res judicata) at procedural decisions in the light of the interpretation of the procedural provisions of the Act no. 99/1963 Coll., Civil Procedure Code, as amended. Contribution is based on a case of ordinary courts, but the Constitutional Court, which de facto indirectly, through their interpretation of the relevant procedural provisions, constructed obstacle of res judicata (as a property meritorious decision) as well as the decision process when the main purpose of that is to contribute to the rapid and efficient judicial proceedings before civilian courts. Therefore the paper backing on the decisions that the above specified issues affect only marginally, analyzes, interpretation of specific procedural standards, and its subsequent impact on judicial practice.

Key words: Obstacle judicata, procedural decisions, the interpretation of procedural regulations, not abusing rights

1. ÚVOD

Překážka rei iudicatae, neboli překážka věci rozhodnuté, je procesním důsledkem přijetí meritorního rozhodnutí, tedy rozhodnutí ve věci samé, kterým se zároveň řízení před soudem (zpravila prvního stupně) končí. Meritorním rozhodnutím se potom rozumí rozhodnutí, které konstitutivně zakládá, mění či ruší práva nebo povinnosti účastníků civilního procesu, nebo také rozhodnutí, které autoritativně deklaruje že určitá osoba (účastník řízení) práva nebo povinnosti má či nemá. Opakem rozhodnutí meritorního je potom rozhodnutí procesní, kterým se rozhoduje “pouze” o procesních právech a povinnostech účastníků civilního řízení, případně širěji - subjektů civilního procesu. Překážka rei iudicatae je potom dána nejen totožným okruhem účastníků proběhlého řízení (ve vztahu k případně dalšímu řízení zahávanému) ale i totožností projednávané věci.

Překážka rei iudicatae zároveň znamená neodstranitelný nedostatek podmínek řízení a později zahajené řízení je nutno právě pro překážku věci rozhodnuté zastavit. Předkládaný příspěvek přitom níže poukáže (po výše zopakovaných, troufnu si říct, v právním světě notoriétách) na praxi soudů (a s tím související výklad procesních ustanovení), která dovedla výše nastíněný postup i u rozhodnutí procesní povahy, když za všechny je možné zmínit například rozhodnutí o osvobození či neosvobození žalobce od soudního poplatku ve smyslu § 138 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen “o. s. ř.”), rozhodnutí o bezplatném ustanovení zástupce pro řízení před soudem podle § 30 o. s. ř. a další.

2. JAK TO VŠECHNO VŮBEC ZAČALO...

Rozhodnutí, ze kterého je následně výkladem příslušných procesních ustanovení dovozován závěr o možnosti aplikovat překážku věci rozhodnuté i u rozhodnutí procesní povahy, se této otázky týkalo pouze okrajově a věcně se zabývalo problematikou osvobození či

neosvobození právnické osoby (podnikatele) od soudního poplatku. Dlouhodobá a zaběhlá praxe soudů nepřiznávala právnickým osobám (podnikatelům) osvobození od soudního poplatku, a to s odůvodněním, že objektivní neschopnost k úhradě soudního poplatku je důsledkem jejich podnikatelské činnosti a toto podnikatelské či hospodářské riziko nelze přenášet na stát.

Výše uvedený závěr, opakovaně se objevující v soudní judikatuře obecných soudů (nižšího stupně), však následně neobstál před soudy vyššími. Konkrétně z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 3. 1997, sp. zn. 11 Cmo18/97 (které bylo uveřejněno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 6/1998), plyne, že závěr o tom, že podnikatel (pokud předmět řízení souvisí s jeho podnikatelskou činností) nemůže být od placení soudního poplatku osvobozen, apriori neplyne z dikce § 138 o. s. ř.⁴¹³ a zároveň nelze takový závěr dovozovat ani cestou soudní judikatorní činnosti. Dle Vrchního soudu v Praze proto není dán důvod proto, aby žalobci, který je podnikatelem (v uváděném případě však fyzickou osobou) nemohlo být za splnění zákonných předpokladů přiznáno (zcela nebo zčásti) osvobození od soudních poplatků.

Výše uváděný závěr převzal do své rozhodovací činnosti rovněž Nejvyšší soud (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013), když specifikované pravidlo de facto rozšířil i na osoby právnické (podnikatele) a stejně tak Ústavní soud, který s uváděným pravidlem dále pracoval i ve své rozhodovací činnosti (k tomu srov. např. Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/2008).

Všechna specifikovaná rozhodnutí tedy primárně vyřešila problematiku nároku, respektive podmínek za kterých je dán nárok na osvobození od soudního poplatku (právnické) osoby podnikatele v řízení před civilními soudy. Dle mého názoru však výše uvedené

---

⁴¹³ Ustanovení § 138 o. s. ř. potom stanoví, že: „Účastníku, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků (§ 138), předseda senátu ustanoví na jeho žádost zástupce, jestliže je to nezbytně třeba k ochraně jeho zájmů. O tom, že může tuto žádost podat, je předseda senátu povinen účastníka poučit. Vyzádaje-li to ochrana zájmů účastníka nebo jde-li o ustanovení zástupce pro řízení, v němž je povinné zastoupení advokátem (notářem), ustanoví mu předseda senátu v případě uvedeném v odstavci 1 zástupce z řad advokátů.“

není jediným přínosem těchto rozhodnutí, protože se všechna z nich, byť okrajově, dotýkají dle mého názoru problematiky s mnohem širším aplikačním dopadem, jak je ostatně uvedeno níže.

3. PŘEKÁŽKA REI IUDICATAE I U ROZHODNUTÍ PROCESNÍ POVAHY?

V aplikační praxi obecných, zejména prvostupňových soudů, se s železnou pravidelností objevují jednotlivci, kteří opakovaně žádají (v praxi nejčastěji) o osvobození od soudního poplatku, případně i o ustanovení zástupce z řad advokátů jako bezplatnou právní pomoc ve smyslu § 30 o. s. ř. Problémem, který však nastává, troufnu si říct u drtivé většiny soudů, není o těchto návrzích rozhodnout (na základě vyhodnocení kritérií § 138 o. s. ř.), ale skutečnost, že narvhovatel – v případě nevyhovění jeho návrhu – bývá velmi často s výsledkem nespokojen a rozhodne se dané návrhy podávat opakovaně. Jde zpravidla o případy tzv. kverulantů, jejichž cílem není ani tak dosáhnout případného osvobození od soudního poplatku, ale vést co nejvíce soudních řízení (zpravidla se zcela nerealizovatelným žalobním žádáním), protože se přeci proti nim spiknul celý svět (snad si tuto nadsázku mohu dovolit, když sama tato podání vyřizují).

Soud se pochopitelně musí s každým návrhem jemu podaným procesně vypořádat a uchopit jej postupem stanoveným v o. s. ř. (pokud se stále pohybujeme v civilním soudním řízení). A právě za tímto účelem soudní praxe začala cestou výkladu procesních ustanovení o. s. ř. hledat odpověď na otázku, jak ve výše nastíněných případech správně postupovat. Správný postup je potom zapotřebí vhodně volit nejen s ohledem na garantovaná práva účastníků řízení, ale i s ohledem na skutečnost, že povinností soudu je řízení vést rychle, účelně a hospodárně.

V rozhodovací činnosti se závěry jak postupovat objevují, jak jsem již uvedla výše, spíše jako okrajová záležitost, či zmínka v rozhodnutích, která primárně řeší zcela jinou situaci. I přesto již v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2011, sp. zn. 25 Cdo 803/2011, se Nejvyšší soud přihlásil k názoru, že v případě, že po pravomocném zamítnutí návrhu na přiznání osvobození od soudního poplatku nedojde ke změně poměrů, soud zastaví řízení o dalším návrhu téhož účastníka na přiznání osvobození od soudních poplatků pro překážku věci pravomocně rozhodnuté (rei iudicatae). Nejvyšší soud zároveň poukázal, že tento názor již byl vysloven i soudem Ústavním, konkrétně v jeho usnesení ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. IV. ÚS 766/2010.

Výše uvedené tedy znamená, že pokud nedojde ke změně poměrů (poměřováno ve vztahu k situaci, která zde byla v momentu, kdy soud poprvé rozhodoval o návrhu na osvobození žalobce od soudního poplatku, případně o ustanovení zástupce z řad advokátů za účelem bezplatné právní pomoci) musí rozhodnutí o návrhu – v pořadí druhém – logicky vyústit v zastavení řízení o návrhu jako druhém v pořadí podaném, a to pro překážku věci pravomocně rozhodnuté (podle § 104 odst. 1 o. s. ř., § 159a o. s. ř. a § 167 odst. 2 o. s. ř.).⁴¹⁴ Výše uvedené bylo následně explicitně vyjádřeno v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn.: 29 Cdo 1301/2013, ze kterého plyne, že: **„Usnesením, jímž zamítne žádost účastníka o přiznání osvobození od soudních poplatků, je soud vázán (§ 170 odst. 1 o. s. ř.). Později podané (nové) žádosti téhož účastníka o přiznání osvobození od soudních poplatků může soud vyhovět jen tehdy, změní-li se u účastníka (žadatele) poměry,**

---

⁴¹⁴ Ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. stanoví, že: „Jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví. Nespadá-li věc do pravomoci soudů nebo má-li předcházet jiné řízení, soud postoupí věc po právní moci usnesení o zastavení řízení příslušnému orgánu; právní účinky spojené s podáním žaloby (návrhu na zahájení řízení) zůstávají přitom zachovány.“ Ustanovení § 159a o. s. ř. stanoví, že: „Nestanoví-li zákon jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení. Výrok pravomocného rozsudku, kterým bylo rozhodnuto ve věcech uvedených v § 83 odst. 2, je závazný nejen pro účastníky řízení, ale i pro další osoby oprávněné proti žalovanému pro tytéž nároky z téhož jednání nebo stavu. Zvláštní právní předpisy stanoví, v kterých dalších případech a v jakém rozsahu je výrok pravomocného rozsudku závazný pro jiné osoby než účastníky řízení. V rozsahu, v jakém je výrok pravomocného rozsudku závazný pro účastníky řízení a popřípadě jiné osoby, je závazný též pro všechny orgány. Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu.“ A ustanovení § 167 odst. 2 o. s. ř. stanoví, že: „Není-li dále stanoveno jinak, užije se na usnesení přiměřeně ustanovení o rozsudku.“

z nichž soud vycházel v původním (zamítavém) rozhodnutí pro účely právního posouzení původní žádosti. To, že samo právní posouzení předpokladů pro přiznání osvobození od soudních poplatků v prvním (zamítavém) rozhodnutí nebylo správné, důvodem pro to, aby soud vyhověl nově žádosti, být nemůže. V případě, že po pravomocném zamítnutí návrhu na přiznání osvobození od soudních poplatků nedojde ke změně poměrů, soud zastaví řízení o dalším návrhu téhož účastníka na přiznání osvobození od soudních poplatků pro překážku věci pravomocně rozhoduté (§159a a § 167 odst. 2 o. s. ř.).“

V případě, že by v pořadí druhé z řízení nebylo zastaveno pro překážku věci pravomocně rozhoduté, jak je popsáno výše, bylo by řízení o druhém návrhu žalobce na přiznání osvobození od soudních poplatků zatíženo vadou zmatečnosti řízení ve smyslu § 229 odst. 2 písm. b) o. s. ř.⁴¹⁵

Osobně si troufám říci, že v případě třetího či čtvrtého návrhu nemusí soud již postupovat nijak a tyto může pouze zakládat s tím, že v projednávané věci nedošlo ke změně poměrů, která by byla jedinou skutečností, na základě které by byl dán podklad pro to, věc rozhodovat de facto opětovně. Tento postup je dle mého názoru rovněž obhajitelný s odkazem na poslední větu ustanovení § 6 o. s. ř.

4. VÝKLADEM JAKÝCH PROCESNÍCH USTANOVENÍ O. S. Ř. BYLA DOVOZENA PŘEKÁŽKA REI IUDICATAE I U ROZHODNUTÍ PROCESNÍ POVAHY?

Po analýze výše uváděné a citované soudní judikatury již nezbývá, než se zaměřit na otázku z jakých procesních ustanovení o. s. ř. vůbec soudy při hledání výše uváděných závěrů vycházely. Na tomto místě je zapotřebí zdůraznit, že ani v jednom z uváděných

⁴¹⁵ Ustanovení § 229 odst. 2 písm. b) o. s. ř. potom stanoví, že: „Žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout také pravomocný rozsudek soudu prvního stupně nebo odvolacího soudu nebo pravomocné usnesení těchto soudů, kterým bylo rozhodnuto ve věci samé, anebo pravomocný platební rozkaz (směnečný a šekový platební rozkaz) nebo elektronický platební rozkaz, jestliže b) v téže věci bylo dříve pravomocně rozhodnuto.“

rozhodnutí není přesně konkretizováno, výklad kterého procesního ustanovení soudy vedl k závěru o tom, že překážka věci rozhodnuté má být aplikována i na rozhodnutí procesní povahy. Přesto si myslím, že je předmětné procesní ustanovení dohledatelné ve zcela nejobecnější podobě.

Je jím konkrétně ustanovení § 6 o. s. ř., které stanoví, že: „*V řízení postupuje soud předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny. Ustanovení tohoto zákona musí být vykládána a používána tak, aby nedocházelo k jejich zneužívání.*“

Závěr výše citovaného ustanovení o. s. ř. obecně stanovuje požadavek, aby procesní ustanovení občanského soudního řádu byla aplikována vždy v tom smyslu, aby nedocházelo k jejich zneužívání. I dikce tohoto ustanovení potom má být zárukou toho, že soudy v civilním soudním řízení postupují rychle, účelně, hospodárně a hlavně bez zbytečných průtahů (byť tyto mohou být často konstruovány účastníky civilního řízení záměrně).

5. ZÁVĚR

Po všem, co bylo výše uvedeno, tedy dospívám k závěru, že aplikační praxe soudů došla výkladem procesních ustanovení (zejména výše citovaného § 6 o. s. ř., jako jednoho z ustanovení zcela obecných) k závěru, že překážku rei iudicatae je možné konstruovat i u rozhodnutí tzv. procesních, tedy rozhodnutí, kterými není rozhodováno ve věci samé. Nejzajímavější skutečností na uváděném však je, že k tomuto závěru se soudy vyšší instance přiklonily již opakovaně, avšak vždy pouze okrajově, když předmětem řízení byly zcela jiné otázky, ať už šlo o aplikaci hmotněprávních či procesněprávních ustanovení.

Překážka rei iudicatae u rozhodnutí procesní povahy dle mého názoru jednoznačně přispívá k rychlosti a efektivnosti civilního řízení (zejména pokud jde o řízení sporná), protože jsou to kolikrát

sami účastníci řízení, kteří - zpravidla nespokojeni - s procesním rozhodnutím soudu, podávají totožné návrhy opakovaně, patrně spoléhající na to, že soud podruhé či potřetí rozhodne opačně.

Kontakt:

JUDr. Martina Kůchlerová

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta, Katedra
správního práva a finančního práva

Třída 17. listopadu 8, 771 11, Olomouc

kuchlerova.martina@seznam.cz

6. LITERATURA

Rozhodnutí Ústavního soudu

- Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/2008.
- Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1. 6. 2010, sp. zn. IV. ÚS 766/2010.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2011, sp. zn. 25 Cdo 803/2011.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013 (publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 99/2013).

Rozhodnutí vrchních soudů

- Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 3. 1997, sp. Zn. 11 Cmo 18/97 (publikováno ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 6/1998).

Použité právní předpisy

- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

VÝKLAD USTANOVENÍ § 142A OSŘ V JUDIKATUŘE SOUDŮ

DRAHOMÍRA NĚMCOVÁ

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Tématem příspěvku je judikatura vztahující se k předžalobní výzvě dle § 142a OS. Pojednáno bude o jednotlivých aspektech výzvy, které byly podrobeny soudnímu přezkumu. Následně budou nastíněny hlavní právní zásady, které byly při výkladu ustanovení použity. Podstatnou část článku tvoří rozbor vztahu § 142a OSŘ a § 150 OSŘ (zmírňovací právo při rozhodování o nákladech soudního řízení).

Klíčová slova: Předžalobní výzva; judikatura; výklad právních norem; právní zásady; smysl a účel zákona; důvody hodné zvláštního zřetele; moderační právo.

Abstract: The article deals with the judicature concerning pre-court action reminder under the § 142a of the Civil Procedure Act. It focuses on specific aspects of the reminder which have been subjected to judicial review. Subsequently it outlines and defines the main legal principles employed to interpret this provision. A substantial part of the article consists of the analysis of the relationship between § 142a, subsection 2 of the Civil Procedure Act, and § 150 of the act (judicial consideration in moderating the costs of judicial proceedings).

Key words: *Pre-court action reminder; legal interpretation; principles; meaning and purpose of the law; reasons for special consideration; moderation.*

1. ÚVOD

Předžalobní výzva dle § 142a občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“) již byla tématem řady odborných článků⁴¹⁶. Tento příspěvek se však chce zaměřit na zkoumání judikatury vztahující se k tomuto ustanovení. Článek nastíní formy výkladu předžalobní výzvy v judikatuře vyšších soudů, Nejvyššího soudu a Ústavního soudu, včetně specifík vztahujících se ke konkrétnímu soudnímu orgánu, který věc rozhodoval.

Ustanovení o předžalobní výzvě je relativně stručné, z toho důvodu je mimořádně vhodné ke zkoumání judikатурních závěrů, neboť judikatura ve věci není příliš rozsáhlá a závěry soudních orgánů jsou přehledné. Současně však bylo v judikatuře soudů dosaženo výkladu zásadních aspektů institutu.

Účelem článku je rovněž představit způsoby argumentace soudů v případě, že k ustanovení neexistuje důvodová zpráva a jeho aplikace přináší řadu problémů, jako tomu bylo u předžalobní výzvy. Podobný jev je v české legislativě bohužel poměrně častý. Pokud se do právního řádu takto dostane ustanovení, které nemá vazbu na zbytek právního textu (typicky odlišné pojmosloví), je nutné přistoupit k důsledné interpretaci textu zákona. Ve výkladu právních norem se v takovém případě objevuje argumentace soudů právními zásadami. Které konkrétní právní zásady sloužily k nalezení práva při výkladu předžalobní výzvy a do jaké míry je soudy ve své argumentaci používaly, to bude rovněž předmětem příspěvku.

2. PŘEDŽALOBNÍ VÝZVA

Ustanovení § 142a OSŘ se dostalo do právního řádu novelou občanského soudního řádu č. 293/2013 Sb., s účinností od 1. ledna 2013. Upravuje tzv. předžalobní výzvu (resp. upomínku⁴¹⁷), v části

---

⁴¹⁶ TICHÝ, Jan. Jiný pohled na předžalobní výzvu a náklady s ní spojené. *Právní rozhledy*, roč. 2014, č. 8, s. 283 a násl., BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva – důsledky a problémy. *Právní rozhledy*, roč. 2014, č. 3, s. 94 a násl., SVOBODA, Karel. Jaké problémy působí předžalobní výzva? *Právní rádce*, 2013, č. 9, s. 38 a násl.

⁴¹⁷ Pojem „upomínka“ používá například ve svém usnesení z 3. 4. 2014 Vrchní soud v Praze (sp. zn. 7 Cmo 451/2013).

OSŘ zabývající se náklady řízení. Zákonodárce pravděpodobně ani netušil, jaké kontroverze zakotvení předžalobní výzvy vyvolá.

§ 142a

(1) *Žalobce, který měl úspěch v řízení o splnění povinnosti, má právo na náhradu nákladů řízení proti žalovanému, jen jestliže žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení **zaslal** na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu výzvu k plnění.*

(2) *Jsou-li tu **důvody hodné zvláštního zřetele**, může soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti žalobci přiznat i v případě, že žalobce žalovanému výzvu k plnění za podmínek uvedených v odstavci nezaslal.*

3. VYBRANÉ ASPEKTY § 142A OSŘ V JUDIKATUŘE SOUDŮ

V následující části bude pojednáno o vybraných dílčích otázkách, které byly podrobeny soudnímu přezkumu (účel, charakter předžalobní výzvy). Z důvodu komplexního pohledu na institut se sluší uvést i další problematické body, jimiž se soudy zabývaly:

Podstatnou složku případů tvořilo objasnění vztahu platebního a směnečného rozkazu⁴¹⁸ k výzvě (zda je i v případě rozkazních řízení nezbytné předkládat k návrhu předžalobní výzvu dle § 142a OSŘ), a také náležitostmi výzvy (zda může být zahrnuta i ve vyúčtování⁴¹⁹, nebo jestli je obligatorní náležitostí výzvy „hrozba“ soudním řízením⁴²⁰).

3.1. Pojem „úspěch ve věci“ a „zaslal na adresu“

⁴¹⁸ Rozsudek KS v Plzni ze dne 31. 5. 2013, sp. zn. 14 Co 264/2013, Usnesení NS ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013, Usnesení VS v Praze ze dne 17. 9. 2013, sp. zn. 5 Cmo 17/2015.

⁴¹⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. II. ÚS 2697/13: Pokud vyúčtování vyhovuje náležitostem dle § 142a OSŘ, není důvodu, aby byla věc posouzena tak, že podání nesplňovalo náležitosti stanovené...

⁴²⁰ Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2014, sp. zn. ÚS III. 3187/14: Zde ÚS judikoval, že ačkoliv v samotném zákoně požadavek upozornění, co se stane při nesplnění, není, ale pokud k tomu došly obecné soudy – s ohledem na povahu věci – nemá ÚS, co by jim mohl z hlediska ústavnosti vytknout. ÚS v tomto a podobných rozhodnutích zejména zdůrazňoval fakt, že není ...

Dvě dílčí otázky jsou záměrně spojeny do společné podkapitoly, neboť obě poukazují na poměrně silný formalismus ze strany soudců při rozhodování věci.

Pojem *úspěch ve věci* byl zaveden do civilního procesu až spolu s předžalobní výzvou. Vrchní soud v Praze měl vyřešit, zda lze pod pojem *úspěch ve věci* podřadit také zastavení řízení na základě zpětvzetí důvodně podané žaloby z důvodu uspokojení nároku žalovaným po podání žaloby. Došel k závěru, že úspěch ve věci znamená také zastavení řízení, za podmínky, že byl uspokojen žalobcův nárok.⁴²¹ Nový institut tak nepřímou *částečně modifikoval pravidla obsažená v § 146 odst. 2 věty druhé OSŘ*. Tento širší výklad pojmu „úspěch ve věci“ však dosud platí pouze v případě výše popsané situace. V reakci na to se však lze ptát, zda lze pod pojem podřadit i jiné případy. Na ty bohužel současná judikatura dosud nepřinesla odpověď.

Formulace „*zaslal na adresu*“ podle soudů zase nemůže být vykládána příliš extenzivně. Soud nemůže rozhodnout, že „*žalobce jako věřitel nesplnil svoji zákonnou povinnost podle § 142a odst. 1 OSŘ, když nevyužil všechny jemu známé adresy žalovaného a nezaslal předžalobní výzvu na všechny tyto adresy.*“⁴²² Podle Ústavního soudu stačí, aby věřitel (žalobce) vynaložil *rozumně požadovatelné úsilí a cílenou snahu* při zjišťování adresy dlužníka (žalovaného). Tím naplní smysl předžalobní výzvy. V otázce doručování je tedy nezbytné sledovat především účel a smysl zákona, jako ostatně při výkladu celého institutu předžalobní výzvy, jak bude dále objasněno.

Neboť je pojem *rozumně požadovatelné úsilí a cílená snaha* nutno posuzovat vždy v konkrétním případě, je možné, že soud rozhodne tak, že i nikoliv řádné zaslání výzvy – případně dokonce její nezaslání – naplní míru tohoto úsilí a snahy. Je však možné jít výslovně proti znění zákona s odůvodněním, že smysl a účel zákona je odlišný od právního textu?

---

⁴²¹ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 4. 2014, sp. zn. 7 Cmo 451/2013.

⁴²² Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3228/15.

3.2. Účel

Klíčovou otázkou v případě aplikace ustanovení § 142a OSŘ je jeho smysl a účel. V odborných člancích a komentářové literatuře se pravidelně v souvislosti s § 142a OSŘ zmiňuje účel⁴²³, ke kterému pravděpodobně ustanovení má směřovat. Ani soudním rozhodnutím nezůstala tato otázka lhostejná.

V jednom z prvních rozhodnutí ohledně § 142a OSŘ Okresní soud v Kolíně říká, že účelem bylo předcházet „zbytečným sporům a narůstání zejména bagatelních pohledávek o další příslušenství“.⁴²⁴ Účelem ustanovení se zabýval také Nejvyšší soud. Důvodem zavedení nového pravidla vztahujícího se k nákladům řízení podle něj bylo „zabránit nekalým praktikám věřitelů“⁴²⁵, kteří neusilovali o mimosoudní zaplacení pohledávky, ale zejména o navýšení pohledávky o náklady soudního řízení.⁴²⁶ Po záměru zákonodárce a okolnostem vzniku se dotazuje rovněž Ústavní soud, který dochází k závěru, že § 142s OSŘ má sloužit jako „prevence před zbytečnými spory a ochrana před podáváním šikanózních žalobních návrhů.“⁴²⁷

Zajímavým prvkem jednoho z rozhodnutí NS⁴²⁸ je (v otázce hledání smyslu a účelu zákona při současné neexistenci důvodové zprávy) byla citace průběhu 40. schůze Poslanecké sněmovny ČR (ze 7. června 2012).⁴²⁹ Tehdejší ministr spravedlnosti, Jiří Pospíšil, kvitoval, že ústavněprávní výbor doplnil předžalobní výzvu. Sice ve svém projevu neuvedl, kdo výzvu předložil, tento pozměňovací návrh ale obhajoval tvrzením, že jde o „odstranění přílišné tvrdosti“ v případě opomenutí zaplacení malého dluhu. Zdůraznil tedy ochranný účel

⁴²³ Svoboda, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 499.

⁴²⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. II. ÚS 2697/13.

⁴²⁵ Usnesení NS ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013.

⁴²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 582/2015.

⁴²⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3228/15.

⁴²⁸ Usnesení NS ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013.

⁴²⁹ 40. schůze Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, konaná dne 7. června 2012 [bod číslo 10, vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (sněmovní tisk 537) druhé čtení], dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/2010ps/stenprot/040schuz/s040108.htm#r6>.

ustanovení. Argumentace byla následně promítnuta NS do judikatury vztahující se k § 142a OSŘ.

3.3. Charakter výzvy

Zvláštní otázkou, která má nikoliv pouze akademický, ale také ryze praktický rozměr, je povaha předžalobní výzvy. Co do její funkce je nutno výzvu chápat jako „další generální podmínku pro přiznání plného práva na náhradu nákladů sporného řízení“ (viz pravidlo *lex posteriori*).⁴³⁰

Tento aspekt výzvy řešil ve svém rozhodnutí KS v Plzni⁴³¹, když zařadil předžalobní výzvu k plnění mezi procesní úkony. Tím umožnil, aby úspěšnému žalobci příslušela za tuto výzvu náhrada nákladů řízení. Soud uvedl, že „náklady řízení v procesním smyslu“ jsou všechny ty, které tvoří „výdaje spojené s provedením určitých procesních úkonů v rámci OSŘ.“ § 137 odst. 1 OSŘ, který vypočítává náklady řízení, je uvádí pouze demonstrativně⁴³². Nehledě na to, že nehraje roli fakt, že byla výzva učiněna před zahájením řízení.⁴³³

Tento závěr je podpořen i rozhodnutím ÚS III. 3187/14 ze dne, které striktně odlišuje kvalifikovanou předžalobní výzvu od prosté reklamace. Fakt, že reklamace není totožná s předžalobní výzvou, však není podle mého názoru dostatečným argumentem pro tvrzení, že výzva má ryze procesní povahu. Jako taková totiž například nepodléhá ustanovením OSŘ o doručování⁴³⁴ – pokud by byla procesním úkonem, muselo by tomu být naopak.

Povaha výzvy tak hraje roli v problematice jejího doručování. Podle závěrů judikatury⁴³⁵ je řádným doručením takové doručení, které se

---

⁴³⁰ Rozsudek KS v Plzni ze dne 31. 5. 2013, sp. zn. 14 Co 264/2013.

⁴³¹ Usnesení KS v Plzni z 31. 3. 2014, sp. zn. 64 Co 41/2014.

⁴³² BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva..., s. 94.

⁴³³ HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní*. Praha: nákladem vlastním, rok 1928, s. 302. „Časové hledisko není významné ani pro vymezení pojmu procesního úkonu – „procesními úkony jsou i ty, které slouží k zahájení (přípravě) určitého sporu.“ V tomto smyslu je procesním úkonem i prorogační dohoda.

⁴³⁴ JIRSA, Jaromír (ed). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha I, § 1-78g občanského soudního řádu*. Praha: HBT, 2014. Věřitel nemusí vůbec doručovat dle § 46, neboť je v režimu práva hmotného, nikoliv procesního.

⁴³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2015, sp. zn. ÚS II. 2969/14.

řídí pravidly občanského zákoníku: stačí, aby se výzva dostala do sféry dispozice dlužníka⁴³⁶ (ve sporu později označeného jako žalovaný). V tomto ohledu se chová výzva jako hmotněprávní jednání, nikoliv jako procesní úkon.

Podobný názor zastává například Bílý. Podstatou je podle něj, že výzva je „*úkon předprocesní, tedy primárně hmotněprávní (i když se jedná o jakýsi hybrid...)*“⁴³⁷ Sám však uznává, že má výzva procesní důsledky, hmotněprávní naopak mít vůbec mít nemusí.

Podstatou procesního úkonu je fakt, že takový úkon směřuje ke vzniku, změně či zániku procesních práv a povinností.⁴³⁸ Hybridní povaha předžalobní výzvy se projevuje v tom, že pokud je výzva učiněna a dlužník na ni reaguje (splní svou povinnost), procesněprávní vztahy mezi stranami (věřitel a dlužník), natož pak mezi stranami a soudem, nikdy nevzniknou. Výzva ani není adresovaná soudu. Nebude tedy mít žádné procesněprávní důsledky.

Na druhou stranu pokud dlužník nebude reagovat na výzvu a věřitel podá žalobu ve věci (stane se žalobcem), předžalobní výzva (či její absence) může potenciálně vyvolat procesněprávní následky, a to v oblasti náhrady nákladů řízení.

Na jednom je možné se shodnout, předžalobní výzvu bude při účinnosti § 142a OSŘ věřitel podávat zejména v zájmu svých procesních práv – aby při úspěchu ve věci získal také právo na náhradu nákladů. Nelze dojít k závěru, že by většina věřitelů podávala výzvu čistě z dobré vůle, aby svého dlužníka upozornila na dluh a poskytla mu tak *dobrodin*⁴³⁹ navíc.

---

⁴³⁶ BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva..., s. 96. Jinak však tento aspekt pojímá Svoboda, podle něhož musí být výzva skutečně doručena do dispozice žalovaného (SVOBODA, Karel. Jaké problémy působí předžalobní výzva? *Právní rádce*, 2013, č. 9., s. 38-40.).

⁴³⁷ BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva..., s. 97.

⁴³⁸ Viz Rozhodnutí NS ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2528/2007 „...*projev vůle adresovaný soudu, který směřuje k uplatnění procesních práv, ke splnění procesních povinností nebo k jiným procesním následkům, které s takovým projevem právní předpisy spojují.*“

⁴³⁹ TICHÝ, Jan. Jiný pohled na předžalobní výzvu a náklady s ní spojené. *Právní rozhledy*, roč. 2014, č. 8, s. 283.

V tomto úhlu pohledu je předžalobní výzva ryze procesním úkonem. Jejím cílem je jednoznačně změna v okruhu procesních práv a povinností, ačkoliv vůbec nemusí dojít k soudnímu řízení.

Zdá se, že jak za argumentací ve prospěch výzvy coby hmotněprávního jednání stojí účelový výklad, zejména snaha vyhnout se povinnosti doručovat podle § 46 OSŘ.

4. PRÁVNÍ ZÁSADY POUŽITÉ PŘI VÝKLADU § 142A OSŘ

V další části příspěvku bude pojednáno o vybraných právních zásadách, které soudy použily při výkladu ustanovení o předžalobní výzvě.

4.1. Rovnost a nestrannost

Velmi důležitou zásadou, která byla v judikatuře soudů několikrát zdůrazněna, byl požadavek rovnosti stran, resp. nestrannosti soudce. Rovnost byla akcentována zejména v případě uplatňování výjimek a *důvodů hodných zvláštního zřetele*. Při jakékoliv výjimce je nezbytné dbát ochrany práv obou stran sporu. Jak uvádí Nejvyšší soud, ochrana obou stran musí být *vyvážená*.⁴⁴⁰ To znamená zvažovat poměry obou procesních stran komplexně s možnostmi, aby se strany k věci vyjádřily.

4.2. Spravedlnost

Teleologický výklad (tj výklad *smyslem a účelem zákona*) ustanovení byl v několika rozhodnutích opřen o axiom *spravedlnosti*. Nejvyšší soud mluvil o úkolu soudce v podmínkách materiálního právního státu, jímž je „*nalézt řešení, které by zajišťovalo maximální realizaci základních*

---

⁴⁴⁰ Usnesení NS ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013.

*práv účastníků sporu, a není-li to možné, rozhodnout v souladu s obecnou ideou spravedlnosti, resp. dle obecného přirozenoprávního principu.*⁴⁴¹

V tomto duchu Nejvyšší soud (v souladu s judikaturou soudu Ústavního) odkazuje na fakt, že obecné soudy nejsou vázány absolutně doslovným zněním zákona, že se od něj naopak „*smí a musí odchýlit, pokud to vyžaduje účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost či některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku.*⁴⁴² Bohužel v tomto rozhodnutí neuvedl, které konkrétní důvody pro odchýlení nastaly v případě § 142a OSŘ. Pravděpodobně měl Nejvyšší soud na mysli *účel zákona*, avšak v kombinaci s historií jeho vzniku (chybějící důvodová zpráva, reakce na aktuální problémy praxe) i systematickými souvislostmi (výzva v úpravě nákladů řízení, použité pojmosloví).

Ve stejném rozhodnutí NS citoval z rozhodnutí Pl. ÚS 21/96, v němž Ústavní soud popisuje základní povinnost obecných soudů. Podle něj soudce nemá být jen „strojem“. Nalézat právo totiž neznamená „*vyhledávat přímé a výslovné pokyny v zákonném textu, ale též povinnost zjišťovat a formulovat, co je konkrétním právem i tam, kde jde o interpretaci abstraktních norem ústavních zásad.*“⁴⁴³

Toto se v judikatuře NS a ÚS nejčastěji objevovalo v souvislosti s výkladem předžalobní výzvy nižšími soudy. Soudy totiž nesmí lpět pouze na textu zákona. Problematické však může být naplnění požadavku uvedených soudních instancí, vzhledem k obvyklé rozhodovací praxi obecných soudů.

Závěry NS lze shrnout ta, že ustanovení, které není zcela správně legislativně formulováno, je soudce povinen v mezích interpretačních pravidel vyložit, a zjistit jeho obsah. Schopnost interpretovat právní text je totiž pro soudce bytostně důležitá.

Požadavek *spravedlnosti* při rozhodování o povinnosti zaslat předžalobní výzvu se vztahuje především na zjištění, zda existují

---

⁴⁴¹ Tamtéž.

⁴⁴² Tamtéž.

⁴⁴³ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96.

důvody hodné zvláštního zřetele (odst. 2 § 142a OSŘ). Nejvyšší soud zdůrazňuje, že při úvaze o důvodech hodných zvláštního zřetele „soud přihlíží k tomu, zda by bylo přiznání nákladů řízení úspěšnému žalovanému v konkrétním případě nespravedlivé...“⁴⁴⁴

4.3. Individualizace případu

Neméně významnou zásadou, kterou je třeba aplikovat při řešení otázky, zda lze žalobce nemuset dostát povinnosti zaslat předžalobní upomínku, je pravidlo individualizace případu. Existuje sice základní kritérium, „*kteřé ovládá rozhodování o nákladech sporného řízení*“⁴⁴⁵ - tím je zásada úspěchu ve věci, ale aplikace *důvodů zvláštního zřetele hodných* vyžaduje vždy řádné odůvodnění. O pojmu důvody zvláštního zřetele hodné bude pojednáno v následujícím textu.

5. VZTAH § 142A ODSŤ. 2 OSŘ A § 150 OSŘ

5.1. Důvody hodné zvláštního zřetele

Některé pojmy se v právním řádu opakují v různých souvislostech. Někdy je jejich obsah shodný, jindy se liší. § 142a OSŘ obsahuje ve svém odstavci 2 pojem „*důvody zvláštního zřetele hodné*“, pro které lze i v případě, že „*žalobce žalovanému výzvu k plnění za podmínek uvedených v odstavci 1 nezaslal*“, náklady žalobci plně přiznat.

Důvody zvláštního zřetele hodné jsou obsaženy také ve zvláštním zmírňovacím právu soudu v otázce náhrady nákladů (§ 150 OSŘ). Tam se stanoví, že pokud jsou dány důvody hodné zvláštního zřetele „*..., nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat.*“ Dovolím si nejprve pojednat právě o způsobu, kterým má být toto moderační právo soudu v § 150 OSŘ obsažené používáno, aby byl zachován jeho smysl a účel.

⁴⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 582/2015.

⁴⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1085/13.

5.2. Moderační právo dle § 150 OSŘ

Moderační právo soudu v otázce náhrady nákladů řízení, je mimořádným procesním institutem, k němuž je nezbytné takto přistupovat v praxi.⁴⁴⁶ Komentářová literatura i odborné články se shodují, že nesmí docházet k jeho nadužívání. Tento fakt dokonce „opakovaně vedl k úvahám o jeho zrušení“, neboť jej soudce aplikoval i tehdy, když mu bylo neúspěšné strany sporu líto.⁴⁴⁷

V problematice uplatnění moderačního práva NS i ÚS judikovaly, že je v něm „ponechán široký prostor pro uvážení obecným soudům, zda se znalostí konkrétních okolností věci tohoto práva využijí, či nikoliv.“⁴⁴⁸

První zásadou při aplikaci je, že je užití § 150 OSŘ ponecháno v diskreci soudce. Textace používá slovo „nemusí“. Soudce má tedy široký prostor pro uvážení. Limitem je však náležité zjištění konkrétních okolností (tzv. individualizace případu). Jinak by se mohlo jednat o projev libovůle a nahodilosti.⁴⁴⁹

Druhým limitem je fakt, že se jedná pouze o výjimku z pravidla. Jakákoliv taková výjimka z pravidla připadá v úvahu jen mimořádně. Totéž uvádí Ústavní soud: „Soudy jsou přitom limitovány tím, že jde o výjimku z pravidla, jejíž uplatnění připadá v úvahu jen v mimořádných případech.“⁴⁵⁰ Platí zde totiž klasická právní zásada *exceptiones non sunt extendendae*, která vyžaduje, aby výjimka nebyla interpretována extenzivně (rozšiřujícím způsobem).

Třetím limitem je způsob posuzování jednotlivých rozhodných okolností: pokud není možné zachovat „obě základní práva, dá se přednost tomu, v jehož prospěch svědčí obecná idea spravedlnosti.“⁴⁵¹ S tím

---

⁴⁴⁶ JIRSA, Jaromír (ed). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha I, § 1-78g občanského soudního řádu*. Praha: HBT, 2014, s. 427.

⁴⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁴⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1085/13.

⁴⁴⁹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwers, 2016, s. 710. – viz Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 727/2000.

⁴⁵⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 1540/13, obdobně též nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/06.

⁴⁵¹ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 34/09.

souvisí i účel ustanovení, který vede k odstranění nepřiměřené tvrdosti, k dosažení *spravedlnosti pro účastníky řízení*.

V průběh řízení k výše uvedenému přistupuje i zásada *předvídatelnosti soudního rozhodnutí*. Vždy totiž existuje strana (účastník), kterému je *mírnější rozhodnutí* k neprospěchu. Pokud má soudce v úmyslu takové rozhodnutí o náhradě vydat, „*musí mít ... možnost se k tomuto postupu předem vyjádřit v duchu fair procesu*.“⁴⁵²

5.3. Moderační právo v § 142a OSŘ

Aplikují se tyto limity i na *důvody hodné zvláštní zřetele* v případě předžalobní upomínky? Které důvody podle judikatury pod tento pojem spadají?

Domnívám se, že postup soudu při aplikaci druhého odstavce § 142a OSŘ by měl být co do prvního a třetího limitu obdobný použití § 150 OSŘ (individualizace případu⁴⁵³, idea spravedlnosti). Otázkou však je, zda je možné aplikovat na § 142a OSŘ také limit druhý - tj. aplikace výjimky z pravidla toliko výjimečně.

Nejvyšší soud v právní větě rozhodnutí 20 Cdo 4388/2013 ze dne 19. 2. uvádí, že „*při rozhodování o náhradě nákladů* (Pozn. aut.: v otázce existence předžalobní upomínky) *nelze izolovaně posuzovat (jen) to, zda žalobce vyzval ....*“. Podle něj soud musí „*přihlédnout i k dalším okolnostem konkrétní věci*.“

Demonstrativně poté uvádí jednotlivé okolnosti:

- povaha (a výše) uplatněné pohledávky – za účelem zvážení, zda lze uvažovat o „opomenutí“ dlužníka pohledávku zaplatit)
- k postoji dlužníka k (následně uplatněné pohledávce), jakož i k

---

⁴⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2008, sp. zn. II. ÚS 814/08. Je nezbytné vytvořit prostor pro to, *aby účastník řízení mohl účinně uplatňovat námitky a argumenty, které jsou způsobilé ovlivnit rozhodování soudu a s nimiž se soud musí v rozhodnutí náležitě vypořádat*.

⁴⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013. – Nejvyšší soud požaduje přistupovat ke každému případu individuálně. Současně však neposuzovat jednotlivé okolnosti *hodné zvláštního zřetele* odděleně, izolovaně.

- reakci dlužníka na zahájené soudní řízení a doručení žaloby

V tomto ohledu je zvláštní, že ve výčtu jsou takové okolnosti, které žalobce dopředu (před zahájením sporného řízení) ani nemůže znát. Z toho důvodu se v rozhodnutí hovoří o „*obecné míře obezřetnosti*“ žalobce. Na žalobce se tedy kladou zvýšené nároky, a to v otázce předvídatelnosti či nepředvídatelnosti určitých vybraných skutečností (postoj dlužníka k uplatněné pohledávce, reakce dlužníka na zahájení řízení).

NS dokonce říká, že je nutné mít na zřeteli všechna tato kritéria. Jinými slovy, že soudce je *povinen* zvažovat všechna tato kritéria. Musíme však mít na paměti, že se v textu ustanovení používá výrazu „*může*“. Tato argumentace NS by mohla vést k závěru, že se nepoužije limit „moderačního práva“ týkající se *výjimečnosti* aplikace tohoto pravidla.

Zvláštní je také závěr NS⁴⁵⁴ o tom, který kritéria budou *zásadně* znamenat, že se nakonec náhrada nákladů žalobci v plném rozsahu přizná. A jedná se o poměrně široký okruh možných případů:

- žalovaný po doručení dluh nezaplatí, nebo
- žalovaný ani jinak nepřivodí jeho zánik (tedy pokud dlužník není ochoten dluh zaplatit).

V rozsudku se dochází k závěru, že za takových okolností není *seběmenší důvod pochybení sankcionovat*, neboť dlužník není ochoten či schopen dluh uhradit. Do jaké míry se však v tomto případě uplatní ona *diskrece* soudce, pokud NS nižší soudy nutí určitá kritéria použít, jiná jako podklad pro přiznání (resp. nepřiznání) vyloučit.

Může však žalobce „spoléhat“ na svoji domněnku (třebaže vysoce pravděpodobnou), že dlužník nakonec nezaplatí dluh? Navíc má soud okolnosti posuzovat komplexně, nikdy čistě izolovaně. Jakoby se v této otázce dostávala judikatura do vzájemného rozporu.

---

⁴⁵⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2015, sp. zn. Cdo 509/2015.

5.4. § 142a OSŘ odst. 2 jako výjimka z pravidla?

Nejvyšší soud nakonec uzavírá, že není důvod, aby byl žalovaný „zbaven“ povinnosti nahradit žalobci účelně vynaložené náklady. Obrací tak podstatu *výjimky z pravidla* naruby. Má se použít vždy, až na excesy, „*kdy skutečným a hlavním důvodem takového postupu je nepřiměřeně „zhodnotit“ pohledávku o náklady řízení*“.⁴⁵⁵ Výjimka se tedy skutečně stává pravidlem.

Může být tento závěr (přístup) nějak „ospravedlněn“?

1) idea spravedlnosti:

Zdá se, že jedním z důvodů pro závěry o široké použitelnosti odst. 2 § 142a OSŘ, je přihlížení k tomu, „*zda by bylo přiznání nákladů řízení úspěšnému žalobci v konkrétním případě nespravedlivé také z pohledu oprávněného účastníka, k okolnostem, které vedly k uplatnění nároku u soudu prvního stupně nebo k podání opravného prostředku, k postojům účastníků v průběhu řízení*“.⁴⁵⁶

2) teleologický výklad ustanovení o předžalobní výzvě (smysl a účel zákona):

Zde je dobré upozornit na velkou míru odlišností rozhodnutí nižších a vyšších soudů.⁴⁵⁷ O tom hovoří NS v usnesení ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013, do něhož přejímá východiska ÚS, tedy že „*vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva ...*“

Je jasné, že primárně se má při aplikaci právního pravidla vycházet z doslovného znění, gramatickým výkladem. Ale v případě „*jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (...)*“, případně též „*rozporu doslovného znění*

⁴⁵⁵ Usnesení NS ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013.

⁴⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 582/2015.

⁴⁵⁷ Rozhodnutí soudů prvního stupně se jevila jako velmi formalistická, bez zohlednění zásad. Kritice byl přepjatý formalismus podroben například v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 582/2015.

... s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad smyslu před jazykovým“ (viz i 31 Cdo 4545/2008, 29 Cdo 2437/2013).

Nejvyšší soud se tedy jednoznačně domníval, že gramatický výklad jde proti smyslu ustanovení, proto tento gramatický výklad musí ustoupit.

Vraťme se nyní k „druhému limitu“ uplatnění § 150 OSŘ. Podle něj se u zmírňovacího práva soudu jedná pouze o výjimku, nikoliv pravidlo. Podle mého názoru spočívá možný rozdílný přístup k oběma ustanovením i v tom, že § 142a OSŘ navíc vyžaduje (aktivní) splnění povinnosti žalobce (resp. v dané fázi sporu ještě věřitele). Tato povinnost není kompenzována povinností na druhé straně (žalovaného, resp. dlužníka). V tomto ohledu je jedna strana „zvýhodněna“ oproti druhé.

V zájmu zachování *spravedlnosti a rovnosti* je tudíž vhodné přistupovat k nesplnění této povinnosti nikoliv jako k absolutní překážce přiznání 100 % nákladů řízení žalobci, ale spíše jako k formě „upozornění“ dlužníka.⁴⁵⁸ Zatímco § 150 OSŘ vymezuje případy, kdy soudce může *nepřiznat zcela nebo zčásti* náklady řízení, v § 142a OSŘ jde o naprosto opačný postup: soudce uplatňuje odstavec 2 § 142a OSŘ ve chvíli, kdy *hodlá přiznat* náklady řízení i bez toho, aby žalobce řádně zaslal předžalobní výzvu.

Důležitým faktem je také to, že přestože § 142a odst. 2 OSŘ *vyznívá kategoricky*, nemělo by jeho použití být příliš formalistické. ... Jde toliko o *dobrodiní poskytnuté dlužníku*.⁴⁵⁹ Dlužník si má *uvědomit brožbu následujícího řízení a riziko odsouzení k plnění*...⁴⁶⁰.

---

⁴⁵⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3228/15.

⁴⁵⁹ TICHÝ, Jan. Jiný pohled na předžalobní výzvu a náklady s ní spojené. *Právní rozhledy*, roč. 2014, č. 8, s. 283.

⁴⁶⁰ SVOBODA, Karel. Jaké problémy působí předžalobní výzva? *Právní rádce*, 2013, č. 9, s. 38.

§ 150 OSŘ se tedy projevuje jako postih účastníka, který měl ve věci úspěch⁴⁶¹ (pokud situaci zjednodušíme, neboť primární kritérium pro přiznání nákladů řízení), kdežto § 142a OSŘ směřuje na skutečné *zmírnění* situace účastníka, který ve věci úspěch měl. Intenzita zásahu v případě § 150 OSŘ je vyšší, než § aplikace § 142a odst. 2 OSŘ. Argumentem pro podporu širšího uplatnění *moderace* u předžalobní výzvy je odkaz na účel a smysl zákona, protože zákonodárce zavedl institut, jak bylo uvedeno výše, za účelem eliminovat případy šikanózních návrhů.

6. ZÁVĚR

Judikatura v otázce § 142a OSŘ, tzv. předžalobní upomínky ukazuje na podstatné rozdíly ve (způsobu) výkladu ustanovení. Rozhodnutí nižších soudů byla mnohdy vyššími instancemi označena za přepjatě formální, z toho důvodu často měněna či rušena.

Hlavním problémem ustanovení se jeví jistý rozpor mezi smyslem a účelem institutu a jeho doslovným zněním. Zejména Ústavní soud se postavil ve prospěch přednosti teleologického výkladu předžalobní výzvy, když uvedl, že doslovné lpění na textaci zákona může vést k nepřiměřené tvrdosti vůči věřiteli (žalobci) a porušení obecné ideje spravedlnosti. Konkrétní míru „spravedlivého řešení“ však musí nalézt podle individuálních okolností případu soudce obecného soudu.

Paralely je možné najít mezi § 142a odst. 2 OSŘ a § 150 OSŘ (upravující moderační právo soudu). Limity, které je nezbytně nutné aplikovat na zmírňovací právo v § 150 OSŘ, však neplatí beze zbytku také u možnosti soudce přiznat plně náhradu nákladů i přes absenci předžalobní výzvy.

---

⁴⁶¹ Ve svém rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 1085/13 ze dne 12. 11. Ústavní soud hovoří obecně o nákladech řízení a za hlavní kritérium, *kteřé ovládá rozhodování o nákladech sporného řízení*, považuje zásadu úspěchu ve věci. Zvláštní zmírňovací právo pak umožňuje, aby soud rozhodl o nákladech řízení jinak, *než by odpovídalo výsledku sporu*. Nezbytná je však znalost konkrétních okolností věci, která vede ke zjištění, zda by se mělo právo uplatnit. Ústavní soud však současně zdůrazňuje, že mu *nepřísluší, aby obecným soudům aplikaci § 150 přikazoval*.

Důvodem je předně argument *smyslu a účelu zákona*, který v případě § 142a odst. 2 OSŘ hraje klíčovou roli v posuzování širě dosahu zmírňovacího práva. Rozdíl spočívá také v tom, že obě moderační práva směřují vůči jinému účastníkovi (účastníkovi v jiném postavení). Z tohoto úhlu pohledu je moderační právo dle § 150 OSŘ směřuje k přísnějšímu posouzení účastníka, který měl úspěch ve věci – proto by se mělo aplikovat pouze výjimečně. Toto podle všeho neplatí při aplikaci § 142a odst. 2 OSŘ. Ani okruh *důvodů hodných zvláštního zřetele* (pojem obsažený v obou ustanoveních) nelze vykládat stejným způsobem.

Úprava předžalobní výzvy je typickým příkladem, který vyžaduje vyšší stupeň schopností řádně interpretovat právní normu, klade tedy na soudce vyšší nároky. Judikatura ve věci předžalobní výzvy je může být částečně návodem, jak správně postupovat v případě, že gramatický výklad není v souladu s *účelem a smyslem zákona*.

Kontakt:

Mgr. Drahomíra Němcová

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Třída 17. listopadu 8, 771 11 Olomouc

fridrichova.drahomira@email.cz

7. LITERATURA

- BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva – důsledky a problémy. *Právní rozhledy*, roč. 2014, č. 3, s. 94 a násl.
- HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní*. Praha: nákladem vlastním, rok 1928. 443 s.
- JIRSA, Jaromír (ed). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář. Kniha I, § 1-78g občanského soudního řádu*. Praha: HBT, 2014. 515 s.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád I. Zákon o rozhodování některých kompetenčních sporů*. Praha: Wolters Kluwers, 2016, 1116 s.

- SVOBODA, Karel. Jaké problémy působí předžalobní výzva? *Právní rádce*, 2013, č. 9., s. 38-40.
- Svoboda, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. 1424 s.
- TICHÝ, Jan. Jiný pohled na předžalobní výzvu a náklady s ní spojené. *Právní rozhledy*, roč. 2014, č. 8, s. 283.
- zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (OSŘ), ve znění pozdějších předpisů

Soudní rozhodnutí

- Rozsudek KS v Plzni ze dne 31. 5. 2013, sp. zn. 14 Co 264/2013
- Usnesení KS v Plzni z 31. 3. 2014, sp. zn. 64 Co 41/2014
- Usnesení VS v Praze ze dne 17. 9. 2013, sp. zn. 5 Cmo 17/2015
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 3. 4. 2014, sp. zn. 7 Cmo 451/2013
- Rozhodnutí NS ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. 30 Cdo 2528/2007
- Usnesení NS ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2015, sp. zn. Cdo 509/2015
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 6. 2016, sp. zn. 21 Cdo 582/2015
- Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 21/96
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 5. 2001, sp. zn. III. ÚS 727/2000
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2006, sp. zn. I. ÚS 191/06
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2008, sp. zn. II. ÚS 814/08
- Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 34/09
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 10. 2013, sp. zn. III. ÚS 1540/13

- Usnesení Ústavního soudu ze dne 3. 12. 2013, sp. zn. II. ÚS 2697/13
- Usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1085/13
- Rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 20. 11. 2014, sp. zn. ÚS III. 3187/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. 3. 2015, sp. zn. ÚS II. 2969/14
- Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3228/15

VÝKLAD VYBRANÝCH PROCESNÝCH NORIEM V KOMPARÁCIÍ STAREJ A NOVEJ PRÁVNĚJ ÚPRAVY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

VILIAM PONIŠŤ

Krajský súd v Žiline

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá vybranými ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku, ich výkladu v rozhodnutiach súdu a novej úpravy v Civilnom sporovom poriadku. Boli vybrané najmä ustanoveniami týkajúce sa odvolacieho konania. Zaoberá sa predmetnou problematikou z právnoteoretického hľadiska, ale najmä z pohľadu súdnej praxe v zmysle rozhodnutí súdov všeobecných ako i súdu ústavného. Rozoberá dopady súdnych rozhodnutí na výklad jednotlivých ustanovení a spôsob ako sa s týmto výkladom vysporiadal zákonodarca v novej právnej úprave.

Kľúčové slová: Občiansky súdny poriadok - Civilný sporový poriadok – interpretácia – výklad -súdne rozhodnutia

Abstract: The paper deals with selected provisions of the Code of Civil Procedure, as interpreted by courts and the new arrangements in the Civil Contentious Procedure. They were selected in particular those

provisions related to proceedings at the court of appeal. It engages in the relevant field of the terms of theoretical way of law, but especially in terms of judicial practice by course of the ordinary courts decisions as well as the decisions of the Constitutional Court of Slovak republic. It analyzes the impact of judicial decisions on the interpretation of provisions and the way to cope with this interpretation of the legislator in the new legislation.

Key words: Code of Civil Procedure - Civil Contentious Procedure - interpretation - court decisions

1. ÚVOD

Na začiatok, by som rád začal citovaním zo rozhodnutia Ústavného súdu ČR sp. zn. II. ÚS 2221/07 zo dňa 19.3.2008, kde sa uvádza, že „soud musí nejen respektovat právo, ale jeho výklad a aplikace musí směřovat k výsledku spravedlivému. Právo musí být především nástrojem spravedlnosti, nikoliv souborem právních předpisů, které jsou mechanicky a formalisticky aplikovány bez ohledu na smysl a účel toho kterého zájmu chráněného příslušnou normou.“ V aplikačnej praxi je nielen vhodné, ale aj nutné práve takýmto spôsobom pristupovať k vykladaniu jednotlivých noriem. Takýto názor Ústavného súdu ČR je nadčasový a bude aplikovateľný pri akejkolvek právnej úprave. Števíček uvádza, že „pod interpretáciou javu možno chápať tlmočenie jeho významu – v oblasti práva teda ide o tlmočenie významu právnej normy adresátovi príkazu, zákazu, či dovolenia obsiahnutého v hypotéze právnej normy.“⁴⁶² Ako uviedol Tryzna jednou z hlavných úloh interpretácie je odhaliť zmysel a význam interpretovaného javu (zákonného textu, právneho úkonu a pod.). Výsledok závisí do značnej miery na tom ako interpret postupuje a aké metódy využíva.⁴⁶³ Nové procesnoprávne kódexy prijaté v Slovenskej republike boli prijaté, fakticky, aj s vlastnými výkladovými pravidlami. Ide konkrétne o základné články, ktoré sú uvedené na začiatku týchto právnych predpisov. Z hľadiska tohto príspevku budú dôležité najmä článok 3 zákona č. 160/2015 Z.z. Civilného sporového poriadku (ďalej iba „CSP“), resp. článok 2 zákona č. 161/2015 Z.z. Civilného mimosporového poriadku (ďalej iba „CMP“) a článok 4 CSP, resp. čl. 3 CMP. Vhodná interpretácia práva je základom pro právni argumentaci. Jejím účelem je výklad právni normy způsobem naplňujícím základní funkce interpretace práva – právni jistotu a materiální

---

⁴⁶² ŠTEVČEK, Marek. Logická konzistentnosť normatívneho systému ako interpretačné pravidlo. In: VOJČIK, Peter – FILIČKO, Vladimír – KOROMHÁZ, Peter. Košické dni súkromného práva I – Recenzovaný zborník vedeckých prác. Košice: UPJŠ, 2016, s. 652;

⁴⁶³ TRYZNA, Jan. K pozitivně právním mezím výkladu práva. In: GERLOCH, Aleš – MARŠÁLEK, Pavel (eds.): Problémy interpretácie a argumentácie v súdovej právnej teórii a právnej praxi. Praha: Eurlex Bohemia, 2003, s. 77;

spravedlnosť.⁴⁶⁴ Prijaté výkladové pravidlá určite spĺňajú tieto kritériá.

Článok 3 CSP (resp. čl. 2 CMP) uvádza, že každé ustanovenie tohto zákona je potrebné vykladať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, verejným poriadkom, princípmi, na ktorých spočíva tento zákon, s medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky, ktoré majú prednosť pred zákonom, judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie, a to s trvalým zreteľom na hodnoty, ktoré sú nimi chránené. Výklad tohto zákona nesmie protirečiť tomu, čo je v jeho slovách a vetách jasné a nepochybné. Nikto sa však nesmie dovoľávať slov a viet tohto zákona proti ich účelu a zmyslu (podľa predchádzajúcej vety).

Zaujímavejším je čl. 4 CSP (resp. čl. 3 CMP), ktorý uvádza, že ak sa právna vec nedá prejednať a rozhodnúť na základe výslovného ustanovenia tohto zákona, právna vec sa posúdi podľa ustanovenia tohto alebo iného zákona, ktoré upravuje právnu vec čo do obsahu a účelu najbližšiu posudzovanej právnej veci. Ak takého ustanovenia niet, súd prejedná a rozhodne právnu vec podľa normy, ktorú by zvolil, ak by bol sám zákonodarcom, a to s prihliadnutím na princípy všeobecnej spravodlivosti a princípy, na ktorých spočíva tento zákon, tak, aby výsledkom bolo rozumné usporiadanie procesných vzťahov zohľadňujúce stav a poznatky právnej náuky a ustálenú rozhodovaciu prax najvyšších súdnych autorít. Čo robí tento článok CSP zaujímavým je zákonné pripustenie analógie v procesnom práve a skutočnosť, že súd môže prebrať na seba funkciu „zákonodarcu.“ Pokiaľ ide o analógiu v procesnom práve, nejde o žiadnu novinku, nakoľko aj samotná súdna prax dospela k takémuto záveru. Napríklad Najvyšší súd SR v rozhodnutí 3Cdo 12/2015 zo dňa 1. júla 2015 uviedol, že použitie analógie môže aj v procesnom práve predstavovať také riešenie procesnej situácie, ktoré zodpovedá účelu zákona, možnosť analógie pri aplikácii procesných noriem upravujúcich rozhodovanie súdu o trovách konania nevyklučuje ani

---

⁴⁶⁴ HULVA, Tomáš. Interpretace práva v teorii a praxi a právní argumentace. In: Bulletin slovenskej advokácie, roč. XV, č. 4/2009, s. 28;

judikatúra ústavného súdu (viď napr. uznesenie IV. ÚS 107/2012 zo dňa 1. marca 2012). Väčšiu polemiku vzbudila skutočnosť, že súd môže za určitých okolností konať, ako keby bol sám zákonodarcom. Ale ani v tomto prípade nejde o žiadnu novinku, obdobné ustanovenia obsahujú aj niektoré zahraničné právne úpravy a podobné ustanovenie obsahoval napríklad aj Obecný zákonník občanský⁴⁶⁵ (aj keď išlo o hmotnoprávny predpis). Tvrdenie, podľa ktorého by malo dochádzať k narušeniu deľby moci nie je opodstatnené, nakoľko súd môže takýmto postupom upravovať iba konanie, dotvárať právo a zaplňať medzery. Keďže by súd mal postupovať v konaní efektívne a hospodárne, čakanie na to, aby zákonodarcu upravil otázku, pred ktorou sa súd v danej chvíli ocitol, by nespĺňalo tieto kritériá. V podstate môže ísť (a pôjde) iba o hraničné prípady a takýto postup bude celkom výnimočný. Ako uvádza aj Ötvös (ešte predtým ako bola prijatá táto právna úprava a vo všeobecnosti k tvorbe práva sudcom) „ozajstná tvorivá činnosť sudcu sa v našich podmienkach prejaví pri riešení zložitých prípadoch, ktoré nie sú právnym poriadkom jednoznačne a presne regulované.“⁴⁶⁶

Aj v duchu uvedeného sa príspevok snaží predostrieť problematiku výkladu vybraných ustanovení procesných predpisov, upravujúcich odvolacie konania, ohľadne vzájomnej žaloby, zmeny žaloby, pristúpenia do konania, či oznamovaní dátumu verejného vyhlásenia rozsudku.

---

⁴⁶⁵ Bližšie HOLLÄNDER, Pavel. Ústavněprávní argumentace ohlednutí po deseti letech Ústavního soudu. Praha: Linde, 2003, s. 90;

⁴⁶⁶ ÖTVÖS, Tivadar. Limity sudcovskej právotvorby v súkromnom práve. In: HAMUEÁK, Ondrej – MADLEŇÁKOVÁ, L. (eds.). Limity v právu. Sborník z konferencie Olomoucké debaty mladých právniků 2012. Praha: Leges, 2012, s. 194;

2. VZÁJOMNÁ ŽALOBA⁴⁶⁷

V tejto kapitole sa príspevok zaoberá osobitným prípadom procesnej obrany v odvolacom konaní. V podstate by o osobitný prípad ani nešlo nebyť judikatúry. Touto obranou je uplatnenie vzájomnej žaloby v odvolacom konaní. Základnými ustanoveniami, ktoré upravovali túto problematiku boli najmä ustanovenia § 216, § 97 a § 98 zákona č. 99/1963 Zb. Občianskeho súdneho poriadku (ďalej len „OSP“), ktorý bol účinný do 30. júna 2016.

V prvom rade je nutné pozrieť sa na konkrétnu právnu úpravu v danej oblasti, a to najskôr na úpravu v Občianskom súdnom poriadku. Z ustanovenia § 216 ods. 1 OSP vyplývalo, že ustanovenia § 92 ods. 1 a 4, § 97 a 98 OSP pre odvolacie konanie neplatili. V zmysle ust. § 97 OSP odporca mohol za konania uplatniť svoje práva proti navrhovateľovi i vzájomným návrhom. Vzájomný návrh mohol súd vylúčiť na samostatné konanie, ak by tu neboli podmienky pre spojenie vecí, pričom pre vzájomný návrh sa primerane používali ustanovenia o návrhu na začatie konania, jeho zmene a späťvzatí. V ust. § 98 OSP sa uvádzalo, že vzájomným návrhom je i prejav odporcu, ktorým proti navrhovateľovi uplatňoval svoju pohľadávku na započítanie, ale len pokiaľ navrhoval, aby bolo prisúdené viac, než čo uplatnil navrhovateľ. Inak súd posudzoval taký prejav len ako obranu proti návrhu. Z týchto ustanovení celkom jednoznačne vyplývalo (alebo by aspoň malo vyplývať), že vzájomný návrh nebolo možné účinne uplatniť počas odvolacieho konania. Tomuto názoru dávali za pravdu tak teoretici – autori komentárov, či skript k občianskemu právu procesnému, resp. k Občianskemu súdnomu poriadku, nielen na Slovensku, ale aj v Českej republike, kde takýto názor zastáva aj NS ČR. Môžeme poukázať na jednotlivé názory, podľa ktorých v odvolacom konaní „nie je prípustné podať vzájomný návrh podľa § 97 a 98.“⁴⁶⁸ Niektorí autori uvádzajú aj konkrétne dôvody prečo takáto možnosť prípustná nie je, keď „sa

⁴⁶⁷ Názov kapitoly vychádza z terminológie podľa CSP.

⁴⁶⁸ MAZÁK, Ján a kol. Základy občianskeho práva procesného. Bratislava: Iura Edition, s. 472;

nepripúšťa ani vecné prejednanie vzájomného návrhu podaného až v odvolacom konaní, lebo by to nebolo v súlade s ustanoveniami o vecnej a funkčnej príslušnosti.⁴⁶⁹ Prípadne v tom vidia aj zásadu koncentrácie konanie. V odvolacom konaní sa „nepripúšťa ani uplatnenie vzájomného návrhu ako ani započítacia námietka, čo je zdôraznením zásady koncentrácie procesných úkonov účastníkov v prvostupňovom konaní a v súlade s ďalšou zásadou, a to nepredlžovania konania novými skutočnosťami a návrhmi v odvolacom konaní.“⁴⁷⁰ Dokonca aj Najvyšší súd ČR vo svojom rozhodnutí zo dňa 31. 8. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3340/2009 uviedol, že “K projevu směřujícímu k započtení vzájemné pohledávky vůči žalobci, který žalovaný učinil až v odvolacím řízení, nelze přihlídnout.”

Pokiaľ ide o prax odvolacích súdov môžeme uviesť niekoľko rozhodnutí krajských súdov z celej republiky. Krajský súd v Žiline v rozhodnutí sp. zn. 13Cob/151/2014 zo dňa 15.10.2014 s poukazom na predmetné ustanovenie dospel k záveru, že v danom prípade nebolo možné na obranu kompenzačnej námietky vznesenej žalovaným prihliadať. Keďže ust. § 216 ods. 1 OSP v konečnom dôsledku rešpektuje princíp neúplnej apelácie, ktorý platí v odvolacom konaní, keď odvolací súd je viazaný skutkovým stavom tak, ako ho zistil súd prvého stupňa v zmysle ust. § 213 ods. 1 OSP s výnimkami ustanovenými v odsekoch 2 až 7 ust. § 213 OSP, pričom ani jedna z výnimiek v danom prípade splnená nebola. Uplatnenie kompenzačnej námietky až v rámci odvolacieho konania v podstate otvára skutkový stav veci, už uzavretý súdom prvého stupňa, ktorým je krajský súd v odvolacom konaní viazaný v zmysle ust. § 213 ods. 1 OSP, čo nie je možné, pokiaľ nie je preukázaný ani jeden z taxatívnych dôvodov vyplývajúcich z ust. § 205a ods. 1 OSP. Tento senát krajského súdu sa drží predmetnej línie dlhodobo. Je možné poukázať na aj na jeho rozhodnutie sp. zn. 13Cob/327/2011 zo dňa 29.02.2012, z ktorého vyplýva, že, pokiaľ žalovaný v písomne

---

⁴⁶⁹ FICOVÁ, Svetlana – ŠTEVČEK, Marek a kol. Občianske súdne konanie. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 606;

⁴⁷⁰ Komentár epi.sk Blaha Marián, JUDr.; Tóth Boris, JUDr.; Tóth Viliam, JUDr.

podanom odvolaní uskutočnil započítací prejav, tak na tento nebolo možné prihliadať, pretože započítanie v odvolacom konaní podľa ust. § 98 OSP nie je možné.

Rovnakého názoru je aj iný senát Krajského súdu v Žiline, ktorý v rozhodnutí sp. zn. 14Cob/12/2011 zo dňa 16.5.2012 uviedol, že bolo zrejmé, že odvolacie dôvody sa týkali vecnoprávnej roviny rozhodnutia súdu prvého stupňa a súčasne, že v rámci obrany žalovaného, vyjadrenej v odvolacích dôvodoch, žalovaný vzniesol námietku započítania voči žalobcom uplatnenému nároku. Keďže ust. § 97 a § 98 upravujú tak vzájomný návrh, ako aj kompenzačnú námietku, teda uplatňovanie (proti)pohľadávky na započítanie, odvolací súd sa nemohol ako relevantnými odvolacími dôvodmi zaoberať až v odvolaní žalovaného vznesenou kompenzačnou námietkou, vyjadrenou v podanom odvolaní žalovaného. Pre úplnosť odvolací súd súčasne uvádza, že v rámci žalovaným poukazovaného prednesu žalobu (jeho konateľa) na pojednávaní okresného súdu nebolo zistené vznesenie žiadnej kompenzačnej námietky. Konateľ žalobcu len uviedol „za rok 2010 nebola žalovanému vyplatená žiadna odmena. Žalovaný žiadnu faktúru na odplatu ani nevystavil“. Z tohto prejavu nie je možné vyvodzovať žiaden relevantný kompenzačný prejav, a to tak ani v hmotnoprávnej ani v procesnej rovine. Navyiac, kompenzačná námietka by svedčala žalovanému, nie žalobcovi voči samotnému uplatnenému peňažnému nároku, ktorý bol predmetom prvostupňového konania.

Krajský súd v Trnave v rozhodnutí sp. zn. 24Co/282/2011 zo dňa 21.3.2012 s poukazom na ust. § 216 OSP poukázal na to, že v odvolacom konaní nie je možné, aby si odporca uplatnil svoje práva voči navrhovateľovi, či už vzájomným návrhom alebo započítaním. Uplatnením nároku takéhoto nároku odporca fakticky rozširuje svoj vzájomný návrh. V zmysle cit. § 216 ods. 1 OSP ustanovenie § 97 a § 98, ktorým zákon umožňuje odporcovi jednak uplatniť svoje práva proti navrhovateľovi vzájomným návrhom, a jednak uplatniť voči navrhovateľovi svoju pohľadávku na započítanie, v odvolacom konaní ale neplatia. V odvolacom konaní teda už nie je možné zo

strany odporcu uplatňovať vzájomný návrh, teda ani jeho rozšírenie a ani svoju pohľadávku na započítanie. Odvolací súd preto na konkrétny bod petitu odvolania odporcu nemohol prihliadnuť.

Krajský súd v Prešove v rozhodnutí sp. zn. 14Co/43/2012 zo dňa 6.12.2012 dodával, že odvolací súd nemohol prihliadať na požiadavku žalovanej uvedenej v písomnom vyjadrení k podanému odvolaniu, keď žiadala, aby žalobkyňa práve jej bola zaviazaná zaplatiť za zásahy do jej práva na ochranu osobnosti sumu 15.000,-eur. Takáto požiadavka by mohla byť posudzovaná ako vzájomný návrh vo veci. O podaní, ktoré by mohlo spĺňať náležitosti vzájomného návrhu uplatneného až v odvolacom konaní odvolací súd už nerozhoduje, ale je povinný v dôvodoch rozhodnutia na túto skutočnosť reagovať a účastníkovi, ktorý takúto vzájomnú žalobu v odvolacom konaní podá, dať na vedomie, že v odvolacom konaní pre takýto postup neboli splnené podmienky. Vzájomná žaloba neprichádza do úvahy, pretože jej uplatnením v odvolacom konaní by bol ohrozený samotný účel odvolacieho konania a novými návrhmi a skutočnosťami by dochádzalo len k predlžovaniu konania.

V rozhodnutí sp. zn. 15 Cob/184/2013 Krajský súd v Nitre poukázal na to, že žalovaný až svojím odvolaním jednoznačne, určite a zrozumiteľne uviedol, ktoré pohľadávky žalobcu uvedené v žalobe, v akej výške a kedy zanikli. Keďže ust. § 97 a § 98 pre odvolacie konanie neplatia (§ 216 OSP), započítací prejav žalovaného uplatnený až v odvolacom konaní nebol pre odvolací súd relevantný.

Krajský súd v Košiciach v rozhodnutí sp. zn. 4Cob/181/2013 zo dňa 29.4.2014 s poukazom na to, že žalovaný v odvolacom konaní vzájomným návrhom uplatnil proti žalobcovi nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty dospel k záveru, že tomuto návrhu žalovaného nebolo možné vyhovieť. Vzájomným návrhom je žaloba, ktorou žalovaný v konaní uplatňuje svoje práva proti žalobcovi so zámerom, aby bola prejednaná a aby bolo o nej rozhodnuté v tom istom konaní, ako o žalobe žalobcu. Z ustanovenia § 216 ods. 1 O. s. p. však vyplýva, že ustanovenia § 92 ods. 1 a 4, § 97 a § 98 pre odvolacie konanie neplatia, teda v odvolacom konaní nie je prípustné

pristúpenie účastníka, zámena účastníka, ani vzájomná žaloba vrátane kompenzácie. To znamená, že v posudzovanej veci v odvolacom konaní nemôže odvolací súd rozhodovať o vzájomnom návrhu žalovaného proti žalobcovi, pretože o tomto návrhu žalovaného by odvolací súd rozhodoval len v jednej inštancii, čo by znamenalo porušenie zásady dvojinštančnosti občianskeho súdneho konania a odvolacie konanie, ako konanie o preskúmaní prvostupňového rozhodnutia, by tak stratilo svoj význam. Žalovanému však nič nebráni, aby svoj nárok na zaplatenie zmluvnej pokuty pre porušenie zmluvnej povinnosti žalobcom uplatnil samostatným návrhom.

V rozhodnutí sp. zn. 16Cob/11/2014 Krajský súd v Trenčíne konštatoval, že v priebehu odvolacieho konania žalovaný doručil žalobcovi (čo sám žalobca potvrdil vo vyjadrení k odvolaniu žalovaného) jednostranné započítanie pohľadávok a záväzkov žalovaného a žalobcu. K tomuto prejavu došlo až po vyhlásení rozsudku súdom prvého stupňa, v čase jeho vyhlásenia nemal súd prvého stupňa preukázané uskutočnenie žiadneho relevantného úkonu žalovaného smerujúceho k započítaniu. Keďže ustanovenia OSP ohľadne započítacej námietky a vzájomného návrhu pre odvolacie konanie neplatia, nemohol odvolací súd prihliadnuť na tento úkon žalovaného uskutočnený v priebehu odvolacieho konania.

Ak by sme sa uspokojili s týmito vyjadreniami v zásade by mohol príspevok skončiť už na tomto mieste, no takýto výklad zdá sa nebol najšťastnejší a Najvyšší súd SR spolu s Ústavným súdom SR sa mierne (treba rozumieť „úplne opačne“) od neho odklonili. Zoberme si prípad, keď krajský súd, ako súd odvolací, o vzájomnom návrhu, ktorý bol podaný v odvolacom konaní (dokonca až potom ako NS SR zrušil rozsudok odvolacieho súdu a vrátil mu vec na ďalšie konanie) rozhodol tak, že „zrušil prvostupňový rozsudok a vrátil vec okresnému súdu na ďalšie konanie. Svoje rozhodnutie odvolací súd odôvodnil podaním vzájomného návrhu zo strany odporcu, pričom s poukazom na dvojinštančnosť súdneho konania

uviedol, že nie je oprávnený prejednať vzájomný návrh odporcu, nakoľko by mu tým odňal možnosť konať pred súdom v dvojinštančnom konaní.⁴⁷¹ Podľa vyššie uvádzaných názorov rozhodol odvolací súd úplne naopak a tam kde nie je možné ani len rozhodovať o vzájomnom návrhu odvolací súd nebezpečne vytáhuje nebezpečne aj dvojinštančnosť konania.⁴⁷² O takomto rozhodnutí by sme sa v zásade ani neboli dozvedeli, keby sa navrhovateľ (s dôverou) neobrátil na Najvyšší súd SR s dovolaním. Dovolací súd v rozhodnutí zo dňa 26. októbra 2011 sp. zn. 5Obdo/9/2011 dovolanie odmietol, nakoľko dospel k názoru, keďže zákon umožňuje podať protinávrh (§ 97 OSP) ako aj vzájomný návrh podľa ust. § 98 OSP len za konania, potom je treba vychádzať z toho, že odporca tak môže urobiť od začatia konania až do jeho skončenia (rozhodnutia vo veci samej). V predmetnej veci síce rozhodol súd prvého stupňa, toto rozhodnutie však nie je právoplatné a vo veci samej by mal rozhodovať odvolací súd. Pretože v zmysle ust. § 216 OSP je stanovené, že o vzájomnom návrhu podľa ust. § 97 a 98 OSP rozhodovať nemôže, potom odvolací súd postupoval správne, keď rozsudok súdu prvého stupňa v napadnutej časti zrušil a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Týmto postupom nedošlo zo strany odvolacieho súdu k odňatiu možnosti navrhovateľovi konať pred súdom, dovolací súd je názoru, že konaním o protinávru odporcu odvolacím súdom alebo zamietnutím takéhoto návrhu s poukazom na ust. § 216 ods. 1 OSP, by došlo k naplneniu vady konania uvedenej pod písm. f) § 237 OSP.“ V zásade jedno rozhodnutie Najvyššieho súdu SR nepredstavuje konštantnú judikatúru a často sa k rozhodnutiu, ktoré ponúka odlišný výklad ako je zaužívaná prax je len veľmi ťažko dostať. To nebol prípad tohto rozhodnutia, nakoľko bolo publikované aj v časopise *Zo súdnej praxe* 3/2013, následne aj na

---

⁴⁷¹ Rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave č. k. 1Cob 99/2009-305 zo dňa 12. novembra 2009;

⁴⁷² Na tomto prípade bola zaujímavá aj skutočnosť, že krajský súd zrušil rozhodnutie súdu okresného podľa ust. § 221 ods. 1 písm. f) OSP, pričom dôvod bolo to, že ak by krajský súd toto rozhodnutie nezrušil bola by odporcovi odňatá možnosť konať pred súdom, a nie z dôvodu, že by okresný súd sám odňal účastníkom možnosť konať pred súdom, t.j. porušil právo účastníka.

sprievodnom CD Justičnej revue 1/2015, čiže takto prezentované rozhodnutie, ktoré sa rozšírilo medzi praktikov mohlo vzbudzovať dôveru v jeho správnosť. Každopádne bola voči nemu podaná sťažnosť na Ústavný súd SR. Ten vo svojom rozhodnutí č. k. II. ÚS 207/2013-27 zo dňa 4. apríla 2013 túto sťažnosť zamietol. Uviedol, že „právny názor dovolacieho súdu, podľa ktorého postupom odvolacieho súdu, ktorý zrušil rozhodnutie prvostupňového súdu z dôvodu podania vzájomného návrhu, nedošlo k odňatiu možnosti sťažovateľovi konať pred súdom, považuje ústavný súd za vecne správny a ústavne konformný. Ako to vyplýva zo samotnej sťažnosti, sťažovateľ mal možnosť vyjadriť sa ku vzájomnému návrhu odporcu, a túto možnosť aj využil (podaním z 26. októbra 2009). Sťažovateľovi teda nebola znemožnená realizácia jej procesných práv v rámci odvolacieho konania. V tejto súvislosti je potrebné akcentovať skutočnosť, že po zrušení rozhodnutia súdu prvého stupňa a vrátení veci do štádia prvostupňového konania má sťažovateľ naďalej možnosť realizovať svoje procesné práva v súdnom konaní a aktívne tak ovplyvňovať jeho priebeh a výsledok. Postupom krajského súdu v odvolacom konaní preto nedošlo k odňatiu možnosti sťažovateľke konať pred (odvolacím) súdom. Ako to vyplýva z odôvodnenia namietaného rozhodnutia, najvyšší súd sa zaoberal a dostatočným spôsobom vysporiadal s dovolacími dôvodmi sťažovateľa, avšak keďže sa s nimi nestotožnil, odmietol dovolanie ako neprípustné. Ústavný súd nezistil žiadnu skutočnosť, ktorá by signalizovala svojvoľný postup dovolacieho súdu, ktorý by nemal oporu v zákone. Ústavný súd preto konštatuje, že postup najvyššieho súdu pri odôvodňovaní svojho právneho záveru nemožno považovať za zjavne neodôvodnený alebo arbitrárny. Skutočnosť, že sťažovateľ sa s právnym názorom najvyššieho súdu nestotožňuje, nemôže sama osebe viesť k záveru o zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti tohto názoru a nezakladá ani oprávnenie ústavného súdu nahradiť jeho právny názor svojím vlastným. V konečnom dôsledku ústavný súd nie je opravným súdom právnych názorov najvyššieho súdu. Ingerencia ústavného

súdu do výkonu tejto právomoci najvyššieho súdu je opodstatnená len v prípade jeho nezlučiteľnosti s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou. Aj keby ústavný súd nesúhlasil s interpretáciou zákonov všeobecných súdov, ktoré sú „pánmi zákonov“, v zmysle citovanej judikatúry by mohol nahradiť napadnutý právny názor najvyššieho súdu iba v prípade, ak by ten bol svojvoľný, zjavne neodôvodnený, resp. ústavne nekonformný. Podľa názoru ústavného súdu predmetný právny výklad najvyššieho súdu takéto nedostatky nevykazuje.“ Je len na škodu, že sťažnosťou nebolo napadnuté aj rozhodnutie krajského súdu, aby sme mohli vylúčiť pochybnosti o tom, že ÚS SR naozaj schvaľuje uvedený výklad.

Zákonodarca dúfajme vylúčil obdobný výklad novou právnou úpravou. V zmysle ust. § 372 CSP, ktorá vstúpila do účinnosti od 1. júla 2016 nie je možné v odvolacom konaní uplatniť práva voči žalobcovi vzájomnou žalobou, pričom s poukazom na ust. § 147 ods. 1 predmetného zákona, ktoré uvádza, že žalovaný môže uplatniť svoje právo proti žalobcovi vzájomnou žalobou je zrejmé, že situácia sa rekodifikáciou občianskeho procesného práva mení a uvádzaná judikatúra NS SR ako i ÚS SR nebude aktuálna. Podľa novej právnej úpravy nemožno uplatniť vzájomnú žalobu v odvolacom konaní, čo znamená, že sa na jej uplatnenie nemôže a nebude prihliadať. Teda neprichádza do úvahy ani postup, že by súd II. inštancie rozhodnutie zrušil (v zmysle uvedenej judikatúry), ale bude sa postupovať v zásade podľa súdnej praxe vžitej na odvolacích súdoch.

3. PRISTÚPENIE

Pokiaľ sme ust. § 216 OSP rozdelili na dve časti a o časti venujúcej sa ust. § 97 a § 98 OSP už bola samostatná podkapitola je namieste venovať sa aj ust. § 92 ods. 1 a 4 OSP.⁴⁷³ Aj v tomto prípade, keďže

---

⁴⁷³ Podľa uvedených ustanovení § 92 ods. 1 a 4 OSP môže súd na návrh účastníka pripustiť, aby do konania vstúpil ďalší účastník. Súhlas toho, kto má takto do konania vstúpiť, je potrebný, ak má vystupovať na strane navrhovateľa. Za súhlasu účastníkov môže súd pripustiť, aby navrhovateľ alebo odporca z konania vystúpil a aby na jeho miesto vstúpil niekto iný. Ak má byť takto zamenený navrhovateľ, treba, aby s tým súhlasil i ten, kto má na jeho miesto vstúpiť.

ide o výklad ust. § 216 OSP, by sme mohli použiť už vyššie uvedené rozhodnutia a právnu teóriu. V zásade súd nemal na návrh účastníka, aby do konania vstúpil ďalší účastník vôbec prihliadať, ale prax bola často iná. V tejto súvislosti môžeme poukázať aj na názor Drápala, ktorý uviedol “navrhne-li žalobce v odvolacím řízení přistoupení dalšího účastníka do řízení nebo záměnu účastníka, postupují některé odvolací soudy - vědomy si ustanovení § 216 odst. 1 OSŘ - tak, že rozhodnutí soudu prvního stupně zruší a věc vrátí tomuto soudu k dalšímu řízení právě proto, aby v dalším řízení před soudem prvního stupně mohlo být žalobcem navrhované opatření provedeno. Uvedený postup je nesprávný, neboť představuje nepřípustné „obcházení“ účelu ustanovení § 216 odst. 1 OSŘ, což ve svých důsledcích vede k poškozování práv ostatních účastníků řízení a k průtahům ve skončení věci.”⁴⁷⁴ Na druhej strane Najvyšší súd SR dospel aj k názoru, ktorý môžeme priradiť k opačnému spektru extrému. Vo svojom rozhodnutí sp. zn. 2 Cdo 112/2007 zo dňa 27. mája 2008 dospel k záveru, že odvolací súd tým, že vo svojom rozhodnutí v druhom výroku zmenil výrok uznesenia o nepripustení vstupu A. P. do konania na strane žalovaných tak, že túto do konania pripustil za použitia ustanovenia § 92 ods. 1 OSP, postupoval je v rozpore s ustanovením § 216 ods. 1 OSP, z ktorého vyplýva, že pre odvolacie konanie neplatí ustanovenie § 92 ods. 1 a 4 upravujúce pristúpenie ďalšieho účastníka do konania a záměnu účastníkov konania. ďalej uviedol, že je zrejmé, že o pristúpení ďalšieho účastníka do konania v zmysle § 92 ods. 1 OSP je oprávnený rozhodovať súd prvého stupňa. Konanie je teda postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ OSP). K takejto vade bol dovolací súd povinný prihliadnuť, i keď nebola uplatnená ako dôvod prípustného dovolania (§ 242 ods. 1 druhá veta OSP), a teda rozhodnutie súdu odvolacieho zrušil. Najvyšší súd SR takýmto výkladom fakticky znemožnil podať odvolanie (už aj tak obmedzené podanie odvolanie v tejto otázke) voči rozhodnutiu o pripustení,

---

⁴⁷⁴ DRÁPAL, Ljubomír. Odvolání po novele občanského soudního řádu. In: Právní rozhledy , 9/2001, s. 5;

resp. nepripustení účastníka do konania. Takýto výklad tiež nie je možné vydávať za správny, nakoľko sa tým účastníkom odníma možnosť konať pred súdom, keďže so svojim odvolaním by fakticky nikdy neuspeli.

Zákonodarca v novom procesnom predpise – Civilnom sporovom poriadku, kde je táto problematika upravená nedospel práve k ideálnemu riešeniu. V zmysle ust. § 378 ods. 2 CSP sa na odvolacie konanie nepoužije ustanovenie o pristúpení subjektov. Takáto úprava môže vyvolávať aj naďalej určité otázky a výklad môže smerovať opäť rôznymi smermi (už vyššie uvedenými).

4. ZMENA ŽALOBY

Možnosť zmeniť návrh vo veci bola účastníkom umožnená v zmysle ust. § 95 CSP. K zmene návrhu mohlo dôjsť kedykoľvek za konania, dokiaľ nebolo vyhlásené (vydané) rozhodnutie, ktorým sa konanie končí, t.j. aj v odvolacom konaní. V zmysle rozhodnutia NS SR sp. zn. 1 Cdo 92/2009 zo dňa 29. novembra 2010 je zrejmé, že ustanovenie § 95 ods. 1 O.s.p. dáva žalobcovi možnosť zmeniť žalobu (len) so súhlasom súdu; súd zmenu žaloby nepripustí (tiež) vtedy, ak by výsledky doterajšieho konania nemohli byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe (viď § 95 ods. 2 OSP). V prípade nepripustenia zmeny žaloby pokračuje súd v konaní o pôvodnej žalobe, pričom žalobca môže uplatniť svoj nárok v novom konaní. Osobitne treba zdôrazniť, že úvaha, či výsledky konania, ku ktorým sa dospelo pred žalobcom požadovanou zmenou žaloby, (ne)môžu byť podkladom pre konanie o zmenenej žalobe, súvisí s predbežným hodnotením dôkazov a výsledkom vnútorného presvedčenia sudcu a jeho myšlienkového postupu; preto táto úvaha patrí len súdu rozhodujúcemu o návrhu na pripustenie zmeny žaloby. Pokiaľ je ním súd prvého stupňa, žalobca nie je oprávnený napadnúť odvolaním správnosť tejto jeho úvahy, lebo odvolanie proti uzneseniu, ktorým sa pripustila alebo nepripustila zmena žaloby, nie je prípustné (viď § 202 ods. 3 písm. f/ OSP).

Z tohto rozhodnutia vyplýva hneď niekoľko faktov, no zároveň je nutné podotknúť, že OSP pripúšťal podanie návrhu na zmenu žaloby aj v odvolacom konaní (vylúčené to nebolo), no nepripúšťal odvolanie voči takémuto rozhodnutiu. Vytváralo to síce zvláštnu situáciu, no prax si s ňou poradila. Aj keď by nebolo vhodné pripustiť zmenu žaloby v odvolacom konaní, nakoľko následne nebolo možné použiť výsledky dovtedajšieho konania, pristupovali sudy aj k takýmto rozhodnutiam. Stávalo sa, že pripustili zmenu v odvolacom konaní a následne zrušili rozhodnutie súdu prvého stupňa. Išlo o veľmi nešťastný postup, keď takýmto spôsobom dochádzalo aj k tomu, že žalobca pri zamietnutí žaloby často ju dokázal zmeniť až do tej miery, že bol následne úspešný. Takémuto konaniu je, zdá sa, koniec. Zákonodarca v ust. § 371 CSP jednoznačne uviedol, že žalobu nemožno v odvolacom konaní meniť. Je potrebné dúfať, že výklad tohto ustanovenia bude smerovať k tomu, že na návrh na zmenu žaloby sa v odvolacom konaní nebude prihliadať, a nie na výklad, ktorý by pri podaní návrhu na zmenu žaloby znamenal zrušenie rozhodnutia súdu prvej inštalácie s tým, aby o takomto návrhu rozhodol funkčne príslušný súd (viď výklad k ust. § 216 OSP).

5. OZNÁMENIE O VEREJNOM VYHLÁSENÍ ROZSUDKU

V tejto podkapitole sa príspevok venuje špeciálnemu ustanoveniu § 214 ods. 3 OSP. V zmysle tohto ustanovenia, ak odvolací súd rozhoduje rozsudkom bez nariadenia pojednávania, upovedomí elektronickými prostriedkami účastníka konania alebo jeho zástupcu, ktorý požiadal o doručovanie písomností aj elektronickými prostriedkami (§ 45 ods. 4 OSP), o mieste a čase verejného vyhlásenia rozsudku podľa § 156 ods. 3 OSP. Toto ustanovenie bolo ustanovením špeciálnym oproti všeobecnému ustanoveniu § 156 ods. 3 OSP, podľa ktorého vo veciach, v ktorých súd rozhoduje rozsudkom bez nariadenia ústneho pojednávania, oznámi miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku na úradnej tabuli súdu v lehote

najmenej päť dní pred jeho vyhlásením. Vyvstala otázka, či v situácií, kedy je dodržané ust. § 156 ods. 3 OSP, no odvolací súd nedodržel ust. § 214 ods. 3 OSP dochádzalo k porušeniu práva účastníka. Najvyšší súd v rozhodnutí sp. zn. 7Cdo 192/2013 zo dňa 10. decembra 2014 (dokonca to vyznieva ako keby bol trochu aj v pozícii súdu ústavného) dospel k záveru o porušení práva účastníka. Ako uviedol s účasťou na verejnom vyhlásení rozsudku zákon pre účastníkov konania spája konkrétne procesné práva (oprávnenia). Verejné vyhlásenie rozsudku preto nie je len formálny a samoučelný úkon. Jeho podstata má zásadný význam a spája sa s viacerými procesnoprávnymi dôsledkami. Z hľadiska vecného ide o to, že pri verejnom vyhlásení rozsudku má účastník, ak boli dodržané podmienky oznámenia vyhlásenia tohto rozsudku, možnosť uplatniť procesné práva smerujúce k ochrane pred tajnou justíciou vymykajúcou sa kontrole verejnosti a tiež práva zabezpečujúce účastníkovi možnosť kontroly súdu. Obsahom procesného oprávnenia účastníka pri kontrole súdu vyhlasujúceho rozsudok je predovšetkým jeho oprávnenie preveriť, či bol rozsudok v jeho veci vôbec vyhlásený (to má význam z hľadiska účastníkovej vedomosti, či je súd rozsudkom viazaný, a ak áno, akým rozsudkom – akými konkrétnymi výrokmi – je viazaný). Nezanedbateľným je tiež procesné oprávnenie účastníka preveriť, či súd vyhlásil rozsudok na oznámenom mieste a v oznámenom čase (hľadisko miestne a časové). Neprehliadnuteľným oprávnením účastníka je aj jeho právo preveriť (zistiť), v akom zložení (hľadisko personálne) súd vyhlásil rozsudok (porovnaj v tejto spojitosti najmä § 237 písm. g/ OSP) a s akým odôvodnením (hľadisko vecné). Mimo práva na verejnú kontrolu výkonu spravodlivosti, nemožno opomenúť i klasické procesné práva (oprávnenia). Napríklad právo uplatniť a vyčíslit' náhradu trov konania, vzniesť námietku zaujatosti, prípadne využiť dispozitívne oprávnenia (napr. vziať žalobu alebo opravný prostriedok späť, uznať nárok alebo sa ho vzdať a pod.). Súd by mal konať tak, aby nevytváral právne ale ani faktické bariéry brániace komukoľvek v účasti na verejnom vyhlásení rozsudku.

Transparentnosť rozhodovania znamená, že nikomu nemožno brániť, aby sa mohol zúčastniť na verejnom vyhlásení rozsudku, toto právo nemožno v žiadnom smere obmedziť. Z postupov súdov vyplýva, že tieto realizujú ústavný príkaz verejného vyhlásenia rozsudku tak, že upovedomujú účastníkov o verejnom vyhlásení rozsudkov a pre verejnosť (každého) používajú všeobecne dostupný zdroj pre šírenie informácií o verejnom vyhlásení rozsudku (úradnú tabuľu súdu, na ktorej oznamujú miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku, prípadne zverejňujú toto oznámenie aj na internetovej stránke ministerstva spravodlivosti, napokon nechýba vyvesenie zoznamu prejednávanych vecí na dverách tej pojednávacej miestnosti, v ktorej dôjde k vyhláseniu rozsudku).

Vzhľadom na legitímne očakávania účastníka konania, jeho dôveru v právo (v právny postup) rešpektujúc princíp právnej istoty a princíp legality, nemožno nedostatok postupu súdu v zmysle § 214 ods. 3 OSP zhojiť tým, že sa účastník konania mohol (mal možnosť) dozvedieť o verejnom vyhlásení rozsudku z úradnej tabule súdu (§ 156 ods. 3 OSP). Očakávanie výsledku konania vnímajú intenzívnejšie účastníci konania, ich záujmy prevažujú nad záujmami iných. Povinnosťou súdu je preto vyvinúť náležitú aktivitu v medziach zákona tak, aby účastníkom nevytváral žiadne bariéry v účasti na verejnom vyhlásení rozsudku. Pochybenia štátnych orgánov by nemali ísť na úkor nositeľov ľudských práv.

Skutočnosť, že súd nepostupoval podľa ust. § 214 ods. 3 OSP malo za následok predovšetkým znemožnenie samotnej účasti žalovanej na verejnom vyhlásení rozsudku – verejnom oboznamovaní súdu o tom, ako rozhodol (aké konkrétne výroky vyslovil) a z akých dôvodov. Tento nesprávny procesný postup odvolacieho súdu mal pre žalovanú ďalší negatívny procesný dôsledok v tom zmysle, že odvolací súd jej nevytvoril procesnú možnosť kontroly, či jednotlivé výroky rozsudku, ktorý jej bol doručený v písomnom vyhotovení, sú v plnom rozsahu totožné s verejne vyhlásenými výrokmi rozsudku, a či snád neboli prípadne dodatočne zmenené (podľa § 156 ods. 4 OSP je totiž súd viazaný vyhláseným rozsudkom a vyhlásený

rozsudok nemôže zmeniť, i keby si neskôr uvedomil, že rozhodol nesprávne). Odvolací súd teda uvedeným chybným procesným postupom (v rozpore s § 214 ods. 3 OSP) nevytvoril žalovanej zákonom predpokladanú procesnú možnosť účasti na vyhlásení napadnutého rozsudku, tým nebol naplnený bezvýnimočný ústavný príkaz verejného vyhlásenia rozsudku, zabezpečujúci právo na transparentný a spravodlivý súdny proces. Dovolací súd dospel k záveru, že odvolací súd konal v danej právnej veci inak, ako mu to stanovil Občiansky súdny poriadok v § 214 ods. 3 OSP, a tým znemožnil žalovanej realizáciu jej procesných práv, ktoré jej pri vyhlasovaní rozsudku patria. So zreteľom na uvedené dospel dovolací súd k záveru, že v konaní došlo k procesnej vade v zmysle § 237 písm. f/ OSP.

Aj vzhľadom na skutočnosť, že predmetné ustanovenie je súčasťou nášho právneho poriadku iba od roku 2013 je možné viesť polemiky, či jeho nedodržaním dochádza k uvedeným následkom a aj porušeniu Ústavy SR. Ako sa postavil k predmetnému ustanoveniu zákonodarca v novej právnej úprave? V zásade už nenájdeme rovnaké alebo obdobné ustanovenie medzi ustanoveniami ohľadne odvolacieho konania. Toto ustanovenie sa osvedčilo do tej miery, že bolo zapracované do ust. § 219 ods. 3 CSP,⁴⁷⁵ a je použiteľné nielen pre konanie na súde II. inštancie, ale aj súdu I. inštancie.

6. ZÁVER

V súčasnosti, kedy sa súdne rozhodnutia stali verejne dostupné (aspoň v podmienkach SR) je aj dôraz kladený na kvalitný výklad oveľa vyšší. Takisto je kladený vysoký dôraz na výklad ustanovení najvyššími súdnymi autoritami, nakoľko výklad súdov nižšej inštancie musí byť v súlade s týmto výkladom. Na koniec príspevku by sme mohli poukázať aj na slová Gerlocha, ktorý uviedol, že

---

⁴⁷⁵ Ust. § 219 ods. 3 CSP - Vo veciach, v ktorých súd rozhoduje rozsudkom bez nariadenia pojednávania, oznámi miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku na úradnej tabuli súdu a na webovej stránke príslušného súdu v lehote najmenej päť dní pred jeho vyhlásením. Ak o to strana požiada, súd jej oznámi miesto a čas verejného vyhlásenia rozsudku aj elektronickými prostriedkami.

interpretácia (nielen práva) je integrálnou zložkou procesu poznávania, obvykle je považovaná za jeho zložku finálnu. Vzhľadom k neuzavretosti poznávacích procesov je táto finalita relatívna.⁴⁷⁶ Preto budeme dúfať v taký výklad ustanovení, ktorý aj keď možno nebude univerzálne použiteľný, aspoň nebude rozporuplný a rozhodnutia so nebudú protirečiť’.

Tak ako príspevok začínal citovaním Ústavného súdu ČR je namieste takto aj príspevok ukončiť’, pričom aj tento názor, by sme pri výklade práva mohli a mali mať na pamäti: „Mechanická aplikácie abstrahujúci, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně nebo v důsledku nezdělanosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity.“⁴⁷⁷

Kontakt:

Mgr. Viliam Poništ, PhD.

Krajský súd v Žiline

Oroľská 3

01001 Žilina

viliamponist@gmail.com

7. LITERATÚRA

Knížné publikácie

- FICOVÁ, Svetlana – ŠTEVČEK, Marek a kol. *Občianske súdne konanie*. Praha: C.H.Beck, 2010, 467 s. ISBN 978-80-7400-312-7;
- GERLOCH, Aleš – MARŠÁLEK, Pavel (eds.). *Problémy interpretácie a argumentácie v súdovej právnej teórii a právnej praxi*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 209 s. ISBN 80-86432-12-2;

---

⁴⁷⁶ GERLOCH, Aleš. Problémy interpretácie a argumentácie v súdovej právnej teórii a právnej praxi. In: GERLOCH, Aleš – MARŠÁLEK, Pavel (eds.). *Problémy interpretácie a argumentácie v súdovej právnej teórii a právnej praxi*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 13;

⁴⁷⁷ Nález ÚS ČR sp. zn. Pl.ÚS 33/97 zo dňa 17. 12. 1997;

- HAMULÁK, Ondrej – MADLEŇÁKOVÁ, L. (eds.). *Limity v právu. Sborník z konferencie Olomoucké debaty mladých právníků 2012*. Praha: Leges, 2012, 522 s. ISBN 978-80-87576-45-8;
- HOLLÄNDER, Pavel. *Ústavněprávní argumentace oblédnutí po deseti letech Ústavního soudu*. Praha: Linde, 2003. 103 s. ISBN 80-86131-37-8;
- MAZÁK, Ján a kol. *Základy občianskeho práva procesného*. Bratislava: Iura Edition, 2009. 897 s. ISBN 978-80-8078-275-7;
- VOJČÍK, Peter – FILIČKO, Vladimír – KOROMHÁZ, Peter: *Košické dni súkromného práva I – Recenzovaný zborník vedeckých prác*. Košice: UPJŠ, 2016. 660 s. ISBN 978-80-8152-400-4;

Časopisecká literatúra

- DRÁPAL, Ljubomír. Odvolání po novele občanského soudního řádu. In *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9. č. 9- mimořádná příloha, s. 1-24.
- HULVA, Tomáš. Interpretace práva v teorii a praxi a právní argumentace. In: *Bulletin slovenskej advokácie*, roč. XV, č. 4/2009, s. 27 – 34. ISSN 1335-1079;

Dokumenty

- Komentár epi.sk k Občianskemu súdному poriadku, autori Blaha Marián, JUDr.; Tóth Boris, JUDr.; Tóth Viliam, JUDr.

Zákony

- zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok
- zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok
- zákon č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok

Rozhodnutia súdov

- Rozhodnutie Krajského súdu v Bratislave č. k. 1Cob 99/2009-305 zo dňa 12. 11. 2009;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 4Cob/181/2013 zo dňa 29.4.2014;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Nitre sp. zn. 15 Cob/184/2013;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Prešove sp. zn. 14Co/43/2012 zo dňa 6.12.2012;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Trenčíne sp. zn. 16Cob/11/2014;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Trnave sp. zn. 24Co/282/2011 zo dňa 21.3.2012;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 13Cob/151/2014 zo dňa 15.10.2014;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 13Cob/327/2011 zo dňa 29.02.2012;
- Rozhodnutie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 14Cob/12/2011 zo dňa 16.5.2012;
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR zo dňa 31. 8. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3340/2009;
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 2 Cdo 112/2007 zo dňa 27. mája 2008;
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 1 Cdo 92/2009 zo dňa 29. novembra 2010; Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26. októbra 2011 sp. zn. 5Obdo/9/2011;
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 7Cdo 192/2013 zo dňa 10. decembra 2014
- Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp. zn. 3Cdo 12/2015 zo dňa 1. júla 2015;
- Rozhodnutie Ústavného súdu ČR sp. zn. Pl.ÚS 33/97 zo dňa 17. 12. 1997;
- Rozhodnutie Ústavného súdu ČR sp. zn. II. ÚS 2221/07 zo dňa 19.3.2008;

- Rozhodnutie Ústavného súdu SR IV. ÚS 107/2012 zo dňa 1. marca 2012;
- Rozhodnutie Ústavného súdu SR č. k. II. ÚS 207/2013-27 zo dňa 4. apríla 2013

RYCHLOST ŘÍZENÍ A PRŮTAHY V NĚM V JUDIKATUŘE NEJVYŠŠÍHO SOUDU A ÚSTAVNÍHO SOUDU ČR

MAREK ZEMAN

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Abstrakt: Příspěvek pojednává o některých aspektech zásady rychlosti řízení, a to zejména ve vztahu k průtahům v řízení a tím způsobeného nesprávného úředního postupu. Jsou objasněny různé situace, za nichž může k průtahům v řízení dojít, a tyto jsou podrobeny zkoumání za účelem, zda se jedná o porušení zásady rychlosti a zda takové porušení zakládá nesprávný úřední postup na straně soudu, potažmo státu.

Klíčová slova: Rychlost; průtahy; nesprávný úřední postup; délka řízení, stížnost.

Abstract: This paper deals with certain aspects of the principle of proceedings speed, especially in relation to the prolongations in the proceedings and thus causing maladministration. It explains various situations in which a delay in the proceedings may occur, and these are subject to examination for the purpose, whether it is a violation of the principle of proceedings speed and whether such breach constitutes maladministration on the part of the court, and by extension, the state.

Key words: *Speed; prolongation; maladministration; length of proceedings; complaint.*

1. ÚVODEM

Zásada rychlosti řízení je jednou z vůdčích zásad nikoli pouze civilního řízení, nýbrž celé organizace soudnictví. Ochrana práv totiž musí být přiměřeně rychlá, jinak do velké míry pozbývá efektivitu. Jestliže řízení trvá delší než přiměřenou dobu, neznamena to bez dalšího pochybení na straně soudu jako orgánu státu, nicméně za splnění dalších podmínek se skutečně může jednat o porušení zásady rychlosti řízení ze strany soudu. Je poté ale otázkou, za jakých okolností se bude jednat o průtahy v řízení zaviněné soudem. Další otázkou je, zda každý průtah v řízení bude bez dalšího způsobovat nesprávný úřední postup na straně soudu.

Je nepochybné, že délku řízení může ovlivnit celá řada faktorů, některé z nich na straně soudu, některé na straně účastníků, případně některé dílem náhody či nezaviněných okolností. Rovněž je jasné, že v rámci ideální přiměřené délky řízení je nutno zohlednit povahu, složitost, počet úkonů soudu i účastníků v řízení. Délku řízení je tedy nutno vnímat komplexně. Avšak nelze zcela opomíjet jednotlivé průtahy v řízení pouze s odkazem na přiměřenost celkové délky řízení.

Význam této problematiky je o to větší, že podmínka nesprávného úředního postupu je jednou z náležitostí povinnosti státu k náhradě škody dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o odpovědnosti státu“). Podmínkou pro náhradu způsobené újmy tedy je, aby průtahy v řízení dosáhly intenzity nesprávného úředního postupu soudu.

Ve svém příspěvku hodlám najít odpověď právě na otázku, kdy lze porušení zásady rychlosti řízení a tím způsobený průtah v něm považovat za nesprávný úřední postup soudu ve smyslu zákona o odpovědnosti státu.

2. PRÁVNÍ ÚPRAVA A ZÁSADA RYCHLOSTI ŘÍZENÍ

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“), zásadu rychlosti řízení nijak nedefinuje. Dle § 6 OSŘ však má soud v řízení postupovat předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná. S ohledem na různorodost jednotlivých soudních řízení, jejich rozdílnou složitost a další okolnosti se lze spokojit pouze s uvedeným imperativem. Nebylo by žádoucí jakkoli blíže zásadu rychlosti specifikovat. Zásada rychlosti se promítá do postupu soudu již z ústavní roviny, neboť dle čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod má každý právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. Jinými slovy zásada rychlosti soudního řízení zakládá významné právo účastníka, aby jeho věc byla soudem projednána a bylo o ní rozhodnuto bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě.⁴⁷⁸

Pokud jde o definici nesprávného úředního postupu, pak dle § 13 odst. 1 zákona o odpovědnosti státu je nesprávným úředním postupem také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě. Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

Tato úprava však byla do zákona vnesena až na základě novely provedené zákonem č. 160/2006 Sb. Jednalo se především o reakci na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.⁴⁷⁹ Právní úprava před provedenou novelou takovouto formulaci neobsahovala. Nejvyšší soud ČR však i bez výslovného zákonného znění správně dovozoval, že nesprávným úředním postupem může být i porušení zásady rychlosti soudního řízení, u kterého nebyla lhůta pro rozhodnutí stanovena.⁴⁸⁰ Pokud jde o vztah porušení zásady

⁴⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 38/2000.

⁴⁷⁹ Viz např. VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci*. 2. vydání, Praha: C. H. Beck 2007, s. 96.

⁴⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. července 2003, sp. zn. 25 Cdo 743/2002.

rychlosti řízení před provedenou novelou a po ní, pak je již z výše uvedeného patrné, že tyto doby jsou plně ekvivalentní, nicméně judikaturou bylo potvrzeno, že i před novelou ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. provedenou zákonem č. 160/2006 Sb. (tj. před 27. 4. 2006) bylo nesprávným úředním postupem porušení zásady rychlosti soudního řízení, u kterého nebyla lhůta pro rozhodnutí stanovena.⁴⁸¹

Na okraj je zde také otázka, zda i prodlení soudu s vydáním nemeritorního rozhodnutí lze vnímat jako průtah v řízení vzniklý porušením zásady rychlosti způsobilý zapříčinit nesprávný úřední postup soudu v řízení. Dle judikatury Nejvyššího soudu je nutno na tuto otázku odpovědět kladně. Avšak závěr o tom, zda byl určitý úkon učiněn v přiměřené době, je vždy odvislý od konkrétních okolností případu, zejména od závažnosti újmy, která v případě neprovedení úkonu hrozí a které má daný úkon zabránit, popř. ji v případě již nastalé újmy zmírnit.⁴⁸²

Zásadu rychlosti řízení rovněž není možno nadřazovat ostatním zásadám civilního procesu či snad organizace soudnictví. Přiměřená délka soudního řízení nemůže být absolutním kritériem, jemuž by měly ostatní zásady automaticky ustupovat. Soud musí při své činnosti zohlednit i jiné zásady, např. povinnost soudu opřít své rozhodnutí o spolehlivě zjištěný skutkový stav věci, obzvláště v případech, kdy jsou některé skutečnosti mezi účastníky sporné.⁴⁸³ Avšak zásada rychlosti řízení by také neměla být bez patřičného odůvodnění upozadována. Jak je již zmíněno výše, ochrana ohrožených či porušených práv musí být rychlá a účinná, jinak ztrácí smysl.

---

⁴⁸¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 10. 2007, sp. zn. 25 Cdo 545/2007.

⁴⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3271/2012.

⁴⁸³ SVOBODA, Karel. In: SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 10. Viz také usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 2. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2888/2010.

3. DŮVODY PRŮTAHŮ

Průtahy v řízení nemusí být vždy způsobeny porušením zásady rychlosti řízení ze strany soudu. K průtahům může docházet z nejrůznějších příčin, přičemž některé z příčin mohou být na straně soudu, jiné na straně účastníků a některé mohou být způsobeny náhodou či okolnostmi nezaviněnými procesními subjekty.

Pokud jde o důvody průtahů na straně účastníků, soud, potažmo stát, pak rozhodně nemůže být odpovědný za takové prodlužování délky řízení. K těmto průtahům může dojít např. nedostatkem součinnosti účastníků či jejich právních zástupců, ale také záměrným působením ze strany účastníků, kdy může jít o jakousi procesní taktiku v řízení, což však není předmětem tohoto příspěvku.

Stát tak může za způsobené průtahy odpovídat, resp. důvody průtahů budou spočívat na straně státu tehdy, pokud doba průběhu řízení nebude odpovídat složitosti, skutkové a právní náročnosti projednávané věci, a kdy délka řízení tkví v příčinách vycházejících z působení soudu v projednávané věci.⁴⁸⁴

Co se týče důvodů na straně soudu, resp. státu, pak lze tyto důvody z teoretického pohledu rovněž dělit do alespoň dvou skupin. Průtahy mohou být způsobeny subjektivním faktorem (např. liknavým jednáním rozhodujícího soudce) či objektivním faktorem (množství napadlých věcí, v právní úpravě organizace soudnictví či v nedostatečném administrativním a technickém zázemí obecných soudů). Toto dělení však ve vztahu k odpovědnosti státu není významné.⁴⁸⁵ Stát je povinen zabezpečit organizaci a výkon soudnictví takovým způsobem, aby byl co nejvíce naplněn požadavek rychlosti řízení a projednání věci bez zbytečných průtahů. Stejně tak je stát odpovědný za jednání rozhodujících soudců v řízení.

---

⁴⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 38/2000.

⁴⁸⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2005, sp. zn. IV. ÚS 392/05.

4. PROCESNÍ MOŽNOSTI ÚČASTNÍKŮ K ODSTRANĚNÍ PRŮTAHŮ

Jestliže se průtahy v řízení skutečně vyskytují, a to z důvodů na straně soudu, pak OSŘ nenabízí účastníkům žádnou možnost, jak se domáhat skončení takových průtahů.⁴⁸⁶ Účastníci řízení však mají možnost obracet se na orgány státní správy soudů se stížnostmi, jde-li o průtahy, dle § 164 odst. 1 zákona o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZSS“).

Další možností obrany dle ZSS je pak podání ze strany účastníka řízení dle § 174a odst. 1 ZSS, pokud má za to, že v tomto řízení dochází k průtahům, aby soud určil lhůtu pro provedení procesního úkonu, u kterého podle názoru účastníka dochází k průtahům v řízení. Až do novely ZSS provedené zák. č. 7/2009 Sb. bylo podmínkou pro podání tohoto návrhu nevyřízení stížnosti dle § 164 odst. 1 ZSS. Od roku 2009 již podání takového návrhu podmíněno podáním stížnosti není.

Ačkoli tedy v platné právní úpravě existují mechanismy k odstranění průtahů, je namístě zabývat se jejich nedostatečnou efektivitou.⁴⁸⁷ Právě s ohledem na malou efektivitu takovýchto procesních návrhů a na navazující povinnost státu k náhradě újmy za nesprávný úřední postup je podstatné, zda účastník musí využít těchto prostředků, aby se následně mohl domáhat náhrady újmy dle zákona o odpovědnosti státu, či nikoli. Nejvyšší soud ČR správně usoudil, že nepodání návrhu dle § 174a odst. 1 ZSS, stejně jako nepodání hierarchické stížnosti ve smyslu § 164 odst. 1 ZSS, nelze účastníku řízení přičítat k tíži.⁴⁸⁸

---

⁴⁸⁶ V praxi však lze často pozorovat neformální urgence zejména ze strany právních zástupců určené soudu v případě několikaměsíční nečinnosti. Tyto urgence však žádný zákonný podklad nemají a nelze z jejich podání či nepodání vyvozovat jakékoli závěry.

⁴⁸⁷ Viz např. Konečné rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o přijatelnosti stížnosti č. 40552/02, František VOKURKA proti České republice, ze dne 16. října 2007.

⁴⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. ledna 2013, sp. zn. 30 Cdo 523/2012.

Poslední možností účastníka řízení, jak se bránit proti nedůvodným průtahům v řízení, je tedy ústavní stížnost dle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy proti jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Právo na vyřízení věci v přiměřené lhůtě bez zbytečných průtahů je totiž ústavně zaručeným právem a vzhledem k absenci jiných mechanismů obrany je pak proti trvajícím průtahům připuštěna tato ústavní stížnost k Ústavnímu soudu ČR.

Také je nutné zabývat se otázkou, zda provedení úkonu, jehož provedení se účastník řízení domáhal, bez dalšího znamená, že průtahy v řízení byly ukončeny. Dle názoru Ústavního soudu ČR tomu tak není.⁴⁸⁹ Zásada rychlosti ovládá celé řízení, přičemž provedení dílčího úkonu v řízení nemusí být dostatečné k odstranění již vzniklých průtahů.

5. PRŮTAHY A CELKOVÁ DÉLKA ŘÍZENÍ

Výše byla rozebrána problematika průtahů, jejich vzniku a odpovědnosti za ně. Klíčovou otázkou pro účastníky domáhající se následně náhrady újmy dle zákona o odpovědnosti státu je však vztah průtahů k celkové délce řízení a následně k nesprávnému úřednímu postupu. Dle zásadního stanoviska Nejvyššího soudu ČR *ke porušení práva na přiměřenou délku řízení však dochází tehdy, jestliže řízení trvá nepřiměřeně dlouhou dobu, a to bez ohledu na to, zda v daném případě byly zaznamenány průtahy ze strany příslušného orgánu. Jinými slovy řečeno, ke porušení práva na přiměřenou délku řízení může dojít i tehdy, nedošlo-li v řízení k průtahům, a naopak, i když k průtahům v řízení došlo, nemusí se vždy jednat o porušení práva na přiměřenou délku řízení, jestliže řízení jako celek odpovídá dobou svého trvání času, v němž je možné uzavření řízení zpravidla očekávat.*⁴⁹⁰

Je to tedy celková délka řízení, nikoli počet či délka průtahů v něm, která rozhoduje o tom, zda došlo k porušení zásady rychlosti řízení

⁴⁸⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. května 2005, sp. zn. II. ÚS 1/05.

⁴⁹⁰ Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010.

do takové míry, že došlo zároveň k nesprávnému úřednímu postupu soudu. Takový paušální závěr je však ve vztahu k průměrné délce soudního řízení v ČR značně nebezpečný.

Nelze než znovu zdůraznit, že ochrana práv musí být rychlá a účinná, neboť v opačném případě ztrácí tato ochrana svůj smysl. Tak tomu bude např. při vysouzení menší peněžní částky na žalovaném po několika letech, v nichž se však natolik změnila majetková situace žalobce, že tehdy existenční částka pro něj při jejím skutečném obdržení nepředstavuje významnější obnos. Rovněž je také možno uvést příklad, kdy se žalobce domůže na žalovaném zdržení se závadného jednání po několika letech. Žalobce má sice k dispozici např. návrh na vydání předběžného opatření, od něj je však může odradit např. vysoká jistota dle § 75b OSŘ, kterou musí při podání návrhu složit.

V této souvislosti je nutné poukázat na několik statistických dat. Průměrná délka civilního řízení činila v roce 2015 pro řízení na prvním stupni 364 dnů. Délka řízení u krajských soudů se pak v roce 2015 velmi lišila v závislosti na tom, u kterého krajského soudu byla věc projednávána. Zatímco na Krajském soudu v Českých Budějovicích trvalo vyřízení věci průměrně 354 dnů, na Krajském soudu v Ústí nad Labem trvalo vyřízení věci průměrně 1055 dnů.⁴⁹¹

Nabízí se tedy otázka, zda pokud soud ve věci nečiní po delší dobu žádné úkony směrem k projednání věci samé, nejedná se vždy o takové porušení zásady rychlosti řízení, které způsobuje nepřiměřené protahování soudního řízení? Rovněž je možno se ptát, zda v případě skutkově i právně jednoduchého řízení není možno očekávat skončení řízení v kratší době, než je průměrná délka řízení v ČR?

---

⁴⁹¹ LOBOTKA, Andrej. *Nejrychlejší a nejpomalejší soudy v ČR za rok 2015* [online]. Mapaprutahu.cz, 31. srpna 2016 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na < <http://www.mapaprutahu.cz/blog/nejrychlejsi-nejpomalejsi-soudy-v-cr-za-rok-2015-0>>.

6. PŘÍKLADY ZE SOUDNÍ PRAXE

Pro lepší vzhled do problematiky průtahů v řízení a jejich vztahu k celkové délce řízení a nesprávnému úřednímu postupu soudu lze uvést několik případů z judikatury. V prvním případě se jednalo o spor o náhradu škody. Délka řízení činila celkem pět let a dva měsíce, přičemž řízení probíhalo na dvou stupních soudní soustavy. Řízení bylo skutkově složitější, bylo vyslechnuto několik svědků, vyžádáno a čteno mnoho listin a byl zpracován znalecký posudek. V řízení byl shledán jeden průtah na straně z důvodu nesprávného doručení, a to o délce 10 měsíců. Obecné soudy a ani Nejvyšší soud ČR však v tomto případě neshledaly nesprávný úřední postup soudů, a to právě s odkazem na vcelku přiměřenou délku soudního řízení, počet stupňů soudní soustavy, na nichž se řízení konalo, a na skutkovou složitost řízení.⁴⁹²

V dalším případě bylo předmětem řízení zaplacení peněžité částky a smluvní pokuty. Skutková i právní složitost řízení byla velmi nízká, přesto doba řízení činila dva roky a sedm měsíců, a to zejména z důvodu jednoho průtahu na straně soudu, který z organizačních důvodů nečinil po dobu 12 měsíců žádné úkony ve věci. Ani v tomto případě však obecné soudy ani Nejvyšší soud ČR neshledaly nesprávný úřední postup soudů, a to opět s ohledem na údajně přiměřenou celkovou délku řízení vzhledem k okolnostem.⁴⁹³

Již starším, avšak stále použitelným případem, je řízení vedené před Ústavním soudem ČR pro podanou ústavní stížnost proti jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. V době rozhodnutí Ústavního soudu činila délka řízení před Okresním soudem dva roky a šest měsíců. Do doby rozhodnutí Ústavního soudu okresní soud učinil výzvu žalobci k předložení plné moci, přiznal žalobci osvobození od placení soudního poplatku, vyžádal si vyjádření žalovaného k návrhu na přikázání věci jinému

---

⁴⁹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5460/2014.

⁴⁹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 4. 2016, sp. zn. 30 Cdo 480/2016.

soudu a v neposlední řadě sdělil žalobci, že věc přijde na řadu odhadem za 18 měsíců vzhledem k aktuálnímu nápadu věci na soudu. V tomto případě Ústavní soud správně shledal existenci zbytečných průtahů způsobujících žalobci újmu a uložil okresnímu soudu, aby nepokračoval v průtazích ve věci a aby v této věci neprodleně jednal.⁴⁹⁴

Zatímco v prvních dvou uvedených případech řešené před Nejvyšším soudem ČR soudy odkázaly na přiměřenou délku řízení a bez dalšího tak rozhodly o tom, že nešlo o nesprávný úřední postup ze strany soudů, v posledním případě Ústavní soud ČR, ač mohl, průměrnou délkou řízení neargumentoval. Přestože se jednalo o řízení vedené u Okresního soudu v Chomutově, který byl např. v roce 2015 třetím nejpomalejším okresním soudem v ČR, a řízení u něj trvalo průměrně 800 dnů,⁴⁹⁵ Ústavní soud s ohledem na konkrétní okolnosti daného řízení spatřoval v postupu soudu zbytečné průtahy, které představovaly zásah orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod, jinými slovy tedy i nesprávný úřední postup soudu.

7. ZÁVĚREM

Vzhledem k závěru obsaženému v citovaném stanovisku Nejvyššího soudu ČR je soudům i u jednoduchých řízení poskytován prostor pro průtahy, které však mohou být v konkrétním případě naprosto zbytečné. Jelikož však takové řízení nepřesáhne průměrnou délku řízení v ČR, nebude se dle výkladu Nejvyššího soudu jednat o takové porušení zásady rychlosti řízení, které by dosáhlo intenzity nesprávného úředního postupu ve věci. Výklad věty „v němž je možné uzavření řízení zpravidla očekávat“ by se tak neměl vztahovat pouze k průměrné délce soudního řízení v ČR, nýbrž by i zde měla

---

⁴⁹⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. srpna 2007, sp. zn. IV. ÚS 391/07.

⁴⁹⁵ LOBOTKA, Andrej. *Nejrychlejší a nejpomalejší soudy v ČR za rok 2015* [online]. Mapaprutahu.cz, 31. srpna 2016 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na < <http://www.mapaprutahu.cz/blog/nejrychlejsi-nejpomalejsi-soudy-v-cr-za-rok-2015-0>>.

být zohledněna složitost řízení, případně počet stupňů soudní soustavy, na nichž se řízení konalo a další okolnosti, které jsou soudy zohledňovány při rozhodování o nesprávném úředním postupu.

Rovněž jsem toho názoru, že nečinění úkonů směřujících k projednání věci samé po delší dobu je průtahem s následky nesprávného úředního postupu, přičemž je nerozhodné, jaké jsou důvody těchto průtahů, jsou-li na straně soudu, neboť stát má povinnost zabezpečit organizaci soudnictví, aby byla rychlá a účinná. Nespátřuji totiž rozdíl mezi nečiněním žádných úkonů v řízení a činěním pouze takových úkonů, které nemají za cíl další projednání a rozhodnutí ve věci. Pokud soud nevyvíjí žádnou skutečnou snahu věc projednat a rozhodnout, pak v řízení vznikají zbytečné průtahy, přestože soud může činit jiné administrativní úkony.

Právě výše zmíněnými praktikami dochází k umělému navyšování průměrné délky civilního řízení v ČR. Nečinností soudů v jednoduchých řízeních, která však dle názoru Nejvyššího soudu ČR nepředstavuje nesprávný úřední postup, a nečiněním úkonů směřujících k projednání věci samé a k meritornímu rozhodnutí jsou řízení protahována na zbytečně dlouhou dobu, čímž se zvyšuje i doba „v níž je možné uzavření řízení zpravidla očekávat“. To však bezesporu není smyslem a účelem zásady rychlosti řízení. Výkladem *ad absurdum* by soudy totiž mohly výše zmíněnými praktikami postupně navyšovat dobu řízení, čímž by se zároveň prodlužovala i doba, v níž by bylo možné uzavření řízení zpravidla očekávat s ohledem na průměrnou délku civilního soudního řízení v ČR.

Kontakt:

Mgr. Marek Zeman

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Tř. 17. listopadu 8 771 11 Olomouc

marek.zeman.10@gmail.com

8. LITERATURA

- Konečné rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o přijatelnosti stížnosti č. 40552/02, František VOKURKA proti České republice, ze dne 16. října 2007.
- LOBOTKA, Andrej. *Nejrychlejší a nejpomalejší soudy v ČR za rok 2015* [online]. Mapaprutahu.cz, 31. srpna 2016 [cit. 27. února 2017]. Dostupné na < <http://www.mapaprutahu.cz/blog/nejrychlejsi-nejpomalejsi-soudy-v-cr-za-rok-2015-0>>.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. května 2005, sp. zn. II. ÚS 1/05.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. srpna 2007, sp. zn. IV. ÚS 391/07.
- Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 2007, sp. zn. I. ÚS 375/06.
- Nález Ústavního soudu ze dne 30. listopadu 2005, sp. zn. IV. ÚS 392/05.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. ledna 2013, sp. zn. 30 Cdo 523/2012.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 10. 2007, sp. zn. 25 Cdo 545/2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 38/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 2. 2001, sp. zn. 25 Cdo 38/2000.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3271/2012.
- Stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ČR ze 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010.
- SVOBODA, Karel a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2013. 1422 s.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. 30 Cdo 5460/2014.

- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. července 2003, sp. zn. 25 Cdo 743/2002.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 4. 2016, sp. zn. 30 Cdo 480/2016.
- VOJTEK, Petr. *Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck 2007. 288 s.

AKTUÁLNE OTÁZKY VÝKLADU A
APLIKÁCIE PROCESNEJ NORMY
VYHLÁŠKY MINISTERSTVA
SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ
REPUBLIKY Č. 207/2016 Z. Z.,
KTOROU SA USTANOVUJÚ
PODROBNOSTI VÝKONU
ROZHODNUTIA VO VECLACH
MALOLETÝCH VO SVETLE
JUDIKATÚRY EURÓPSKEHO SÚDU
PRE ĽUDSKÉ PRÁVA.

RÓBERT DOBROVODSKÝ

Trnavská univerzita v Trnave
Právnická fakulta
Katedra občianskeho a obchodného práva⁴⁹⁶

---

⁴⁹⁶ Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu APVV-14-0061 „Rozširovanie sociálnej funkcie slovenského súkromného práva pri uplatňovaní zásad európskeho práva“.

1. ÚVOD

Výkon rozhodnutia vo veciach maloletých patrí medzi jednu z najnáročnejších právnych otázok týkajúcu sa maloletých detí. Právna úprava výkonu rozhodnutia upravuje postup štátnych orgánov, ktoré **citlivo zasahujú do rodinných vzťahov**. Emočne vypäté vzťahy najmä medzi rodičmi dieťaťa sťažujú priehľadnosť interakcií a konfliktov medzi stranami. Prax ukazuje, že súd má v týchto druhoch konania osobitne sťaženú dôkaznú situáciu. Úlohou súdu je na jednej strane výkonom rozhodnutia naplniť medzinárodný záväzok rešpektovať súkromný život rodiča, ktorého napríklad právo styku s dieťaťom nie je rešpektované, no na druhej strane má súd povinnosť zistiť či núteným výkonom rozhodnutia nedôjde k porušeniu najlepšieho záujmu dieťaťa.

Príspevok sa týka právnej úpravy výkonu rozhodnutia, ktorá bola prijatá v roku 2016. Táto úprava mala za ambíciu nájsť **vyvážený a spravodlivý koncept medzi trecími plochami dvoch základných práv**: právom rodiča na stretávanie sa s dieťaťom a právom dieťaťa, aby pri výkone rodičovských práv, boli rešpektované jeho najlepšie záujmy. Príspevok sa zameriava aj na analýzu vplyvu európskych ľudsko-právnych štandardov, ktorých zdrojom je najmä judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva. Spomínať judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva ako ľudsko-právne kritérium je legitímne aj z dôvodu, že priamo procesné kódexy sa dovolávajú judikatúry ako určitého interpretačného kritéria.⁴⁹⁷

---

⁴⁹⁷ podľa čl. 2 ods. 1 Civilného mimosporového poriadku (ďalej len „CMP“) platí: *Každé ustanovenie tohto zákona je potrebné vykladať v súlade s Ústavou Slovenskej republiky, verejným poriadkom, princípmi, na ktorých spočíva tento zákon, s medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenskej republiky, ktoré majú prednosť pred zákonom, judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie, a to s trvalým zreteľom na hodnoty, ktoré sú nimi vyjadrené a chránené.*

2. PLATNÁ PRÁVNÁ ÚPRAVA VÝKONU ROZHODNUTIA O VÝCHOVE MALOLETÝCH DETÍ

Právomoc súdov uskutočniť výkon rozhodnutí vyplýva zo všeobecných ustanovení **Civilného mimosporového poriadku** (ďalej len „CMP“)⁴⁹⁸. Výkon rozhodnutí vo veciach maloletých je upravený v štvrtej časti CMP v ustanoveniach § 370–391. Podrobnosti výkonu rozhodnutia o výchove maloletých detí upravuje podzákonný predpis, ktorý po dohode s inými vecne príslušnými rezortmi⁴⁹⁹ vydalo Ministerstvo spravodlivosti SR vo forme **vyhlášky č. 207/2016 Z. z. zo dňa 27. júna 2016** (ďalej len „vyhláška“). Vyhláška nahradila predchádzajúcu vyhlášku, ktorá existovala od roku 2011.⁵⁰⁰ Nová vyhláška nadväzuje na právnu úpravu výkonu rozhodnutia vo veciach maloletých obsiahnutú v CMP. Na prípravu novej vyhlášky bola zriadená na Ministerstve spravodlivosti SR pracovná skupina, ktorú tvorili okrem zástupcov Ministerstva spravodlivosti SR aj zástupcovia rezortu práce, sociálnych vecí a rodiny (ministerstva, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a úradov práce sociálnych vecí a rodiny), rezortu školstva, vedy, výskumu a športu, rezortu vnútra, rezortu zdravotníctva, ako aj sudcovia a vyšší súdni úradníci. Daná vyhláška mala preto ambíciu zohľadniť aktuálnu situáciu v praxi a nenaplniť resp. nevykonať len nové zákonné splnomocňovacie ustanovenie CMP. Malo sa reagovať na aplikačné problémy súdov pri uplatňovaní dovtedy platnej vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 474/2011 Z. z.. Nová vyhláška preto nadväzuje, (resp. preberá) v novej právnej úprave na tie mechanizmy, ktoré sa od 1. januára 2012

---

⁴⁹⁸ § 1 CMP.

⁴⁹⁹ Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR a Ministerstvo vnútra SR.

⁵⁰⁰ Do obdobia prijatia vyhlášky č. 474/2011 Z. z. platila Inštrukcia ministerstva spravodlivosti, zdravotníctva, vnútra, školstva a kultúry a Štátneho úradu sociálneho zabezpečenia zo dňa 7. 7. 1965 č. 734/65, ktorou sa upravuje postup pri výkone rozhodnutia o výchove maloletých detí. Inštrukcia bola ustanovením čl. 15 ods. 2 inštrukcie 1/2006 Ministerstva spravodlivosti SR č. 101/2006-53 zo dňa 2. 1. 2006 o príprave, evidencii a publikovaní interných riadiacich aktov bola zrušená.

osvedčili a efektívne fungujú a zároveň reaguje na praxou identifikované problémy.

3. VÝPOČET TITULOV VÝKONU ROZHODNUTIA (EXEKUČNÝ TITUL). AKTUÁLNE ŠTATISTIKY.

Úvodné ustanovenie CMP k výkonu rozhodnutia príkladmo vypočítava oblasť titulov výkonu rozhodnutia. Ustanovenia CMP sa použijú pri výkone rozhodnutia, ktorým bola upravená starostlivosť o maloletého, styk s maloletým alebo iná ako peňažná povinnosť vo vzťahu k maloletému. V praxi najčastejšími vnútroštátnymi titulmi sú nasledujúce vykonateľné rozhodnutia súdu:

- rozhodnutie, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa a ktorým sa rozhodlo o zverení dieťaťa do osobnej starostlivosti (§ 24 ods. 1 zákona o rodine),
- rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností rodičov maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú (§ 36 ods. 1 zákona o rodine),
- rozhodnutie, ktorého súčasťou je dohoda o úprave styku s maloletým dieťaťom pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo (§ 25 ods. zákona o rodine),⁵⁰¹
- rozhodnutie o dočasnom odňatí maloletého dieťa z osobnej starostlivosti rodičov, osôb, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej starostlivosti alebo budúcich osvojiteľov a nariadení pobytu v zariadení, ktoré plní úlohy odbornej diagnostiky, v špecializovaných zariadeniach či v resocializačnom stredisku pre drogovovo závislých (§ 37 ods. 3 zákona o rodine),
- rozhodnutie o obmedzení styku maloletého dieťaťa s rodičom alebo o jeho zákaze (§ 25 ods. 3 zákona o rodine),

---

⁵⁰¹ Dohoda rodičov o styku s maloletým dieťaťom v zmysle § 27 ods. 1 ZR (dnes § 24 ods. 3 ZR), ktorá nie je súčasťou rozhodnutia súdu v zmysle § 50 ods. 1 a § 26 ods. 1 ZR, nie je vynútiteľná výkonom rozhodnutia (Zborník stanovísk, správ a rozhodnutí súdov a súdnych rozhodnutí Najvyšších súdov (ČSSR, ČSR a SSR) I., Sevt Praha s. 279).

- neodkladné opatrenie, ktorým sa nariaďuje tomu kto má maloletého pri sebe, maloletého odovzdal do starostlivosti toho, koho označí súd, alebo do striedavej osobnej starostlivosti (§ 367 CMP),
- rozhodnutie o návrate dieťaťa, ktoré bolo na územie Slovenskej republiky neoprávnene premiestnené alebo je na území Slovenskej republiky neoprávnene zadržované podľa medzinárodnej zmluvy (§ 123, 370 ods. 2 CMP),
- rozhodnutie o dočasnom zverení maloletého dieťaťa do starostlivosti fyzickej alebo právnickej osoby v prípade, že sa maloleté dieťa ocitlo bez akejkoľvek starostlivosti, alebo ak bol jeho život, zdravie alebo priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený (§ 365 CMP).

4. AKTUÁLNE ŠTATISTIKY.

Podľa **justičných štatistických údajov** v druhom polroku roku 2016 bolo nerozhodnutých 719 vecí. Na súdy bolo podaných 586 návrhov. Súdy rozhodli spolu v 568 veciach. V 116 bol nariadený výkon rozhodnutia.⁵⁰²

Z údajov **Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny** orgánov možno získať štatistické údaje o počtoch detí, ktorých sa týkalo konanie a súd ustanovil orgán sociálnoprávnej ochrany do konania alebo požiadal o súčinnosť. V roku 2015 bol celkový počet 315 detí. V období od 1.1.2016 do 30.6.2016 to bolo 236 detí. 62,85% prípadov tvoril výkon rozhodnutia vo veciach styku rodiča s dieťaťom. Z toho 12,62 % na základe predbežného opatrenia (dnes neodkladné opatrenie). Celkovo tvorí výkon rozhodnutia súdu odňatím dieťaťa zo starostlivosti jedného rodiča a odovzdanie do starostlivosti druhému rodičovi (zverenie resp. zmena zverenia, striedavá osobná starostlivosť a styk) 71,42% všetkých vykonávacích konaní. V prvom polroku roku 2016 z celkového počtu 236 detí

⁵⁰² štatistické údaje Ministerstva spravodlivosti SR.

tvorilo 64,40% výkonov rozhodnutí vo veci styku s rodičom (z toho 15,13% predbežné opatrenie). Celkovo tvorí výkon rozhodnutia súdu odňatím dieťaťa zo starostlivosti jedného rodiča a odovzdanie do starostlivosti druhému rodičovi (zverenie resp. zmena zverenia, striedavá osobná starostlivosť a styk) 72,88% a odňatie dieťaťa rodičom a umiestnenie do zariadenia tvorí k 30.6. 2016 celkovo 25,84%.

V roku 2015 z celkového počtu 315 prípadov výkon rozhodnutia nebol nariadený v 215 prípadoch. Z toho došlo k dobrovoľnému plneniu pred nariadením výkonu rozhodnutia v 65 prípadoch. Výkon rozhodnutia bol nariadený v 100 prípadoch. V 9 prípadoch došlo k dobrovoľnému plneniu pred realizáciou výkonu rozhodnutia. V 74 prípadoch došlo k realizácii výkonu rozhodnutia odňatím dieťaťa. V dvoch prípadoch došlo k prerušeniu výkonu rozhodnutia a v 6 prípadoch nebol realizovaný výkon rozhodnutia. Z uvedených štatistických čísel vyplýva, že v roku 2015 došlo k dobrovoľnému plneniu rozhodnutia po začatí vykonávacieho konania pred nariadením výkonu rozhodnutia došlo v cca 20,63% z celkového počtu detí a že výkon rozhodnutia bol nariadený v 31,74 % prípadoch detí. K dobrovoľnému plneniu došlo len v cca 3% prípadoch nariadeného výkonu rozhodnutia pričom faktický výkon rozhodnutia bol realizovaný v 23,49%.

V nižšie uvedenej tabuľke pochádzajúcej zo štatistických zdrojov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny v SR je vyjadrená veková štruktúra detí, ktorých sa konanie o výkone rozhodnutia týkalo.

		Rok 2015		Prvý polrok 2016	
Deti spolu		315		236	
v tom	dieťa vo veku 0 - 1	20	6,34%	18	7,62%
	dieťa vo veku 2 - 3	36	11,42%	31	13,13%
	dieťa vo veku 4 - 6	81	25,71%	51	21,61%
	dieťa vo veku 7 - 10	84	26,66%	66	27,96%
	dieťa vo veku 11 - 15	81	25,71%	59	25%
	dieťa vo veku 16 - 18	13	4,12%	11	4,66%

5. CIELE A MOTÍVY PRIJATIA VYHLÁŠKY.

Základným cieľom prijatia vyhlášky bola podpora princípu spravodlivosti konania o výkone rozhodnutia a princípu participačného práva dieťaťa, ktoré je vyjadrené v čl. 12 Dohovoru o právach dieťaťa. Konkrétne sa jedná o ustanovenie § 3 ods. 2 vyhlášky. **Názor a správanie sa dieťaťa** vo vykonávacom konaní má mať relevanciu, nakoľko dieťa je subjektom konania a nie jeho objekt.⁵⁰³

Prijatím vyhlášky sa tiež reagovalo na to, že v praxi sú postoje a očakávania oprávnených ako aj povinných osôb vo vykonávacom konaní v rozpore s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a slobody. ESĽP v konaní týkajúcom sa maloletého dieťaťa už dlhšie judikuje, že **najlepší záujem dieťaťa môže prevážiť nad záujmom rodičov**. Rešpektovanie najlepšieho záujmu dieťaťa je zároveň základná procesná zásada vyjadrená v CMP.⁵⁰⁴ Podľa článku 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech

⁵⁰³ § 372 CMP.

⁵⁰⁴ čl. 4 CMP: Súd aplikuje a interpretuje právo rovnako vo vzťahu ku všetkým účastníkom konania. Ak je účastníkom konania maloleté dieťa, koná súd v jeho najlepšom záujme a ak je to vhodné, informuje dieťa o všetkých podstatných otázkach týkajúcich sa priebehu konania a veci samej. Ak je účastníkom konania osoba so zdravotným postihnutím, zabezpečí súd účinný prístup k spravodlivosti na rovnakom základe s ostatnými účastníkmi konania.

už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo **zákonodarnými orgánmi**. Vo vzťahu k dieťaťu zvýraznila nová vyhláška právo dieťaťa **na sebaurčenie a právnu autonómiu** a s ňou spojenú zodpovednosť súdu vyplývajúcu z vyšetrovacej zásady, ktorá ovláda nesporné konania.⁵⁰⁵

6. PRINCÍP SPRAVODLIVOSTI VYKONÁVACIEHO KONANIA A JUDIKATÚRA ESĽP.

Základným cieľom prijatia vyhlášky bola podpora princípu spravodlivosti konania o výkone rozhodnutia. Prijatie vyhlášky a nastavenie nového konceptu konania tak naplnilo princíp judikovaný ESĽP, že **použitie donucovacích prostriedkov** za účelom výkonu práva styku je v tejto chýlostivej oblasti nežiaduce. **Bude odôvodnené iba v prípade zjavne nezákonného konania rodiča, s ktorým dieťa žije** (napr. *Zavřel proti České republice*, rozsudok z 18. januára 2007, ods. 52). Ide o prípady, kedy rodič, s ktorým dieťa žije, aktívne bráni styku druhého rodiča s dieťaťom.

Pokiaľ ide o výkon rozhodnutia od 1. júla 2016 **súdy majú povinnosť zistiť** „*či sa povinný podrobuje rozhodnutiu a či existujú ospravedlniteľné dôvody, pre ktoré sa povinný nemôže podrobovať rozhodnutiu*“. Cieľom tohto ustanovenia bolo korigovať doterajšiu prax niektorých súdov.

Jedným z dôvodov prijatia vyhlášky bolo aj **korigovanie** doterajšej praxe niektorých súdov, ktoré po podaní návrhu na výkon rozhodnutia **automaticky t.j. bez toho, aby zistili, či existujú ospravedlniteľné dôvody**, pre ktoré sa povinný alebo dieťa nemôže podrobovať rozhodnutiu, postupovali v konaní **nástrojmi represie**. Za nástroje represie sa považuje výzva súdu na dobrovoľné splnenie povinnosti, ktorá sa vysielala bezprostredne po podaní návrhu a ktorá prezumuje zavinené konanie t.j. nerešpektovanie titulu.

---

⁵⁰⁵ Gešková, K.: Nesporný charakter personálnej exekúcie. Zo súdnej praxe 3/2013. S. 100-101.

Okrem zaslania výzvy došlo k ukladaniu pokút alebo ku zastaveniu výplaty rodičovského príspevku. Súdy často pristúpili k represívnym krokom a postupom **bez toho**, aby vo vykonávacom konaní zistili, či existujú ospravedlniteľné dôvody, pre ktoré sa povinný nemôže podrobovať rozhodnutiu. Pre ďalší postup súdu **postačovali tvrdenia oprávneného**, že povinný sa nepodrobuje rozhodnutiu. Podľa nášho názoru je v rozpore s princípom spravodlivosti konania a s ústavným princípom primeranosti zásahov štátnej moci do práv osôb, vyžadovať od povinnej osoby „**drakonické**“ **plnenie povinnosti** najmä vtedy, ak plnenie povinnosti sa **vymyká sfére vplyvu povinného**. K ukladaniu týchto sankcií pritom dochádzalo bez predchádzajúceho skúmania dôvodov, prečo k stretnutiu nedošlo. Je zároveň potrebné poznamenať, že často tieto dôvody existujú nie na strane povinného, ale práve na strane oprávneného alebo samotného dieťaťa. V tomto ohľade judikatúra ESLP prízvukuje, že použitie donucovacích opatrení za účelom výkonu práva styku odôvodnené iba v prípade zjavne nezákonného konania rodiča, s ktorým dieťa žije (napr. Zavřel proti Českej republike, rozsudok z 18. januára 2007, ods. 52). Ide o prípady, kedy rodič, s ktorým dieťa žije, aktívne bráni styku druhého rodiča s dieťaťom.

Iná je však situácia ak rodič, s ktorým dieťa žije, v styku druhého rodiča s dieťaťom aktívne nebráni, avšak dieťa vyslovene styk odmieta. Osobitne významným je tento aspekt v prípadoch, ak je odmietanie rodiča dieťaťom zapríčinené správaním tohto rodiča, teda ak sa tento rodič nechoval vo vzťahu k dieťaťu vždy vhodne a empaticky (viď vyššie citovaný rozsudok Pedovič proti Českej republike). Podľa ESLP je použitie donucovacích opatrení v takýchto prípadoch kontraproduktívne, a to práve z dôvodu, že môže mať za následok degradáciu vzťahov medzi dieťaťom a neempatickým rodičom (napr. Kapr proti Českej republike, rozhodnutie z 28. marca 2006).

Podľa rozhodnutia Ústavného súdu ČR, v ktorom II. senát vyhovel ústavnej sťažnosti sťažovateľky a zrušil uznesenie Krajského súdu v Prahe, ktorým jej bola uložená pokuta vo výške 25 000 Kč za

neuskutočnené styky otca s maloletými deťmi z dôvodu, že tým bolo zasiahnuté do jej práva na ochranu rodinného života zaručeného článkom 10 ods. 2 Listiny základných práv a slobôd a článkom 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podľa rozhodnutia Ústavného súdu ČR platí, že *účel pokuty uloženej podľa ustanovenia § 502 zákona č. 292/2013 Zb., o osobitných konaniach súdnych, nespočíva v sankcionovaní povinného rodiča za dobrovoľné nesplnenie povinnosti, ale ako prostriedok donútenia povinného, aby rešpektoval právne pomery založené vykonávaným titulom. Uložením pokuty je totiž sledovaná predovšetkým ochrana záujmu jedného z účastníkov konania na rešpektovanie právnych pomerov založených vykonateľným rozhodnutím súdu a má tak zásadne charakter prostriedku smerujúceho k ochrane práva na nerušený rodinný život (čl. 10 ods. 2 Listiny, čl. 8 Dohovoru). Pokiaľ však zo zistených okolností vyplýva, že povinný rodič nemôže plniť povinnosť stanovenú súdom z dôvodu negatívneho postoja samotných maloletých detí, pričom nebolo preukázané, že by príčinou ich negatívneho postoja bolo správanie či úmyselné ovplyvňovanie zo strany tohto rodiča, nie je možné považovať podmienky pre uloženie pokuty za naplnené. Uloženie tejto pokuty totiž nesmie viesť k presadeniu „násilnej“ zmeny prejavov vôle (prania) maloletých detí pokiaľ ide o styk s ich otcom, a to za situácie, kedy k zmene nedošlo ani napriek adekvátneho výchovného pôsobenia zo strany matky, orgánu sociálno-právnej ochrany detí, špecializovaného pracoviska pre asistovaný styk rodičov s deťmi či priamo krajským súdom prostredníctvom pohovoru s obidvoma maloletými.“*

Podľa nášho názoru bolo vhodné, že došlo k prijatiu vyhlášky. Nový právny stav ma minimálne na legislatívnej úrovni ambíciu **eliminovať vyššie opísaný nežiaduci stav** v súdnej praxi v SR. Tento mohol poškodiť práva dieťaťa, ako aj povinného penalizovaného za situáciu, ktorú sám nezapríčinil. Aj z tohto dôvodu musí súd od 1. júla 2016 po podaní návrhu na nariadenie výkonu rozhodnutia alebo po začatí konania, **ktoré sa začína bez návrhu, pred vydaním uznesenia o nariadení výkonu rozhodnutia zisťovať, či sa povinný podrobuje rozhodnutiu a či existujú ospravedlniteľné dôvody**, pre ktoré sa povinný nemôže podrobovať rozhodnutiu. Pri zisťovaní existencie

ospravedlniteľných dôvodov súd zohľadňuje najmä správanie sa povinného pri plnení povinností a správanie sa oprávneného pri realizácii práv vyplývajúcich z rozhodnutia, ako aj správanie sa a názor maloletého. V tomto ohľade je súd povinný vykladať príslušné ustanovenia v súlade s citovanou judikatúrou EŠLP.

7. PROCESNÝ POSTUP SÚDU PO PRIJATÍ VYHLÁŠKY

Ak súd konajúci vo veci výkonu rozhodnutia zistí, že možno existujúce ospravedlniteľné dôvody odstrániť a **plnenie rozhodnutia dosiahnuť účasťou na sociálnom poradenstve, psychologickom poradenstve alebo na inom odbornom poradenstve**, povinnosť podrobiť sa poradenstvu možno nariadiť neodkladným opatrením. Neodkladné opatrenie možno nariadiť po predchádzajúcom posúdení vhodnosti a predpokladaného času trvania neodkladného opatrenia osobou, u ktorej sa má poradenstvo vykonať. Ak súd zistí až po vydaní uznesenia o nariadení výkonu rozhodnutia, že existujú ospravedlniteľné dôvody výkon rozhodnutia sa neuskutoční. Súd na účely zistenia existencie dôvodov nepodrobenia sa rozhodnutiu môže nariadiť pojednávanie. Ak možno účel odkladu výkonu rozhodnutia dosiahnuť inak a vzhľadom na záujem oprávneného nie je vhodné výkon rozhodnutia odložiť, možno na účely ochrany maloletého pred ujmom nariadiť neodkladné opatrenie. Neodkladné opatrenie, z ktorého vyplýva povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu, psychologickému poradenstvu alebo inému odbornému poradenstvu, sa nariadi po predchádzajúcom posúdení vhodnosti a predpokladaného času trvania neodkladného opatrenia osobou, ktorá má poradenstvo poskytnúť. V praxi sa ukázalo poradenstvo alebo mediácia ako veľmi dobrý prostriedok, ako sa vyhnúť „násilnému“ odoberaniu diet'at'a. Poradenstvo v praxi môže byť poskytované referátom poradensko-psychologických služieb oddelení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, školským zariadením výchovného poradenstva alebo neštátnym akreditovaným zariadením. Podľa § 389 ods. 1 CMP môže súd **odložiť výkon** rozhodnutia aj bez návrhu, ak je život,

zdravie alebo priaznivý vývoj maloletého výkonom rozhodnutia vážne ohrozený. Uvedená právna norma bolo tiež reakciou na judikatúru ESLP, ktorý opakovane konštatoval, že článok 8 Dohovoru v žiadnom prípade **neoprávňuje rodiča, aby žiadal prijatie takých opatrení, ktoré by poškodzovali zdravie a rozvoj dieťaťa.**

Súd by mal zistiť, či sa povinný podrobuje rozhodnutiu a či existujú ospravedlniteľné dôvody, pre ktoré sa povinný nemôže podrobovať rozhodnutiu. Na čo sa má súd zamerať pri zisťovaní dáva odpoveď odsek 2 § 3 vyhlášky, ktorý príkladným spôsobom vymenúva: **správanie sa povinného pri plnení povinností a správanie sa oprávneného pri realizácii práv vyplývajúcich z rozhodnutia, ako aj správanie sa a názor maloletého.** Či sú dôvody pre ktoré povinný neplní rozhodnutie súdu ospravedlniteľné je na posúdení súdu. Vyhláška nemá súd zväzovať konkrétnosťami, avšak upravuje podrobnosť procesného charakteru (t.j. ktorým smerom by sa súd mohol uberať pri zisťovaní dôležitých skutočností v konaní). Vyhláška preto **neponúka ani len príkladný výpočet** ospravedlniteľných dôvodov, keďže to nie je legitímne a ani reálne, pre rozmanitosť životných situácií v ktorých sa ocitajú rodičia, resp. iné povinné/oprávnené osoby ako aj deti.

8. INÉ ZMENY PO PRIJATÍ VYHLÁŠKY

Vyhláška oproti predchádzajúcej upravuje aj súčinnosť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti (vzhľadom na rôznu aplikačnú prax) v prípadoch, ak má súd dieťa odňať v priestoroch zdravotníckeho zariadenia - o súčinnosť má súd požiadať poskytovateľa zdravotnej starostlivosti spravidla 24 hodín pred výkonom rozhodnutia; poskytovateľ poskytne súčinnosť súdu pri výkone rozhodnutia tak, že po ukončení poskytovania zdravotnej starostlivosti dieťaťu umožní vykonať rozhodnutie v zdravotníckom zariadení spôsobom, aby priebeh výkonu rozhodnutia bol čo najviac šetrný, aby bol v súlade s liečebným režimom dieťaťa a aby bol

najmenšou ujmou pre dieťa. Súd bude priebeh odňatia dieťaťa v zdravotníckom zariadení konzultovať s ošetrojúcim zdravotníckym pracovníkom dieťaťa.

Do vyhlášky boli doplnené opatrenia zamerané na predchádzanie prehlbovania záťaže dieťaťa počas výkonu rozhodnutia, ako aj opatrenia zamerané na **zlepšenie monitorovania a vyhodnocovania spôsobu** zabezpečenia výkonu súdneho rozhodnutia.

Vzhľadom na potrebu eliminovať situácie, že nebude vopred premyslený scenár výkonu rozhodnutia, bolo do vyhlášky doplnené ustanovenie § 9 „Určenie spôsobu zabezpečenia priebehu výkonu rozhodnutia“, podľa ktorého súd určí spôsob zabezpečenia priebehu výkonu rozhodnutia spravidla 24 hodín pred výkonom rozhodnutia.

Ak poskytuje orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately súčinnosť, súd a orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, určia spôsob zabezpečenia priebehu výkonu rozhodnutia spoločne. Sudca poveruje súdneho úradníka zabezpečením odňatia maloletého podľa § 386 ods. 2 CMP písomne. V poverení podľa prvej vety uvedie spôsob zabezpečenia priebehu výkonu rozhodnutia. V zápisnici sa sudca písomne vyjadrí, či bol priebeh výkonu rozhodnutia zabezpečený spôsobom uvedeným v písomnom poverení. Súdny úradník oznámi sudcovi každú zmenu priebehu výkonu rozhodnutia; to sa nevzťahuje na zmeny, ktoré si vyžiadali okolnosti priebehu výkonu rozhodnutia.

Je potrebné, aby súd vždy vopred určil spôsob zabezpečenia priebehu výkonu rozhodnutia. A ak bude poskytovať orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately súčinnosť pri realizácii výkonu rozhodnutia, je potrebné, aby súd určil spôsob zabezpečenia priebehu výkonu rozhodnutia. Uvedené doplnenie zároveň zabezpečí rozhodujúcu rolu sudcu pri výkone rozhodnutia, a to aj v prípade, že výkonom rozhodnutia poverí súdneho úradníka – spôsob zabezpečenia priebehu výkonu rozhodnutia je súčasťou poverenia, ak sudca poveruje zabezpečením odňatia dieťaťa súdneho

úradníka, v zápisnici z faktického výkonu rozhodnutia potvrdzuje, či bol výkon rozhodnutia aj fakticky vykonaný tak, ako bolo určené a zároveň je sudca informovaný aj o prípadných zmenách vopred určeného postupu, z časového dôvodu s výnimkou zmien, ktoré si vyžiada samotný priebeh výkonu (o týchto zmenách a ich dôvodoch sa dozvie z vyhotoveného záznamu z výkonu).

Nová vyhláška vyslovene upravuje, že pri výkone rozhodnutia v škole alebo zdravotníckom zariadení je prítomnosť ostatných detí z dôvodu ochrany dôstojnosti a súkromia dieťaťa, ktorého sa výkon rozhodnutia týka a aby sa predchádzalo nožnej traumatizácii ostatných detí, vylúčená.

Podľa § 12 ods. 2 vyhlášky „Súčinnosť školy, školského zariadenia a zamestnávateľa v mieste výkonu praktického vyučovania“ riaditeľ školy, riaditeľ školského zariadenia alebo zamestnávateľ poskytne súčinnosť súdu pri výkone rozhodnutia najmä tým, že informuje o priebehu výchovno-vzdelávacieho procesu v čase výkonu rozhodnutia a možnosti odňatia dieťaťa v takých priestoroch školy, školského zariadenia alebo zamestnávateľa, aby priebeh výkonu rozhodnutia bol čo najviac šetrný a bol najmenšou ujmom pre dieťa, a zabezpečí, aby pri výkone rozhodnutia neboli prítomné iné deti ani ich zákonní zástupcovia. Súd priebeh odňatia dieťaťa v priestoroch školy konzultuje s riaditeľom školy alebo školského zariadenia.

NOVÉ SKUTEČNOSTI A DŮKAZY V REŽIMU NEÚPLNÉ APELACE

DAVID MAŘÁDEK

1. ÚVOD

V tomto článku se pokouším najít odpověď na otázku, co jsou to nové skutečnosti a důkazy (dále *nova*) v systému neúplné apelace podle § 205a občanského soudního řádu. Způsob zacházení s tímto pojmem je totiž velmi často určující pro šíři odvolacího přezkumu a tím též pro výsledek jednotlivého soudního sporu. Třebaže tento problém může vypadat triviálně, neuspořádanost judikatury k této otázce vrhá stín pochyb na jasný text zákona.

2. JUDIKATURA A LITERATURA

Ve věci R 19/2006 civ.⁵⁰⁶ Nejvyšší soud projednával dovolání ve sporu o určení vlastnického práva, kdy žalobci jako spoluvlastníci do konkursní podstaty zahrnutých a posléze ve veřejné dražbě vydražených nemovitostí podali žalobu na vydražitele. Prvostupňový soud ji zamítl, protože správce konkursní podstaty nemovitosti pojal do soupisu v souladu se zákonem o konkursu a vyrovnání a žalobci se včas nebránili k jimi sledovanému cíli určenou žalobou na vyloučení věcí z konkursní podstaty. Soud ovšem účastníky zapomněl poučit podle § 119a odst. 1 o.s.ř. Odvolací soud rozsudek změnil a určil žalobce za vlastníky sporných nemovitostí, protože ze spisu prvostupňového soudu, který sloužil jako důkaz v odvolacím řízení, zjistil, že správce konkursní podstaty nemovitosti do soupisu ve skutečnosti vůbec nezahrnul, takže ani nemohly být účinně vydraženy. Ani žalobci, ani žalovaní ovšem tento fakt v celém řízení neuplatnili. Dokáží si představit tři následující způsoby, kterými mohl Nejvyšší soud k dané situaci přistoupit:

1. Skutečnost, že správce nemovitosti vůbec nese-psal, byla novum, protože ji nikdo v řízení před soudem prvního stupně neuplatnil (§ 205 odst. 2 písm. f), § 205a o.s.ř.). Jako odvolací důvod je přípustná, protože žalobci nebyli poučeni podle § 119a (§ 205 odst. 2 písm. f) ve spojení s § 205a písm. e) o.s.ř.).

---

⁵⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 268/2003 ze dne 27. 10. 2004.

Odvolací soud k ní mohl přihlédnout, jen pokud by ji někdo uplatnil (§ 212a odst. 3 o.s.ř.), což se nestalo. Proto udělal chybu.

2. Jde o přípustné novum, která měl odvolací soud zvážit podle § 211 ve spojení s § 132 částí věty za středníkem o.s.ř. Prvostupňový soud tedy postupoval správně.
3. Není to novum, protože je již obsaženo v soudním spise. Může tedy být odvolacím důvodem ve smyslu § 205 odst. 2 písm. e), k němuž lze přihlédnout na základě § 212a odst. 1 o.s.ř.

Podle Nejvyššího soudu sice soud prvního stupně tím, že účastníky v jednacím síni nepoučil podle § 119a o.s.ř., umožnil žalobcům výše zmíněnou novou skutečnost uplatnit jako odvolací důvod ve smyslu § 205 odst. 2 písm. f) ve spojení s § 205a písm. e) o.s.ř. Přihlédnout k ní však mohl jen v případě, kdy by ji některý z účastníků sám výslovně uvedl. Podle § 212a odst. 3 o.s.ř. smí totiž odvolací soud k novým skutečnostem nebo důkazům přihlédnout, jen když byly uplatněny. Odvolací soud tudíž zatížil odvolací řízení vadou, jež mohla způsobit nesprávné rozhodnutí ve věci, pročez Nejvyšší soud jeho rozhodnutí zrušil. Jak vidno, odvolací soud zvolil první z nabídnutých řešení. Toto řešení je podle mého naprosto správné. A protože je pokládám za o to důležitější, že jej soudy často nerespektují, dovoluji si sem z rozsudku pro názornost vložit přímou citaci. „Soud prvního stupně při jednání nedbal úpravy obsažené v ustanovení § 119a občanského soudního řádu a ve vztahu k přítomným účastníkům nesplnil tímto ustanovením předepsanou poučovací povinnost. Tím jim sice umožnil uplatňovat v odvolacím řízení nové skutečnosti a důkazy, omezení odvolacího přezkumu dané ustanovením § 212a odst. 3 občanského soudního řádu však odklizeny nebylo. Obsah spisu dokládá, že ke skutečnosti, že nemovitosti vůbec nebyly sepsány do konkursní podstaty úpadkyně, odvolací soud přihlédl (skutkový závěr o tom učinil) vycházející z toho, co v odvolacím řízení vyšlo najevo v důsledku dokazování dalším obsahem konkursního spisu. Žádný z účastníků přitom v průběhu řízení před soudy obou stupňů takové tvrzení neuplatnil (jejich argumentace naopak vycházela z toho, že nemovitosti byly sepsány do konkursní podstaty úpadkyně, jako z nesporného faktu). Odtud lze uzavřít, že odvolací

soud tím, že k uvedené skutečnosti přiblížil, ač nebyla v odvolacím řízení účastníky uplatněna, vskutku odvolací řízení zatížil vadou, které mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Jedna z výjimek z § 212a odst. 1 je obsažena v § 212a odst. 3 občanského soudního řádu. Z uvedeného ustanovení plyne, že nejde-li o věci vypočtené v § 120 odst. 2 občanského soudního řádu (v nichž platí zásada vyšetřovací, takže vyluka z omezení konstruovaného v uvedeném ustanovení je dána povahou těchto věcí), lze nové skutečnosti a důkazy uplatnit v odvolacím řízení jen za podmínek uvedených v § 205a občanského soudního řádu nebo § 211a občanského soudního řádu. Protože tvrdit skutečnosti a označit důkazy k prokázání skutkových tvrzení je v řízeních, jež nepodléhají režimu ustanovení § 120 odst. 2 občanského soudního řádu, věci jeho účastníků, platí, že prostřednictvím skutkových novot a nových důkazních návrhů lze prověřit správnost rozhodnutí soudu prvního stupně po stránce skutkové a právní jedině za předpokladu, že účastník, jehož v dané věci podle hmotného práva stíhá břemeno tvrzení a břemeno důkazní, tyto skutečnosti a důkazy výslovně uplatnil v odvolacím řízení. Odvolací soud sám - bez odpovídajícího procesního úkonu účastníka - tu nesmí k těmto novým skutečnostem a důkazům přiblížit, byť by vyplývaly z obsahu spisu (srov. v právní teorii shodně např. Bureš, J. Drápal, L. - Krčmář, Z. - Mazanec, M.: *Občanský soudní řád. Komentář. II. díl., 6. vydání, Praha, C. H. Beck 2003, body 1. a 3. poznámek k § 212a občanského soudního řádu, str. 960 - 962*).“ Je škoda, že Nejvyšší soud nevysvětlil, jak sám rozumí pojmu „nových skutečností a důkazů (dále *novot*).“ Byl též poněkud nedůsledný v práci s literaturou, protože tentýž autor téhož komentáře, který soud zmiňuje na konci citovaného textu, ve svém příspěvku k ustanovení § 205a zaujímá názor, že nové nejsou skutečnosti ani důkazy, které vyšly najevo při dokazování před soudem prvního stupně, aniž je účastník výslovně uplatnil. Jinak ovšem náhled Nejvyššího soudu naprosto sdílím. Dovolím si však tvrdit, že v judikatuře Nejvyššího soudu je většinově zastoupen jiný názor. Totiž že ani skutečnost či důkaz, jež před prvostupňovým soudem vyšly najevo jinak než skutkovým tvrzením či důkazním návrhem účastníka, nejsou nové. Např. v rozsudku sp. zn. 29 Odo 1059/2005 ze dne 31. 5. 2006 brněnský soud záporně zodpověděl

otázku zásadního právního významu, „*zda skutečnost, která byla účastníkem řízení sice tvrzena až v odvolání, ale která vyšla najevo (z provedeného dokazování) již před soudem prvního stupně, je „novou“ skutečností ve smyslu ustanovení § 205a odst. 1 a § 211a o. s. ř.*“ Stejný pohled soud nabídl ve věci R 27/2010 civ.,⁵⁰⁷ v usneseních sp. zn. 23 Cdo 3894/2011 ze dne 25. 1. 2012, sp. zn. 26 Cdo 519/2012 ze dne 15. 5. 2012, či v rozsudcích sp. zn. 26 Cdo 3723/2012 ze dne 26. 3. 2013 a sp. zn. 22 Cdo 1963/2013 ze dne 26. 8. 2013. Tento názor často zaznívá týmiž slovy, jakousi citací. Snažil jsem se proto zjistit, odkud pochází, a jeho zdroj jsem objevil v článku Ljubomíra Drápala z roku 2001, v němž se na stránkách Právních rozhledů vyjadřoval k novele o.s.ř. č. 30/2000 Sb., jež zavedla režim neúplné apelace.⁵⁰⁸ Od té doby tento, ale i jiní autoři uvedený názor opakují.⁵⁰⁹ Lukáš Michna v článku reagujícím právě na argumenty dr. Drápala s odvoláním na prof. Josefa Macura a projednací zásadu říká, že skutečnost, kterou účastník netvrdil, ale vyplynula z dokazování, může soud při rozhodování zohlednit jen tehdy, pokud ji účastník uvede. Pokud tak neučiní do vyhlášení rozhodnutí, půjde o novum.⁵¹⁰ Podle autora na tom nic nemění ani § 132 o.s.ř.,⁵¹¹ podle kterého soud při hodnocení důkazů pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci. Účelem hodnocení důkazů je totiž ověření pravdivosti skutkových tvrzení účastníka a rekonstrukce skutkového stavu. Má-li však zůstat zachován projednací princip, může soud podle citovaného ustanovení postupovat jen při posuzování

⁵⁰⁷ Rozsudek sp. zn. 21 Cdo 4419/2008 ze dne 11. 8. 2009.

⁵⁰⁸ Drápal, L. Odvolání po novele občanského soudního řádu. Právní rozhledy, 2001, roč. 9, č. 9, s. 1.

⁵⁰⁹ „*Jestliže příslušné skutečnosti byly účastníkem uvedeny (z vlastní iniciativy nebo po poučení soudem) nebo jinak (například při dokazování) vyšly v řízení před soudem prvního stupně najevo, pak byly z hlediska § 205a odst. 1 o. s. ř. „uplatněny před soudem prvního stupně“ (Drápal in Bureš, J., Drápal, L., Krčmář, Z., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. II. díl. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 921-922). „Uvádí-li odvolatel v odvolání takové skutečnosti (tvrzení o nich), které v průběhu řízení před soudem prvního stupně již byly tvrzeny nebo jinak vyšly najevo, pak neuplatňuje „nové“ skutečnosti“ (Drápal in Jaroslav Bureš, Ljubomír Drápal, Zdeněk Krčmář a kolektiv. Občanský soudní řád, 7. vydání. Praha: 2006, s. 1078. Drápal in Drápal, L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1639. Bílý in Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 632). Viz též Jakšič in Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, § 205a.*

⁵¹⁰ Michna, L. Dosah novelizace o.s.ř. z roku 2000 pro advokacii. Bulletin advokacie, 2003, roč. 10, č. 4, s. 37.

⁵¹¹ Viz druhé myslitelné řešení zmíněného případu soupisu konkursní podstaty.

pravdivosti tvrzení či důkazů, které účastník do řízení vnesl. S tímto názorem v podstatě souhlasím. Drápal naopak tímto způsobem ustanovení § 132 o.s.ř. vykládá jen pro případ nových skutečností či důkazů odhalených v odvolacím řízení.⁵¹²

3. NOVÉ SKUTEČNOSTI A DŮKAZY

Je tudíž třeba zodpovědět otázku, co jsou to vlastně nova. Podle § 205 odst. 2 písm. f) o.s.ř. lze odvolání proti rozsudku nebo usnesení, jímž bylo rozhodnuto ve věci samé, odůvodnit tím, že dosud zjištěný skutkový stav neobstojí, neboť tu jsou další skutečnosti nebo jiné důkazy, které nebyly dosud uplatněny (§ 205a). Podle návěti § 205a jsou za dále uvedených předpokladů u odvolání proti rozsudku nebo usnesení ve věci samé odvolacím důvodem skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Sloveso *uplatnit* v občanském soudním řádu vždy pojmenovává buďto úkon určité osoby,⁵¹³ nebo použití právní normy.⁵¹⁴ Podle § 119a odst. 1 první věty o.s.ř. je „před skončením jednání předseda senátu povinen účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a.“ Již toto ustanovení tudíž definuje novoty jako skutečnosti uvedené a důkazy označené až po vyhlášení rozhodnutí ve věci samé. Novost skutečnosti či důkazu tudíž podle mého bezpochyby znamená novost účastníkovy aktivity v tom smyslu, že skutečnost jako tvrzení neuvedl či důkaz jako důkazní návrh neuplatnil či jej neoznačil. Je totiž jasné, že toto uplatnění má v gesci jen a pouze účastník. Na jeho aktivitě tedy závisí odpověď na otázku, zda jde o novum. To znamená, že nové nejsou skutečnosti ani důkazy, které před vyhlášením rozhodnutí uplatnil. Novost se tedy posuzuje

---

⁵¹² Drápal, L. Odvolání...

⁵¹³ V naprosté většině případů.

⁵¹⁴ Např. § 53 odst. 3 druhé větě o.s.ř.: „Pro vymáhání pořádkové pokuty se uplatní postup stanovený daňovým řádem.“

z pohledu účastníka, který v první řadě nese následky vlastního chování a výsledku řízení. Neposuzuje se z pohledu soudu. Nové je tudíž vše, co účastník neuplatnil do oné rozhodující chvíle bez ohledu na to, zda se to nachází v soudním spise.

Důležitá jsou též základní ustanovení o.s.ř. Podle § 3 je občanské soudní řízení je jednou ze záruk spravedlnosti a práva, slouží upevnování a rozvíjení zásad soukromého práva. Každý se může domáhat u soudu ochrany soukromého práva, které bylo ohroženo nebo porušeno. Podle § 6 první věty soud v řízení postupuje předvídatelně a v součinnosti s účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny. Občanské soudní řízení je tedy nástrojem ochrany soukromých subjektivních práv, který má sloužit též k upevnování zásad soukromého práva. Jeho vůdčí principy by tedy měly odpovídat vůdčím principům soukromého práva a jednotlivá ustanovení o.s.ř. je nutno interpretovat a aplikovat v souladu s nimi. Jestliže se tyto principy změny, je logicky nezbytné interpretaci a aplikaci o.s.ř. takovým změnám přizpůsobit. Změnám právního řádu a společnosti přizpůsobená interpretace a aplikace právního předpisu je navíc obecně ospravedlněna principem právní jistoty, který nás nutí se ptát, jaký význam by ustanovení přikládalo právního řádu a společnosti znalý jeho adresát v době jeho použití nebo při jednání, jehož právní ochrany se domáhá.⁵¹⁵ Ustanovení § 6 o.s.ř. navíc počítá s tím, že:

1. Soud má zjišťovat v první řadě jen sporné skutečnosti,
2. I tato povinnost soudu je limitována aktivitou účastníků.

Nový občanský zákoník je zaměřen liberálně a individualisticky, zároveň však klade důraz na osobní odpovědnost, která je rubem svobody. Ustanovení § 3 tohoto zákona dává jasně najevo, že jeho středobodem je skutečně lidská svoboda. Jsem přesvědčen, že pokud má procesní řád dobře fungovat, je nezbytné jeho výklad a použití co možná nejvíce přizpůsobit základním principům současného

---

⁵¹⁵ MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 84.

soukromoprávního řádu. V předchozím odstavci nabídnutý pohled na nova je s tímto hodnotovým zaměřením o poznání souladnější, než názor Drápalův, který má podle mého přesvědčení své kořeny ještě v době před změnami o.s.ř. po roce 1989, započatými novelou 171/1993 Sb. Většina novel od té doby zesiluje odpovědnost účastníků řízení a oslabuje zásadu materiální pravdy. Proto si myslím, že výše zmíněný náhled již dnes nemůže obstát.

4. ZÁVĚR

Právě a jen problematika nových skutečností a důkazů samozřejmě není Achillovou patou odvolacího řízení. Svoboda⁵¹⁶ a Lavický⁵¹⁷ například velmi kritizují ustanovení typu § 212a odst. 1 či § 213a odst. 1 o.s.ř., jež umožňují odvolacímu soudu do řízení vnášet skutečnosti a důkazy, které nikdo neuplatnil. Stejně jako jmenovaní autoři jsem odpůrcem takových postupů, protože se příčí základním principům soukromého práva i sporného typu občanského soudního řízení a narušují rovnost účastníků.⁵¹⁸ V tomto článku jsem se snažil na tématu nových skutečností a důkazů ukázat, že je v současné společenské realitě správnější nechávat aktivitu v první řadě na účastnících řízení.

David Mařádek

---

⁵¹⁶ Svoboda, K. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. Právní fórum, 2008, roč. 5, č. 6, s. 251.

⁵¹⁷ Lavický, P. Dispoziční zásada v odvolacím řízení. Právní rozhledy, 2015, roč. 23, č. 7, s. 253.

⁵¹⁸ Ač soud podle dvou výše uvedených ustanovení postupovat nemusí - je to pouhá možnost. Stačí tedy, bude-li soudce rozumný. V tomto směru tedy nesouhlasím s Lavickým a také s názorem představeným v komentáři nakladatelství Wolters Kluwer k ustanovení § 212a odst. 1 o.s.ř. Jakšič in Lavický, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, § 212a.